

**EASTERN EUROPEAN CENTER OF THE
FUNDAMENTAL RESEARCHERS
POLTAVA STATE AGRARIAN ACADEMY
NATIONAL TRANSPORT UNIVERSITY
DNIPRO ACADEMY OF CONTINUING EDUCATION
SCIENCE AND RESEARCH INSTITUTE OF
SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT**

**ECONOMIC DEVELOPMENT:
THEORY, METHODOLOGY,
MANAGEMENT**

**Scientific works and theses
VII International scientific and practical conference**

20-22 October 2021

**Prague
2021**

УДК 330.34+338.20

Е 45

Економічний розвиток: теорія, методологія, управління [матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції]. — Nemoros s.r.o., - Prague, - 2021. — 342 с.

Рецензенти:

Земан З., доктор економічних наук, професор, Голова Науково-експертної ради Східноєвропейського центру фундаментальних досліджень, професор Університету Святого Іштвана (м. Геделле, Угорщина).

Яковенко Н. Л., доктор історичних наук, професор, професор кафедри міжнародних організацій і дипломатичної служби Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Редакційна колегія:

Ігнат'єва І.А., доктор економічних наук, професор;

Кучеренко Д. Г., кандидат економічних наук, доцент;

Чаграк Н. І., доктор педагогічних наук, доцент.

© Copyright by
Eastern European Center of the
Fundamental Researchers,
Nemoros s.r.o.,
Rubna 716/24, 110 00, Prague 1

ISBN 978-611-01-2476-8

Nemoros s.r.o.,
Rubna 716/24, 110 00, Prague 1
Czech Republic, 2021

ОРГКОМІТЕТ

VII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕЦІЇ “ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК: ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, УПРАВЛІННЯ”

Співголови Оргкомітету:

Россі Р. — почесний доктор, Президент Східноєвропейського центру фун-даментальних досліджень (м. Прага).

Лентнер Ч. — професор, доктор економічних наук, Голова Вченої ради Науково-дослідного інституту соціально-економічного розвитку, завідувач кафедрою публічних фінансів факультету публічного адміністрування Національного університету громадського управління (м. Будапешт).

Члени Оргкомітету:

Аранчій В.І. — кандидат економічних наук, професор, ректор Полтавського державного аграрного університету;

Славінська О.С. — проректор з наукової роботи, доктор технічних наук, професор, Національний транспортний університет МОН України;

Кучеренко Д. Г. — кандидат економічних наук, доцент, директор Науково-дослідного інституту соціально-економічного розвитку;

Мельниченко С.В. — доктор економічних наук, професор, проректор з наукової роботи КНТЕУ;

Сиченко В.В. — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри освітнього менеджменту, державної політики та економіки, ректор КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради»;

Бубела А.В. — доктор технічних наук, доцент, декан факультету транспортного будівництва, Національний транспортний університет МОН України;

Ігнат'єва І. А. — доктор економічних наук, професор, заступник директора з інноваційної роботи Науково-дослідного інституту соціально-економічного розвитку;

Дячков Д.В. — доктор економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту ім. І.А. Маркіної, заступник директора Навчально-наукового інституту економіки, управління, права та інформаційних технологій Полтавського державного аграрного університету;

Ведмідь Н.І. — доктор економічних наук, професор, декан факультету ресторанно-готельного та туристичного бізнесу КНТЕУ;

Москалець М.М. — кандидат педагогічних наук, доцент кафедри публічного управління та права, проректор КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради»;

Соколова Н.М. — заступник декана факультету транспортного будівництва,

к.е.н., доцент кафедри транспортного будівництва та управління майном, Національний транспортний університет МОН України;

Зось-Кіор М. В. — доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту ім. І.А. Маркіної Полтавського державного аграрного університету;

Бойко М.Г. — доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри готельно-ресторанного бізнесу КНТЕУ;

Салімон О.М. — кандидат економічних наук, доцент кафедри готельно-ресторанного бізнесу КНТЕУ;

Шевченко О.О. — доктор наук з державного управління, доцент, доцент кафедри публічного управління та економіки, Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського;

Шевченко Н.О. — доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри публічного управління та права, КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради»;

Чаграк Н.І. — доктор педагогічних наук, доцент ВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»;

Тадля О.М. — керівник міжнародних проєктів Науково-дослідного інституту соціально-економічного розвитку.

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНІ СЛОВА	9
<u>НАУКОВІ СТАТТІ ТА ДОПОВІДІ</u>	
<i>Sokolova N.M.</i> Methodological problems of designing of long-term contracts for road maintenance.....	10
<i>Славінська О.С., Козарчук І.А., Беляков В.В.</i> Віртуальний офіс як форма організації підприємства в умовах пандемії COVID-19	14
<i>Бубела А.В., Бондаренко Л.П., Кватадзе Є.Р.</i> Особливості формалізації якісних ціноутворюючих факторів при реалізації математичних методів в оцінці нерухомості	22
<i>Іщейкін Т.Є.</i> Соціально-економічні наслідки пандемії COVID-19 та їх вплив на розвиток світової економіки.....	29
<i>Яковенко Н.Л.</i> Активізація діяльності північноатлантичного альянсу у вирішенні проблеми деокупації Криму	37
<i>Нефьодов О.О., Гречух Я.О.</i> Світовий досвід організації фармацевтичної освіти	43
<i>Брич К.А.</i> Вплив закладу освіти на вибір stem-професій у світлі реалізації гендерної політики України.	48
<i>Данілова К.Є.</i> Театрально-концертна діяльність у віртуальному просторі в умовах карантин.....	54
<i>Ivanova N., Kuznetsova T.</i> Creative economy and higher education	59
<i>Компанець К.А., Авдан О.Г.</i> Особливості стимулювання збутової діяльності в комплексі маркетингових комунікацій.	65
<i>Криволапов Я.В.</i> Пошук екстремумів цільової функції в багатовимірному просторі з урахуванням топологічних властивостей поверхні	71
<i>Kucherenko D.</i> “Green” economy in the context of sustainable development of the countries	77
<i>Ляльчук Н.В.</i> Зарубіжний досвід державного управління сфери фізичної культури і спорту.	85
<i>Осяєв Ю.М.</i> Вплив інвестиційних ризиків на стратегію розвитку підприємства	98
<i>Савєльєва Н.В.</i> Інтегрована модель організації діяльності психологічної служби системи освіти дніпропетровської області	104
<i>Сидоренко Т.М.</i> Концептуальні засади розвитку закладів ресторанного бізнесу України під час пандемії COVID-19.....	109
<i>Потапова О.М.</i> Управління в освіті в умовах децентралізації як передумова економічного розвитку.	115
<i>Аранчій В.І., Галич О.А.</i> Особливості оцінки фінансової безпеки підприємства	120
<i>Дячков Д.В.</i> Інноваційні форми менеджмент-консалтингу підприємства	125

<i>Потапюк І.П.</i> Теоретичні аспекти розробки стратегії економічної безпеки підприємства	131
<i>Харченко Т.О., Салімон О.М.</i> Формування бренд-комунікацій за допомогою інтернет-технологій	136
<i>Khytko M., Khytko M., Tryfanov A.</i> Analysis of residential electricity consumption in European countries in comparison with Ukraine	145
<i>Тарасенко І.О., Вергун А.М.</i> Сталий розвиток як концепція існування світової економіки в умовах глобалізації.. . . .	154
<i>Tadlia O.</i> Socio-cultural project management in student club organizations	161
<i>Тарасенко І.О., Галаган О.Ю.</i> Передумови досягнення екологічних цілей в контексті реалізації концепції сталого розвитку України.	168
<i>Зось-Кіор М.В., Гнатенко І.А.</i> Пріоритети управління національною економікою в умовах глобалізації: методологічний аспект	177
<i>Шевченко О.О., Хватова О.Г., Гикало Ю.В.</i> Впровадження інноваційних моделей навчання в сфері освіти	182
<i>Шевченко Н.О., Шабасєва Л.М.</i> Робота позашкільного навчального закладу: педагогіка партнерства	187

ТЕЗИ НАУКОВИХ ДОПОВІДЕЙ

<i>Бовш Л.А.</i> Алгоритмізація внутрішнього контролю бізнес-процесів готелю.	194
<i>Шевченко Н.О., Гавриленко-Ковальова М.М.</i> Національні інтереси України в умовах євроінтеграції: духовні цінності	199
<i>Gnitsevyich V., Vasyliieva O.</i> The technology of semi-finished products for dessert products using local raw materials.	201
<i>Шевченко О.О., Запорожченко Є.В.</i> Міжнародний досвід розвитку сільських територій.. . . .	203
<i>Іванова Н.Ю.</i> Застосування поведінкової економіки в маркетинговій стратегії.	206
<i>Козак Л.С., Федорук О.В.</i> Концептуальні основи формування системи індикаторів сталого розвитку економіки України	209
<i>Якименко С.В., Краснощокіова Н.М.</i> Інноваційна модель державного управління в Україні	212
<i>Лецій Л.А., Муковіз В.С.</i> Особливості управлінського обліку в умовах пандемії COVID-19.	215
<i>Мареніченко В.В., Мережко С.С., Галицька-Пасічник Н.Р.</i> Удосконалення комунікацій в публічному управлінні	218
<i>Мареніченко В.В., Мовчан Н.В.</i> Напрями удосконалення системи державного управління у сфері освіти в Україні.	220
<i>Москалець М.М., Підлеп'ян Н.В.</i> Державна кадрова політика України в галузі освіти.	223

<i>Нефьодов О.О., Нефьодова О.О., Кривошей В.В.</i> Оцінка ризику серцево-судинних захворювань під впливом нестероїдних протизапальних засобів	226
<i>Петренко Н.В.</i> Особливості проведення інвентаризації об'єктів нерухомого майна	229
<i>Плотницька А.І., Мареніченко В.В.</i> Розвиток конкурентних позицій сільськогосподарських виробників на засадах кооперації в системі продовольчої безпеки.	231
<i>Ведмідь Н.І., Бойко М.Г., Романчук Л.Д.</i> Управління маркетинговими комунікаціями курортно-рекреаційного підприємства	233
<i>Руденко Ю.О.</i> Роль маркетингових стратегій в розвитку сфери сільського туризму.. . . .	237
<i>Руженський М.М., Загорняк О.В.</i> Парадигмальні засади модернізації економіки України.	239
<i>Руженський М.М., Марусев Д.О.</i> Реалізація принципів сталого розвитку України.. . . .	241
<i>Сиченко В.В., Рибкіна С.О.</i> Наукові розробки проблематики підготовки кадрів для сфери публічного управління у працях вітчизняних та зарубіжних вчених.	243
<i>Соколова Н.М., Мильченко М.І.</i> Антикризове управління фінансовою безпекою	246
<i>Тадля А.О., Тадля І.П.</i> Інститути громадянського суспільства: проблеми та перспективи розвитку	249
<i>Гращенко І.С., Єлісєєв О.М.</i> Роль та значимість глобалізаційних процесів у світовій практиці	252
<i>Зікій Н.Л., Ткачук Т.М.</i> Сучасний працівник сфери гостинності	254
<i>Ігнат'єва І.А.</i> Проблеми лідерства в українських університетах в контексті спіральної динаміки	257
<i>Макаренко О.М., Ходос О.С.</i> Аналіз і особливості психології воєнностроковика в сучасній українській армії	260
<i>Харченко А.М., Сірош Т.О.</i> Чинники впливу на вартість нерухомості в сучасних умовах	263
<i>Агакерімова Р.Ю.</i> Продовольча безпека як складова економічної безпеки країни	264
<i>Бондаренко Л.П., Веретельников О.С.</i> Аналіз впливу COVID-19 на ринок офісної нерухомості м. Києва	267
<i>Босовська М.В., Кулик М.В., Полтавська О.В.</i> Цифровізація ресторанного бізнесу в умовах пандемічної кризи	270
<i>Вітряк О.П., Салімон О.М., Карпутіна М.В.</i> Система НАССР у виробництві крафтових горілок.. . . .	273
<i>Voronko-Nevidnycha T., Tkachenko V.</i> The importance of corporate human resources security in current circumstances.. . . .	277

<i>Шаповалова Н.В., Панченко Л.Л., Ложечник Т.С.</i> Системи лінійних нерівностей як математичні моделі деяких економічних задач.	279
<i>Вараксіна О.В., Іськович А.А.</i> Сучасний стан національної інноваційної діяльності: виклики та шляхи активізації.	283
<i>Вовк М.О.</i> Технічний рівень виробництва як складова технологічного менеджменту підприємств агропродовольчої сфери	286
<i>Voronina V.L.</i> Ways to increase competitiveness of enterprises predicated on strategic management of innovation-driven development	288
<i>Кривко А.Ф.</i> Оцінка інвестиційних ризиків на підприємстві готельного господарства України	291
<i>Лопушинська О.В.</i> Особливості реалізації процесного підходу на підприємствах сфери послуг.	294
<i>Paschenko P., Sevryukov V., Solod O.</i> Management of market participants in terms of strengthening the environmental and economic component, energy saving and efficient land USE	296
<i>Потанюк Л.М., Мазіленко С.С.</i> Організація безпеки інклюзивного освітнього простору.	299
<i>Расулова А.М., Федоряк Р.М., Курінна В.І.</i> Проблема «байдужих поколінь» та її вплив на формування споживчих настроїв у сфері HORECA	302
<i>Сазонова Т.О.</i> Значення соціальних проєктів в діяльності сучасної організації.	306
<i>Федірець О.В.</i> Сучасна модель стратегічного менеджменту аграрних підприємств	309
<i>Терещенко Т.М., Мареніченко В.В.</i> Розвиток соціальної сфери України в умовах Євроінтеграції.	312
<i>Лісневська Ю.О., Топоров О.Л.</i> Децентралізація соціальних послуг в Україні	315
<i>Шевченко Н.О., Уколова О.А.</i> Методи мотивації персоналу у сфері державної служби	318
<i>Усиченко О.Ю., Гаврилін Д.Д.</i> Проблемні питання управління персоналом підприємств дорожнього будівництва України.	321
<i>Хитько М.М., Філоненко М.В.</i> Державно-приватне партнерство в соціальній сфері.	324
<i>Шевченко О.О., Хитько М.О.</i> Соціальні мережі та їх вплив на формування особистості сучасної студентської молоді	327
<i>Хмурова В.В.</i> Концесійний механізм реалізації державної інноваційної політики	329
<i>Шолохова А.В., Мареніченко В.В.</i> Роль бібліотек в реалізації державної політики з досягнення цілей сталого розвитку.	333
<i>Хитько М.М., Щербакова І.М.</i> Особливості шкільного менеджменту в умовах НУШ	336
<i>Яшина О.М.</i> Сфера культури в системі державного управління	339

**WELLCOME SPEECH
TO THE ORGANIZERS AND PARTICIPANTS OF THE 7TH
INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE «ECONOMIC
DEVELOPMENT: THEORY, METHODOLOGY, MANAGEMENT»!**

Dear colleagues, dear friends and all participants of the conference!

We are experiencing extraordinary event the fifth time, it is the beginning of the International Scientific Conference «Economic Development: theory, methodology, management».

I am sure that the conference will be a significant event in our scientific life. Since we are waiting for new innovative ideas to address pressing problems support economic development, further modernization and European integration.

This event is devoted to the topical issues of the innovative development, advanced technology and features of their implementation at the practical activities! I want to note that the problem of the creating an innovative product and the involvement of young scientists were particularly interested in the society and has not become less actual now.

I am convinced that the professional reports, statements, dialogues and discussions will contribute to the development of world science and further improve the quality of the main product of the scientific institutions and innovative technologies.

Among the participants, many young scientists - this indicates the increasing prestige of the science and education in the society, the work of the scientist has become increasingly prestigious.

We wish that your work to be successful, and the desire to do good for your countries is inexhaustible. Creative inspiration, mutual understanding and fruitful discussion!

I welcome you to the beginning of the conference!

*Hon. Dr. Roman Rossi,
President of the Eastern European Center
of the Fundamental Researchers,
the Czech republic (Prague)*

НАУКОВІ СТАТТІ ТА ДОПОВІДІ

METHODOLOGICAL PROBLEMS OF DESIGNING OF LONG-TERM CONTRACTS FOR ROAD MAINTENANCE

Sokolova N.M.,

*Ph.D. in Economics, Associate Professor,
National Transport University, Kyiv, Ukraine*

Annotation. *The main problems of designing Performance Based Road Maintenance Contract for operational maintenance of roads are formulated. Problems of designing such contracts in Ukraine are outlined and the express method of definition of the main parameters of contracts, by means of simulation modeling on the basis of the simplified discrete-event scheme is offered.*

Keywords: *road routine maintenance, Performance Based Road Maintenance Contracts, problems of contract design, simulation model discrete-event modeling scheme, optimization.*

For more than three decades in many countries use a new type of road maintenance contract – Performance Based Road Maintenance Contract (PBRMC). This is a contract in which the contractor's work and services are paid not for the completed physical volume of work, but for the final quality results achieved by him. The experience of using PBRMC in general shows their cost- efficiency and effectiveness [1 , 2 , 3].

Therefore, an important feature of the new type of contract is a change in the subject of the contract. In the traditional contract, the subject is the nomenclature and volumes of works and services, and in the PBRMC - the target indicators of operational qualities roads. It follows that in a traditional contract the risk of its execution is assumed by the customer (road administration), and in PBRMC - the contractor.

Thus, at the stage of procurement there is a problem of substantiation by the customer of the expected cost of purchase and a problem of substantiation by the participant of procedure of purchase of the tender offer. The solution to these problems lies in the plane of methodology (models and tools) for forecasting the process of implementing PBRMC in conditions of risk and uncertainty.

Analysis of research and publications. The works of many authors is devoted to the study of these problems. Mathematical optimization models based on a system of differential equations in partial derivatives, models of dynamic programming, simulation models based on system dynamics, models based on game theory were created. These models are considered in more or less detail in the works of the author of this article [4, 5].

The purpose of the article is to highlight the main problems of rapid substantiation of PBMC parameters in its design

Research results. The main objectives of substantiation of the main parameters of long-term contracts are: compliance with obligations established by regulations, norms and other applicable standards and building codes, namely: satisfaction of users with safety, convenience and comfort of road traffic; ensuring the accessibility and preservation of road elements by minimizing the presence and duration of defects; minimization of resource costs for elimination of defects; minimization of environmental damage from the impact of defects.

The PBRMC design process should define the following main characteristics: 1) complexity (complex or specialized); 2) duration; 3) lengths of sections of roads served, their administrative significance and categories; 4) levels of service; 5) the contract price; 6) contractor's penalty / incentive mechanism to support contractual levels of service; 7) distribution of risks between the road administration (customer) and a private enterprise (contractor).

Defining these characteristics is a complex scientific technical and economic challenge that requires for its solution the development of appropriate methodology (methods and tools). The starting point for the development of the methodology is the modeling of the dynamics and operational condition of road elements, which is an integral result of two opposite processes: 1) deterioration and 2) restoration of quality characteristics of road elements. The deterioration process is characterized by the occurrence and development of defects in road elements, and the recovery process - the elimination of these defects, each for the response time set in the PBRMC. It should be noted that deterioration and recovery processes are random, so methods, models and tools must take into account this randomness and, in many cases, uncertainty.

Today in Ukraine for predicting the deterioration in operating state pavement of roads used deterministic models of control systems as coating (Ukrainian Pavement Management System, PMS), and for operating state of bridges probability phenomenological model Analytical expert bridges management system (Ukrainian Bridge Management System, BMS). These models are mainly designed to predict periodic repairs of road pavements or bridges.

Problems of operational maintenance of all road elements in PMS and BMS, as a rule, are not taken into account enough. We have developed a simulation model of deterioration and restoration of operational condition of all road elements that belong to the field of road routine maintenance [4, 5]. The simplified simulation model is based on a discrete-event scheme with a system time mechanism « Δt » without drawing up a calendar schedule of work to eliminate defects. It is enough to determine the list and random number of defects, as well as the results of the studied economic indicators for the period « Δt » (month). Schematic diagram of simulation is shown in Fig. 1.

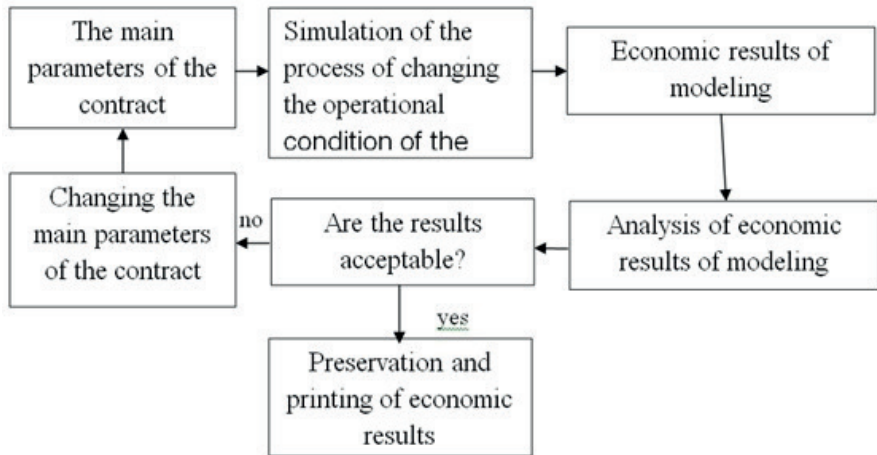

Fig. 1. Schematic diagram of simulation

Computer experimental research of model allows to make a conclusion about its high performance and flexibility in solving complex problems justification main characteristics PBRMC. To solve the problem of designing optimal PBRMCs, we propose the use of known genetic algorithms (or similar), where the value of fitness function is calculated by simulation using samples of the Latin hypercube.

The characteristics of PBRMC should be chosen to be appropriate to the maximum value of the public welfare function (such good, access to which consumers cannot be limited, and for which there is no competition among consumers), which takes into account the interests of society through the requirements of the customer (effectiveness) and the interests of the customer and contractor (efficiency), so in essence is a combination of several criteria.

In the simulation model, the road is considered free for users, although the model can be applied to toll roads. The objective function of the consumers is the function of public welfare, which the customer tries to maximize by choosing contract parameters that determine the reward mechanism of the contractor. It is assumed that the customer behaves as a friendly regulator and sets aside any personal interests.

The value of the public good function is the difference between the values of public benefits and payments to the contractor minus the penalty for late elimination of defects.

Conclusions. The PBRMC optimization method based on decision analysis methods.

In our opinion, the development of scientific bases of PBRMC design methodology depends on the solution of the following problems:

- establishing a quantitative assessment of the impact of operational maintenance

of roads on the intervals of periodic repairs of roads and bridges;

- application of contract theory, agency theory, transaction cost theory, etc. for the economic justification of PBRMC;

- development of PBRMC optimization financial model with contractor penalty / incentive mechanisms;

- improving the methods of optimal design of PBRMC, taking into account decision-making on many criteria in conditions of risk and uncertainty;

- creation of a centralized database for the accumulation of information on the implementation of PBRMCs planned in Ukraine, for the application of benchmarking methods to identify best practices, for example, such as Data Envelopment Analysis.

References:

1. Stankevich N., Qureshi N. and Queiroz C. Performance - based Contracting for Preservation and Improvement of Road Assets / Natalya Stankevich, Navaid Qureshi and Cesar Queiroz // Transport Note No. TN-27, THE WORLD BANK, WASHINGTON, DC, September 2005 (updated August 2009). - 11 p. URL: <http://www.amotia.org/sites/default/files/PDF/PBRMC-pres-impr-road-assets.pdf> (accessed 04 July 2020).

2. Guide to Performance-Based Road Maintenance Contracts / 2018 Asian Development Bank. URL: <https://www.adb.org/sites/default/files/institutional-document/415301/guide-performance-based-road-maintenance-contracts.pdf> (accessed 30 August 2021).

3. Performance Based road maintenance contract (PBRMC) Guideline . Japan international co-orporation agency. Edition 1.1. 2016.– 208 p. URL: <https://www.kenha.co.ke/images/PBRMC/00-PBRMC-GUIDELINE-EDITION-1.1.pdf> (accessed 30 August 2021).

4. Sokolova N. Preliminary assessment of economic efficiency and risk of execution of road maintenance contract. Modern Science - Moderní věda, scientific journal, Prague, 2020 № 4, pp 42 - 59.

5. Sokolova N. Express-method of assessment of main parameters of performance-based contracts in road routine maintenance. Modern Science - Moderní věda, scientific journal, Prague, 2021 № 4, pp 34 - 46.

ВІРТУАЛЬНИЙ ОФІС ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Славінська О.С., д-р.техн.наук, професор,

Козарчук І.А., канд.техн.наук, доцент,

Беляков В.В., студент,

Національний транспортний університет, м. Київ, Україна

Annotation. *The article reveals the essence of the virtual office. The urgency of the transition to the use of virtual offices in the context of the COVID-19 pandemic is substantiated. Popular software products for creating a virtual office are described. Advantages and disadvantages of using virtual offices for businesses and staff in modern conditions are systematized. Prospects for the use of virtual offices in the future are identified.*

Keywords: *entrepreneurship, management, virtual office, information technologies, remote work, pandemic.*

Однією з найважливіших рис успішного підприємництва є вміння швидко адаптуватися до нових умов та непередбачуваних ситуацій. Перевіркою на здатність пристосовуватися для більшості підприємств стала пандемія COVID-19. Внаслідок уведення карантинних обмежень перед керівниками постав виклик ефективної організації роботи організацій в дистанційному режимі. Інструментами для вирішення цієї задачі виступили засоби інтернет-зв'язку та телекомунікації, спеціальні програмні продукти на кшталт Skype, Zoom, Google Meet, «хмарні» офіси на зразок Microsoft Office 365, а також більш комплексні рішення – віртуальні офіси.

Актуальність. Для збереження конкурентоспроможності і виживання в епоху цифрових зрушень підприємства усвідомлюють необхідність змін і використання сучасних технологій. Змінюються технології та бізнес-процеси, що призводить до модифікації структури, системи управління та культури організацій [8]. В умовах пандемії коронавірусу використання інформаційних технологій для віртуальної взаємодії й організації дистанційної діяльності стає істотним фактором мінімізації збитку для підприємств. Одним з найбільш затребуваних організаційних послуг віртуальної взаємодії колективів стають віртуальні офіси.

У сучасних реаліях під віртуальним офісом розуміють комплекс технічних і організаційних рішень, що дозволяють співробітникам ефективно виконувати обов'язки віддалено, за допомогою мережі інтернет. Сам термін «віртуальний офіс» використовується з кінця 1970-х років – тоді під цією назвою малися на увазі адреси і канали для отримання і відправки інформаційних повідомлень. Сьогодні поняття «віртуальний офіс» значно розширилося і включає в себе ряд інших внутрішньоорганізаційних послуг, серед яких: веб-хостинг; розміщення даних на сервері компанії; використання роботизованих секретарів (автододзвін, автовідповідач, електронна розсилка); проведення

інтернет-конференцій; внутрішні соціальні мережі; електронна бухгалтерія; захищені канали доступу; аутсорсингові послуги та інші ІКТ-системи.

Активному переходу до використання віртуального офісу в роботі сучасних організацій сприяли два ключові чинники – розвиток інформаційних технологій і пандемія COVID-19.

Основний матеріал дослідження. Віртуальний офіс (ВО) також є загальним терміном для опису середовища, яке дозволяє команді співробітників ефективно вести бізнес, використовуючи виключно комунікаційні можливості інтернету [1]. Деякі постачальники послуг ВО надають додаткові корпоративні або аутсорсингові послуги, наприклад, послуги корпоративного секретаря, бухгалтера або юриста. Інші постачальники пропонують переважно IT-інфраструктуру для організації віддаленої роботи розподілених офісних команд. У цьому випадку ВО може включати: захищений канал доступу співробітників до систем фірми, хостинг цих систем, самі IT-системи (документообіг, портал, CRM, ERP) тощо [4].

Компанії купують ВО, щоб отримати ефективний і недорогий інструмент для спілкування з клієнтами в місці їх проживання, створивши імідж місцевої компанії, або щоб поліпшити свій імідж завдяки престижній адресі в ділових районах міст.

ВО – один із варіантів використання хмарних сервісів. По суті це термінальний сервер у хмарі, де знаходяться всі необхідні для роботи дані, акаунти співробітників і програмне забезпечення. Причому програмне забезпечення може використовувати кожен співробітник з відповідним рівнем доступу. Всі програмні комплекси – бухгалтерія, електронний документообіг, системи управління проектами тощо, можуть бути розгорнуті у будь-який момент [5].

На Заході послугами ВО (там вони називаються call-центрами) користується більшість великих і невеликих компаній. Тільки в США існує більше 70 тисяч call-центрів. Перший класичний віртуальний офіс в Україні організувала відома пейджингова компанія Veer [9].

Пандемія викликала справжній «бум» також на ринку онлайн-освіти. Уряд КНР уклав угоди з понад 20 онлайн-майданчиками і сервісами для поширення освітніх курсів [6]. Ці онлайн-майданчики існували задовго до пандемії, але з початком пандемії віртуальні класи були впроваджені у 140 тис. навчальних закладів і охопили 120 мільйонів школярів та студентів. Зросла потреба не лише у віртуальних класах, а й у програмах безпосередньої комунікації вчителя з учнями. Додаток DingTalk, розроблений Alibaba, було завантажено понад 1 млрд. разів, він став основною системою комунікації між учнями, студентами та викладачами. Компанія додала до нього можливість онлайн-трансляцій уроків, а також опції для проведення онлайн-іспитів.

Так само зріс попит на онлайн-платформи комунікацій для бізнесу. Системи внутрішніх корпоративних комунікацій, засновані на VPN-серверах,

усе частіше замінювалися платформами, побудованими на основі «хмарних» технологій. Хоча такі технології вважаються менш захищеними від зовнішнього втручання та не гарантують збереження корпоративної інформації, натомість вони виявилися краще пристосованими до масштабів китайських корпорацій і були швидко адаптовані для роботи великих колективів в умовах суворого карантину та потреби перевести персонал на віддалену роботу. Так, згаданий вище DingTalk став використовуватися як віртуальний офіс у 10 млн. корпорацій і фірм по всьому Китаю. А система WeChat Work стала в пригоді для 2,5 млн компаній із загальною кількістю 60 млн працівників.

Деякі такі системи навчилися навіть відстежувати та аналізувати параметри і стан здоров'я співробітників, а деякі (DingTalk) у реальному часі фіксували тривалість робочого дня співробітника, обсяг виконаної роботи в умовах роботи з дому. Ці дані давали керівникам фірм більш докладну інформацію про стан всього колективу і окремих його членів, яку б було важче отримати через системи моніторингу та контролю в офісі.

Великі компанії впровадили інструменти, які до пандемії використовували лише ІТ-сектор, оцінили плюси віддаленої роботи і зробили повну або часткову відмову від роботи в офісі загальносвітовим трендом.

У січні-лютому 2021 року компанія Lenovo провела опитування, серед респондентів (9 тисяч осіб) були представники найбільших країн світу [5]. За результатами опитування:

- 83% підприємств після поліпшення епідеміологічної ситуації планують працювати віддалено не менше половини часу.

- 70% працівників добре адаптувалися і стали отримувати більше задоволення від роботи.

- Dell Technologies. Понад 50% співробітників працюватимуть віддалено і після завершення пандемії.

- Adobe. Після завершення кризи всім фахівцям, які оберуть віддалений формат роботи, нададуть таку можливість.

- Microsoft. З 9 жовтня 2020 співробітники за погодженням з менеджером можуть працювати з дому постійно.

- Mastercard. Працівникам компанії дозволено працювати віддалено скільки захочуть.

- За даними міжнародної аудиторської компанії KPMG, яка проводила дослідження в Україні [5]:

- 96% компаній із 50, які взяли участь у дослідженні, перевели своїх працівників на дистанційну роботу;

- 4% зазначили, що специфіка компанії не передбачає дистанційну роботу.

Опитування в Україні і світі доводять, що більшості подобається працювати віддалено. І це вже не залежить від рівня загроз. А готовність адаптуватися до нових умов – стає ознакою успішної компанії.

До карантину лише 10% людей зазначили, що працюють вдома. До липня

2020 року цей відсоток збільшився в чотири рази і склав майже 45% [1].

Згідно з дослідженнями Інститут цінності бізнесу IBM [1] серед тих, хто зараз працює віддалено, 80% стверджують, що хотіли б продовжувати час від часу працювати поза офісом, тоді як 58% хотіли б, щоб це був їх основний режим роботи. Менш як кожен п'ятий працівник, який працює вдома, відмічає технічні та управлінські труднощі, але для більше ніж 1/3 опитаних найбільшою проблемою роботи вдома є побоювання за своє здоров'я та здоров'я своєї сім'ї. Серед опитаних працівників кожен четвертий відзначає вплив на психічне здоров'я (наприклад, почуття самотності або ізоляції та відсутність мотивації) і проблеми виконання сімейних зобов'язань [1].

Компанія Microsoft спільно з KRC Research, Boston Consulting Group і доктором Майклом Парком з Wharton School провела опитування серед 9 тис. співробітників і керівників бізнесу в 15 країнах Європи, щоб дізнатися про їхній досвід віддаленої роботи та їхні очікування на майбутнє [6]. Автори дослідження стверджують, що керівники й працівники не хочуть повертатися до колишніх способів ведення бізнесу після закінчення пандемії. Індивідуальна продуктивність працівників зростає, але знижується рівень інновацій і креативності. Дослідження з'ясувало, що в 2019 тільки 15% компаній мали гнучкий робочий графік, а зараз так працюють 76%. При цьому 9 з 10 бізнес-лідерів очікують більш гнучкого графіка роботи в довгостроковій перспективі. Працівники бажають проводити 31% робочого тижня за межами традиційного офісу. Керівники бізнесу вбачають переваги як у продуктивності, так і в ефективності гнучкого робочого графіку. 82% менеджерів відзначають, що продуктивність їхньої компанії залишилася на тому ж рівні або навіть підвищилася після переходу людей на віддалену роботу, а 56% констатують економію витрат при такій роботі. Найбільший виклик, з яким компанії стикаються при переході до гнучкого графіка роботи, пов'язаний з підтриманням згуртованості команди. Основні задачі співробітників при віддаленій роботі – підтримка належних умов праці і збереження командного духу. Майже 40% керівників відзначають, що їм важко створити сильну і єдину культуру в команді, а 61% з них здається, що вони не навчилися ефективно делегувати та розширювати можливості віртуальних команд.

Стюарт Баттерфілд, директор і співзасновник компанії Slack [10]: «Наша дослідницька група «Форум майбутнього» (Future Forum) опитала 4700 працівників інтелектуальної праці і виявила, що лише 12% хочуть знову працювати в офісі повний день, тоді як 72% підтримують гібридну модель віддаленої та офісної праці. Ці зміни в методах ітимуть в ногу зі зміною в інструментарії. Добре ними користаючись, компанії стимулюватимуть залучення персоналу, виявлятимуть організаційну адаптивність, зберігатимуть спільне розуміння цілей і методів і, нарешті, забезпечуватимуть успішну командну роботу у всіх сферах діяльності та локаціях. У цій новій професійній ері такі компанії матимуть перевагу над конкурентами».

Основними засобами групової роботи для віртуальної корпорації є такі [9]:

1. База даних для відстежування переговорів. База даних віртуальної (мережевої) корпорації повинна містити файли, що відображають історію обміну повідомленнями електронною поштою, і файли запису сеансів відеоконференцій.

2. Управління конфліктами. При роботі з віддаленими співробітниками конфлікти можуть виникати частіше, ніж в звичних умовах. Відсутність міжособистісного спілкування між співробітниками, начальством і підлеглими приводить до зростання сумнівів, двозначності, нездатності визначити проблеми. У разі, коли конфлікт набув масштабних розмірів, база даних з переговорів може допомогти. До того ж, коли всі співробітники проінформовані про подібну практику з архівацією повідомлень і сеансів відеоконференцій, відповідальність тих, хто бере участь у корпорації, підвищиться у кілька разів.

3. Система захисту інформації і система мережевого онлайн голосування. Коли мережева структура підприємства стає достатньо розгалуженою і складною, виникає необхідність в проведенні процедури голосування з питань. Для ідентифікації і захисту результатів голосування можна використовувати надійну технологію цифрового підпису.

4. Організація інформаційної підтримки віддалених співробітників з використанням електронної пошти. В результаті застосування інформаційної розсилки про стан проекту та терміни здачі окремих фрагментів роботи підвищується інформованість співробітника про поточні справи, знижується відчуття відчуженості, підвищується «включеність» в загальну справу.

5. Можливі варіанти технічної реалізації. Необхідно використовувати систему управління базою даних, яка могла б індексувати і обробляти запити до записів сеансів відеоконференцій між співробітниками. Зберігати записи відеофрагментів і текстової інформації здатна практично будь-яка сучасна СУБД, така як Oracle, Firebird, Microsoft Access або MySQL.

Розглядаючи особливості формування віртуального офісу доцільно виділити організаційно-комунікаційний, технічний і програмний компоненти [8].

Організаційно-комунікаційний аспект віртуального офісу передбачає, що співробітники взаємодіють один з одним не очно, а за допомогою інформаційних технологій з метою досягнення організаційних цілей. Технічний аспект віртуального офісу пов'язаний з вибором устаткування, за допомогою якого формуються кінцеві рішення.

Програмне забезпечення віртуального офісу передбачає як роботу на базі таких відомих сервісів як Skype, MS Teams, Zoom, Facebook, Google Meet, так і розробку спеціалізованого програмного забезпечення. В процесі роботи в віртуальному офісі співробітниками використовуються програмні продукти автоматизації бізнес-процесів, які використовувалися ними в процесі роботи в офлайн офісі, зокрема ERP-системи (планування ресурсів підприємства), SFA-системи (автоматизації продажів), CRM-системи (управління взаємодій

з клієнтами) SCM-системи (управління ланцюгами постачань), BPM-системи (управління бізнес-процесами), BI-системи (бізнес-аналітика) тощо.

Для організації ВО може використовуватися зокрема наступне програмне забезпечення [10]:

Worksection – українська система управління проєктами. Дозволяє розбивати справи на проєкти, завдання і підзавдання, визначати строки і розставляти пріоритети; планувати і контролювати.

Asana – онлайн-інструмент для управління проєктами з функціями розподілу навантаження та відстеження прогресу в роботі команди. Дозволяє завантажити файли з інших хмарних сервісів у завдання за проєктами завдяки інтеграції зі Slack, GoogleDrive, Dropbox, Adobe Creative Cloud тощо. Крім того, за допомоги Asana можна керувати доступом до файлів.

Trello – система керування проєктами. Допомогає організувати ефективну роботу за прикладом японської філософії канбан (з японської – «рекламний щит»).

Slack – канал комунікації, орієнтований на спілкування всередині організації, що легко інтегрується з іншими онлайн-додатками. Листування можна вести в окремих чатах, де є змога ставити нагадування, підключати інші сервіси для доступу до документів та отримувати оперативні сповіщення. Slack дозволяє формувати групові конференції.

Office 365 – корпоративний сервіс із централізованим управлінням. Хмарне рішення поєднує інструменти для співпраці, налагодження бізнес-процесів і зберігання даних в одній інформаційній екосистемі. Основні інструменти Office 365 для командної роботи:

- Microsoft Teams надає можливість створення групових чатів, аудіо- та відеоконференцій;
- OneDrive створює хмарне середовище для спільної роботи над документами та поширення великих файлів;
- онлайн-редактори документів Word та Excel.

Workplace by Facebook дозволяє створити внутрішню соціальну мережу для організації. Всі повідомлення, реакції, новини та оновлення доступні лише всередині колективу. Публікації, чати, обмін файлами та створення різних груп відбуваються так само, як і в звичному Facebook.

Бітрікс24 – хмарний сервіс, який пропонує набір інструментів для організації роботи компаній та побудови стосунків з клієнтами [3]. До Бітрікс24 входять наступні основні інструменти. CRM-система управління продажами (автоматизація воронки продажів, телефонія, пошта) та комунікацією з клієнтами (збереження дзвінків, листів, чатів з клієнтами). Офіс – простір для спілкування всієї компанії (планування графіку та зустрічей, дзвінки, обмін сповіщеннями). Офіс включає: простір для спілкування всієї компанії; планування особистого розкладу та зустрічей; Бітрікс24. Диск для збереження робочих документів; відеодзвінки. Завдання та проєкти – платформа для

спільної роботи над проектами (постановка завдань, контроль термінів виконання). Контакт-центр – система для об'єднання усіх каналів зв'язку (соцмережі, електронна пошта, телефонія та сайти). Конструктор сайтів та магазинів.

Щоб ВО міг працювати необхідно [9]: уміти доручати завдання іншим; мати доступний засіб комунікації; розділити завдання на підзавдання, які співробітник може виконувати незалежно; розподілити навантаження так, щоб його вистачало на повний робочий день, або розробити схему оплати праці на підставі обсягу виконаної роботи; та найголовніше – це вірити у те, що співробітник може виконати завдання без контролю з боку керівництва.

В роботі ВО важливим є грамотне формування системи контролю, що може бути реалізовано шляхом вбудовування в робочий процес системи Dashboard. Дана система дає можливість співробітникам бачити, в якій точці роботи над завданням вони зараз, а керівнику здійснювати контроль над роботою співробітників більш наочно і чітко.

Використання ВО для бізнесу має як переваги, так і недоліки. Серед переваг переходу на ВО доцільно виділити [4, 5, 8]:

1. Можливість функціонування організації в період карантинних заходів.
2. Зручність – всі фахівці, знаходячись вдома, спільно працюють над документами, заходять у систему управління завданнями, мають доступ до бази даних.
3. Можливість розвивати свій бізнес дистанційно з будь-якої точки світу.
4. Можливість найму співробітників з усього світу.
5. Престижний адреса з метою поліпшення корпоративного іміджу.
6. Можливість створити ефект присутності в іншій країні або місті.
7. Економія офісного простору. Володіючи фізичними офісними приміщеннями, компанія може економити на їх утриманні або здавати їх в оренду, отримуючи додатковий прибуток.
8. Економія на робочих місцях. Дистанційна робота дозволяє без особливих витрат наймати нових фахівців і надавати їм все необхідне для роботи.
9. Скорочення транспортних витрат.
10. Розширення можливостей – навіть перебуваючи у відрядженні, фахівець може підключитися до роботи.
11. Безпека даних і програмного забезпечення – вся важлива інформація зберігається на віддаленому сервері, рівні доступу чітко розподілені, що убезпечує від випадкових втрат і крадіжок.

У той же час використання ВО може стикатися з рядом складнощів, зокрема [4, 8]:

1. Ризик неефективної роботи співробітників в умовах безпосередньої відсутності керівника.
2. Відсутність якісно налаштованих каналів передачі інформації.
3. Ризики для ділової репутації. Не всі клієнти і партнери сприймають

віртуальні офіси всерйоз, вважаючи такі підприємства несолідними.

4. Зниження соціальної взаємодії. Працюючи вдома, співробітники не розвивають дружні і соціальні зв'язки; командна робота у віртуальному офісі буде слабкіше, ніж в класичному.

5. Ризики, пов'язані із захистом даних.

6. Нестача державного регулювання і як наслідок ненадійні провайдери.

7. Легкий процес реєстрації ВО приваблює безліч шахраїв.

Висновки. На фоні пандемії COVID-19 в бізнес-процеси активно впроваджуються інформаційні технології, зокрема – віртуальні комунікації і використання співробітниками віртуальних офісів. ВО підприємства об'єднує співробітників, які взаємодіють один з одним незалежно від місцезнаходження за допомогою інформаційних технологій і телекомунікацій. При цьому успішність бізнес-процесів багато в чому буде залежати від ефективності інформаційної системи, яка є основою організації ВО.

Переваги ВО очевидні: гнучкість ресурсного потенціалу; внутрішня координація на основі інформаційної технології, підкріплена культурою взаємної довіри; паралельне управління найрізноманітнішими бізнес-процесами. Це призводить до формування динамічної організаційної системи, найбільш пристосованою до сучасних умов господарювання. Незважаючи на існуючі недоліки, використання ВО несе значні переваги для підприємств, тому віртуальні офіси будуть все більш затребувані і після зняття карантинних обмежень.

Література:

1. Cindy Anderson, Dave Zaharchuk. COVID-19 trilemma tradeoffs: Public health, economic security and data privacy. Report. IBM Institute for Business Value: <https://www.ibm.com/thought-leadership/institute-business-value/report/covid-19-trilemma>

2. Nancy J. Johnson. Telecommuting and Virtual Offices: Issues and Opportunities. – Херши, PA[en]: IGI Global[en], 2000. – P. 80. – 255 p. – ISBN 978-1878289797.

3. Бітрік24: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Бітрік24>

4. Виртуальный офис: https://ru.wikipedia.org/wiki/Виртуальный_офис

5. Віддалений офіс назавжди – нова реальність: <https://nspace.ua/info/viddalenij-ofis-nazavzhdi-nova-realnist/>

6. Керівники та персонал компаній не хочуть повертатися до офісів після пандемії, вважає Microsoft: <https://chas.news/news/kerivniki-ta-personal-kompanii-ne-hochut-povertatisya-do-ofisiv-pislya-pandemii-vvazhae-microsoft>

7. Коваль О. Антикризисні стратегії китайського бізнесу в умовах коронавірусної пандемії: <https://sinologist.com.ua/koval-o-antykryzovi-strategiyi-kytayskogo-biznesu-v-umovah-koronavirusnoyi-pandemiyi/>

8. Нечаев А.В. Виртуальный офис: как практическое использование информационных технологий в управлении / А.В. Нечаев // Экономика и бизнес: теория и практика. № 4-2 (74). – Новосибирск, ООО «Капитал», 2021. – С. 43-46. – DOI:10.24412/2411-0450-2021-4-2-43-46.

9. Скороходов В.А. Автоматизоване робоче місце менеджера / В.А. Скороходов, І.М. Худякова. – Навчальний посібник. – К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2008. – 416 с.

10. Як ефективно організувати дистанційну роботу вашої команди в період карантину і не втратити продуктивність: <https://ldn.org.ua/useful-material/yak-efektyvno-orhanizuvaty-dystantsiynu-robotu-vashoi-komandy-v-period-karantynu-i-ne-vtratytu-produktyvnist/>

11. Як коронавірус змінить нашу роботу – можливо, назавжди: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-54842038>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМАЛІЗАЦІЇ ЯКІСНИХ ЦІНОУТВОРЮЮЧИХ ФАКТОРІВ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ МАТЕМАТИЧНИХ МЕТОДІВ В ОЦІНЦІ НЕРУХОМОСТІ

*Бубела А.В., д-р.техн.наук, доцент,
Бондаренко Л.П., канд.техн.наук, доцент,
Кватадзе Є.Р., магістр,
Національний транспортний університет*

Annotation. *The main methods of formalization of quality indicators in determining the value of real estate based on mathematical approaches. The results of a computational experiment to study the sensitivity of different mathematical methods that implement a comparative approach in real estate valuation to the choice of method of formalization of input quality parameters.*

Keywords: *real estate appraisal, mathematical methods, formalization, qualitative pricing factors.*

На сьогоднішній день в практиці оцінювання об'єктів нерухомості накопичено значний математичний апарат для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Однак, їх застосування пов'язано з певними обмеженнями та умовами, що накладаються на вихідну інформацію про об'єкти-аналоги.

Як відомо, вартість об'єктів нерухомості залежить від ряду ціноутворюючих факторів, які в переважній більшості носять якісний характер [1]. До таких факторів можуть відноситися місце розташування об'єкта, його технічний стан, наявність благоустрою, місця для паркування, тощо. У цьому випадку

однієї із основних передумов застосування математичних підходів в оцінці нерухомості є формалізація вихідної інформації, що не піддається кількісному виміру, тобто її оцифрування.

При оцінюванні об'єктів нерухомості доводиться стикатися з двома видами якісних ціноутворюючих факторів: ранговими (порядковими) та номінальними. Перша група факторів має місце тоді, коли якісний параметр певним чином можна упорядкувати: від найгіршого стану – до найкращого (з точки зору його впливу на кінцеву вартість оцінюваного об'єкту). Наприклад, технічний стан нерухомості, місце розташування, тощо. На відміну від рангових, номінальні якісні характеристики визначаються в термінах категорій і не піддаються будь-якому змістовному ранжуванню (наприклад, тип оцінюваного об'єкту).

У найпростішому випадку, якщо досліджуваний ціноутворюючий фактор має лише два якісних рівні, тобто описує наявність або відсутність якої-небудь властивості (наприклад, наявність місця для паркування), то для його відображення в розрахункових моделях, можна застосовувати бінарну змінну, яка при наявності даної ознаки дорівнює 1, а при її відсутності – 0.

На практиці найчастіше процес формалізації (оцифрування) якісних параметрів у кількісні відбувається шляхом присвоєння їм певних балів за порядковою (ранговою) шкалою, де відповідно найвищий бал відповідає найкращій якості певного параметра, найнижчий – найгірший. При цьому, досить популярною є так звана шкала «1-9» [2, 3] (табл.1).

Таблиця 1

Шкала оцінювання «1-9»

Градація оцінки	Значення шкали
Найгірше значення фактору	1-2
Незначна перевага	3-4
Значна перевага	5-6
Явна перевага	7-8
Абсолютна перевага	9

Цілком очевидно, що використання відносної шкали «1-9» залежить в певній мірі від суб'єктивізму оцінювача та вихідного ранжування якісних параметрів. Також важливу роль відіграватиме чутливість конкретного математичного методу до способу формалізації (оцифрування) вихідних даних, що обумовлює необхідність і актуальність досліджень даного питання. Це і визначило мету даної роботи.

При дослідженні чутливості математичних методів до способів формалізації (оцифрування) вихідних параметрів, доцільно проводити їх оцінку в рамках ймовірісно-статистичних методів, визначаючи при цьому наступні характеристики вибірки (серії числових експериментів) [4]:

- вибіркове середнє вартості об'єкта нерухомості із n експериментів:

$$\bar{X} = \sum_{i=1}^n \frac{X_i}{n}, \quad (1)$$

X_i – вартість об'єкта нерухомості, отримана в i -му числовому експерименті;

- вибіркєву дисперсію та середнє квадратичне відхилення (СКВ) для досліджуваної вибірки:

$$D = \sum_{i=1}^n \frac{X_i^2}{n} - \bar{X}^2, \quad \delta = \sqrt{D}. \quad (2)$$

В рамках даної роботи, з метою дослідження чутливості різних математичних методів до способу формалізації (оцифрування) вихідних якісних параметрів, проведено серію обчислювальних експериментів. До розгляду прийняті найбільш відомі математичні методи із визначення ринкової вартості об'єктів нерухомості, що реалізують порівняльний підхід в оцінці нерухомості:

- метод визначення коригуючих поправок на основі розв'язання системи лінійних рівнянь [2, 3]

- метод розрахунку вартості об'єкта оцінки на основі нормованих відстаней в просторі ціноутворюючих факторів [2, 3];

- кореляційно-регресійний метод [5, 6].

Для кожного математичного методу проводилася серія із 10 числових експериментів, суть яких полягала у варіюванні різних способів початкового оцифрування вихідних параметрів і порівняння отриманих при цьому кінцевих результатів вартості тестового об'єкта оцінки. Вихідні дані для тестового прикладу наведено в таблиці 2 (О.О. – об'єкт оцінки, А1-А5 – об'єкти-аналоги).

Аналіз вихідної інформації (табл.2) дозволяє зробити висновок про те, що всі ціноутворюючі фактори, що впливають на кінцеву вартість об'єкта оцінки мають якісний характер. Серед них ціноутворюючий фактор «наявність паркування» доцільно формалізувати шляхом застосування бінарної змінної, яка прийматиме значення 1 у разі наявності місця для паркування і 0 – у разі його відсутності. Інші ж три ціноутворюючих фактори (місце розташування, технічний стан, наявність благоустрою) піддаються логічному ранжуванню, що дає можливість оцифрувати їх шляхом використання рангової шкали. Наприклад, ціноутворюючий фактор «технічний стан» можна ранжувати наступним чином: задовільний – добрий – відмінний. При цьому формалізація даного параметру можлива різними способами (наприклад 1-2-3; 1-3-5, ...).

Таблиця 2

Вихідні тестові дані про об'єкт оцінки та об'єкти-аналоги

	Технічний стан	Місце розташування	Наявність благоустрою	Наявність паркування	Вартість 1 кв.м
О.О.	добрий	центральна	водопостачання, освітлення	є	
A1	добрий	центральна	всі блага	є	13500
A2	відмінний	серединна	всі блага	є	13500
A3	задовільний	серединна	водопостачання, освітлення	немає	12900
A4	задовільний	серединна	освітлення	є	12850
A5	задовільний	центральна	без благо-устрою	є	12900

Нижче наведено методичні особливості реалізації кожного із розглядуваних математичних методів, а також результати обчислювальних експериментів.

В рамках методу визначення коригуючих поправок на основі розв'язання системи лінійних рівнянь, оцінка ринкової вартості об'єкта нерухомості визначається як розв'язок системи лінійних рівнянь [3,4]:

$$V = \Delta X^{-1} * P, \quad (4)$$

$$\Delta X = \begin{pmatrix} 1 & -x_{11} & \cdots & -x_{1m} \\ \vdots & & \ddots & \vdots \\ 1 & -x_{n1} & \cdots & -x_{nm} \end{pmatrix}, \quad V = \begin{pmatrix} V_0 \\ \Delta P_1 \\ \vdots \\ \Delta P_m \end{pmatrix}, \quad P = \begin{pmatrix} P_1 \\ P_2 \\ \vdots \\ P_m \end{pmatrix},$$

де ΔX^{-1} – обернена матриця до матриці ΔX ; V_0 – вартість об'єкта оцінки; P_i – ціна i -го аналога; x_{0j} – значення j -го ціноутворюючого фактору для об'єкта оцінки; x_{ij} – значення j -го ціноутворюючого фактору для i -го аналога.

На рис.1 наведено результати 10 числових експериментів із розрахунку вартості тестового об'єкта нерухомості методом визначення коригуючих поправок на основі розв'язання системи лінійних рівнянь.

Узагальнюючи результати розрахунків за (1) - (2), отримано значення вибіркового середнього вартості оцінюваного об'єкту 13127,6 грн. м²; середнє квадратичне відхилення – 137,8 грн.

Тобто, можемо зробити висновок, що математичний метод визначення коригуючих поправок на основі розв'язання системи лінійних рівнянь є відносно чутливим до вибору способу формалізації (оцифрування) вихідних

даних, що слід враховувати в практиці його використання.

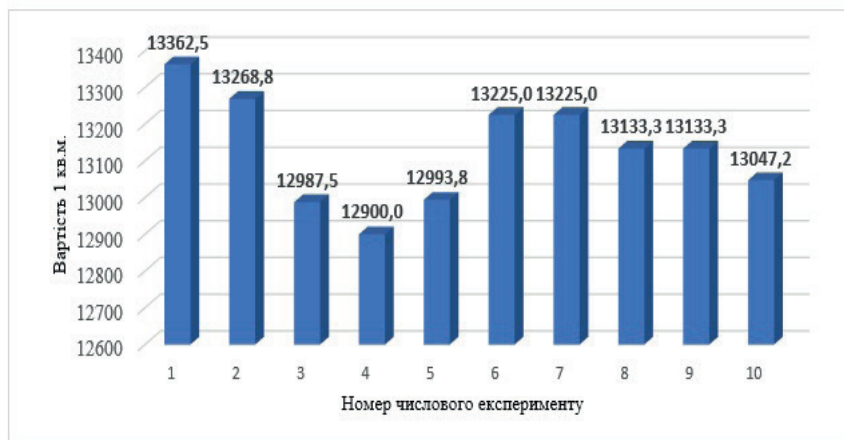

Рис. 1. Результати обчислювального експерименту із дослідження чутливості методу визначення коригуючих поправок на основі розв'язання системи лінійних рівнянь до оцифрування вихідних даних

Більш формалізованим методом розрахунку вагових коефіцієнтів при визначенні вартості об'єктів нерухомості є метод розрахунку на основі нормованих відстаней в просторі ціноутворюючих факторів, заснований на урахуванні ступеня близькості об'єктів-аналогів до об'єкта оцінки. Метод дає гарні результати навіть у випадку, якщо між об'єктом оцінки й аналогами є істотні розходження в характеристиках. В рамках даного методу у n-вимірному евклідовому просторі як центр координат виступає об'єкт оцінки, а кожному об'єкту- аналогу відповідає окрема точка, віддалена від центра координат (об'єкта оцінки) на відстань l_i , що визначається за формулою:

$$l_i = \sqrt{\sum_{j=1}^m (\Delta k_{ij})^2}, i = \overline{1, n}, \quad (5)$$

$$\Delta k_{ij} = \frac{\Delta x_{ij}}{\sum_{i=1}^n (\Delta x_{ij})^2}, \quad (6)$$

де Δx_{ij} характеризує відмінність i-го об'єкта-аналога від об'єкта оцінки по j-му ціноутворюючому фактору.

Кожній величині l_i можна зіставити зворотну їй величину $P_i = \frac{1}{l_i}$, яка може бути перетворена у ваговий коефіцієнт за формулою:

$$v_i = \frac{P_i}{\sum_{i=1}^n P_i} \quad (7)$$

Вартість об'єкта оцінки визначається за формулою:

$$C = \sum_{i=1}^n v_i \cdot C_i \quad (8)$$

де C_i - вартість i -го об'єкта-аналога.

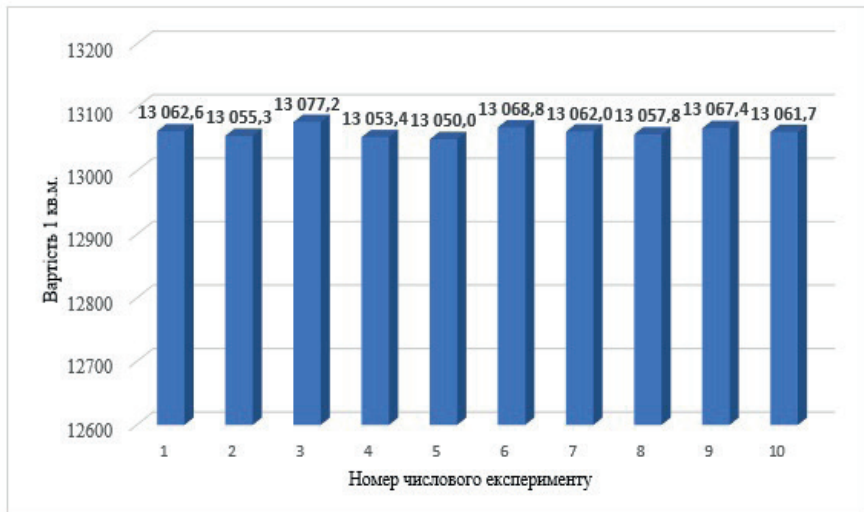

Рис. 2. Результати обчислювального експерименту із дослідження чутливості методу розрахунку вартості об'єкта нерухомості на основі нормованих відстаней в просторі ціноутворюючих факторів до оцифрування вихідних даних

Для даного методу отримано значення вибіркового середнього вартості оцінюваного об'єкту, що становить 13061,6 грн. м²; середнє квадратичне відхилення – 7,65 грн. Тобто, можемо зробити висновок, що даний метод є менш чутливим до вибору способу оцифрування вихідних якісних характеристик,

ніж попередній.

На сьогоднішній день найбільш доцільним в оцінці нерухомості є застосування методів кореляційно-регресійного аналізу, що дозволяє не лише визначати поточну ринкову вартість об'єктів нерухомості, а й встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між ціноутворюючими факторами, прогнозувати якісні та кількісні зміни на ринку нерухомості, що є невід'ємною частиною в прийнятті найбільш ефективних управлінських рішень [5, 6].

В рамках кореляційно-регресійного методу, математично задача зводиться до знаходження аналітичного виразу, котрий якнайкраще відображував би зв'язок факторних ознак з результативною:

$$Y = f(X_1, X_2, X_3, \dots, X_n) \quad (7)$$

Найскладнішою проблемою є вибір форми зв'язку. Однак зважаючи на те, що будь-яку функцію багатьох змінних шляхом логарифмування або заміни змінних можна звести до лінійного вигляду, рівняння множинної регресії можна виразити у лінійній формі:

$$Y = a_0 + a_1 X_1 + a_2 X_2 + \dots + a_n X_n \quad (8)$$

де Y – розрахункові значення результативної ознаки; $X_1, X_2, \dots, X_n$ – факторні ціноутворюючі ознаки; $a_0, a_1, a_2, \dots, a_n$ – параметри рівняння.

Параметри рівняння обчислюють способом найменших квадратів. Так, у випадку двофакторної регресії:

$$\begin{aligned} \sum Y &= na_0 + a_1 \sum X_1 + a_2 \sum X_2 \\ \sum YX_1 &= a_0 \sum X_1 + a_1 \sum X_1^2 + a_2 \sum X_1 X_2 \\ \sum YX_2 &= a_0 \sum X_2 + a_1 \sum X_1 X_2 + a_2 \sum X_2^2 \end{aligned} \quad (9)$$

Результати обчислювального експерименту для кореляційно-регресійного методу показали, що для всіх 10 експериментів тестового прикладу вартість об'єкту нерухомості склала – 13378,9 грн., що свідчить про те, що даний метод не є чутливим до вибору способу формалізації (оцифрування) вихідних параметрів.

Висновок. Обчислювальний експеримент із дослідження чутливості різних математичних методів до вибору способів формалізації (оцифрування) вихідної якісної інформації при визначенні вартості об'єктів нерухомого майна показав, що метод розрахунку коригувальних поправок на основі розв'язання

системи лінійних рівнянь та метод розрахунку вагових коефіцієнтів на основі нормованих відстаней в просторі ціноутворюючих факторів залежать від способу оцифрування вихідних даних, в той час як кореляційно-регресійний метод не виявляє такої залежності, що є безумовною його перевагою.

Література:

1. Оцінка та управління нерухомістю: навчальний посібник / [В. Р. Кучеренко, М. А. Засєць, О. В. Захарченко, Н. В. Сментина, В. О. Улибіна]. – Одеса: Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2013. – 272 с.
2. Грибовский С.В., Сивец С.А., Левыкина И.А. Новые возможности сравнительного подхода при решении старых проблем//Государственный информационный бюлетень о приватизации, №4, 2003
3. Петров Е. Г. Методи і засоби прийняття рішень у соціально – економічних системах: навч. посіб. / Е. Г. Петров, М. В. Новожилова / За ред. Е. Г. Петрова. – К.: Техніка, 2004. – 256с.
4. Теорія ймовірностей та математична статистика: навчальний посібник / О. І. Огірко, Н. В. Галайко. – Львів: ЛьвДУВС, 2017. – 292 с.
5. Olena Slavinska, Vyacheslav Savenko, Lyudmila Bondarenko, Andrey Bubela. (2017). Improvement of methods of the property valuation based on mathematical and numerical modeling / Eureka: physics and engineering - Vol.6. (Copernicus)
6. Бондаренко Л.П. Застосування методів математичного моделювання для прийняття управлінських рішень в оцінці нерухомості / Савенко В.Я., , Бондаренко Л.П, Усиченко О.Ю. // Автомобільні дороги і дорожнє будівництво –Вип.98. – 2016. – С.204-212

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ПАНДЕМІЇ COVID-19 ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Ищейкін Т.Є.,

к.е.н, доцент,

Полтавський державний аграрний університет

Annotation. *The spread of the coronavirus disease COVID-19 on a global scale has led to a decrease in trade between countries, employment, a drop in production in certain sectors of the economy (tourism, food, restaurant business, trade). The purpose of the academic paper was to identify the impact of the COVID-19 pandemic on the global economy. The research has identified the prevalence of negative consequences of the impact on the world*

countries' economies in connection with the spread of the pandemic in such sectors of the economy as follows: tourism, civil aviation, industrial production (quarantine restrictions have led to the complete cessation of some industries), retail, entertainment and sports, etc. The decline in production in the sectors outlined has led to a reduction in revenues, trade and services provided.

Keywords: *COVID-19 pandemic, economic recession, global economy, international trade, macroeconomic consequences.*

З початком пандемії COVID-19 у Китаї, а потім у США та Європі дуже багато аналітиків та експертів почали стверджувати, що це власне і є той «чорний лебідь», котрий раптово з'являється та змінює хід світової історії. Проте, з нашої точки зору, вірус з'явився не настільки непередбачено як це про це стверджують засоби масової інформації. У 2016—2017 році дуже багато науковців заявляли про високу ймовірність виникнення небезпечних вірусів. Зокрема, було опубліковано багато наукових статей на цю тематику. У 2015 році під час виступу на щорічній міжнародній конференції TED (майданчику, де обговорюються «ідеї, котрі гідні розповсюдження») Білл Гейтс, аналізуючи ситуацію з вірусом Еболю, закликав людство «витрачати величезні кошти не на ядерні ракети, а на боротьбу з особливо небезпечними вірусами». Такі застереження не привернули достатньої уваги світових лідерів, які, з огляду на існуючі біологічні загрози, могли б розробляти та впроваджувати необхідні превентивні заходи. Отже, проблема виникнення небезпечних для людства вірусів не набула пріоритетного значення та була проігнорована з боку впливових світових еліт та урядів країн, тому блискавичне розповсюдження вірусу з китайської провінції Хубей на решту частини світу, призвело до того, що 11 березня 2020 року ВООЗ оголосила про початок пандемії COVID-19. Для стримування стрімкого розповсюдження інфекції та захисту життя й здоров'я своїх громадян, більшість країн змушені були запровадити жорсткі карантинні обмеження у першій половині 2020 року, що в свою чергу призвело до різкого скорочення економічної діяльності у глобальному масштабі [3].

У 2020 році пандемія зупинила відновлення світової економіки після попередньої кризи — Великої рецесії 2007—2009 року. Невтішні прогнози та невизначеність, пов'язана з початком пандемії на початку 2020 року, призвели до розбіжностей між двома найбільшими виробниками нафти, Росією та Саудівською Аравією. Попит на нафту різко знизився після введення жорстких карантинних обмежень на подорожі у березні 2020 року. Таким чином, основним каталізатором економічної кризи 2020 року стало падіння цін на нафту на світовому ринку. Зокрема, за період 6—9 березня 2020 року ціна на нафту на світових ринках опустилася на 34,65%, а це найнижчий результат з 1991 року [10]. Як наслідок, у I кварталі 2020 року фондові біржі у цілому світі втратили в основному понад 20% своєї вартості, зафіксувавши найнижчі результати в порівнянні з світовою фінансовою кризою 2007—2009 рр. Отож, в середині 2020 року розпочалась нова глобальна економічна криза, спровоко-

вана пандемією COVID-19.

Здійснюючи аналіз попередніх епідемій, а саме: грипу H1N1 (2009-2010 рр.) чи вірусу Еболи (2014—2016 рр.), можемо відзначити, що пандемія коронавірусу становить більш широкомасштабну загрозу для світової економіки. Оскільки під час попередніх епідемій в країнах, які від них постраждали, темп економічного зростання сповільнювався до 2,4% у порівнянні з іншими країнами [8]. Водночас після припинення епідемій економічне зростання країн прискорювалось. Пандемія COVID-19 триває півтора року, за цей час вона суттєво вплинула на розвиток світової економіки, оскільки не оминула жодну з країн. Загалом статистика показує, що у 2020 році світовий ВВП зменшився приблизно на 4,36% порівняно з попереднім роком. Зокрема, ВВП ЄС у 2020 році скоротився на 7,4 %. Найбільше постраждали економіки таких країн як Іспанія та Великобританія, де ВВП зменшився на 12,4% та 10,3% відповідно, при цьому ВВП Литви скоротився лише на 2,2 %, тому ця країна зазнала найменшої шкоди [9]. Проте за прогнозами МВФ, у 2021 році очікується поживлення світової економіки та зростання світового ВВП на 5,15%. Аналізуючи прогноз світового ВВП впродовж періоду 2021—2025 рр., можемо передбачити, що у найближчі роки виробництво стане ще швидшим та більш глобальнішим, що сприятиме зростанню світової економіки. Загалом карантинні обмеження торкнулися близько половини усього населення світу і негативно впливають на національні економіки різних країн. Аналізуючи стан семи найбільших економік світу, маємо констатувати той факт, що найбільш негативного впливу через пандемію COVID-19 зазнала саме Великобританія. Станом на третій квартал 2020 року темпи зростання ВВП Великобританії становили 9,6% порівняно з попереднім роком. Крім того, ВВП Індії скоротився на 7,5%. Лише Китай зазнав позитивних темпів зростання ВВП у 4,9 % за той самий період. Впродовж першої половини 2020 року Китай також продемонстрував позитивні темпи зростання довіри до бізнесу (+1,6%).

Таким чином, попри світову економічну кризу, спричинену пандемією, передбачається, що до 2030 року Китай затьмарить США і матиме найбільший у світі ВВП — 31,7 трлн дол. За прогнозами МВФ, США матимуть другий за величиною ВВП — 22,9 трлн дол. Зазначимо, що у 2019 році ВВП Китаю становив близько 14,73 трлн дол., а вже у 2020 році ВВП Китаю досяг близько 15,67 трлн дол. У 2020 році США має найбільший ВВП у світі — 20,5 трлн дол., ВВП Китаю є другим за величиною і становить 13,4 трлн дол. За останні чотири роки ріст міжнародної торгівлі досяг найнижчого рівня у другому кварталі 2020 р. зі скороченням на 13% порівняно з попереднім кварталом 2019 року. Маємо зазначити, що скорочення міжнародної торгівлі, передусім пов'язане з порушенням функціонування світової транспортної системи. Адже доставка вантажів у портах забезпечує понад 80 % світової торгівлі товарами та становить приблизно 70 % від його вартості, оскільки цей сектор економіки зв'язує між собою ланцюги постачання та ринки у всьому світі. Тому

глобальні виклики, пов'язані з обмеженнями через пандемію, спричинили серйозне порушення усієї світової транспортної системи. Карантинні заходи та обмеження, котрі запровадили уряди країн, спричинили перебої у роботі міжнародних ланцюгів постачання, що призвело до негативних соціальних та економічних наслідків у відповідних країнах. До прикладу, морський транспорт стикнувся з такими проблемами: 1) проблеми з часом виконання доставки; 2) порожні плавання; 3) закриття портів; 4) дефіцит робочої сили та внутрішнього транспорту; 5) обмеження ємності вантажів. Проте основним викликом для морського транспорту під час карантинних обмежень у 2020 році було забезпечення ефективних змін екіпажу.

Пандемія COVID-19 здійснила також негативний вплив на пряму іноземну інвестиційну діяльність у 2020 році. Перспективи залишаються жакливими, подальше погіршення прогнозується до початку 2022 року, адже теперішні виняткові обставини в результаті пандемії призвели до затримки реалізації поточних інвестиційних проєктів та відкладання впровадження нових проєктів, а також до зниження іноземних інвестиційних доходів. Однак найболючішою проблемою для усіх без винятку країн залишається зростання рівня безробіття населення. У першому кварталі 2020 року було втрачено близько 5,4% робочого часу. За даними Міжнародної організації праці (МОП), кількість відпрацьованих годин в Америці у другому кварталі 2020 року становила 12%, у Європі, Азії та Африці — 11,8%. Подібним чином МОП передбачає подальші втрати робочого часу у другому півріччі цього року. Це передусім залежатиме від перебігу COVID-19 в осінній та зимовий період. Очікується також збільшення кількості людей, які живуть в умовах крайньої бідності, на 0,8— 1,5%. Це на 50—70 мільйонів більше, ніж прогнозувалося до епідемії [8].

Міжнародна організація праці (МОП) зазначає, що працюючі жінки є особливо вразливими під час кризи, оскільки піддаються більшому ризику втратити роботу. Оцінки МОП також свідчать про те, що найбільше страждають працівники країн, що розвиваються, особливо ті, хто працює у неформальній зайнятості. Зростання безробіття, скорочення робочого часу, тимчасові звільнення, знеохочення працівників та пошук роботи призвели до скорочення загального робочого часу, за оцінками МОП, на 14 % у другому кварталі 2020 року порівняно з четвертим кварталом 2019 року. Це зниження загального робочого часу є еквівалентним 400 мільйонам штатних робочих місць [11]. Аналізуючи світовий рівень безробіття впродовж 2010—2020 рр., відзначимо, що у 2020 році він зріс на 0,02 % в порівнянні з попереднім роком та становить 5,42%, Проте рівень безробіття по всьому світі у 2010 році був значно вищим — 5,92%, тобто на 0,5% більше в порівнянні з 2020 роком. Якщо досліджувати динаміку рівня безробіття окремих країн, то побачимо більш критичнішу ситуацію. До прикладу, рівень безробіття в США у 2019 році становив 3,7%, а в 2020 році досяг 8,1%, тобто зріс на 4,4%. Хоча маємо

зазначити, що США зазнали найвищого зростання рівня безробіття за останні 15 років після фінансової кризи 2007—2009 рр., котра призвела до його суттєвого зростання: 9,3% у 2009 році та 9,6% у 2010 році, згодом впродовж 2010—2019 рр. спостерігалась рівномірна тенденція його зниження, проте пандемічний 2020 рік спровокував різке підвищення.

Пандемія спричинила невідповідність між споживацькими тенденціями та біофізичними потребами людей. Адже під час введення жорстких карантинних обмежень поведінка багатьох споживачів стала тривожною. Негативні очікування змусили споживачів панічно скуповувати велику кількість товарів першої необхідності (їжа, санітарно-гігієнічні товари). Очевидно, що економічні втрати, спричинені пандемією COVID-19, значною мірою зумовлені падінням попиту. Оскільки запровадженні карантинні обмеження у багатьох країнах призвели до різкого падіння доходів домогосподарств, що, в свою чергу, зумовило суттєве зниження споживчого попиту на світовому ринку товарів та послуг, тобто це означає, що споживачі сьогодні не мають змоги купувати товари та послуги, доступні на світовому ринку. До прикладу, впало споживання продуктів (окрім споживання товарів першої необхідності), причому найбільше постраждала сфера послуг, включаючи послуги у ресторанному бізнесі. Очевидно, що пандемія завдала неймовірних збитків світовій ресторанній галузі. Адже через заходи соціальної дистанції у громадських місцях споживачі їдять все менше і менше. За даними джерела, 10 березня 2021 року у річному обчисленні зменшення кількості ресторанів по всьому світу складає 48,5% [3]. Зокрема, введенні жорсткі обмеження на подорожування, призвела до того, що велика кількість людей не змогла придбати квитки для відпочинку чи відрядження, внаслідок цього світова туристична сфера зазнала неймовірних збитків. Світовий ринок подорожей і туризму у 2020 році втратив 100 мільйонів робочих місць у всьому світі, особливої шкоди зазнав Азіатсько-Тихоокеанський регіон, оскільки він має найбільшу кількість робочих місць у сфері туризму. Загальний дохід для галузі подорожей та туризму зменшився приблизно на 42,1% порівняно з 2019 роком та становить у 2020 році — 396,37 млрд. дол. Ще одним негативним фактором впливу на туристичну сферу став шок або ж страх. Страх перед інфікуванням COVID-19 призвів до значної невизначеності та хаотичних дій людей не лише у туризмі, а й у багатьох інших сферах економіки. Адже шок впливає як на попит (обмеження свободи пересування, закриття кордонів, страх туристів інфікуватися), так і на пропозицію (закриття закладів громадського харчування, а також розважальних закладів, послуги яких є найбільш затребуваними у туристів).

Всесвітня туристична організація ООН (World Tourism Organization, UNWTO) заявила, що на сьогодні туризм є однією із найбільш постраждалих сфер світової економіки, оскільки туризм є третім сектором за обсягами експортної торгівлі, на яку доводилося 7% ВВП у 2019 році, а в деяких країнах

— 20% від ВВП [8]. Найбільш негативний вплив на сферу туризму мали такі заходи: 1) закриття кордонів для іноземців; 2) припинення міжнародних сухопутних та авіаційних пасажирських перевезень (окрім вантажних); 3) запровадження надзвичайного стану [9]. В результаті скорочення обсягів доходів туризму до 1,2 трильйона у 2020 році, світовий ВВП може скоротитися на 1,5% у 2020 році. Окрім туристичної сфери, суттєвих збитків зазнала цивільна авіація, промислове виробництво (карантинні обмеження призвели до повної зупинки деяких виробництв), сфера роздрібної торгівлі, індустрія розваг та спорту тощо. Схожа динаміка стосується й інших індустрій, наприклад, падіння попиту на нові машини чи нафту, оскільки щоденні поїздки на роботу, святкування або громадські заходи заборонені під час карантинних обмежень. Крім того, відсутність працівників на підприємствах порушила функціонування глобального ланцюжка створення вартості (global value chains, GVC), обмежуючи підтримку виробництв навіть в тих зонах, де обмеження ще не були повністю введені. Це в свою чергу ускладнює припинення теперішньої пандемії й одночасно збільшує її масштаби [11].

Заходи, котрі застосовуються урядами для уповільнення розповсюдження вірусу, змусили людей у всьому світі змінити свою фінансову поведінку. Цікаво, що багато людей через введення жорстких карантинних обмежень та закриття бізнесу змогли заощадити більше грошей. Наприклад, більше 30% респондентів у Гонконгу, Франції, Індонезії, Китаї та Індії заявили, що заощадили більше грошей протягом 2020 року. З іншого боку, деякі люди були змушені використати свої попередні заощадження або навіть позичити більше грошей для того щоб забезпечити нормальну життєдіяльність в період кризи. Зокрема, більше 20% респондентів у Мексиці, Об'єднаних Арабських Еміратах та Індії були змушені взяти в борг, щоб подолати важку ситуацію, спричинену спалахом COVID-19 [11]. До прикладу, у 2020 році економіка Італії найбільше постраждала від впливу пандемія COVID-19. Відповідно, невизначена економічна ситуація, призвела до більш обережної поведінки серед споживачів, що посприяло високому рівню економії. Рівень заощаджень домогосподарств у 2020 році зріс до 15,2%. Аналізуючи рівень заощаджень домогосподарств в Італії, бачимо, що сприятливі економічні умови сприяють збільшенню витрат, що призводить, як наслідок, до падіння рівня заощаджень, а кризова ситуація — навпаки спонукає домогосподарства до життя в умовах економії. Основними наслідками пандемії COVID-19 для світової економіки вже є: падіння індексів бірж; суттєве зниження цін на нафту та уповільнення розвитку ринку металів; скорочення промислового виробництва; суттєве зниження доходів авіакомпаній та морського транспорту, торгово-розважальних центрів, туристичної індустрії; зменшення доходів населення; зростання прибутків фармацевтичної промисловості та світової індустрії ігрових, освітніх та інших онлайн - додатків; зростання попиту інвесторів на менш ризикові активи. За такої ситуації вже відбувається зниження

економічного зростання світової економіки (з 2,5 % до 0,6 %).

У 2021 році на загальносвітовому рівні економічна ситуація буде близька до рецесії, збитки світової економіки можуть досягнути 2,7 трлн. дол. Для економіки України криза, зумовлена поширенням COVID-19, є особливо небезпечною і може суттєво похитнути фінансово-економічний стан країни: відбудеться падіння офіційної зайнятості та реального ВВП, значних втрат зазнає корпоративний сектор, знизяться шанси успішного розміщення єврооблігацій, скоротиться приплив іноземних інвестицій, відбудеться здешевлення національної валюти. За оптимістичного сценарію падіння економіки України через поширення COVID-19 у 2021 році складе 4-5 % ВВП, за найгіршого сценарію — 9-10 % [4]. Усе вищесказане свідчить про необхідність вжиття виважених рішень урядами країн світу та органами місцевої влади, які у тісній співпраці з провідними експертами, корпоративним сектором і населенням повинні провадити ефективну соціально-економічну політику як в умовах карантину, так і протягом наступних місяців після його завершення. Перспективами подальших досліджень є проведення аналізу економічних наслідків карантину, втрат світової економіки після подолання коронавірусної хвороби та реальних заходів, яких було вжито для стабілізації фінансово-економічної ситуації на мікро- та макрорівнях.

Макроекономічні наслідки впливу пандемії на світову економіку:

- 1) інфляція, яка знецінює людські заощадження;
- 2) падіння цін на нафту;
- 3) спад виробництва, що призвів до скорочення світового ВВП на 4,36% порівняно з попереднім роком;
- 4) зростання світового рівня безробіття;
- 5) уповільнення темпів росту світової торгівлі;
- 6) порушенням функціонування світової транспортної системи, спричинили перебої у роботі міжнародних ланцюгів постачання, що призвело до негативних соціальних та економічних наслідків у відповідних країнах;
- 7) збільшення державних видатків на фінансування охорони здоров'я та виготовлення медичних виробів у цілому світі, що матиме значний вплив на інші частини державного бюджету. Це призведе до того, що країни Західної Європи, ймовірно, будуть змушені скоротити військові видатки;
- 8) рецесія ЄС та США дає шанс Китаю швидше зменшити різницю в своєму економічному потенціалі.

Китай спробує перетворити застій у світовій торгівлі на користь для себе. Наприклад, китайські інвестори можуть бути зацікавлені у викупі високотехнологічних іноземних компаній, які зараз особливо сильно ослаблені кризою. Пандемія COVID-19 суттєво вплинула на поведінку споживачів у всьому світі (мікроекономічні наслідки), зокрема:

- 1) пандемія загострила необхідність споживачів розмірковувати про соціальні наслідки індивідуального способу життя;

2) під час карантинних обмежень важкий доступ до товарів та послуг змусив споживачів переоцінити схеми та потреби своїх закупівель, оскільки виникла необхідність приділяти основну увагу товарам першої необхідності. Як наслідок, зріс попит на товари першої необхідності, проте різко знизився попит на товари вищої споживчої цінності;

3) пандемія змусила людей у всьому світі змінити свою фінансову поведінку відповідно багато людей через введення жорстких карантинних обмежень та закриття бізнесу змогли заощадити більше грошей;

4) пандемія спричинила невідповідність між споживацькими тенденціями та біофізичними потребами людей, адже під час введення жорстких карантинних обмежень поведінка багатьох споживачів стала тривожною, як результат, негативні очікування змусили споживачів панічно скуповувати велику кількість товарів першої необхідності (їжа, санітарно-гігієнічні товари).

Література:

1. Гололобова О., Чмельова О. Вплив коронавірусу COVID-19 на світову економіку. Вісник Національного технічного університету» Харківський політехнічний інститут»(економічні науки). 2020. № 3. С. 67—72.

2. Грицюк Н.О., Сак Т.В. Вплив пандемії COVID-19 на світову економіку. Економічний простір. 2021. № 165. С. 33—38.

3. Гурріа К. и др. Вплив COVID-19 на світову економіку. Інноваційний розвиток сучасної економіки: нові підходи та актуальні дослідження. С. 15.

4. Долбнева Д.В. Вплив COVID-19 на економіку країн світу. Проблеми економіки. 2020. № 1 (43). С. 20—26.

5. Радченко Л.О., Рудь В.О. Вплив COVID-19 на розвиток світової економіки та організацію роботи сфери туризму. Харківський торговельно-економічний коледж ХНТЕУ. 2021. С. 90—94.

6. Таліб Н. Антикрихкість: Про (не) вразливе у реальному житті. Наш формат, 2018.

7. Терещук С.В., Назаров М.І. Вплив COVID-19 на світове господарство. Актуальні проблеми економіки, обліку, фінансів, маркетингу та права. 2021. С. 19.

8. Федик М.В. Макроекономічні наслідки впливу пандемії Covid-19 на світову економіку. Економіка та держава. 2021. №7. С. 40-46.

9. Якимишин І. Вплив COVID-19 на економіку країн світу. Грааль науки. 2021. № 4. С. 50—52.

10. Eurostat (2020). European Economic Forecast — Autumn 2020. P. 99. URL: [https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy\\$finance/ip136_en_2.pdf](https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy$finance/ip136_en_2.pdf)

11. Nasdaq (2021). Crude oil price. Historical data. URL: [https://www.nasdaq.com/market\\$activity/commodities/cl%3Anmx/historica](https://www.nasdaq.com/market$activity/commodities/cl%3Anmx/historica)

АКТИВІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНОГО АЛЬЯНСУ У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМИ ДЕОКУПАЦІЇ КРИМУ

Яковенко Н.Л.,

д.і.н. професор Інституту міжнародних відносин,
КНУ імені Тараса Шевченка, Україна

Annotation. *An indisputable principle on which fruitful Ukraine-NATO relations are based is that sovereign, independent and stable Ukraine, firmly committed to democracy and the rule of law, is key to Euro-Atlantic security. Relations between NATO and Ukraine date back to the early 1990s and have since developed into one of the most substantial of NATO's partnerships. Since 2014, when Crimea was illegally occupied by the Russian Federation, cooperation has been intensified in critical areas. Russia's act is not only a cruel blow to Ukraine, it also undermined peace and stability in all of Europe.*

NATO does not accept Russia's illegal and illegitimate annexation of Crimea. It calls on Russia to return control of the peninsula to Ukraine and to stop its destabilising actions in eastern Ukraine. All NATO Allies, from Europe and North America, are united in their condemnations of Russia's behaviour.

Keywords: *North Atlantic Alliance (NATO), Ukraine, Russia, occupation, Crimea, de-occupation, rule of law.*

На сьогодні, мабуть, не буде перебільшенням стверджувати, що для України немає більш важливої проблеми, ніж повернення своїх незаконно окупованих земель. В цьому питанні Україну підтримує весь світ, і не остання роль належить Північноатлантичному альянсу. Взаємодія України з Північноатлантичним альянсом вже має тривалу і непросту історію, яка докорінним чином змінила імідж нашої держави в світі. Незаперечний принцип, на якому ґрунтуються плідні відносини Україна–НАТО, полягає у тому, що без участі України в діяльності Альянсу побудувати в Європі неподільну безпеку буде неможливо.

Агресія Російської Федерації проти України, незаконна анексія нею Автономної Республіки Крим, ведення проти нашої держави гібридної війни, військове втручання в східних регіонах України, постійний військовий, політичний, економічний та інформаційний тиск з боку Росії зумовили необхідність пошуку більш ефективних гарантій незалежності, суверенітету, безпеки і територіальної цілісності України та підштовхнули українське суспільство до рішучих дій.

Слід наголосити, що анексія Криму Російською Федерацією не є подією несподіваною або раптовою. Цей підступний крок Росії ретельно готувався задовго до відкритого нападу на нашу державу, і про це неодноразова попереджали як науковці, так і політики. Як справедливо зазначено в монографії В. Чумака «Україна і Крим: спільність історичної долі», ще наприкінці минулого століття «російсько-кримські стосунки перетворилися на предмет свідомого перекручення певними політичними та науковими

колами з метою обґрунтування проросійського сепаратистського курсу рядом кримських лідерів та виправдання російських претензій на Крим. Останні вже досить відверто проявилися. Часом впливові політичні діячі й навіть законодавчі органи РФ відверто і цинічно заявляють про територіальні претензії. Ось що писала газета «Известия» 30 березня 1994 р.: «... маловероятно, что Дума, где доминируют коммунисты и националисты, удержится от искушения разыграть крымскую карту, – а в будущем донецкую, луганскую, днепропетровскую ...» [7, с. 5]. У підготовчий до агресії період основна інформаційно-пропагандистська робота з боку Росії фокусувалася на східних індустріальних районах України і Криму, але також досягала окремих цільових груп в інших частинах України.

Після того, як у 2014 р. Росія незаконно анексувала Кримський півострів, порушивши територіальну цілісність суверенної України та всі норми міжнародного права, зокрема базові принципи Основоположного Акту, будь-яке практичне співробітництво НАТО з Росією було призупинено.

Зважаючи на складне становище, в якому опинилася Україна в 2014 році, НАТО висловила намір надати Україні політичну і практичну підтримку в рамках існуючих довгострокових домовленостей. «Ми узгодимо шляхи підтримки нашого партнера – України, включаючи політичні та практичні заходи в рамках нашого довгострокового партнерства», – сказав Андерс Фог Расмуссен. Тодішній Генсек НАТО заявив, що Альянс зробить необхідні кроки, щоб дати зрозуміти світові, що будь-які загрози союзникам по НАТО будуть безуспішними. Водночас він наголосив, що нинішні дії Росії по відношенню до України є неприйнятними, і Альянс буде на них реагувати. На засіданні Постійного комітету Парламентської асамблеї НАТО 4–6 квітня 2014 р. у Ризі лідери ПА НАТО підтвердили свою підтримку територіальної цілісності України та скасували асоційоване членство російського парламенту в Асамблеї.

Водночас у рамках відповіді на російсько-український конфлікт, Північноатлантичний Альянс посилив свою підтримку для розбудови безпекових спроможностей України. Відколи вибухнула російсько-українська криза, НАТО послідовно дотримувалася чіткої позиції цілком на підтримку суверенітету і територіальної цілісності України у межах міжнародно визнаних кордонів. Держави-члени Альянсу не визнали і ніколи не визнають незаконну і нелегітимну анексію Криму Росією, а також засудили цілеспрямовані дії Росії з метою дестабілізації ситуації на сході України із проведенням військового втручання і підтримкою бойовиків. Водночас в Альянсі поступово визнали, що використання в урегулюванні українсько-російських відносин загальноприйнятих в цивілізованому світі традиційних дипломатичних інструментів продовжуватиме залишатися проблематичним через експансіоністську позицію Росії, яка не бажає відмовитися від імперського підходу і визнавати сучасні існуючі реалії.

Безпрецедентні рішення щодо надання допомоги Україні були прийняті на Уельському (2014 р.) та Варшавському (2016 р.) самітах, і підтверджені на Брюссельському (2018 р.) саміті НАТО.

На саміті НАТО в Уельсі у вересні 2014 р. і під час подальших самітів Альянсу лідери країн НАТО у найрішучіший спосіб засудили військове вторгнення Росії в Україну і закликали її припинити протистояння і вивести її війська з України і від кордону з Україною. Проте Росія продовжила вдаватися до агресивних дій стосовно України, зокрема, дестабілізуючи ситуацію на сході нашої держави. «Крим – це Україна. Через п'ять років, члени НАТО не визнають і не будуть визнавати російську незаконну анексію. Ми продовжуємо стояти з Україною і надавати політичну і практичну підтримку», – йдеться в заяві Генерального секретаря НАТО Єнса Столтенберга [1].

Слід наголосити, що незаконна анексія Криму та російська агресія на сході України ознаменували зміну геополітичних реалій на всьому європейському континенті. Як вважають експерти, в результаті мілітаризації окупованого Криму склалася абсолютна військово-стратегічна перевага РФ в Чорноморському регіоні з проекцією її на Південний Кавказ і Близький Схід [3, с. 11]. Кремль не відступає від своєї агресивної мети, використовуючи усі доступні можливості, зокрема: посилення військового дисбалансу у Чорноморському регіоні на свою користь за рахунок мілітаризації Криму та демонстрація своєї ядерної потужності. Крим перетворився на територію, де грубо і системно порушуються права і свободи людини. Продовжуються переслідування кримських татар російською окупаційною владою за їхні проукраїнські погляди, незаконно призупинено діяльність Меджлісу кримськотатарського народу.

Водночас мілітаризація Криму стала не тільки головним змістом кримської політики РФ, але й основним драйвером економіки окупованого півострова. У результаті за роки окупації найбільш яскравою «історією успіху» РФ в Криму стало «військове освоєння» зайнятої території:

- на півострові швидкими темпами створене та нарощується найбільше в Європі міжвидове угруповання військ Росії;
- до Криму з перших днів окупації в пріоритетному порядку направляються лише нові й новітні зразки військової техніки та озброєнь;
- відновлюються всі наявні в Криму за часів колишнього СРСР численні військові аеродроми, пускові позиції ракетних установок, об'єкти ППО, радарні системи, радянські бази зберігання ядерної зброї;
- створений та розвивається новий укріплений район на півночі Криму;
- для дислокації нових військових частин іде будівництво нових і реконструкція старих військових містечок, а також житла для військовослужбовців та їх інфраструктури;
- збільшується чисельність не тільки військовослужбовців, але й різних спецслужб;

- через цільові військові замовлення в першу чергу відновлено роботу підприємств ВПК (військове приладобудування, суднобудування, судноремонт). Ці підприємства включаються до структури відповідних державних концернів РФ;

- ідеології військового плацдарму підпорядковано всі інші сфери життя в Криму – економіка, соціальна сфера, права людини, інформаційний простір, національна політика [3, с. 5-6].

Однак, під час окупації Криму та агресії РФ на сході України з виходом до Азовського моря військово-морська присутність НАТО в Чорному морі стала реальним фактором стримування російської агресії. Так, в 2014 р. було започатковано регулярну присутність кораблів ВМС країн НАТО в Чорному морі: ракетний есмінець США «Truxtun» де факто розпочав чорноморську операцію стримування РФ на підтримку України. Кораблі країн НАТО перебувають в Чорному морі практично безперервно. Тривалість їхнього перебування та кількість заходів у Чорне море щороку збільшується: якщо в 2014 р. кораблі НАТО перебували в Чорному морі 78,4% календарного періоду з початку окупації Криму або 247 днів, в 2015 – 51,2% або 187 днів, то у 2016 р. – 120 днів, 32,8% календарного періоду. В 2017 р. цей показник склав 41% або 149 днів, в 2018 – 164 дні або 45% календарного періоду. У 2017 р. кількість заходів кораблів ВМС країн НАТО збільшилася майже в 1,5 рази у порівнянні з 2016 роком [3, с. 8-9]. Як зазначив Генеральний секретар НАТО, «після незаконної анексії Криму і постійної дестабілізації на сході України підтримуваними Росією сепаратистами, союзники по НАТО також відреагували посиливши готовність своїх військ, вперше після років скорочення оборонних видатків усі члени Альянсу інвестують більше в оборону і ми також посилили нашу присутність, військову присутність, у східній частині Альянсу, в регіоні Чорного моря, а також в регіоні Балтії. Все це було зроблене у відповідь на російські агресивні дії проти України. І крім цього, звичайно, країни – члени НАТО в різні способи також наклали економічні санкції на Росію. Отже, це підтримка, яка демонструє не лише слова, але й дії...». [6]

За сучасних умов відносини України та НАТО відіграють особливо важливу роль у забезпеченні обороноздатності України. Подальший рух України до повної взаємосумісності з Альянсом виглядає безальтернативним в умовах міжнародної та регіональної безпекової обстановки, що склалася на цей час. Надання Україні статусу партнера з розширеними можливостями (ПРМ) уможливило подальше поглиблення двостороннього співробітництва України і НАТО та демонструє, наскільки держави-члени НАТО цінують партнерство з Україною. Нинішня ескалація Російською Федерацією на сході доводить, що Україна і НАТО мають використовувати можливості, які створює ПРМ.

Впродовж 2018–2020 рр. Комісія Україна–НАТО (КУН) продовжила обговорення ситуації в галузі безпеки в Україні і навколо неї, в тому числі в

Криму, на сході України і в Чорному морі, обговорювалися широкомасштабні реформи в Україні, спрямовані на реалізацію євроатлантичних принципів і стандартів на тлі прагнень України до членства в НАТО. В квітні 2021 р. Україна ініціювала позачергове засідання КУН для обговорення загострення Російською Федерацією безпекової ситуації вздовж українсько-російського кордону та в тимчасово окупованому Криму, дієві шляхи підтримки Північноатлантичним альянсом суверенітету та територіальної цілісності нашої держави.

На Першому саміті «Кримська платформа», де взяли участь всі члени Альянсу (в серпні 2021 р.), заступник Генерального секретаря НАТО Мірча Джоане наголосив, що НАТО стоїть поряд з Україною і закликав Росію повернути Україні контроль над Кримським півостровом. «Крим – це територія України», – сказав він, зазначивши, що стан безпеки в Криму, на сході України і в Чорному та Азовському морях стосується НАТО і усього міжнародного співтовариства. [2] Пан Джоане підтвердив підтримку з боку НАТО свободи і незалежності усієї України. Він також підкреслив потужну практичну підтримку України Альянсом, в тому числі збільшення кількості спільних навчань, тренування і фінансування. Під час панельної дискусії, присвяченої безпеці Чорного моря, заступник Генерального секретаря наголосив на стратегічній важливості Чорного моря і ситуації в Україні та навколо неї для НАТО і партнерів. Він зазначив, що Альянс посилив свою присутність в Чорному морі після незаконної і нелегітимної анексії Криму Росією.

На всілякій підтримці територіальної цілісності та суверенітету України з боку НАТО було наголошено в Комюніке Брюссельського саміту [4], прийнятому 14 червня 2021 р., де також йшлося про невизнання Північноатлантичним альянсом незаконної та протиправної анексії Криму та засудження його тимчасової окупації Росією. Порушення прав людини та зловживання щодо кримських татар та представників інших місцевих громад має припинитися. Нарощування Росією воєнної потуги та її дестабілізуюча діяльність в Україні та навколо неї призводять до подальшої ескалації напруженості та підриву безпеки. «Ми закликаємо Росію припинити обмежувати судноплавство в регіонах Чорного моря. Ми також закликаємо Росію припинити перешкоджати доступу в Азовське море та порти України. Ми високо оцінюємо продемонстровані Україною стриманість та дипломатичний підхід в даному контексті. Ми прагнемо сприяти деескалації. Ми активізуємо нашу підтримку України». [4]

Безумовно, підтримка збереження територіальної цілісності і суверенності України Північноатлантичним альянсом залишається конкретною та послідовною. Її головною метою виступає сприяння якомога скорішому поверненню тимчасово окупованого півострова. Солідарність НАТО з Україною виступає вагомим чинником в її боротьбі проти російської агресії.

Водночас, єдиним і насправді ефективним способом повернення в

Україну окупованого півострова є набуття нашою державою повноправного членства в Північноатлантичному альянсі. Позиція Росії в цьому питанні є однозначною і прогнозованою. Проте, як наголосив Глава Пентагону, міністр оборони США Ллойд Остін, перебуваючи із визитом в Україні в жовтні 2021 р., жодна третя країна не має права накладати вето на прагнення України вступити в НАТО. [5]

Література:

1. Генсек НАТО: ми пам'ятаємо, що українці сплачують велику ціну за право обирати власне майбутнє // [https:// ukrainian.voanews.com/a/nato-komisija-zajava/4816079.html](https://ukrainian.voanews.com/a/nato-komisija-zajava/4816079.html)
2. Заступник Генерального секретаря НАТО: «Крим – це Україна» // [https:// www.nato.int/cps/ru/natohq/news_186177.htm?selectedLocale=uk](https://www.nato.int/cps/ru/natohq/news_186177.htm?selectedLocale=uk)
3. Клименко А. Мілітаризація Криму як загроза Європі / А. Клименко, Т. Гучакова. – К. : «Інститут Чорноморських стратегічних досліджень», 2018. – С. 5–6.
4. Комюніке Брюссельського саміту. Прийняте главами держав і урядів, які брали участь в засіданні Північноатлантичної ради в Брюсселі 14 червня 2021 року // https://www.nato.int/cps/ru/natohq/news_185000.htm?selectedLocale=uk
5. Міністр оборони США відповів на заперечення Росії щодо вступу України в НАТО // <https://www.radiosvoboda.org/a/ministr-oborony-ssha-vidpoviv-rosiyi-shchodo-nato/31519213.html>
6. Спільна зустріч з пресою Генерального секретаря НАТО Єнса Столтенберга і міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби 13 квітня 2021 р. // https://www.nato.int/cps/ru/natohq/opinions_183016.htm?selectedLocale=uk
7. Чумак В.А. Україна і Крим: Спільність історичної долі: монографія. – К., 2013. – С. 5.

СВІТОВИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ОСВІТИ

Нефьодов О.О.,
д.мед.н., професор,
ТДВ «ІНТЕРХІМ»,
Гречух Я.О.,
студентка,

КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР

Annotation. *The analysis of foreign experience of the organization of pharmaceutical education is carried out. It was found that in the system of training of pharmaceutical specialists there is no single curriculum, the content of training also has significant differences. It is revealed that historically there are three groups of countries characterized by different approaches to pharmaceutical education. The directions of improvement of pharmaceutical education of Ukraine are offered.*

Keywords: *pharmaceutical education, education management, innovative approaches, continuing education.*

Державний фармацевтичний сектор – одна з найважливіших складових галузі охорони здоров'я. За роки незалежності фармацевтичний сектор України зазнав значних позитивних змін у виробництві, розробці нових лікарських засобів та приведенні умов виробництва та системи забезпечення якості до рівня вимог Європейського Союзу.

За роки незалежності фармацевтичний сектор України докорінно змінився, а інтенсивний розвиток підприємств насамперед спрямований на досягнення стратегічної мети – від розробки ліків до їх медичного застосування, забезпечення здоров'я нації, покращення якості життя громадян.

Як у будь-якій галузі пріоритетною ланкою для розвитку всього сектора є фармацевтична освіта, направлена на задоволення потреб практичної фармації. Фармацевтична освіта України сьогодні представлена потужними та авторитетними вищими навчальними закладами, що посідають високі місця у рейтингах України та світу. Зміст та структура підготовки фармацевтів та провізорів використовуються в багатьох країнах як найбільш збалансована та оптимальна модель. У нашій країні реально реалізовано модель післядипломної освіти – через все професійне життя.

Стан фармацевтичної освіти в Україні потребує впровадження в практику управління більш дієвих механізмів та інструментів, що має застосовувати держава. Сьогодні вже накопичено деякий досвід управління фармацевтичною освітою, але цього явно недостатньо. Тому питання дослідження зарубіжного досвіду є досить нагальними та актуальними. Аналіз ряду інформаційних джерел, в яких розглядається зарубіжний досвід регулювання фармацевтичної освіти показує, що вивчення цього досвіду є необхідним для того, щоб не

повторити помилок, які вже були допущені в свій час розвинутими країнами світу. Зараз ці країни багато в чому є для України прикладом.

Провідними країнами Європи по підготовці фармацевтичних кадрів є: Німеччина - 16 фармацевтичних факультетів, Франція - 24, Великобританія - 19, Іспанія - 15, Бельгія - 10, Польща - 10. Такі країни, як Ірландія, Люксембург, Мальта, Хорватія, Македонія, Словенія, Боснія і Герцеговина, мають тільки по одному вищому навчальному закладу з фармацевтичним факультетом [2].

Сполучені Штати Америки є країною, де фармацевтична галузь є однією з найприбутковіших у світі. Всупереч світовій фінансовій кризі фармацевтичні компанії СШАбулізізалишаються лідерами, а такожактивно впроваджують інноваційні технології, створюють нові оригінальні лікарські засоби, аналогів яким немає в інших країнах. Освітні програми з фармації в США регулюються Акредитаційною радою фармацевтичної освіти (Accreditation Council of Pharmacy Education (ACPE)) та Американською асоціацією фармацевтичних коледжів (American Association of Colleges of Pharmacy (AACPP)). Питання з підвищення рівня професіоналізму студентів-фармацевтів детально обговорюються на селекторних урядових та громадських засіданнях, а також в освітніх закладах США. У Сполучених Штатах склалася проблематична ситуація, що не відповідало інтересам суспільства, а саме розрив між освітою та практикою. Випускники мали масив знань, навичок, умінь, які не надто відповідали поточним потребам, що змінювались на практиці.

Тому освітні організації США розробили список щодо бажаних характеристик майбутнього фармацевта-практика, орієнтуючись на 2021 р. Це було пов'язано з пандемією.

Сьогодення гостро потребує інноваційних підходів і технологій щодо підготовки фармацевтичних кадрів України, з професійними якостями, які повністю відповідають умовам глобалізації. Особливо, як засвідчили події світової пандемії COVID-19, гостра потреба нині є у фахівцях, які не тільки будуть виконувати пункти інструкцій та часто суперечливих один одному законодавчих актів, а й будуть здатні думати на випередження та володітимуть високим рівнем фахової компетентності. Усіма цими характеристиками вони мають опанувати під час навчання у закладах вищої освіти. з приводу цього можна зробити висновок, що в нашій країні необхідно змінити систему професійної підготовки майбутніх фармацевтичних кадрів. Така потреба інноваційних змін професійної підготовки, насамперед, продиктована наступними об'єктивними чинниками:

- по-перше, встановленням ринкових відносин на фармацевтичному ринку послуг і товарів;
- по-друге, інтенсивним обміном передовим інноваційним досвідом на світовому рівні у фармацевтичній галузі;
- по-третє, безпосередньою появою на ринку праці нових спеціальностей та посад, що затребувані у фармації як складової галузі охорони здоров'я.

Тобто фармацевтична сфера України має гостру потребу у фармацевтах, які володіють високим інтелектуально-творчим потенціалом та глобальним професійним мисленням, а також мають сформовану готовність до професійної діяльності. Людство невпинно вдосконалює освітні системи в пошуках оптимальних способів адаптації до навколишнього середовища і залучення нових поколінь до соціального досвіду, для сприяння самореалізації особистості. Одним з основоположних чинників сучасної освітньої політики є концепція наступності освіти, що передбачає неперервну професійну підготовку, яка спрямована не тільки на вирішення короткострокової задачі, пов'язаної з адаптацією робочої сили до потреб ринку, а й на розвиток особистості та підвищення внеску в культурний потенціал суспільства.

Концепція неперервної освіти розпочала формуватися ще у 60-х р. р. XX ст., а на міжнародному рівні була визначена в 1965 р. на форумі ЮНЕСКО як безперервний процес, що починається з перших років життя та триває протягом усього життя і охоплює всі форми, всі типи й рівні освіти, виходячи далеко за рамки формальної освіти. Згодом, у 1972 р., в заключній доповіді III Міжнародної конференції ЮНЕСКО в Токіо безперервну освіту було прийнято в якості «керівної концепції» для майбутніх освітніх нововведень.

Завдяки міжнародній співпраці дослідники різних країн змогли налагодити обмін прогресивними ідеями та передовим досвідом щодо професійної підготовки. Оскільки наша країна є активним учасником загальноєвропейських процесів, актуальним є питання перспектив розвитку вітчизняної системи вищої освіти та її особливості в умовах реалізації положень Болонської декларації. Такою сучасною засадою є розуміння навчального процесу як діалогу особистостей - викладача й студента, які є суб'єктами процесу педагогічної дії. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») визначає потребу перегляду усталених підходів до змісту, методів і форм навчання [3].

У системі наступності професійної освіти можна виокремити низку взаємопов'язаних ступенів, які безпосередньо взаємодіють між собою: передвища вища освіта – вища освіта; професійно-технічна освіта – середня спеціальна освіта – вища освіта. Між цими ступенями може бути здійснена спадкоємність, яка передбачає послідовність і узгодженість в змісті професійної підготовки майбутніх фахівців. Іншими словами наступність призначена для професійної підготовки осіб будь-якого віку і має на меті використання усього освітнього потенціалу суспільства, всіх ситуацій, в яких може опинитися людина, щоб сприяти її всебічному поступальному особистісно-професійному розвитку.

Наприклад зараз у Великобританії налічується близько ста університетів і більше 250 навчальних закладів, що дають вищу освіту. Вивчаючи фармацію в британському університеті, студент вивчає тільки ті дисципліни, які мають відношення до обраної спеціальності. Перший ступінь вищої освіти - ступінь

бакалавра (Bachelor Degree), яка присвоюється після трьох-або чотирирічного навчання за спеціалізованими програмами на денному відділенні університету або коледжу. З першого курсу починається фармацевтична практика (медична рецептура, приготування ліків, здійснення консультативної допомоги пацієнтам). На старших курсах студенти проходять терапевтичну практику, практику по клінічній фармації. На останньому курсі студенти проходять фармацевтичну практику під контролем персонального керівника, яка триває від 2 до 7 місяців [2].

Після отримання ступеня бакалавра починається післядипломна освіта, яка завершується присвоєнням ступеня магістра і доктора. Для отримання ступеня магістра (Master Degree) передбачені дві великі групи програм: перші орієнтовані на дослідницьку діяльність, другі - це навчальні програми за однією зі спеціальностей, орієнтовані на підвищення професійного рівня.

За результатами іспитів і захисту дипломної роботи присвоюється ступінь магістра фармацевтичних наук. Далі, ті, хто хоче мати власну фармацевтичну практику, повинні протягом одного року пройти практику по громадській і промисловій фармації під керівництвом фармацевта в якості його асистента, після цього фахівець має право на ліцензію на ведення фармацевтичної діяльності. Також випускник повинен скласти іспит Королівському фармацевтичному суспільству на підтвердження професійної кваліфікації.

Фармацевтична підготовка фармацевтів в Німеччині передбачає навчання в університеті - 4 роки; навчальну практику - від 8 тижнів, яку треба пройти під час першого циклу навчання (після другого курсу). Зміст навчання передбачає підготовку по неорганічній, органічній, фармацевтичній та аналітичній хімії, біології, математики, фізики, теорії лікарських форм, медичної мікробіології, фармацевтичній і медичній термінології та ін. На наступному циклі студенти вивчають клінічну фармацію, фармакологію, токсикологію, фармакотерапію, фармакоекономіку, правознавство, забезпечення якості при виготовленні і контролі лікарських засобів. У Німеччині дипломів, що видаються після закінчення циклів навчання немає, вони є лише необхідною умовою для переходу на другий цикл. Головний принцип вищої освіти Німеччини – академічна свобода. Студент сам вибирає собі спеціальність і самостійно організовує свій навчальний план. Він сам вирішує, в якому порядку і на які лекції і семінари йому записуватися, вибирає час для стажувань і практики[2].

Система підготовки фармацевтів у Франції має свої особливості. Фармацевти вчать від 6 до 8 років. Студенти 2-4-го курсів проходять ознайомчу дослідницьку практику за напрямками, запропонованими навчальним закладом. Тривалість практики - мінімум 150 годин. 5-6-й курси представляють собою професійну освіту, студенти поділяються за різними програмами: реалізація ліків в аптеці; промислова фармація, клінічна фармація[2].

Здійснивши аналіз програм навчання в різних зарубіжних закладах освіти

можна зробити висновок, що в системі підготовки фармацевтичних фахівців немає єдиного навчального плану і єдиного додатка до диплома, і навіть в межах однієї країни можуть діяти різні навчальні плани. Зміст підготовки майбутніх фахівців також має суттєві відмінності.

Вивчення організації європейської вищої фармацевтичної освіти показало, що історично склалися три групи країн:

- країни Центральної і Східної Європи і Скандинавії, де в основі викладання лежать хімічні науки;
- франко-італійсько-іспанська школа, де перевага віддається медико-біологічних дисциплін;
- країни, де підготовка відбувається за традиціями англійської фармацевтичної школи.

Україна може використати досвід будь-якої з цих груп для удосконалення організації підготовки вітчизняних фармацевтів. Так як в світі ще не створено транснаціональних стандартів підготовки фармацевтів, удосконалення може бути в частині внесення змін в методологію і методику підготовки фахівців фармацевтичного профілю, розробки моделі підготовки спеціаліста на основі компетентнісного підходу, створення і впровадження інноваційної моделі безперервної професійної підготовки фахівців фармацевтичного профілю.

Література:

1. Амосова К.М. Про стан української вищої медичної освіти, виклики часу і напрями розвитку: досвід НМУ імені О.О. Богомольця і пропозиції для державної політики. Київ, 14 лютого 2017. 35 с. URL: <http://nmu.ua/wpcontent/uploads/2017/02/PREZENTACIA.pdf>
2. Буденкова Е.А., Литвинова Т.М. Анализ зарубежного опыта подготовки кадров для фармацевтической отрасли в Евросоюзе. Ремедиум. 2020;(7-8):79-83. <https://doi.org/10.21518/1561-5936-2020-7-8-79-83>
3. Гаврилова Н.Б. Особливості організації та вдосконалення системи навчання в умовах Болонського процесу. Фармація України. Погляд у майбутнє : зб. наук. пр. Харків, 2010. Т. 2. С. 198–200.
4. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. №1556- VII URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

ВПЛИВ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ НА ВИБІР STEM-ПРОФЕСІЙ У СВІТЛІ РЕАЛІЗАЦІЇ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Брич К.А.,

заступник директора з науково-методичної роботи,
КЗ «НВК «Загальноосвітній навчальний заклад I-II ступенів –
академічний ліцей №15» Кам'янської міської ради

Annotation. *The publication reveals the impact of gender policy on the effectiveness of education management, the problem of gender inequality, which manifests itself in the socialization of students and youth and leads to reduced motivation of girls and young women in choosing technical sciences and STEM professions as careers.*

Keywords: *gender, gender identity, gender equality, social norms, gender stereotypes, educational institution management system, leadership, management style.*

Входження України в світове співтовариство як рівноправного його учасника висуває ряд вимог щодо зміни не лише соціально-економічної ситуації в країні. На разі актуальним є перебудова стилю мислення, розвиток його на засадах демократичності та толерантності [1]. Усвідомлення неповторності й унікальності інших, розуміння та прийняття їх такими, якими вони є – це не лише найвища форма суспільної гармонії, це – необхідна передумова розвитку держави, суспільства, громадян [2].

Питання реалізації політики гендерної рівності для України не є новим, проте й досі залишається актуальним. На жаль, доводиться констатувати, що багато галузей суспільно-економічного життя країни характеризуються якщо не проявами дискримінації за ознакою статі, то яскраво вираженим гендерним дисбалансом. Безумовно, такий стан речей не сприяє гармонійному розвитку суспільства [3].

Освіта та система управління нею завжди були тими галузями суспільно-економічного життя, де традиційно реалізовувались соціальні ролі: «жінка-господиня», «жінка-вихователь», «чоловік-організатор» тощо. Проте на сьогодні така позиція потребує кардинальної зміни, адже склалося, що державну політику в галузі освіти, формують, як правило, чоловіки, в той час як реалізовувати її доводиться, переважно, жінкам. Такий гендерний дисбаланс об'єктивно знижує ефективність функціонування систем освіти та управління нею [4].

Звичайно, можна зазначати й інші чинники ефективності функціонування системи управління освітою. Але, ведучи розмову про гендер в управлінні освітою, слід відмітити, що запровадження гендерного паритету в управління освітою може стати, серед інших, тим засобом, який допоможе вийти освіті на якісно новий рівень її функціонування. Провідна роль в цьому процесі належатиме управлінцям освіти [5].

Прояв гендерної нерівності в закладах середньої освіти є основою для подальшої розбіжності професійних траєкторій юнаків та дівчат у виборі та здобутті вищої та середньої професійної освіти, а разом з цим - гендерної асиметрії в науці та промисловості [6]. У сучасному світі, де спостерігається технологічний перехід до нової цифрової цивілізації, ця проблема стала набувати ще більшої гостроти. Втрата наукового, творчого та інновативного потенціалу жінок вже визнається вченими-суспільствознавцями як економічно не вигідна. Визнається також важливість участі жінок у технічних науках і технічному виробництві як фактор стабільного розвитку суспільства [7].

В останні роки фахівці бачать причини гендерно-різноманітної соціалізації школярів у «прихованому навчальному плані». Це комплексне поняття було введено в науковий обіг ще Ф. Джексон (Jackson, 1968), який розумів його широко, без співвіднесення його з гендерними відмінностями учнів[8].

Безумовно, гендерний поділ накладає свій відбиток і на процес соціалізації, формуючи певні рольові установки і розмежовуючи соціальні права та обов'язки. Тут має місце бути гендерна стереотипізація, яка діє в цілях соціального «енергозбереження» і простоти[9].

Таким чином, освітній заклад є одним з найголовніших етапів у безперервному процесі гендерної соціалізації, який бере участь у формуванні гендерних ролей. Освіта має високо гендеризовану якість, яка часом блокує можливість рівності, як підтвердження тому численні дослідження.

За останні десятиліття в науковій літературі сформувався корпус досліджень, які все більше включають гендерний підхід до вивчення відмінностей в освоєнні STEM-дисциплін.

Для підтвердження або спростування суджень науковців було проведено дослідження впливу гендерної політики на базі комунального закладу «Навчально-виховний комплекс «Загальноосвітній навчальний заклад І-ІІ ступенів – академічний ліцей №15» Кам'янської міської ради з метою розкриття змісту, специфіки, соціально-етичних, психолого-акмеологічних та управлінських аспектів формування і реалізації гендерної політики в управлінні закладом освіти.

Реалізація зазначеної мети сприятиме:

1) на мотиваційному рівні – формуванню позитивних установок щодо гендерної паритетності як чинника запровадження гендерної рівності в управлінні закладом освіти;

2) на когнітивному рівні – формуванню знань про зміст і підходи щодо розробки та реалізації державної гендерної політики в управлінні освітою, особливості забезпечення гендерної рівності у галузі управління освітою;

3) на операціонально-регулятивному рівні – відпрацюванню технології реалізації гендерної паритетності у процесі професійної діяльності працівників органів управління освітою тощо.

У даному дослідженні вивчалися думки школярів 5-х, 8-х і 11-х класів.

Це той життєвий етап, коли хлопчики і дівчатка починають формувати свої соціальні установки: міркувати про свою майбутню професію, співвідносити свій вибір з гендерними очікуваннями, пов'язаними з тією або іншою сферою і, нарешті, оцінювати свої навички і здібності, необхідні для майбутньої роботи.

Дані збиралися методами онлайн-опитування та анкетування. В опитуванні взяли участь 864 здобувача освіти, де 54% - дівчатка та 46% - хлопчики.

Перед учнями стояло завдання: вибрати з представлених галузей наук ту, яку вони хотіли б вивчати надалі. Результати опитування показали, що пріоритетні напрямки для хлопчиків - це природні і технічні науки, що відповідають за STEM-дисципліни.

Дівчатка, навпаки, своїм вибором продемонстрували протилежну тенденцію, плануючи вивчати творчі напрямки та гуманітарні науки. Відмінності у виборі виявилися статистично значущими. Тільки 35% дівчаток зупинили свій вибір на STEM-дисциплінах (технічних і природних), тоді як хлопчики перевищили цей показник практично вдвічі, склавши 65%. Ми навмисно опитували 5-ті, 8-ті та 11-ті класи, щоб простежити динаміку змін у виборі школярів щодо їхнього віку. Однак дівчатка вже з 5-го класу не вважають для себе STEM-сферу пріоритетною, таких виявилася більшість - 64,9% (табл. 1).

Таблиця 1

**Розподіл відповідей здобувачів освіти на питання
«Яку область науки ви хотіли б вивчати в майбутньому?»
(у% від усіх, хто відповів, N = 864)**

Науки	Хлопчики	Дівчата
Технічні	35,5	7,8
Природничі	28,9	27,3
Гуманітарні	21,7	37,6
Мистецтво	13,9	27,3

Оцінюючи свої здібності, тільки 10% дівчаток в 11 класі вказали на свою високу компетентність в математиці, в той час як у хлопчиків ця цифра досягає 38%. Примітна і протилежна динаміка в самооцінці хлопчиків і дівчаток: у дівчаток вона падає з кожним наступним класом - з 17% в 5-му класі до 10% в 11-му, а у хлопчиків, навпаки, зростає - з 20% у 5-му класі до 38% у 11-му (табл. 2).

Цікавим наглядом стало те, що оцінка своїх здібностей дівчатками абсолютно не корелює з їх реальними успіхами - оцінкою, яку вони мають з математики за останню чверть. Дівчатка в 5-му класі мають вищі оцінки з математики, що ж стосується 8-го і 11-го класів, то тут хлопчики і дівчатка мають однакову успішність - відмінності між ними виявилися статистично

незначними. Таким чином, дане питання потребує особливої уваги та виявлення причин, які призводять до невиправданої і що знижується рік від року самооцінки у дівчаток (табл. 3).

Таблиця 2

**Розподіл відповідей на запитання
«Як ти оцінюєш свої успіхи в математиці (алгебрі)? «
(у% від усіх, хто відповів, N = 864)**

Клас	Самооцінювання з математики	Хлопчики	Дівчата
5	Високий	22,4	17,6
	Достатній	49,3	63,5
	Середній	25,4	16,5
	Початковий	3,0	2,4
	Всього	100	100
8	Високий	23,2	14,1
	Достатній	53,6	52,9
	Середній	13,0	22,4
	Початковий	10,1	10,6
	Всього	100	100
11	Високий	33,8	14,9
	Достатній	57,4	55,2
	Середній	4,4	20,7
	Початковий	4,4	9,2
	Всього	100	100

Виявивши існуючий нерівний розподіл хлопчиків і дівчаток у виборі STEM-дисциплін, ми вважали за необхідне визначити, що найсильніше впливає на це зміщення.

За результатами опитування вдалося виявити, що однією з причин, що негативно впливають на вибір STEM-дисциплін в якості бажаного напрямку для вивчення, є низька оцінка своїх здібностей у даних напрямках. У нашому випадку школярам пропонувалося оцінити свої здібності з математики за чотирибальною шкалою. Так, ми виявили, що якщо дівчинка оцінює свої знання невисоко, то в 73% випадків вона не обирає STEM-дисципліни. При цьому оцінка вчителя не надає статистично значущого впливу на професійний вибір.

Одним з рішень виявленого протиріччя між реальними досягненнями дівчаток у математиці, їх суб'єктивною оцінкою та вибором подальшого професійного шляху є вивчення «прихованого навчального плану», який акумулює в собі гендерні стереотипи та гендеризовані практики в шкільному

**Розподіл відповідей на запитання
«Яка оцінка з математики/алгебри була у тебе підсумкової за останню
чверть? « (у% від усіх, хто відповів, N = 864)**

Клас	Оцінка	Хлопчики	Дівчата
5	6-4	19,7	8,2
	9-7	56,3	58,8
	12-10	23,9	32,9
	Всього	100	100
8	6-4	23,9	19,8
	9-7	59,2	52,3
	12-10	16,9	27,9
	Всього	100	100
11	6-4	17,8	8,0
	9-7	54,8	2,3
	12-10	27,4	51,1
		100	100

На наш погляд «гендерний поділ» - поняття непросте, оскільки практики позакласної діяльності в різних школах суттєво розрізняються. Проте ми виділили фактори нашого закладу і оцінили, як складається поведінка дітей на перервах, в гуртках і на творчих заняттях, при виконанні домашньої роботи та спілкуванні після школи, на уроках, суботниках та іншій волонтерській діяльності школярів на благо своєї школи, на екскурсіях тощо.

Для аналізу було розроблено 28 суджень, по відношенню до яких опитані школярі висловили рівень своєї згоди за п'ятибальною шкалою. На підставі зібраних даних щодо суджень за допомогою факторного аналізу було виявлено три фактори, що формують гендерну нерівність.

Перший фактор характеризується організацією навчального життя з боку закладу - школи - та навчальних програм, що зумовлюють діяльність вчителів. Як приклад можна навести роздільне навчання з предмету «праця» або «технологія», поділ на групи на уроках фізкультури.

Друга гілка відповідає за організацію позанавчального життя школярів, це суботники та святкові заходи, на яких хлопчиків і дівчаток розділяють, даючи кожній групі різне завдання. Наприклад, дівчатка повинні прикрашати кабінет, а хлопчики розставляти стільці.

І нарешті третьою гілкою стала агресія з боку гендерної групи. Тут дівчатка і хлопчики визнають, що якщо вони не будуть слідувати правил, що належать до їх гендерної групи, то з великою ймовірністю зіткнуться з насмішками з

боку школярів протилежної статі

Отримані три фактори демонструють нам, що школа бере безпосередню участь у конструюванні у школярів «чоловічих» і «жіночих» ціннісних орієнтирів і форм поведінки. Це з великою ймовірністю демонструє дівчаткам, що їх життєвий шлях відмінний від чоловічого, що не може не вплинути і на їх професійний вибір.

Представлене дослідження підтвердило, що гендерні установки і стереотипи, незримо властиві в буденності шкільного життя, звужують можливості у виборі спрямованості навчання і професії і для дівчаток, і для хлопчиків, якщо їх вибір не вписується в норми, що діють у суспільстві та вписані в освітню програму.

Дослідження показує, що завдання політики зайнятості щодо вирівнювання шансів жінок і чоловіків зробити кар'єру в технічних професіях повинна вирішуватися, починаючи зі шкільної профорієнтації. І ця профорієнтація повинна бути не просто підсумковим скринінгом вже розвинених здібностей і потенційним професійним вибором самого старшокласника. Заходи щодо профорієнтації повинні бути закладені в методики системного заохочення і мотивації дівчаток і хлопчиків, вирівнювання їх самооцінки власних досягнень. Для цього потрібно створювати партнерські міжвідомчі програми з навчання вчителів різним методикам мотивації хлопчиків та дівчаток.

Література:

1. Впровадження гендерних підходів в діяльність державних органів влади, місцевого самоврядування та громадських організацій : навч.-метод. посібник) / укладач: Артеменко Л. М. – Чернігів, 2008.
2. Гендерна політика України. Дотримання рівних прав та можливостей чоловіків і жінок на Полтавщині // Матеріали до єдиного дня інформування населення Полтавщини у березні 2008 р. – Режим доступу : www.adm-pl.gov.ua/politics/data/upload/publication/.../d_inf0308.doc.
3. Закон України «Про освіту» // Державне управління освітою в Україні : тенденції і законодавство. – К. : Нічлава, 2003. – 239 с. 14.
4. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (1993) [Електронний ресурс]. – Режим доступу [<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=299812&p=1220600811257473>].
5. Левченко К. Державне управління процесами формування гендерної політики в Україні: теоретичні проблеми // Український соціум. – 2004. – № 3 (5). – С. 56–60 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=8&n=53&c=1134>
6. Абдрахманова Г. И., Ковалева Г. Г., Озерова О. К., Рыжикова З. А. Гендерный аспект в цифровой экономике // Информационное общество. Мониторинг. Информационный бюллетень № 3(8). – 2016. – С. 1-6.

7. Малышева М. Естественные и технические науки для женщин в XXI веке // Народнонаселение. – 2016. № 3. – С. 76-85.

8. Дрозд В. Гендерные различия в усвоении математики: реальность или иллюзия? // Didactics of mathematics: Problems and Investigations. – 2008. No 29. – P.116-125.

9. Sadler, P. M., Sonnert, G., Hazari, Z., & Tai, R. Stability and volatility of STEM career interest in high school: A gender study. Science Education. 2012. 96(3), 411-427.

ТЕАТРАЛЬНО-КОНЦЕРТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ В УМОВАХ КАРАНТИНУ

Данілова К.Є.,

студентка магістратури зі спеціальності

«Менеджмент соціокультурної діяльності»,

Київський національний університет культури і мистецтв

(м. Київ, Україна)

Annotation. *The article presents the transformation of theatrical and concert activities in the virtual space in quarantine. Social networks and streaming platforms that allow representatives of the performing and musical arts to continue their professional activities are analyzed. Virtual events have been identified that can provide a wider choice and more opportunities for both artists and audiences.*

Keywords: *digital technologies, transformation, virtual reality, digitalization, virtual events, theatrical and concert activities.*

Цифрові технології, трансформація, віртуальна реальність, діджіталізація – терміни, що описують сучасність. Сьогодні кожен аспект нашого життя пов'язаний з цифровим світом: спосіб комунікації, навчання, робота, відпочинок, розваги, отримання нової інформації і т.д. Процес діджіталізації зачепив економіку, бізнес, освіту, медицину, банківську сферу, виробництво, соціум взагалі. За останні 20 років технологічний розвиток значно прискорився, а віртуальний світ глибоко проникнув в реальний, не забувши зачепити і мистецтво. Здавалося б: театральні вистави, концерти або будь-які інші заходи – те, що потребує виключно фізичної присутності глядачів, реальної їх взаємодії з акторами чи музикантами. Але 2020 рік та карантин у зв'язку з пандемією COVID-19 показали протилежне. І коли люди вимушені були зачинитися у себе вдома, діячі театру та концертної індустрії постали перед проблемою пошуку нових способів та форм зв'язку зі своєю аудиторією.

Один із простіших варіантів – перенести усі заходи до завершення

карантину. Але як показало реальне життя, карантин не завершився так швидко, як того хотіли, та й досі триває без конкретної точки фінішу. Тож багато хто пішов іншим шляхом: відкинув усі стереотипи та вагання і ввійшов у віртуальний світ. Звичайно, мати сторінку в соціальних мережах чи власний сайт для театрів, артистів естради, музикантів чи фестивалів не є новинкою. Адже в умовах сучасності, якщо ти не існуєш у віртуальному просторі, то фактично ти не існуєш взагалі. Але перехід в онлайн-формат, гра чи виступ у пустому залі на камеру – це, звісно, дещо нове у професійній практиці діячів культури.

Багато театрів і концертних організацій почали активно проводити онлайн-трансляції. Мало не кожен театр відчув, як це воно – коли театр в інтернеті, глядачі онлайн, а оплески – у вигляді лайків та коментарів. Так, наприклад, з початку карантину The Metropolitan Opera щодня транслюють записи своїх постанов. Подивитися їх можна на головній сторінці сайту або у їх мобільних додатках. Bayerische Staatsoper у Мюнхені відкрила безкоштовний доступ до записів своїх вистав, а також провела нові прямі трансляції в період з травня по липень. Berliner Philharmoniker (Берлінська філармонія) відкрила безкоштовний доступ в цифровий концертний зал, де доступні онлайн концерти. Staatsoper (Берлінська державна опера) також влаштувала онлайн-трансляції своїх вистав на каналі rbb24 [1].

Українські театри давно створили сторінки в соціальних мережах. Це дозволяє завжди бути на зв'язку зі своїми глядачами. Під час карантину театри почали активніше вести сторінки в соціальних мережах, придумувати різні форми контакту з публікою, а також ділитися моментами зі свого життя за лаштунками. І за прикладом іноземних колег українські театри стали більш активними на платформі YouTube, де вони ввели онлайн-трансляції архівних постановок або нового репертуару. І хоча є деякі проблеми стосовно якості відеозапису чи різноманітності ракурсів зйомки, все ж глядачі з інтересом переглядають відео-матеріали театрів. Адже це все-таки трохи новий досвід для України.

Аби ще більше зацікавити та розважити вибагливого глядача, сторінки театрів публікують інтерв'ю з відомими акторами або прямі включення, де актори показують своє побутове життя на карантині, діляться думками, хобі, читають монологи в домашній атмосфері або приймають участь у відомих челленджах. Так, наприклад, актори Київського академічного театру драми і комедії на лівому березі Дніпра знімали відео про свої будні з хештегом #корона_не_тисне [2]. Також, щоб допомогти артистам і глядачам зустрітися в онлайні, компанія “Telesens International Ltd” спільно з Харківським національним академічним театром опери та балету ім. Н.В. Лисенка та креативною групою “Філософія празника” запустили новий інтерактивний проект #е_овації. Це новий та незвичний формат, який показує класичний театр зовсім з іншого боку. Кожен ефір чи відеозапис наповнені імпровізацією та гумором. Щоб

залучити ширшу аудиторію, а не тільки завзятих театралів, для проекту #е_овації створили YouTube канал. В рамках цього проекту академічний театр відійшов від своїх стандартних форматів, поєднуючи сучасні тренди медіа-простору, гумор та іронію, креатив класики та сучасності, і, звичайно, інтерактивні можливості завдяки сучасним технологіям [3].

Разом з тим деякі театри почали просувати в люди театральну освіту, пропонуючи онлайн-заняття з театральних дисциплін та створюючи повноцінні онлайн-школи. Наприклад, команда театру-студії «11» приготувала онлайн-курси акторської майстерності, ораторського мистецтва, імпровізації, режисури, а також творчого розвитку для дітей [4].

В карантинних умовах діячі мистецтва все ж не втратили бажання творити, зустрічатися з глядачами, спілкуватися з колегами, ділитися своїми досягненнями, обмінюватися досвідом і знаннями. І сучасні технології дали змогу обійти ізоляцію та стерти просторові обмеження. Завдяки їм стало можливим організувати онлайн фестивалі, об'єднуючі людей не тільки з одного міста чи країни, але і з різних куточків світу. Культурно-мистецький проект «Theatre Day Fest» провів інтернет-конкурс «Театр.NET». А у львівському театрі «И люди, и куклы» Міжнародний театральний фестиваль «И люди, и куклы» вперше в цьому році відбувся в онлайн форматі [5].

Свою роль зіграла і технологія VR або Віртуальна реальність. В рамках проекту «Автентична Україна» Міністерство культури України та компанія Google розробили 3D-тур «Оперні театри України» з віртуальними турами в оперних театрах п'яти українських міст, а саме: Національний академічний театр опери та балету України імені Тараса Шевченка, Львівський національний академічний театр опери та балету імені Соломії Крушельницької, Черновецький академічний обласний український музично-драматичний театр ім. Ольги Кобилянської, Одеський національний академічний театр опери та балету і Київський національний академічний театр оперети. Прогулятися коридорами театрів та заглянути за лаштунки можна на сайті проекту і на картах Google. Проєкт доступний для смартфонів, комп'ютерів, а також окулярів віртуальної реальності [5].

Що стосується концертної діяльності, то тут ситуація схожа. Хоча дана сфера і зазнала великих збитків через карантин, музиканти та концертні організатори все ж продовжили працювати, перемістившись у віртуальне середовище. Для музичних артистів в період карантину ще більш важливим стала активна присутність в медіа просторі. Адже комунікація між виконавцями і їх шанувальниками є однією з основних запорок успіху музичної індустрії. Найпопулярнішими з соціальних мереж усього світу були та залишаються Facebook, Twitter, YouTube та Instagram [6]. Аби не втратити інтерес своєї аудиторії, артисти почали активніше створювати контент для соціальних мереж, просувати свої альбоми повністю в Інтернеті та проводити в онлайн свої виступи. Це, звичайно, не щось глобально нове, і подібні формати вже

достатньо давно розглядалися як події майбутнього. А всесвітня заборона на проведення масових заходів тільки прискорила прихід цього «майбутнього». А прямі трансляції концертів на YouTube, Twitch, Instagram і Facebook від одиничних випадків перетворилися на звичайне явище.

Окремо варто виділити відеохостинг YouTube, який є ресурсом світової музичної індустрії. Він став однією з найбільших платформ для поширення і відкриття нової музики. Згідно зі звітом Міжнародної федерації звукозаписної індустрії (IFPI), 82% всіх користувачів YouTube (більше 1 млрд людей) використовують платформу для пошуку музики. А в аудиторії користувачів у віці 16-24 років цей показник зростає до 93% [7]. В умовах карантину він став чи не найбільш основною платформою для просування та виступів як початківців, так і вже досвідчених артистів. У YouTube артисти проводять прямі ефіри, показуючи своє повсякденне життя та спілкуючись з аудиторією; ЗМІ організовують та транслюють інтерв'ю, а телешоу показують в прямих ефірах свої випуски. Більш того, завдяки інтеграції соціальних мереж в інтерфейс YouTube, користувачі можуть легко поділитися вподобаним контентом, тим самим збільшивши кількість потенційних переглядів.

Один з найяскравіших прикладів організації діджитал концерту – «Dear Class of 2020». Ця подія була організована Бараком та Мішель Обамою як випускний для усіх учнів, що через карантин не змогли відсвяткувати закінчення школи. І проводився цей захід саме на платформі YouTube. Онлайн-випускний проходив протягом 4-х годин, зібравши 665,000 активних глядачів [8]. В ньому прийняли участь відомі виконавці, блогери та публічні особи США, разом із запрошеними гостями з Південної Кореї. Так як цей захід відбувся повністю в онлайн-форматі, це був не просто концерт з виступами, а справжнє розважальне шоу. В програмі були включені мотивуючі монологи запрошених зірок, підбірка відео-челенджів випускників, що були підготовлені заздалегідь, та відео-проекти, відзняті відомими артистами США.

Ще одним не менш яскравим прикладом є онлайн-концерт «Bang Bang Con: The Live» всесвітньо-популярного південнокорейського гурту BTS [9]. В ньому були задіяні різні сеті для кожної пісні, як в музичних телешоу, а учасники гурту переходили від однієї декорації до іншої. «Bang Bang Con: The Live» продемонстрував потенціал онлайн-концертів, поєднуючи переваги концертів, музичних шоу і зустрічей з фанатами. Онлайн-концерти не просто замінюють скасовані офлайн-концерти, але мають власне значення, адже глядачі можуть отримати новий досвід через такий формат. Виробнича група концерту думала, що безглуздо проводити віртуальний концерт, схожий на офлайн, оскільки відтворити повністю атмосферу живого концерту неможливо. Так з'явився новий формат, спеціально створений для онлайн-концертів.

Серед українських виконавців також багато хто виступив в онлайн-форматі за допомогою трансляцій на YouTube чи у власних соціальних мережах. Так, наприклад, солістка українського гурту «The Hardkiss» Юлія Саніна

організувала свій камерний виступ з домашньої студії. Вона виконала кілька хітів і поспілкувалася з фанатами. Також український рок-гурт O.Torvald провели свій онлайн-концерт в YouTube. Вони попрацювали і над залученням аудиторії, підключивши інтерактив та взаємодію з нею. Під час виступу глядачі могли задати питання, а також виграти квитки на майбутній концерт і продукцію групи [10].

Отже, сучасний досвід показав, що у період карантину завдяки технічному розвитку відбулася деяка трансформація театральної та концертної сфер. Соціальні мережі та стрімінгові платформи дозволили театрам та музикантам продовжити свою діяльність та тримати зв'язок з аудиторією. Все ж, незважаючи на те, що онлайн-формат зараз здається єдиним виходом для музикантів, це слабка альтернатива справжнім концертам чи театральним виставам. Перший виклик такого формату – його монетизація. Хоча і є багато прикладів прибуткових онлайн-концертів чи театральних вистав, все ж більшість подій онлайн проходять безкоштовно або за пожертви, а самі артисти найчастіше нічого на цьому не заробляють. А в Україні питання монетизації онлайн-заходів є особливо проблемним. Практика показала, що вони збирають набагато менше коштів, ніж живі виступи. По-друге, крім відсутності стабільного доходу, до якого звикли артисти, онлайн-концертам не вистачає головного – емоцій.

Однак в той же час віртуальний формат знімає обмеження існуючих живих концертів та вистав і натякають на можливість подальшого розвитку в цьому напрямку та залучення онлайн-форматів і надалі, навіть з повноцінним відновленням живих заходів. Ми стали свідками потенціалу онлайн-ринку, тому його варто використовувати та розвивати і надалі. Навіть якщо концерти та вистави знову будуть проводитися на майданчиках чи на сцені, вони все ж будуть обмежені в просторі та часі. Таким чином, віртуальні заходи можуть надати більш широкий вибір та більше можливостей як для артистів, так і для глядачів.

Література:

1. Карантин и музыка: онлайн-трансляции концертов и спектаклей [Електронний ресурс] // Classical Music News. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.classicalmusicnews.ru/anons/cultural-quarantine/>.
2. Відео-проекти театру [Електронний ресурс] // Київський академічний театр драми і комедії на лівому березі Дніпра. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.facebook.com/leftbanktheater/videos>.
3. Проект онлайн-театру [Електронний ресурс] // e-ovacii. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.youtube.com/c/eovacii/featured>.
4. Курси театру студії «11» [Електронний ресурс] // Театр-студія «11» – Режим доступу до ресурсу: <http://11.kyiv.ua/#courses>.

5. Мацо О. Театры в мире пикселей и байтов: как происходит диджитализация [Электронный ресурс] / Ольга Мацо // Theatre.love. – 2020. – Режим доступа до ресурсу: <https://theatre.love/ru/blog/teatri-u-sv-t-p-ksel-v-ta-bayt-v-yak-v-dbuva-tsy-a-d-dzhital-zac-ya/>.
6. Социальные сети, самые популярные в Украине и странах мира 2020 [Электронный ресурс] // Marketer. – 2020. – Режим доступа до ресурсу: <https://marketer.ua/the-most-popular-social-networks-in-the-world/>.
7. Снежинская М. Г. Музыкальная индустрия в эпоху больших данных: перспективы социологических и маркетинговых исследований / Марина Георгиевна Снежинская. // Социологическая наука и социальная практика. – 2018. – №4. – С. 161–171.
8. Weiss G. Dear Class Of 2020' Becomes YouTube's Most-Watched Live Original To Date, Raising \$2 Million [Электронный ресурс] / Geoff Weiss // Tubefilter. – 2020. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.tubefilter.com/2020/06/12/dear-class-of-2020-most-watched-youtube-original/>.
9. 'BANG BANG CON The Live' Is an Open Door: new paradigm of performing arts [Электронный ресурс] // Weverse magazine. – 2020. – Режим доступа до ресурсу: <https://magazine.weverse.io/article/view?lang=en&num=7>.
10. Концерты для тех, кто на карантине: Онлайн-шоу, которые можно посмотреть прямо сейчас [Электронный ресурс] // 112.ua. – 2020. – Режим доступа до ресурсу: <https://112.ua/mnenie/koncerty-dlya-teh-kto-na-karantine-onlayn-shou-kotorye-mozhno-posmotret-pryamo-seychas-529859.html>.
11. Беребердин С. В. Музыкальный ренессанс в цифровую эпоху: новые возможности / Станислав Владимирович Беребердин. // Коммуникология: электронный научный журнал. – 2017. – №1.

CREATIVE ECONOMY AND HIGHER EDUCATION

Ivanova N.,

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
National University «Kyiv-Mohyla Academy»,*

Kuznetsova T.,

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Institute of Personnel Training of the State Employment Service of Ukraine*

Annotation. *The changes taking place in the economic development of Ukraine raise questions about the role of higher education in the formation of a creative economy which will be one of the main driving forces of socio-economic development of the country. It is the unique human capital, talent, knowledge that can be the impetus for the development of the creative economy and the development of the creative class. In these circumstances, it is*

necessary to change approaches to the education system.

Keywords: *creative economy, creative class, higher education, techniques of creative thinking development.*

This concept was first introduced in Business Week in 2000, and in 2001 John Hawkins published Creative Economics [1], in which the author described new economic systems where value is determined by non-traditional resources such as land or capital, and depends on originality and creativity.

It is freedom and the free market that provide a unique opportunity to turn your own ideas into goods or services. And this is the essence of the creative economy, - Hawkins wrote.

Creative economy is a set of people and businesses that create cultural, artistic, innovative products and services, as well as spaces where creators can present their work, exchange ideas, work together on projects. That is, its basis is the use of creative imagination by people to increase the value of an idea. The creative economy gives new life to production, services, trade and entertainment. It changes the environment in which people want to live, work and study, where they think, invent and create.

The creative economy is already a rapidly developing branch of the world economy. It is dynamic in terms of revenue generation, job creation and export development, as it is less tied to material resources. Hundreds of programs of various scales have been introduced in the world to strengthen the creative sector: from the level of UNESCO or state programs to municipal ones.

For example, the United Kingdom, which has set up a government development program, set up support agencies, provided preferential accommodation, grants and affordable credit, and has achieved tangible results in this area - £ 77 billion a year and 1.7 million jobs. And one of Europe's largest creative industry clusters, according to PwC in Barcelona (The Catalan Institute of Cultural Enterprises), which coordinates 140,000 creative entrepreneurs, creates added value of 5.7 billion euros a year.

Has anything been done in Ukraine, apart from defining the concept of «creative industries» and introducing it into the Law of Ukraine «On Culture». Creative economy is about freedom, ideas, possibilities of bringing them to fruition, about networking, interaction and cooperation.

According to research, in recent years, hubs, coworking spaces, activity centers, business incubators have been set up in various cities of Ukraine, and not only for IT projects. Moreover, social entrepreneurship is developing.

Business incubators train ATO participants or other beginners who would like to start their own business for free. In Kyiv, 21-year-old Vladyslav Malashchenko opened the Good Bread From Good People bakery, which employs eight people with various forms of intellectual disabilities. He won a grant to study how to start his own business at the Startup Ukraine educational center. Such ideas lead to social

change. It should be noted that social entrepreneurship and creative industries are developing in Ukraine. Large-scale forums, festivals, lectures, workshops and training courses are being held on the topic of creative economy and creative industries. We have a lot of active talented people with a cultural background, who are emotional and sincere, who want to change the world and their cities for the better, who want to be beneficial and are socially responsible. The Ministry of Culture is holding an international forum «Creative Ukraine», but this is not enough. Thanks to the development of the creative economy, Ukraine can reach a new level instead of supplying personnel for export.

It is the unique human capital, talent, knowledge that can be the impetus for the development of Ukraine's creative economy. And this is where it is extremely important to promote the development of the creative class.

The concept of «creative class» was introduced by the American-Canadian economist and sociologist Richard Florida, a professor at the School of Management named after Joseph Rothman at the University of Toronto. In 2002, he published the book «Rise of the creative class» (translated into Ukrainian as «Homo creativus. How a new class is conquering the world» [2]), in which he set out the theory of success of urban development.

Florida understands the concept of «creativity» as the creation of important forms that are the most valuable product in the economy of the late twentieth century, although not a commodity as such. Therefore, the author builds his theory around a person who produces creativity. It is the employee of the creative sector, in his opinion, who is the embodiment of the spirit of the time and shapes the economy of the modern city.

«Creative people are different, they do not live like the classic working class of the previous century,» he wrote.

According to Florida, the future belongs to the creative class, so from now on cities must become comfortable for the lives of these people and adapt to their lifestyle. The work schedule is irregular, they can go for a run at lunch after the meeting, and work at night. The offices are transformed for the convenience of such people respectively.

The secret of economic growth, according to Florida, is hidden in a complex of three Ts - tolerance, technology and talent. «The economic development of the region is ensured by creative people who prefer places that are diverse, tolerant and open to new ideas.»

According to Florida, the «gay index» is also important. He conducted a study in which he analyzed a map of gay settlement. According to it, the author concludes that gays are a «litmus test» of creativity, because the creative class feels safe in cities where there is tolerance. Following this idea, Western European cities began to pass laws on tolerance, believing that it would increase their economic capacity.

The author of the «creative class» category emphasizes that money has never been a sufficient motivation for creative people. They need internal incentives

associated with the creative component of the activity. Interesting and responsible work is an opportunity to make a contribution and influence the process; this is confidence that your activities matter. Unlike the traditional working class, the creative class expects an individual approach. Therefore, to direct their abilities and skills in the direction of productive work is sometimes very difficult. There are many theories on how to get different creative individuals to perform the tasks set by the company. In 1998, McKinzie Quarterly published a review entitled The War for the Best Personnel, which, based on a survey of more than six leading experts from 77 major US companies, concluded that, although culture is equally important to all respondents, values and independence «, they can be divided into four separate groups.

- «Follow the winner»: for this group, career growth and advancement in the hierarchy of a successful company are important, while the company's mission does not play a special role.

- «The greater the risk, the greater the reward”: the representatives of the second group prefer to receive various forms of reward and feel the active role of the company in improving their professional skills.

- «Save the world”: The third group needs an inspiring goal or creative tasks, but pay and training are not important to them.

- «Lifestyle”: members of this group value flexibility, good relationships with the management and location of the company, rather than development of the organization or job satisfaction.

Nevertheless, there is no consensus on how to motivate and manage employees' creativity.

Thus, the representatives of the creative class in their socio-status, worldview and psychological characteristics act as a social force interested in social, economic and technological innovation, steady improvement of quality of life and the priority of individual rights and freedoms. It is quite natural that this forms an appropriate order on the part of the representatives of this specific social group for the quality and format of education (both formal and informal). Attention to the education system is preconditioned by the following circumstances.

Firstly, the most important strategic resource in the modern world is human intelligence, and the intellectual potential of society directly determines the economic and social development of the country.

Secondly, the quality of higher education largely determines the pace and direction of development of the country, so the urgent task is to take into account the education system of revolutionary changes not only in science and technology, but also in economics and culture to transform them into appropriate educational programs and standards.

And thirdly, universities and other higher education institutions are the institutional actors that are designed to actualize the innovative paradigm of social genesis through the development and integration of all three components of the

«knowledge triangle» (education, research, innovation), large-scale investment in human resources, support for the modernization of the education system «[3].

The above means that in the context of the formation of the creative economy it is necessary to change approaches to the education system, as well as to strengthen the role of creative and natural sciences.

In view of this, in 2015 at the Department of Economic Theory, Faculty of Economics, National University «Kyiv-Mohyla Academy» the discipline «Creative Thinking» (for undergraduate students) and the discipline «Open Innovation and Creative Thinking» (for master's students) were introduced.

Five years of experience in teaching these disciplines allowed us to draw the following conclusions:

- every student is a creative person;
- the level of development of creative thinking really depends, according to A. Maslow, on the system of upbringing and education, which were applied to a particular individual [4];
- personal development of each individual depends on his/her desire to get out of the comfort zone and apply some efforts to make full use of creative development techniques;
- The personality of the mentor is essential, he/she has the ability to see the creative abilities of each student, to support and develop these creative abilities.

An important factor in the development of creative thinking in students is a systematic approach to the use of techniques for its development. As practical experience has shown, each technique of creativity development is aimed at its specific aspects. This allowed us to develop our own classification of techniques for the development of creative thinking. The traditional classification involves the presence of two groups of techniques: team and personal development of creativity. The proposed classification contains 6 groups of techniques for the development of creative thinking.

The first group includes techniques that allow you to identify and systematize the factors necessary for successful project implementation (mind maps).

The second group includes techniques that can identify the root causes of problems (technique «Why?» And its modifications).

As for the third group, this includes techniques for generating ideas (primarily brainstorming, 3 Walt Disney chairs, 6 hats of thinking E. de Bono, SCAMPER).

The fourth group includes techniques for choosing the most creative and, at the same time, the most realistic idea for implementation (for example: pros, potential, remarks; the gist of a crazy idea; is this idea so crazy indeed?).

The fifth group includes techniques that allow you to identify problems, threats and risks that may arise during the implementation of the idea (this technique comprises open questions, contradictions, as well as, 3 chairs and 6 hats).

Conclusions. Finally, the sixth group is a group of techniques that avoid the constraints hindering the successful implementation of the project, problem solving,

task execution (subtraction; mission not completed; break the rules).

Experience has shown that the consistent use of these techniques in the implementation of projects by student teams, allows not only to generate a large number of creative ideas, but also to make reasonable creative decisions, take into account possible threats and risks and ensure successful project implementation.

The conducted research, and also the analysis of practical experience allow to assert that management of development of creative thinking trained at university can be carried out at three levels.

Firstly, at the level of the individual, because when communicating with teachers, other students, as well as when participating in various student organizations and activities, personal changes occur.

Secondly, at the level of the process, because students appreciate the use in the educational process of a large number of practical forms of training.

Thirdly, the development of creativity is facilitated by the educational environment itself: psychological climate, motivation, a certain level of freedom, the ability to freely choose additional disciplines and occupations.

It is education that performs a large number of exceptional functions, among which the most significant is the achievement of such a level and quality of education that allows a person to become a competitive specialist in the transition to a creative economy.

References:

1. Hawkins J. Creative Economics / J. Hawkins. – M.: «Classics XXI», 2011. – 256p.
2. Florida Richard. Creative man. How a new class is conquering the world / Richard Florida. – Kyiv: «Our Format», 2018. – 432p.
3. Ignatieva E. Knowledge management in quality management of the educational process in higher education: monograph: – Vel. Novgorod: NovGU named after Yaroslav the Wise, 2008. – 280p., P.8
4. Abraham Harold Maslow. Motivation and personality. Electronic resource. Access mode: http://www.bimbad.ru/docs/maslow_motivation_and_personality.pdf

ОСОБЛИВОСТІ СТИМУЛЮВАННЯ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОМПЛЕКСІ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ

Компанець К.А.,

к.е.н, доцент кафедри готельно-ресторанного бізнесу,

Авдан О.Г.,

к.е.н, доцент кафедри готельно-ресторанного бізнесу,

Київський національний торговельно-економічний університет

Annotation. *The article considers the peculiarities of the formation of sales policy. The main approaches to effective management in the hotel industry are identified. Of particular importance in the formation of sales policy of the enterprise is the choice of methods of interaction with customers and their improvement. It is determined that the Internet technologies allow to stimulate the sales policy of enterprises.*

Keywords: *sales policy, enterprises, internet technologies, sales activity, marketing.*

За сучасних умов становлення вітчизняної економіки, внаслідок загострення конкуренції за ринки збуту, збільшення витрат, пов'язаних з реалізацією товарів і підвищенням їхньої частки у валовому внутрішньому продукті, а також підвищення вимог споживачів до якості обслуговування, основним фактором, що визначає виживання підприємств та їх цілеспрямований розвиток, є ефективність системи збутової діяльності. У зв'язку з цим великої ваги набувають питання її оцінювання та прийняття управлінських рішень у сфері збуту на основі результатів оцінки.

В роботах відчизняних науковців збутова політика розглядається, як об'єкт управління і простежується в роботах СІ Байлик [1], ЛА Бовш [8], М.Г. Бойко [1], МВ Босовська [2,5], Г.Ю Корсунський [6], СВ Мельниченко [4,7], АГ Охріменко [2], ІМ Писаревський [1], Халіна В.Ю [6]. У роботах західних фахівців аспекти управління збутом представлені достатньо широко, проте єдиної думки з даної проблеми в них поки не вироблено. У зарубіжній літературі присвячується дослідження в роботах Г Ассель, В.Р. Прауде, Ф. Котлером, Д. Евансом, Р. Ентоні, Р. Дж. Болтом і іншими. У вітчизняній літературі наявні дослідження, в основному, носять фрагментарний характер. У них недостатньо пропрацьований цілий комплекс питань, пов'язаних з дослідженням теоретичних проблем організації і управління збутової політики на підприємствах промисловості. Дослідження потребують поглиблення з точки зору впливу якісних компонентів діяльності готелю на формування його репутації [5]. Однак, побудова нової ринкової моделі економіки в українській державі вимагає розробки якісно нових підходів до формування ефективних механізмів управління в готельному господарстві. Тому у комплексі заходів забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного готельного господарства важливого значення набуває необхідність

наукового пошуку ефективних та інноваційних підходів щодо формування маркетингової політики підприємств [7].

Для розкриття сутності збутової політики розглянемо, що собою являють збут, збутова політика та збутова діяльність як економічні категорії.

Сучасні автори визначають поняття «збут» по-різному. У роботах Кривешко О. В. збутова діяльність розглядається як складний процес, що виявляє комплекс дій, що забезпечує ефективність реалізації продукції [9]. Із точки зору Гудзенко Н. М. управління збутовою діяльністю залежить від потенціалу підприємства та обраної ним збутової політики – комплексу заходів з ціноутворення, стимулювання збуту, укладання договорів [8]. Для більш повного розкриття сутності збутової політики слід розглянути, що становлять збут, збутова політика та збутова діяльність як економічні категорії. Сучасні автори визначають поняття «збут» по-різному. Так, деякі розглядають збут як процес фізичного переміщення товару й ототожнюють його з поняттями «розподіл» і «товарорух». Інші автори розглядають збут як процес взаємодії з покупцем. Панкрухін А. П. вважає, що збут – це «безпосереднє спілкування продавця та покупця» [10]. Деякі автори ототожнюють поняття «збут» і «збутова діяльність». Так, Белінський П. І. зазначає, що «суть збутової діяльності в узагальненому розумінні полягає в тому, що це є процес просування готової продукції на ринок та організації товарного обміну з метою отримання підприємницького прибутку» [5]. Існують погляди, якікладають однаковий зміст у поняття «збут» і «збутова політика». Так, Годін О. М. вважає, що «збутова політика в системі маркетингу – це організація процесу постадійного руху товарів» [11]. На думку А. Балабаниць, збутова діяльність – це цілісний процес, що охоплює: планування обсягу реалізації товарів із урахуванням рівня прибутку, що очікується; пошук і обрання найкращого партнера – постачальника (покупця); проведення торгів, включаючи встановлення ціни відповідно до якості товару та інтенсивності попиту; виявлення й активне використання факторів, здатних прискорити збут продукції та збільшити прибуток від реалізації [12].

Роглев Х.Й. визначив, що канал збуту готельних послуг - це сукупність незалежних організацій, втягнених у процес реалізації послуг готелю, що доступна для індивідуальних або корпоративних споживачів [13].

Отже, збутова політика - це сукупність взаємозв'язаних елементів збутової діяльності, спрямованих на задоволення потреб споживачів шляхом оптимального використання збутового потенціалу підприємства і забезпечення на цій основі ефективності продажу.

Проблеми збуту підприємствам необхідно вирішувати під час розробки маркетингової політики. Саме на цьому етапі слід прийняти рішення стосовно вибору ринків збуту, методів збуту і його стимулювання. Розробка збутової політики підприємства передбачає визначення пріоритетних напрямків, засобів та методів, необхідних для активізації збуту.

Особливе значення при формуванні збутової політики підприємства має вибір методів взаємодії з покупцями та їх удосконалення. При цьому необхідно визначити розмір та структуру витрат на обслуговування покупців, на придбання необхідної техніки, навчання персоналу тощо.

Розробка системи цілей у сфері збуту. Після здійснення сегментації підприємству необхідно розробити систему стратегічних цілей у сфері збуту, які визначають напрямок збутової діяльності підприємства у довгостроковій перспективі.

І.М. Синяєва [14] визначила, що серед комплексу цілей у сфері збуту основними є:

- якісне досягнення максимальної споживчої задоволеності з урахуванням суб'єктивного характеру оцінки і соціального фактора індивіда;
- надання широкого вибору товарів, послуг;
- створення сервісу і культури обслуговування;
- досягнення комерційного успіху з обов'язковим урахуванням корпоративного внеску до гармонізації потреб суспільства за рахунок виробництва і реалізації екологічно чистих технологій, товарів, послуг.

Створення ефективної системи збутової політики суб'єкту готельного бізнесу передбачає постійний моніторинг задоволеності клієнта. Це неможливе без застосування різних шляхів одержання інформації від споживача. Відповідно до одного з підходів до вивчення задоволеності і лояльності споживачів виділяють п'ять основних груп підходів, що використовуються для одержання інформації від споживачів. Більшість успішних готелі світу на сьогодні використовують або комбінацію з кількох підходів, або всі підходи одночасно.

Незважаючи на те, що готелі традиційно вкладають значні кошти в свою маркетингову діяльність, вони часто пропускають два надзвичайно важливих аспекти. Клієнтів потрібно запитувати про причини їхньої поведінки два рази: коли вони приходять і коли вони йдуть. Це дозволить одержати дані щодо ефективності знання реклами компанії та інформацію про певні фактори, які фактично впливали на використання тієї чи іншої готельної послуг.

Це можна досягти шляхом використання поштової розсилки, яка не була виявлено, що клієнти готельного бізнесу ніколи не стикалися з такою формою реклами. Можна запропонувати займатися розсилкою каталогів і прайс - листів покупцям за адресами, які залишаються при відвідуванні готелю. У каталогах (газетах, журналах) розповідати про новинки в готельних послугах, проводити різні акції, а також можна прикласти купон, який дозволяє. Періодичність може становити 2 - 3 місяці. Наступним елементом, що відноситься до стимулювання збуту, можна використовувати систему ціноутворення. Наприклад, проводити акції з наданням знижок на додаткові послуги готелю і оповіщати про це в засобах масової інформації.

Спираючись на концепцію маркетингу, яка передбачає, що уся діяльність

організації повинна мати за головну мету задоволення потреб користувачів, оскільки це – найкращий шлях досягнення власних цілей росту та підвищення рентабельності організації [15]. Доведення до споживача та впровадження нових підходів з стимулювання збуту з метою максимального задоволення потреб споживачів через інноваційну організацію матеріального та інформаційного обміну за допомогою Інтернет-технологій.

Підприємство може представити ширший асортимент послуг, отримує можливість надавати додаткову інформацію в такій формі, в якій її не можуть скопіювати конкуренти, використовувати Інтернет для надання споживачам економічних вигід, які конкуренти надати не можуть. Респонденти відзначили, що Інтернет технології є ефективними (76,2%) та не вимагають значних витрат часу (67,3%), також вагомими перевагами є незалежність від робочого місця та миттєва доставка великого об'єму даних у будь-яку точку світу.

Використання Інтернет технологій може скоротити витрати на 5–10 %, що збільшує прибуток на 5–100 % [9].

Застосування Інтернет технологій в сфері готельного бізнесу це можливість:

- отримання актуальної інформації з цін та наявності номерів на будь-який момент часу;
- прозорість продажів;
- можливість простежити будь-яке замовлення в системі (як оброблене, так і відхилене);
- поліпшення якості обслуговування гостей;
- більш швидка обробка замовлень гостей;
- наявність додаткових сервісів для гостя (різного роду повідомлення, доступ до інформації про свої замовлення в будь-який момент часу).

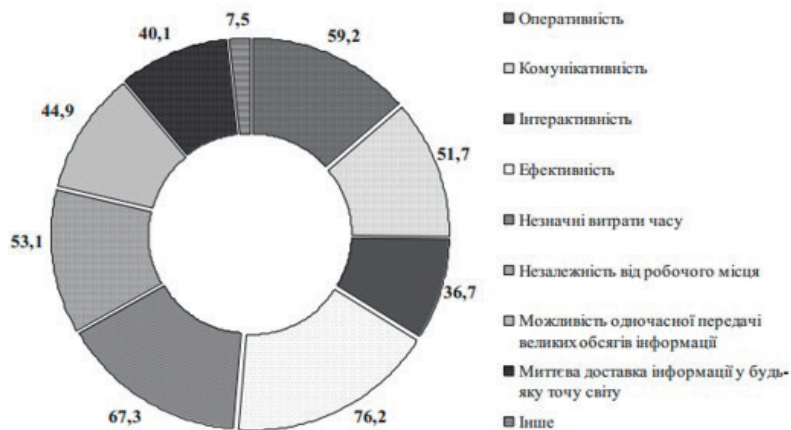

Рис.1. Переваги застосування Інтернет технологій, з точки зору підприємств індустрії гостинності

Таким чином, електронна комерція стає одним із важливих інструментів збереження конкурентоспроможності підприємств гостинності.

Більш мобільним для збуту готельних послуг є інтернет реклама. Так як охоплює всі сегменти споживачів готельного бізнесу.

Ефективність Інтернет-реклами оцінюється за кількома показниками, що відображають вплив Інтернет-реклами на цільову аудиторію. Основними з них є: кількість хітів і хостів на рекламованому сайті, відносні показники CTR, CTV, CPT. Хост в Інтернет-маркетингу – це користувач, який переглядає сторінки веб-сайту, що рекламується. Унікальний хост – користувач з унікальною IP-адресою. Користувачі під час відвідування сайту роблять хіти, тобто перегляди сторінок. Один користувач може зробити безліч хітів [16].

Одним із потужних комунікаційних інструментів Інтернет-технологій є веб-сайт готельного підприємства. Веб-сайт готельного підприємства є своєрідним посередником між туристичним попитом та туристичною пропозицією, оскільки виконує функцію ознайомлення із параметрами послуг та подальшою їх реалізацією.

Отже, переваги застосування Інтернет технологій для аналітичних бізнес-процесів полягають у швидкому зборі необхідної інформації, легкості її аналізу та незначних витратах на збут готельних послуг.

Таким чином, на підставі наведеного критичного аналізу різних підходів до визначення поняття «збутова діяльність підприємства», можна зробити висновок, що під поняттям «збутова діяльність підприємства» необхідно розуміти функціональну складову діяльності підприємства, яка складається з цілісного процесу доведення продукції до кінцевого споживача шляхом використання маркетингових заходів щодо вивчення потреб, формування та стимулювання попиту на продукцію підприємства, за умови прописання центрів відповідальності при укладенні договорів для задоволення потреб споживачів з метою отримання прибутку.

Література:

1. Бойко М.Г. Організація готельного господарства: підручник. СІ Байлик, ІМ Писаревський Харківський національний університет міського господарства імені ОМ Бекетова – 2018
2. Босовська МВ, Оцінювання якості готельних послуг /МВ Босовська, ЛА Бовш, АГ Охріменко/ Інвестиції: практика та досвід. Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України, Редакція журналу Економіка та держава. Серія державне управління – 2019 – В 4 – с. 25-31
3. Бримсон Д. А. Стратегия реинжиниринга для совершенствования работы организации [Электронный ресурс] / А. Джеймс Бримсон. — Режим доступа: http://www.cfin.ru/itm/bpr/reengineering_strategy.shtml.
4. Ведмідь Н. І. Інформаційні туристичні ресурси в Інтернеті / Н. І.

Ведмідь, С. В. Мельниченко // Вісн. Львів. комерц. акад. — Л. : ЛКА, 2016. — Вип. 20. — С. 533–542.

5. Ведмідь НІ Автоматизація процесу управління якістю на підприємствах готельного господарства МВ Босовська, Вісник Маріупольського державного університету. Сер.: Економіка, 87-91 -2017

6. Халіна В.Ю., Корсунський Г.Ю. Місце системи збуту у маркетинговій діяльності підприємства Харківський національний університет будівництва та архітектури

7. Мельниченко СВ Маркетингова політика в готельному бізнесі: монографія, АВ Магалецький К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т - 2018

8. Желены М.. — СПб. : ПИТЕР ; М. ; Харьков ; Минск, 2020. — 1120 с.

9. Єсіпова К.А. Веб-сайт туристичного підприємства як інструмент інтернет-технологій / К.А. Єсіпова // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. – вип. 266 : у 4 т. Т. 2. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2020. – С. 316–328.

10. Гаджинский А. М. Логистика : учебник для высших и средних специальных учебных заведений / А. М. Гаджинский. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Маркетинг, 2020. – 375 с.

11. Мельниченко С. В. Вісник Запорізького національного університету «Інформаційні технології в туризмі: теоретичні та практичні аспекти», 2020.

12. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства (організації): навч. посіб. / [за ред. І.Ю. Сіваченка]. – К. : ЦУЛ, 2018. – 186 с.

13. Роглев Х.Й. Основи готельного менеджменту: Підручник. - К.: Кондор, 2019.-408с.

14. Туристический бизнес: Практическое пособие для турфирм и их клиентов –М.: Интер, 2018. – с. 386

15. Тридід О. М. Логістика : конспект лекцій для студентів спеціальності 8.050201 усіх форм навчання / О. М. Тридід, Т. О. Колодізева, І. П. Голофаєва. – Х. : Вид. ХДЕУ, 2014. – 168 с

16. Магалецький А. В. Формування маркетингової політики підприємств готельного господарства Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук Київ–2017.

ПОШУК ЕКСТРЕМУМІВ ЦІЛЬОВОЇ ФУНКЦІЇ В БАГАТОВИМІРНОМУ ПРОСТОРІ З УРАХУВАННЯМ ТОПОЛОГІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ПОВЕРХНІ

Криволапов Я.В.,

*асистент кафедри прикладних інформаційних систем,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна*

Методи оптимізації дозволяють вибрати найкращий варіант з усіх можливих. Під терміном «оптимізація» позначають процес або послідовність операцій, що дозволяють отримати оптимальне рішення. Хоча кінцевою метою оптимізації є відшукування найкращого або оптимального, рішення, зазвичай доводиться задовольнятися поліпшенням відомих рішень, а не доведенням їх до досконалості. Завдання зводиться до визначення максимального або мінімального значення цільової функції виду:

$$F(x) = F(x_1, x_2, \dots, x_n), \quad (1)$$

що описує деяку n -мірну поверхню, де x_i – параметри оптимізації; $i = 1, 2, \dots, n$; n – кількість параметрів оптимізації. Топологічні властивості поверхні цільової функції відіграють велику роль в процесі оптимізації, так як від них залежить вибір найбільш ефективного алгоритму.

Одним з досить ефективних методів при вирішенні завдань багатовимірної оптимізації є симплекс-метод. Симплексом називається n -мірна геометрична фігура, ребра якої є прямі лінії, що перетинаються в $n+1$ вершині. У двовимірному випадку це трикутник, в тривимірному – тетраедр. Схеми пошуку з використанням симплексів засновані на спостереженні за зміною значень цільової функції в їх вершинах. Головним в цих схемах є процес відображення – знаходження вершини нового симплекса, розташованої симетрично відносно площини, що проходить через одну зі сторін вихідного симплекса. Вибір напрямку пошуку вершини нового симплекса визначається положенням тієї вершини, в якій цільова функція має найгірше значення. Такий алгоритм забезпечує систематичне зміщення центру симплекса в напрямку екстремуму цільової функції.

Нелдер і Мід запропонували більш складний метод [1], в якому крім пошуку вершин нових симплексів проводиться стиснення або розтягнення їх ребер. Цей алгоритм забезпечує локальне перетворення простору проектування, при якому досягається мінімум унімодальної функції.

Ідея методу полягає в порівнянні значень функції в $n+1$ вершинах симплекса і переміщенні симплекса в напрямку оптимальної точки за допомогою ітераційної процедури. На відміну від симплекс методу, де

регулярний симплекс використовується на кожному етапі, в методі Нелдера-Міда деформуємий багатогранник адаптується до топографії цільової функції, витягаючись уздовж «довгих» похилих площин, змінюючи напрямки в вигнутих западинах і стискаючись в околиці мінімуму. Практика показує, що даний метод прямого пошуку є одним з найбільш ефективних, якщо $n < 7$.

Разом з тим можна відзначити труднощі, що зустрічаються при спробі використовувати метод Нелдера-Міда, такі як: відсутність можливості введення обмежень на параметри цільової функції, що в свою чергу не дозволяє застосувати даний алгоритм оптимізації для ряду завдань з огляду на те, що процес оптимізації стає розбіжним.

У 1964 році Боксом була зроблена спроба подолати цей недолік. Був розроблений, так званий, комплексний метод [2], характерний повною відмовою від роботи з симплексом на безлічі допустимих точок, що, однак, трохи сповільнює його збіжність і робить більш залежним від вибору початкових наближень.

У зв'язку з вищевикладеним пропонується наступна модифікація методу Нелдера-Міда заснована на пересуванні деформованого симплекса в просторі допустимих параметрів цільової функції і дозволяє враховувати явно задані обмеження.

При цьому, на відміну від (1), завдання зводиться до мінімізації функції $F(x_1, x_2, \dots, x_n)$ при обмеженнях:

$$L_j \leq x_j \leq P_j, \quad j = 1, 2, \dots, n, \quad (2)$$

де L_j і P_j , – відповідно нижня і верхня межі змінних.

Даний алгоритм є ітераційним. Схема пошуку заснована на спостереженні за зміною значень цільової функції F в вершинах симплекса, які, в свою чергу, повинні задовольняти заданим обмеженням.

Координати вихідного симплекса в n -вимірному просторі параметрів R задаються матрицею розмірності $n \times n+1$ виду:

$$F_1 = \begin{array}{ccccc} x_1 & x_2 & x_3 & \dots & x_n \\ S_1 + x_1 & S_2 + x_2 & S_2 + x_3 & \dots & S_1 + x_n \\ S_2 + x_1 & S_1 + x_2 & S_2 + x_3 & \dots & S_2 + x_n \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ S_2 + x_1 & S_2 + x_2 & S_2 + x_3 & \dots & S_1 + x_n \end{array} \quad (3)$$

в якій представляють вершини симплекса, стовпи – їх координати, S_i , ($i = 1, 2$) – відстань між двома вершинами (початковий крок оптимізації), що

визначаються за виразами:

$$S_1 = \frac{s}{n\sqrt{2}} (\sqrt{n+1} + n - 1), \quad (4)$$

$$S_2 = \frac{s}{n\sqrt{2}} (\sqrt{n+1} - 1), \quad (5)$$

x_i , ($i = 1, \dots, n$) – початкові значення параметрів оптимізації.

У разі, якщо одна або кілька точок вихідного симплекса не задовольняють умовам (2), початковий крок оптимізації зменшується в два рази, тобто

$$S = \frac{s}{2}, \quad (6)$$

після чого проводиться перерахунок матриці завдання координат F1 вихідного симплекса. Описана процедура здійснюється до тих пір, поки всі крапки вихідного симплекса не стануть допустимими.

Покрокова процедура методу може бути представлена наступним чином.

1. Визначаються значення функції в вершинах симплекса, серед яких вибираються перший $F_{\max}$ та другий $F_{\max 2}$ максимуми та мінімум $F_{\min}$ функції і відповідні їм точки $x_{\max}$, $x_{\max 2}$ і $x_{\min}$.

2. Визначаються координати центру ваги всіх вершин симплекса, виключаючи $x_{\max}$ відповідно до виразу:

$$x_0 = \frac{1}{n} \left(\sum_{i=1}^{n+1} (x_i) - x_{\max} \right) \quad (7)$$

3. Визначається вершина нового симплекса, розташована симетрично відносно площини, що проходить через одну зі сторін вихідного симплекса. Напрямок пошуку вершини нового симплекса визначається положенням тієї вершини вихідного симплекса, в якій цільова функція має найбільше значення $F_{\max} = F(x_{\max})$. Координати нової точки визначаються за формулою:

$$x_{\text{ref}} = (1 + \alpha) x_0 - \alpha x_{\max}, \quad (8)$$

де α – додатна константа, названа коефіцієнтом відображення. Нелдер і Мід показали [3], що рішення задачі з $\alpha > 1$ потребує меншу кількість обчислень функції, ніж при $\alpha < 1$. З іншого боку α не повинно бути багато більше одиниці, оскільки:

1) деформуємий багатогранник краще адаптується до топології поверхні відгуку при менших значеннях α , особливо, коли потрібно змінювати напрямок пошуку;

2) в області локального мінімуму розміри багатогранника повинні зменшуватися і велике α в цих умовах сповільнить збіжність.

3 вищевикладених міркувань коефіцієнт α виберемо рівним одиниці ($\alpha=1$).

4. Перевірка отриманої точки x_{ref} на приналежність області допустимих значень.

Якщо точка x_{ref} не є допустимою, то:

1) якщо $L_j > x_{refj}$, то встановлюємо

$$x_{refj}^h = L_j + \delta_1, \quad (9)$$

і якщо $x_{refj}^h = x_{0j}$, то, щоб «не вироджувався» симплекс, встановлюємо

$$x_{refj}^{h'} = x_{refj}^h - \delta_2, \quad (10)$$

де δ_1 і δ_2 – досить малі наперед задані величини. У запропонованому алгоритмі: $\delta_1 = 10^{-6}$, $\delta_2 = 10^{-7}$;

2) якщо $x_{refj} > P_j$, то встановлюємо:

$$x_{refj}^h = P_j - \delta_1, \quad (11)$$

і якщо $x_{refj}^h = x_{0j}$, то встановлюємо:

$$x_{refj}^{h'} = x_{refj}^h + \delta_2. \quad (12)$$

Тепер, якщо хоча б для одного параметра оптимізації відбулася заміна x_{refj} на x_{refj}^h або $x_{refj}^{h'}$, обчислюється новий коефіцієнт відображення:

$$\alpha^h = \min \left(\min_{j=1,n} \left(\frac{|x_{refj} - x_{0j}|}{|x_{0j} - x_{maxj}|} \right), \alpha \right) \quad (13)$$

і перераховуються координати нової точки:

$$x_{ref} = (1 + \alpha^h) x_0 - \alpha^h x_{max}, \quad (14)$$

5. Порівнюються значення функції в точці відображення F_{ref} з найменшим значенням функції F_{min} .

Якщо $F_{ref} \geq F_{min}$ – здійснюється перехід до п.8.

Якщо відображення дає вершину зі значенням $F_{ref} < F_{min}$, то напрямок з x_0 до x_{ref} вважається найбільш доцільним для переміщення і необхідно зробити розтягнення симплекса, якщо це можливо, в цьому напрямку. Координати наступної точки симплекса визначаються за формулою:

$$x_p = (1 - \gamma) x_0 + \gamma x_{ref}, \quad (15)$$

де γ – заздалегідь обрана константа, звана коефіцієнтом розтягування ($\gamma > 1$); в запропонованому алгоритмі $\gamma = 2$.

6. Перевірка отриманої точки x_p на приналежність області допустимих значень. Процедура перевірки відповідає алгоритму п.4 з урахуванням того, що в разі заміни будь-якого x_{pj} на x_{pj}^h або на $x_{pj}^{h'}$ коефіцієнт α^h перераховується за формулою:

$$\alpha^h = \text{MIN} \left(\text{MIN}_{j=1,n} \left(\frac{|x_{pj} - x_{0j}|}{|x_{0j} - x_{\max j}|} \right), \frac{\gamma}{\alpha} \right), \quad (16)$$

і координати нової точки визначаються наступним чином:

$$x_p = (1 + \alpha^h) x_0 - \alpha^h x_{\max}, \quad (17)$$

7. Заміна в початковому симплексі точки $x_{\max}$ на найкращу з точок x_{ref} або x_p . Якщо $F_p < F_{ref}$, то в початковому симплексі $x_{\max}$ замінюється на x_p і перевіряється умова збіжності оптимізаційної процедури. Якщо ж $F_p \geq F_{ref}$, то точка $x_{\max}$ замінюється на x_{ref} і перевіряється збіжність.

8. Порівнюється значення F_{ref} з другим за величиною (після найбільшого) значенням цільової функції в вершинах симплекса. Якщо $F_{ref} < F_{\max 2}$, або $F_{ref} = F_{\max 2}$ за умовою, що $F_{\max 2} < F_{\max}$ – здійснюється заміна точки $x_{\max}$ на x_{ref} і перевіряється умова збіжності. В іншому випадку, F_{ref} порівнюється з $F_{\max}$. Якщо ж $F_{ref} > F_{\max 2}$, то якщо $F_{ref} \geq F_{\max}$, то здійснюється перехід до п.9. Якщо ж $F_{ref} < F_{\max}$, то замінюється точка $x_{\max}$ на x_{ref} .

9. Визначається нова точка симплексу x_c за допомогою операції стиснення:

$$x_c = (1 - \beta) x_0 + \beta x_{\max}, \quad (18)$$

де β – коефіцієнт стиснення ($0 < \beta < 1$), який використовується для зменшення вектора пошуку, якщо операція відображення не привела до вершини зі значенням F_{ref} меншим, ніж друге за величиною значення цільової функції $F_{\max 2}$, отримане до відображення. У запропонованому алгоритмі $\beta = 0.5$.

10. Порівнюються значення функції в точці стиснення F_c і $F_{\max}$. Якщо $F_c < F_{\max}$, то точка $x_{\max}$ замінюється на x_c і перевіряється умова збіжності. Якщо ж $F_c \geq F_{\max}$, – здійснюється перехід до п.11.

11. Виконується операція редукції. Для точки $x_{\min}$ будується новий симплекс з удвічі меншими ребрами. Іншими словами, відбувається зсув

всіх точок симплекса до точки, яка визначає найменше значення функції. Координати нових вершин обчислюються за формулою:

$$X_j = \frac{1}{2}(X_j + X_{\min}), \quad (19)$$

де $j = 1, 2, \dots, n$. Після побудови нового симплекса перевіряється умова збіжності оптимізаційної процедури.

Критерій закінчення пошуку в розглянутому алгоритмі полягає в перевірці умови:

$$\left(\frac{1}{1+n} \sum_{i=1}^{n+1} (F(x_i) - F(x_0))^2 \right)^{1/2} \leq \varepsilon, \quad (20)$$

де ε – певним чином вибране порогове значення критерію; x_0 – центр ваги симплекса. При виконанні умови збіжності методу, можна зробити висновок, що всі значення функції досить близькі один до одного і, отже, лежать поблизу точки мінімуму $x_{\min}$. При невиконанні умови (20) пошук (оптимізація) триває.

Описаний алгоритм володіє достатньою гнучкістю, що дозволяє враховувати локальні топологічні властивості поверхні, описаної цільової функції. Симплекси витягуються в напрямку нахилу площин, їх осі повертаються при зустрічі з западиною на поверхні цільової функції, поблизу екстремуму вони стискаються. Отримані результати показують, що запропонований модифікований метод Нелдера-Міда має гарну збіжність як для параметрів, які перебувають всередині допустимої області, так і на її кордонах, мало залежить від початкових наближень параметрів оптимізації. У запропонованій процедурі виключається виродження симплекса, що прискорює збіжність методу до точки мінімуму. В цілому, модифікований метод Нелдера-Міда продемонстрував задовільну працездатність і його можна охарактеризувати як досить ефективний і зручний для вирішення практичних завдань.

Література:

1. Nelder J.A., Mead R., A Simplex Method for Function Minimization, Computer J., No. 7 pp. 308-313 (1964).
2. Банди Б. Методы оптимизации. Вводный курс: Пер. с англ. – М. : Радио и связь, 1988. – 128 с.
3. Химмельблау Д. Прикладное нелинейное программирование. – М. : Мир, 1975. – 534 с.

“GREEN” ECONOMY IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE COUNTRIES

Kucherenko D.,

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Science and Research Institute of Social and Economic Development, Ukraine*

Annotation. *This article examines the concept of sustainable development, which is based on a large number of different models, theories, concepts. special attention is paid to the concept of «green» economy, which is aimed at solving problems to achieve the goals of sustainable development, in particular, ensuring the long-term sustainability of the socio-economic system along with the sustainability of the natural environment. The idea of revising the standard of living in order to preserve the natural environment, increase the efficiency of resource use, develop environmentally friendly activities and restructure the economy to increase the share of green sectors in the economy is considered.*

Keywords: *“green” economy, socio-economic system, natural environment, sustainable development, public policy.*

The concept of sustainable development is based on a large number of different models, theories, concepts, the essence and content of which, as well as the urgent needs of today, have determined the cognitive perception of relevance and timeliness of its adoption and implementation. The green economy is designed to address the challenges of achieving the goals of sustainable development, in particular the long-term sustainability of the socio-economic system together with the sustainability of the natural environment. That is, the «green» economy is a mechanism for sustainable development, and its formation involves a review of living standards in order to preserve the natural environment, increase resource efficiency, develop environmentally friendly activities and restructure the economy to increase the share of green sectors. In fact, the green economy should be seen as a path to sustainable development.

Today, the term «green economy» is broad, ie it covers any theory that considers the economy as part of the environment in which it is based. Until the recognition of the «green» economy as a mechanism for sustainable development, it, in fact, remained the privilege of rich countries. Today, the situation has changed and it is developing countries that can gain additional benefits and incentives for economic growth through the implementation of green economy strategies. However, there is a need to improve public policy, including measures in the field of pricing and regulation, in order to create market incentives for a more rational allocation of capital in the field of resource use to more technological sectors, taking into account social and environmental impacts, especially in developing countries.

Among the many international forums that focused on the green economy, the UN Conference on Sustainable Development «Rio + 20» (Rio de Janeiro, 2012) [1], during and after which in the reports and documents of the UN structures state

that the basis of the transition to sustainable development is the formation of a «green» economy. «Green» economy is a field of economics, according to which the economy is considered a dependent component of the natural environment, exists within it and is part of it; aimed at preserving public welfare through the efficient use of natural resources, as well as the return of end-use products to the production cycle.

The transition to a «green economy» in different countries will take place differently, as it depends on the specifics of natural, human, physical (artificial) and institutional capital of each country, its level of development and socio-economic priorities, environmental culture. The final document of the UN Conference in Rio de Janeiro «The future we want» (2012) emphasizes that in the transition to a «green» economy, each country can choose an approach in accordance with its national plans, strategies and priorities for sustainable development, there should be no rigid set of rules [1].

Skeptics of the introduction of a green economy argue that modeling based on natural ecosystems will not always be effective, they are skeptical of the greening of the economy. However, many countries show the advantages of the «green economy» by their own example, and not only Scandinavia, which is traditionally considered a leader in environmental protection, but also the countries of Asia, Africa and South America.

The transformation of economies into «green» is taking place not only in developed countries such as Germany, Japan, Spain or the United States, but also in Bangladesh, Brazil, China, India, Mexico and Morocco. The Republic of Korea was the first to announce the implementation of the concept of «green» growth as a national strategy. An example of successful «greening» of industry is Norway - a country that ten or twenty years ago was considered one of the most polluted in Europe, and is now included in the ranking of the cleanest countries in the world. This is not hindered by the fact that Norway is among the top three oil and gas exporting countries, behind Russia and Saudi Arabia, and has many industrial giants.

The general desire of the world community to «green» the economy as much as possible, contributing to the achievement of sustainable development goals, has led to a new stage in this process, namely the popularization of the circular economy. The European Commission has adopted an ambitious Economic Package cycle, which includes measures to help stimulate Europe's transition to a circular economy, strengthen global competitiveness, promote sustainable economic growth and create new jobs [2].

The basis of the «green» economy is «green» technologies that work not with the consequences, but with the causes of environmental problems, radically changing approaches, products, and, most importantly, consumer behavior. In general, the solution of the resource problem is possible due to changes in the technological basis of production and the transition from subtractive technologies to additive ones. The first is based on cutting off all the excess during the production process

(English subtract - subtract), the other - on the contrary - on adding only what is necessary, which in practice eliminates the inevitability of waste.

To solve the energy problem that objectively exists in the economy, it is necessary to reduce the energy intensity of processes and increase the energy efficiency of human life not by percent, but by times.

The dynamics of the interaction of the financial system, the real economy and sustainable development is still at an early stage of its formation, but it is appropriate to consider in terms of other fundamental changes in the financial system itself, including the emergence and introduction of new financial technologies (fintech). Recently, the idea of expanding the scope of «green» financing through the use of new financial technologies, including digital finance (digital finance) to mobilize small and medium investors and provide loans to small companies. To achieve this goal, the Sustainable Digital Finance Alliance was established at the annual MEF in Davos in 2017, working with UNEP on online fundraising projects to finance low-carbon production. A number of new technologies are currently being used, including the introduction of blockchain technology, the Internet of Things and artificial intelligence.

The practical experience shows the strengthening of the reform of the financial system, which supports the transition to sustainability in the real economy: countries are gradually beginning to combine actions in the financial system in order to achieve broad national goals for sustainable development and climate change. Due to a number of tactical steps taken in response to minimizing risks or solving specific environmental problems, the transition to a more strategically oriented policy of «green» development is beginning.

The main purpose of greening and «greening» the financial system is to mobilize and increase the motivation of public and private capital to invest in industries that ensure sustainable development, because without this all the planned environmental measures will become a regular declaration. However, so far the real achievements in the transformation of global finance, taking into account the principles of sustainable development, are insignificant. There are both objective barriers at the macro and micro levels, and subjective ones - a lack of political will to change. And international cooperation on these issues is still at an early stage of its development, which includes mainly the exchange of experience and coordination of actions. At the same time, there are more and more reasons to believe that in the long run the trend towards greening international finance will become irreversible, despite the fact that its dynamics will most likely be non-linear, with periodic ups and downs characteristic of global development. economy in general.

According to the UNEP project, the new economic approach should be enshrined in a new agreement between the governments of the New Global Green Deal, which will contain key ideas for building a «green» economy. UN experts have formulated «green» responses to the global economic crisis and reduced access to food and energy resources. These answers are measures to implement a «green» economy,

implemented in the relevant areas of transformation [2].

The EU currently has a number of sophisticated innovation programs that already contribute to the greening of the EU economy. These include the Roadmap for the Transition to a Competitive Low Carbon Economy (NEE) by 2050, the European Energy Efficiency Plan to 2020, the Roadmap for Energy Development to 2050, the Roadmap for the Transition to a Resource Efficient Europe, and the Environmental Technologies Action Plan (ETAP).), The Competitiveness and Innovation Framework Program (CIP), the Research and Technology Development Framework, the Innovation and Regional Development Program, the EU Circular Economy Action Plan (2015), etc.

Balanced mobility and efficient use of energy and materials have been identified as priority areas for ensuring the transformation of the European economy on a green basis. In addition, according to a study by the International Labor Organization, «greening» the economy provides new opportunities for business and employment, stimulating investment and innovation. However, the effective implementation of a green economy requires intensified efforts to strengthen national strategies that promote clean technologies and green jobs.

Ukraine, like most countries, has adopted the concept of «green» growth, which is based on knowledge and innovation, advanced technologies, energy efficient production lines, social and environmental progress, because it is the «green» economy will facilitate the transition to inclusive sustainable development. The issue of transition to the model of sustainable development is a priority for Ukraine, especially given the existing socio-economic development, insufficient technological level of industrial production, low energy efficiency of the vast majority of industrial enterprises and housing and communal services. This decision was significantly influenced by the negative geopolitical situation (military actions in eastern Ukraine), which in turn forced a revision of the state policy on carbon energy consumption.

The Association Agreement between Ukraine and the EU has also been an important reason for adopting a «green» course, as its provisions oblige Ukraine to harmonize national legislation with European legislation on sustainable development. Thus, part 2 of Art. 289 stipulates that «the Parties recognize the importance of taking full account of the economic, social and environmental interests not only of their respective populations but also of future generations and ensure that economic development, environmental and social policies are supported jointly» [3]. This Agreement provides, inter alia, for cooperation in the field of development and maintenance of renewable energy, taking into account the principles of economic feasibility and environmental protection.

The Ukrainian government has implemented and is trying to reorient its economy in the direction of «greening», for which a number of fundamental and strategically oriented documents were adopted, in which the priorities of economic development are environmental protection, industrial modernization, innovation

and resource conservation and energy saving and development. energy sources (RES). In 2015, the National Action Plan on Energy Efficiency for the period up to 2020 was adopted. [4], in 2017 the Energy Strategy of Ukraine for the period up to 2035 - security, energy efficiency, competitiveness [5] was approved, and on July 18, 2018 the Strategy of low-carbon development until 2050 was approved [6].

Organic agriculture, as an important segment of «green» growth in Ukraine, is only developing, as the demand for such products among Ukrainian consumers is low due to its relatively high cost, but among European consumers it is in demand, motivating to increase organic production. In 2019, the total area of agriculture land, which have the status of organic and transitional period, amounted to almost 468 thousand hectares (1.1% of the total area of agricultural land in Ukraine). At the same time, 617 operators of the organic market worked, of which 470 were producers of agricultural products [6]. Under modern conditions in Ukraine, the domestic consumer market of organic products is expanding due to the main supermarket chains. Key organic products produced in Ukraine include cereals, cereals, milk and dairy products, meat and meat products, vegetables and fruits. Ukrainian organic products are supplied mainly to the markets of EU member states. In 2019, Ukraine ranked 2nd among 123 countries in terms of imports of organic products to the EU (in 2018 it ranked 4th). During 2019, 3.24 million tons of organic agri-food products were imported to the EU, and more than 10% - of Ukrainian origin, and Ukrainian imports to the EU increased by 27% - from 265.8 thousand tons in 2018 to 337.9 thousand tons in 2019 [7]. According to Organic Eprints, Ukraine is the most important supplier of organic products to the EU from the European continent. In the structure of imports, 70% are grain crops, and 15% - oilseeds (oilseeds, except soybeans - 10.8%, soybeans - 5%). The largest countries consuming organic products from Ukraine are the Netherlands, Germany, USA, Switzerland, Italy, Great Britain, Austria, Poland, Czech Republic, France, Hungary, Romania, Belgium, Bulgaria, Lithuania, Canada and Denmark [6].

Green energy. Note that the «landscaping» of agriculture involves not only the production of organic products, but also the cultivation of energy crops and their use for energy purposes - for the transition to biofuels. Thus, on the one hand, Ukraine strengthens its competitiveness in European markets by exporting products, and on the other hand, it reduces the need for traditional energy sources, contributing to the country's energy security.

The transition to sustainable development and «green» growth can be evidenced by increased energy efficiency, reduced energy intensity of GDP, etc., because carbon, energy and resource intensity of production and consumption is one of the key indicators of «green» growth.

Over the past few years, Ukraine has made significant efforts to modernize and reform its own energy sector and related markets. Energy efficiency and development of RES in Ukraine have become a guarantee of energy sovereignty and national security of the state. And joining the global climate agreement has

given the country new opportunities to implement a strategy of «green» growth in Ukraine, transforming the resource-dependent and energy-intensive model of the economy into an innovative and energy efficient one.

Today, there are dozens of RES-powered power plants in Ukraine, but the country still lags far behind the leading European countries in terms of their capacity. Despite the growing share of RES, it still remains much lower than the world's leading countries. The structure of energy supply from renewable sources is dominated by biofuel and waste energy, hydropower - in second place, and wind and solar energy - has the lowest share. Despite the lag in the supply of renewable energy from many countries around the world, in recent years there has been a positive growth rate. Thus, in 2019, the total supply of energy from renewable sources compared to the previous year increased by 1.07%, in 2018 - by 10.11%, in 2017 - by 8.05%, in 2016. - 33,93% [6].

Thus, despite the constant increase in electricity production from RES, the share of alternative energy sources (wind, solar, hydro) in electricity generation is kept at a negligible level - less than 2%. Transformation of Ukraine into a powerful player in the market of «green» energy is possible not only in the conditions of deepened cooperation between government agencies and producers, but also through increasing investment in energy sector technology.

In the business environment, the dominant model remains to stimulate quantitative economic growth at any cost, typical of the early stages of industrial development, on the principle of «growth now, and purification - then.»

It should be noted that most of the considered «problems, barriers, obstacles and inhibitions» are directly related to or are derived from the imperfection of the system of regulations that should provide regulation and incentives in this area.

The development of Ukraine's «green» economy is characterized by a significant number of problems and obstacles of various kinds. Thus, the following problems and obstacles are identified, which do not allow to effectively implement and promote the concept of «green» economy, in particular:

- shortage of own financial resources;
- lack of the necessary infrastructure for the widespread introduction of modern technologies;
- lack of modern legal framework aimed at «greening» the country's economy;
- shortcomings of the management system both at the national and regional levels;
- the desire of owners to earn on the rapid sale of raw materials and semi-finished products without investing in complex and environmentally friendly production.

Problematic issues related to the regulatory framework can be divided into two main groups:

- 1) related to non-compliance (ignoring) or insufficient implementation of a number of already adopted regulations, including the national level (laws, codes);
- 2) related to the lack of regulatory framework in certain areas, such as accounting

and regulation of greenhouse gases.

Thus, for the accelerated «greening» of the Ukrainian economy, all its segments, it is advisable to use the tools of «green» modernization, recommended by relevant international institutions, tested by developed countries, but taking into account national characteristics. This list includes economic instruments such as taxes, emissions trading schemes and the abolition of subsidies; as well as legislative measures, including setting standards. Non-economic measures include voluntary actions and tools of influence based on information.

Thus, the introduction of the concept of «green» economy is an important component of the process of moving the national economy and the country as a whole towards sustainable development, achieving which requires a consistent abandonment of overexploitation of natural and energy resources and search for more progressive and innovative business models. Thus, the task facing Ukraine is the transition of the national economy to a «green» model of development based on sustainable production and consumption, efficient use of resources, as well as promoting business activities in the way of resource- and energy-efficient, environmentally friendly production.

It is worth noting that at the present stage the process of transition to sustainable development, both globally and nationally, is incomplete, especially due to the growing tendencies of protectionism in the world, when each state defends its own interests and goals, guided by economic components. At the same time, we believe that the implementation of the foundations of sustainable development at the national level is possible under the conditions of overcoming economic needs, addressing today's environmental challenges and meeting social expectations. This process will create the preconditions for the implementation of relevant treaty initiatives at the international level.

Despite Ukraine's international commitments, participation in various UN activities and programs in the field of sustainable development, numerous attempts to establish bodies responsible for the implementation of the concept, the institutional environment is at a very low level. This is evidenced by international rankings, in which Ukraine's position can be described as below average. Problems of institutional support for sustainable development of Ukraine need to be effectively addressed.

Therefore, the main areas of intensification of the transition to a «green» economy on the basis of sustainable development are: raising public awareness of the need to implement relevant concepts; creation of bodies of state power responsible for the implementation of the concept of sustainable development and within local self-government bodies; establishing cooperation at the international, national and micro levels; development and practical implementation of programs, strategies, plans for sustainable development based on positive world experience; monitoring and evaluating the effectiveness of activities in the direction of sustainable development of Ukraine; active promotion of sustainable development

ideas in scientific, educational, business circles, etc.

Conclusions. Thus, the «green» economy is the foundation for the implementation of the concept of sustainable development based on more efficient resource and energy consumption, reduction of CO₂ emissions, reduction of harmful effects on the environment and the development of a socially integrated society. However, «greening» the economy requires «reformatting» current and future investments, as well as additional costs beyond the conventional approach, developing international strategies and scenarios for «green» development.

Ukraine has chosen a course of «greening» the economy on the basis of sustainable development. There is a development of «green» (organic) agriculture, increasing the supply of energy from renewable sources, increasing investment in innovation and research and development, which allows to increase resource efficiency, implement low-waste, resource-saving processes. There is a «reorientation» from investing in fossil fuels, resource-intensive and polluting industries and technologies to the development of «green» energy sources, energy saving measures, environmental technologies and low-carbon infrastructure.

References:

1. The future we want: Resolution adopted by the General Assembly on 27 July 2012. United Nations. URL: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_66_288.pdf
2. A Global Green New Deal - URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/index.php?page=view&type=400&nr=670&menu=1515>
3. Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part. Ratified with a statement by Law № 1678-VII of 16.09.2014 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
4. National Energy Efficiency Action Plan for the period up to 2020 : order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 25.11.2015 № 1228-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1228-2015-%D1%80>
5. Energy strategy of Ukraine for the period up to 2035: order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 18.08.2017 № 605-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80>
6. Low carbon development strategy until 2050 year - URL: https://mepr.gov.ua/files/docs/Proekt/LEDS_ua_last.pdf
7. Organic production in Ukraine. 11.12.2020 Information and analytical portal of the AIC of Ukraine. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/napryamki/organichne-virobnictvo/organichne-virobnictvo-v-ukrayini>

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СФЕРИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Ляльчук Н.В.,

студентка,

КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР

***Annotation.** Features of the state system of management of the sphere of physical culture and sports. Shows the differences between the European, North American and Asian models of management. The advantages and disadvantages of each of the examined systems are identified. A comparative analysis with the present system of state management of the sphere of physical culture and sports in Ukraine was carried out. The article substantiates the main directions of improvement of the domestic management model on the basis of the most successful world applications taking into account peculiarities of the Ukrainian legislation and economic development.*

***Keywords:** state management, physical culture and sport, management system.*

Результати дослідження. Спорт грає важливу роль в житті суспільства і держави. У провідних зарубіжних країнах накопичений багатий досвід у розвитку спорту, реалізації програм за участю великої кількості людей і культурно-дозвілєвих заходів з метою організації дозвілля і поліпшення здоров'я населення всіх соціальних груп.

За кордоном масовий спорт - це перш за все механізм поліпшення здоров'я населення, досягнення саморозвитку, а також засіб боротьби з асоціальними явищами. Основні тенденції в процесах розвитку масового спорту, а саме:

- Підвищення ролі держави в підтримці масового спорту, а також всіх форм організації діяльності у цій сфері;
- Використання масового спорту в профілактичних і лікувальних заходах, профілактики негативних соціальних явищ, використання спорту в моральному, естетичному та інтелектуальному розвитку молоді.

Вплив цих процесів призвело до розвитку інфраструктури фізичної культури і здоров'я з урахуванням потреб населення; різноманітність форм послуг, методів і засобів пропозиції послуг масового спорту; зростання доходів від спортивних видовищ і сектора спортивних послуг; збільшення обсягів спортивних трансляцій. У світі існують три основні моделі управління: американська, європейська і пострадянська (тоталітарна). Американська модель характеризується високим ступенем децентралізації і незначною участю держави в організації фізкультурно-спортивних заходів. Європейська модель характеризується високим ступенем державної участі. Практично у всіх країнах Європи держава так чи інакше втручається в розвиток масового спорту, спорту вищих досягнень та професійного спорту. Пострадянська модель характеризується повним централізованим державним управлінням сферою фізичної культури і спорту. Ця модель діяла в СРСР і країнах

соціалістичного табору [2, 3].

Аналізуючи основи нормативно-правового регулювання фізичної культури та спорту, цікаво проаналізувати деякі загальні положення законодавства про спорт у розвинених країнах світу. При цьому, аналізуючи загальні положення спортивного законодавства, можна відзначити, що різні підходи та механізми їх реалізації в різних країнах держава здійснює непряме нормативно-правове регулювання, яке полягає у прийнятті окремих законів, що сприяють розвитку соціальної сфери фізичної культури та спорту, а також у використанні механізмів податкової політики [5]. Згодом, починаючи з 1950 р., USOK був повністю звільнений від необхідності сплачувати податки.

Перша група країн - це країни, які мають на федеральному рівні незалежний спеціалізований орган державного управління спортом. До них належать: Франція (Міністерство молоді та спорту), Великобританія (Міністерство спорту), Люксембург (Міністерство фізичного виховання та спорту), Норвегія (Міністерство спорту та культури), Португалія (Державний секретаріат спорту), Угорщина (Національний Комітет фізичного виховання та спорту). Національні олімпійські комітети відіграють, як правило, другорядну роль у розвитку високопродуктивного спорту, і вони взагалі не беруть участь у розвитку масового спорту.

Друга група країн - це країни, які не мають незалежного спеціалізованого органу державного управління у сфері спорту. Державна структура в таких країнах є підрозділом (департамент, офіс тощо) у межах будь-якого великого міністерства (в Австрії це Міністерство освіти, мистецтва та спорту, у Німеччині - Міністерство внутрішніх справ) [1].

Порівняльний аналіз зарубіжного досвіду управління фізичною культурою та спортом дозволяє виявити певні складові. Основними з них є організаційна модель управління, особливості правового регулювання та ресурсного забезпечення. Дослідження європейських принципів управління фізичною культурою та спортом [3, 4, 7] показали, що його головною особливістю є наявність наднаціонального рівня управління та координації. З 1974 року велика континентальна міждержавна організація - Рада Європи та її спеціалізований структурний підрозділ - Комітет з розвитку спорту (CDDS) професійно та ефективно працюють у цій галузі в Європі. Відповідно до європейської концепції культури, CDDS у частині, що стосується спорту, має на меті: сприяти та забезпечувати координацію спортивної політики в країнах - членах Ради Європи; проводити єдину європейську політику у сфері міжнародного спорту, посилювати співпрацю з державними та громадськими спортивними організаціями, відповідати за імплементацію Європейської хартії спорту, Кодексу спортивної етики тощо.

Якщо ми розглянемо детальніше механізми управління сферою фізичної культури і спорту кожної з провідних країн окремо, ми можемо помітити певні характерні риси, які виводять результативність виступів цих команд

на передові позиції. Так ми детальніше розглянемо особливості управління країн північно-американського континенту, європейського (центральні та скандинавські) та азійські (крайній схід).

США. У США немає федерального відомства, що відповідає за спорт. Функції, що діють при президентові громадської Ради з фізичної підготовки і спорту (The President's Council on Physical Fitness and Sports), зводяться до вироблення рекомендацій щодо популяризації здорового способу життя та фізичної культури серед американців [3, 6, 7].

Державна допомога розвитку спорту і фізичної культури обмежена наданням пільгового податкового режиму для займаються розвитком спорту неурядових організацій. Більшість таких організацій можна розділити за видами спортивних дисциплін (наприклад, в хокеї - Національна хокейна ліга). Крім того, існують організації, які відають розвитком великого числа дисциплін в рамках певної системи (Олімпійський комітет США або Національна студентська спортивна асоціація). Всі вони управляються самостійно, як будь-яка приватна бізнес-структура, і функціонують на основі самоокупності. Дохід отримують від надання платних послуг, зокрема, від реалізації квитків на влаштовуються ними спортивні заходи, надання прав на їх трансляцію і розповсюдження продукції зі спортивного символікою, а також за рахунок спонсорської допомоги та благодійних внесків.

Що стосується безпосередньо системи формування спортивного резерву, її основу складають середні і вищі навчальні заклади як в любительському, так і в професійному спорті (в США навіть професійні спортивні клуби не мають афілійованих з ними структур, що відповідають за підготовку спортсменів дитячої та юнацької віку). Саме шкільний і студентський спорт відіграє роль «кузні кадрів» для національних команд США в міжнародних змаганнях (в тому числі, Олімпійських іграх) і для професійних спортивних ліг. Розвитком дитячого і шкільного спорту займається Національна федерація шкільних спортивних асоціацій. При цьому в кожному північно-американському штаті є свій комітет, який спостерігає за роботою шкільних спортивних команд.

Провідною організацією в студентському спорті є Національна асоціація студентського спорту (National Collegiate Athletic Association, NCAA). Заснована в 1906 році, вона координує проведення змагань з більш ніж 20 видів спорту, проводить 89 національних студентських чемпіонатів в рік. В її турнірах беруть участь близько 1100 вузів і 500,0 тис. Спортсменів-студентів.

Канада. Традиційно політика Канади в галузі спорту спрямована на популяризацію здорового способу життя та розвиток культивованих видів спорту (близько 100 видів спорту). Розвиток спорту вищих досягнень та аматорського спорту здійснює державне агентство «Спорт Кенеді» (Sport Canada), яке з 2015 року знаходиться в підпорядкуванні Міністерства спорту і у справах інвалідів (Ministry Department of Sport and Persons with Disabilities).

Агентство має в своєму підпорядкуванні і фінансує роботу близько 60

профільних керівних органів (governing bodies) - національних спортивних організацій / федерацій (National Sport Federations), кожна з яких відповідає за конкретні види спорту (наприклад, «Баскетбол Кенеда» або «Теніс Кенеда»), визначає порядок роботи і здійснює безпосереднє державне фінансування провінційних (асоціації) і місцевих спортивних організацій (клуби, команди, ліги).

Основне фінансування всіх видів спорту (в тому числі аматорського) здійснює Федеральне Уряд.

На особливу увагу заслуговує елемент Програми сприяння, орієнтований на фінансове забезпечення участі в спорті представників корінного населення та людей з обмеженими можливостями. У період з 1990 по 2017 роки на території Канади і США проведено сім Ігор корінних народів Північної Америки (North American Indigenous Games), що відносяться до категорії мультиспортивних змагань (14 видів). Первинною структурою є місцеві спортивні організації (міські ліги, клуби і т.д.). Заняття платні, оплачується або кожне заняття окремо або на певний термін з оформленням членства в організації.

Основна робота з підготовки, організації та проведення масових заходів в області любительського спорту здійснюється провінційними та місцевими спортивними організаціями. Федеральні органи, як правило, до даного процесу прямого відношення не мають.

Великобританія. Основним урядовим органом, що відповідає за політику в галузі спорту в Великобританії, є Міністерство у справах культури, засобів масової інформації та спорту. Міністерство отримує більшу частину коштів безпосередньо з бюджету країни і передає повноваження з розподілу фінансів і здійснення державної спортивної політики п'яти установам: агентству «Юкей Спорт» (UK Sport) і Англійському, Уельському, Шотландському і північноірландському національним Радам.

Державне агентство «Юкей Спорт», що фінансується на 2/3 з держбюджету і на 1/3 з Національної лотереї, займається стратегічним плануванням. Його основні функції полягають в підтримці тих видів спорту, в яких виступає єдина команда Сполученого Королівства; боротьбі з використанням допінгу; координації зусиль з проведення великих міжнародних спортивних заходів у Великобританії; захист інтересів британського спорту на міжнародному рівні; фінансування елітних спортсменів. Національні ради більше залучені в питання розвитку спорту на масовому рівні, сприяючи збільшенню числа займаються фізичною культурою і допомагаючи талановитим спортсменам, серед них інваліди, розвивати свій потенціал.

Розглядаючи досвід розвитку фізичної культури і спорту в Великобританії, слід зазначити, що світові успіхи британських спортсменів базуються на системі, яка поєднувала державну підтримку масового спорту з великими приватними вкладеннями в спорт вищих досягнень. Окремі види спорту в

Великобританії курируються незалежними організаціями (їх понад 400). У їх функції входить проведення змагань, відбір спортсменів та підготовка національних команд. Фінансування цих організацій також здійснюється через Ради по спорту після подання ними стратегій розвитку і планів заходів.

Основу системи фізичного виховання складають заняття спортом в школах і університетах. Результати практично всіх змагань - міжшкільних та міжвузівських - розміщуються в єдиній національній базі, і на їх підставі відбувається відбір перспективних спортсменів, з якими згодом починається системна робота. Удосконалюється система змагань з широкого спектру спортивних дисциплін, що проводяться всередині і між школами, переможці яких отримують право брати участь в регіональних та національних змаганнях, а також міжнародних юнацьких іграх.

Особливе становище в спортивному житті Великобританії займає олімпійський рух. Воно має єдиний загальнонаціональний інститут - Британську олімпійську асоціацію, яка незалежна від Уряду країни. Фінансування здійснюється за рахунок спонсорських коштів, продажу ліцензій на виробництво товарів з олімпійською символікою та символікою збірної Великобританії, а також коштів, що збираються в якості пожертвувань.

У 2015 році у Великобританії була розроблена і прийнята стратегія щодо розвитку спорту «Нова стратегія для активної нації», в якій відображено курс на світове лідерство в області розвитку спортивної сфери. В ході реалізації даної стратегії, тільки за останні два роки, було засновано 13 інвестиційних фондів, якими на сьогоднішній день виділено різним організаціям 532,0 млн.ф.ст. на 2,5 тис. проектів і програм в області просування спорту серед населення країни.

Німеччина. Німецька олімпійська спортивна конфедерація - головна спортивна організація Німеччини, засновниками якої стали спортивні федерації та союзи. Конфедерація відповідає за розвиток спорту в країні і просування ідей олімпізму.

З метою розвитку спорту в Німеччині на регіональному рівні прийнято ряд програм, наприклад, «Спорт і навколишній світ», «Програма розвитку шкільного спорту» при реалізації якої, поряд з підтримкою в школі юних спортсменів високої кваліфікації велика увага приділяється забезпеченню належного рівня фізичної активності в ранньому дитячому віці, збільшення у всіх школах тривалості щоденних рухливих занять, а також можливості інклюзії через рух і спорт. З цією метою була розроблена концепція «Школа, яка заохочує спорт і рух», яка крім обов'язкових уроків фізкультури, передбачених навчальним планом, запропонувала всім школам широкий вибір ігрових і спортивних занять.

Між загальноосвітніми школами та спортивними федераціями укладено угоду «Про рух, іграх і спорті в рамках позакласного шкільного спорту та розвитку в ранньому дитячому віці», його мета - повернути до позакласної

спортивної роботи спортивні федерації земель, а на рівні шкіл - місцеві спортивні товариства; розширити можливості ігор, руху і спортивних занять в школі повного дня і дитячих садах; познайомити школярів з різними видами спорту; мотивувати дітей до заняття спортом, залучити дітей в спортивні товариства [3].

Основна мета державної спортивної політики в сучасній Німеччині - залучення якомога більшої кількості жителів країни в заняття спортом і фізичною культурою за допомогою розвитку масового спорту та спортивного дозвілля, включаючи активний відпочинок і рекреацію.

Для просування масового спорту приділяють значну увагу мотивації населення, ставка робиться на заохочення, що виражається, перш за все, в привласненні різного роду відзнак і надання публічності досягненням займаються спортом громадян; ініціатива «Тренуйся» (Trimm-dich); ЗМІ (телевізійні трансляції змагань, спортивні телепередачі).

Франція. Висока залученість державних структур в усі аспекти управління спортивною діяльністю відрізняє Францію від більшості європейських країн. Держава виділяє на розвиток спорту істотні кошти: в середньому 4,3 млрд. Євро в рік, з яких 3,5 млрд. Євро до фонду оплати праці фахівців, які працюють в школах і університетах; територіальні органи місцевого самоврядування (комуни і їх об'єднання) беруть на себе близько 70,0% затрат, пов'язаних з розвитком спорту, що становить близько 10,8 млрд. Євро.

Фінансування сфери спорту у Франції здійснюється спільно Міністерством спорту і підвідомчими йому структурами; спортивним рухом, що об'єднує 15,7 млн. ліцензованих спортсменів, 2,0-3,0 млн. волонтерів і 167,6 тис. спортивних асоціацій і федерацій, об'єднаних в Олімпійський і спортивний комітети Франції (CNOSF); територіальними органами місцевого самоврядування (комунами та їх об'єднаннями, щорічно направляють більше 10,0 млрд. Євро на реалізацію спортивної політики на місцях); приватними компаніями, які виступають у ролі інвесторів, рекламодавців і меценатів.

При цьому стратегічний напрям розвитку спорту, його правову базу в формі Спортивного кодексу Франції та суспільну користь визначає держава - міністерство спорту Франції. Центральне місце у французькій моделі організації спорту займає держава, яка визначає стратегічний напрям розвитку спорту, його правову базу в формі Спортивного кодексу Франції та суспільну користь [2].

Зокрема, основні функції Генеральної інспекції у справах молоді та спорту включають контроль діяльності центральних і регіональних структур Міністерства, а також підвідомчих державних установ; здійснення оцінки державної політики і програм в галузі спорту; надання консультування, допомоги і підтримки у вирішенні різних питань, пов'язаних з діяльністю Міністерства.

Крім того, в структурі Міністерства є Управління у справах спорту, яке тісно

взаємодіє зі 116 спортивними федераціями, надаючи їм фінансову допомогу для вирішення особливих завдань, пов'язаних з підготовкою до Олімпійських ігор, і реалізує свої функції через мережу регіональних управлінь у справах молоді, спорту і соціальної політики (DRJSCS) і департаментських управлінь з соціальних питань (DDCS / DDCSPP), а також через безпосередньо підвідомчі Міністерству установи: 17 навчально-тренувальних центрів (CREPS), три національні спортивні школи (Національна школа вітрильного спорту і водних видів спорту (ENVSN) , Національна школа гірського спорту (ENSM) і Французький інститут верхової їзди (IFCE), Національний інститут спорту (INSEP), Національний центр розвитку спорту (CNDS), Національний музей спорту.

Територіальні органи Міністерства спорту Франції різного рівня представляють державу у всіх регіонах і департаментах країни. Нараховують 13 управлінь на континенті, п'ять управлінь в заморських територіях, які повністю підзвітні Управлінню у справах спорту Міністерства.

Нідерланди. Основи державної політики Нідерландів в області спорту і заохочення здорового способу життя викладені в Керівництві по спорту і фізичної активності населення, виданому Урядом в 2017 році. У Керівництві відображено, зокрема, що голландці повинні самостійно нести відповідальність за своє здоров'я і самі робити усвідомлений вибір на користь здорового способу життя. Роль Уряду полягає, перш за все, у створенні необхідних умов для того, щоб населення мало можливість зробити такий вибір.

Створення в країні умов, необхідних для занять спортом - виділення ділянок землі під будівництво спортивних споруд, стадіонів і комплексів, регулювання проведення масових спортивних змагань, забезпечення безпеки спортсменів і глядачів входить в завдання Міністерства охорони здоров'я, добробуту та спорту, а також управлінь та відділів культури, відпочинку і спорту голландських провінцій і муніципалітетів. З цих питань вони тісно взаємодіють з Нідерландським олімпійським комітетом - Нідерландської спортивною федерацією, до якої входять близько 90 федерацій різних видів спорту та галузевих спортивних об'єднань Нідерландів. Особливе місце займають федерації, що займаються розвитком спорту серед інвалідів.

Питаннями спорту в Нідерландах займаються Міністерство охорони здоров'я, добробуту та спорту, а також управління та відділи культури, відпочинку та спорту голландських провінцій і муніципалітетів. В їх завдання входить створення в країні умов, необхідних для занять спортом - виділення ділянок землі під будівництво спортивних споруд, стадіонів і комплексів, регулювання проведення масових спортивних змагань, забезпечення безпеки спортсменів і глядачів. З цих питань вони тісно взаємодіють з Нідерландським олімпійським комітетом - Нідерландської спортивною федерацією, до якої входять близько 90 федерацій різних видів спорту та галузевих спортивних об'єднань Нідерландів. Особливе місце займають федерації, що займаються

розвитком спорту серед інвалідів.

Фізична культура і спорт є одним з найбільш улюблених і користуються підвищеним попитом населення Нідерландів видів занять. На 17,0 млн. Жителів країни припадає 23,5 тис. Спортивних клубів. Реалізуються програми по підвищенню зручності велосипедних, бігових і пішохідних доріжок і маршрутів в населених пунктах і за їх межами.

Особлива увага в країні приділяється охороні здоров'я і фізичного виховання дітей і молоді. Уряд Нідерландів застосовує заходи, що стимулюють освітні установи, особливо молодші і середні школи, забезпечувати школярам збалансоване і різноманітне харчування в їдальнях, використовувати і модернізувати спортивні майданчики на відкритому повітрі, де діти можуть грати і займатися спортом на перервах і після закінчення занять.

Спільно з бізнес-колами, асоціаціями підприємців і профспілками голландське Уряд прагне до того, щоб роботодавці створювали для своїх співробітників умови для підтримки здоров'я на робочому місці. Офіси оснащуються спортивним інвентарем, заохочуються пробіжки в обідню перерву, використання велосипеда як транспорту для поїздок на роботу і додому.

У кожній провінції, великому місті чи населеному пункті регулярно організовуються традиційні спортивні змагання з найбільш масових видів спорту, в яких беруть участь тисячі громадян країни і її іноземні гості (наприклад, чотириденний марафон «Вірдаагсе» в м Наймеген, ковзанярський марафон по замерзлих каналах «Елфстедентогт» («Забіг по 11 містам») в провінції Фрісландія, Роттердамський марафон, Лімбургійська велогонка і ін.). Запис на участь в цих популярних народних змаганнях проводиться на багато років вперед.

Норвегія. Норвезький спортивний союз, Олімпійський і Паралімпійський комітет (НСС), будучи єдиною організаційною структурою, курують питання розвитку спорту і фізичної культури в країні.

Спортивні округи територіально збігаються з межами губерній і об'єднують спортивні поради в комунах (курують розвиток масового спорту) і інфраструктуру на регіональному рівні [1, 7].

Бюджет Союзу формується з доходів державного бюджету (надходять по лінії Мінкультури) від прибутку державної гральної компанії «Norsk Tipping», якій належить монопольне право на організацію спортивних тоталізаторів і проведення лотерей в Норвегії (щорічно - близько 700,0 млн. Крон / 90,0 млн. дол.). Крім цього, в розпорядження організації надходять членські внески - 290,0 млн. Крон (37,0 млн. Дол.), Незначні асигнування комунальних влади на розвиток регіональних спортивних організацій і доходи від здачі в оренду об'єктів нерухомості, що належать НСС. Річний внесок варіюється в залежності від конкретного клубу. Так, вартість річного абонементу в муніципальній секції бігу складає близько 250 крон (40 дол.), В той же час

членство в тенісному клубі обходиться до 5500 крон (650 дол.) За літній сезон.

Щорічно по лінії Мінкультури виділяється більше 1,0 млрд. Крон (125,0 млн. Дол.) На будівництво та поточне обслуговування спортивних об'єктів. Значна частина державних коштів йде на розвиток і підтримку спортивної інфраструктури «крокової доступності» для залучення до фізичної активності широких верств населення. Ведеться прокладка лижних трас і піших туристичних маршрутів, будівництво басейнів та тренажерних залів, облаштування спортивних майданчиків, які використовуються дитячо-юнацькими спортивними організаціями та загальноосвітніми організаціями.

Період з середини 1960-х по 1980-і роки в країні іноді називають «спортивною революцією», оскільки в цей час лижні гонки в зимовий сезон і заняття бігом і в тренажерних залах стали частиною «загальноприйнятої в Норвегії норми», а число членів спортивних об'єднань збільшилися з 370,0 тис. до 1,6 млн. чоловік. Настільки бурхливе зростання фізичної активності населення пов'язується експертами зі скороченням робочого часу (як правило, робочий день закінчується в 15.30-16.00), включенням спортивних заходів в навчальні плани, збільшенням числа студентів вищих навчальних закладів, поліпшенням спортивної інфраструктури, розширенням роботи спортивних організацій з дітьми та молоддю, а також жіночою емансипацією.

Згідно з Регламентом дитячого спорту НСС, затвердженим у 2015 році, до спортивної активності має залучатися максимально можливу кількість дітей у віковому діапазоні до 13 років. Основна мета - повноцінне фізичне виховання і популяризація здорового способу життя. На цьому рівні інтереси спорту високих досягнень розглядаються як другорядні. У методичних вказівках для тренерів дітей до 10-річного віку не рекомендується спеціалізація на одному виді спорту. Разом з тим такий порядок викликає критику з боку фахівців, так як подібна практика не дозволяє повноцінно готувати спортсменів в тих видах спорту, де необхідна рання спеціалізація (наприклад, в спортивній і художній гімнастиці). Однак в зимових видах спорту існуюча система підготовки дозволяє спортсменам не витратити свій ресурс в молодому віці і зберегти пікову форму до 35-40 років.

Особливо акцентується важливість розвитку масового спорту як складової частини політики в галузі охорони здоров'я, медичної та психологічної реабілітації.

Швеція. Керівництво спортивним рухом в Швеції здійснює Центральний спортивний союз, створений в 1903 році. Державна політика у сфері фізичної культури і спорту регулюється постановою Уряду Швеції про державну підтримку спортивної діяльності

Фінансування Союзу здійснюється за рахунок коштів державного бюджету і становить близько 60 млн. Дол. США, 75етіх коштів безпосередньо йде на фінансування діяльності спортивних спілок і товариств.

При цьому основне навантаження у фінансуванні спорту в Швеції несуть

муніципалітети (щорічно більше 510 млн. Дол. США). Іншими джерелами фінансування є спортивні лотереї (приносять більше 136 млн. Дол. США) і органи регіонального управління (близько 11 млн. Дол. США).

Популяризація спорту та пропаганда здорового способу життя ведеться в Швеції з раннього дитинства. Крім того, школярі молодших класів зобов'язані здати спеціальний іспит з плавання. Популярності масового спорту в Швеції сприяє його доступність для найширших верств населення. В країні існує велика кількість спортивних об'єктів, діє єдина електронна система оренди спортивних залів і майданчиків за помірну плату. У містах розвинена система велосипедних доріжок, діють пункти громадського прокату велосипедів. Численні доріжки в парках сприяють популяризації оздоровчого бігу.

Роботодавці (в тому числі приватні) вносять також внесок у підтримання здоров'я своїх співробітників, розвиваючи мережу корпоративних спортивних комплексів (тренажерні зали, плавальні басейни), а також заохочуючи і навіть частково оплачуючи заняття персоналу спортом.

Значний вплив на формування позитивного іміджу спорту в масовій свідомості суспільства надають і місцеві ЗМІ, які приділяють питанням активного способу життя, здорового харчування та занять спортом найпильнішу увагу. Для залучення дітей до спорту в Швеції з 1940-х років влаштовуються традиційні лютневі «спортивні канікули», які багато сімей використовують для катань на лижах і ковзанах.

Важливим елементом пропаганди спортивного способу життя служать також щорічні масові кроси і марафони, такі як «Нічний забіг», «Весняний забіг», «Стокгольмський марафон» та ін., в яких беруть участь десятки тисяч спортсменів - як професіоналів, так і любителів.

Китай. В даний час в КНР діє «загальнодержавна система» централізованого управління розвитком спорту, перейнята у СРСР. Розвиток спорту є одним з пріоритетів державної політики сучасного Китаю. При цьому системна і активна діяльність з розвитку масового спорту і будівництво спортивної індустрії розглядається як надійна опора для збереження і нарощування зусиль в області спорту вищих досягнень. Крім того, фізичну культуру і спорт в Китаї розцінюють і як галузь народного господарства, частка якої у ВВП країни становить понад 10,0 млрд. Доларів або близько 1,0 (за прогнозами, до 2020 року цей показник складе 1,5%).

Вищим керівним органом розвитку спорту в Китаї є Головне державне управління фізичної культури і спорту (ГГУФС) в ранзі міністерства і реалізує дві найважливіші функції - загальне керівництво і контроль. На місцевому рівні (провінції, міста, повіти і т.п.) також функціонують відповідні органи галузевого управління. Громадські органи управління фізичною культурою і спортом - Олімпійський комітет Китаю і національні федерації з видів спорту працюють під повним контролем державного органу управління галуззю і фактично виконують лише представницькі функції щодо міжнародних спортивних

організацій. Система державного управління фізичною культурою і спортом на сучасному етапі включає політичний, правовий і фінансовий механізми впливу на галузь. Політичний механізм базується на ідеології «національної системи спорту», сучасна модифікація якої передбачає узгоджене розвиток фізичної культури і спорту за двома стратегіями - олімпізму і здоров'я нації. Правовий механізм управління включає законодавчі та підзаконні акти. Законодавча частина (статті Конституції КНР і Закону «Про фізичну культуру і спорт») почала формуватися тільки в умовах соціально-економічного реформування країни і не підлягає в найближчій перспективі перегляду. Це є причиною того, що провідна роль у правовому механізмі продовжує належати підзаконним актам.

Особливе місце в системі розвитку спорту Китаю відводиться підготовці національного спортивного резерву, яка складається з трьох рівнів: початкового, середнього та вищого. В даний час в Китаї функціонують понад 2200 спортивних навчальних закладів.

Важливим напрямком розвитку професійного спорту Китаю і своєрідною формою демонстрації досягнутих результатів є проведення комплексних спортивних олімпіад (спартакіад). При організації заходів на загальнодержавному рівні ГГУФС орієнтується на рівень Олімпійських ігор, в провінціях - на рівень Всекитайських спортивних ігор, в повітах (містах) - на провінційний рівень.

У сучасних умовах фінансовий механізм управління фізичною культурою і спортом поряд з бюджетними активно використовує і позабюджетні фінансові джерела. Разом з прямим бюджетним фінансуванням стало застосовуватися і непряме бюджетне фінансування.

Пряме бюджетне фінансування характеризується зростанням обсягів (12,0 - 16,0% щорічно) і стабільністю (близько 0,4% видаткової частини бюджету); здійснюється з національного і з місцевих бюджетів у співвідношенні 1:10; направляється на розвиток спорту вищих досягнень (80,0%) і масового спорту (20,0%). Непряме бюджетне фінансування здійснюється за рахунок надання податкових пільг фізкультурно-спортивним організаціям. Республіка Корея. Метою державної політики Республіки Корея є популяризація фізичної культури серед місцевого населення, загальне підвищення рівня здоров'я південнокорейців. Основні напрямки розвитку аматорського та масового спорту в Республіці Корея визначаються Актом про просування «спорту для всіх», який набрав чинності 27 березня 2015 року.

Розвиток спорту вищих досягнень та аматорського спорту здійснює Міністерство культури, спорту і туризму (МКСТ) Республіки Корея та органи місцевого самоврядування, на яких покладено обов'язок по розробці і реалізації планів дій на відповідних рівнях з просування і популяризації в країні аматорського спорту, а також щодо забезпечення відповідних інфраструктурних можливостей.

Безпосередня реалізація зазначених планів здійснюється державними установами та місцевим бізнесом. Наприклад, керівництво компаній, чисельність персоналу яких перевищує 500 осіб, в законодавчому порядку зобов'язана забезпечити на робочому місці умови для занять спортом (фітнес-клуби, тренажерні і спортивні зали тощо), а також мати в своєму штаті окремого інструктора з фізичної підготовки. Організації, які отримують фінансування з державного бюджету, повинні створювати з числа своїх співробітників спортивні колективи з окремих дисциплін для участі в аматорських змаганнях. Організація спортивної структури за таким принципом дозволяє звільнити урядові ресурси, необхідні для розвитку спорту вищих досягнень від масового спорту.

Японія. Уряд Японії традиційно приділяє пильну увагу питанням державної політики в області масового спорту, спрямованої на заохочення здорового способу життя населення, в тому числі шляхом розробки програм фізичної освіти в шкільних установах і вузах. На державному рівні дана проблематика курується створеним в 2015 році Агентством по спорту Японії - організацією, підвідомчій Міністерству освіти, культури, спорту, науки і технологій Японії. У числі завдань Агентства - вироблення заходів по популяризації масових занять фізкультурою і спортом серед громадян країни незалежно від вікової категорії.

Ключовим документом, який регламентує таку роботу, є «Основний закон про спорт» 2011 року, який визначає мету трансформацію Японії в «спортивну націю», залучення не менше 65,0 населення країни до занять фізичною культурою не рідше одного разу в тиждень. Затверджено Основний план заходів, спрямованих на популяризацію спорту і фізичної культури, на період з 2017 по 2021 рр. по лінії профільних урядових структур на чолі з Агентством по спорту. На місцях діють відповідні відділення регіональних адміністрацій [3, 6].

Особлива увага Урядом Японії приділяється просуванню масового спорту в навчальних закладах усіх рівнів. Крім уроків фізичної культури в школах і вузах, створюються умови для додаткових занять по одному або декільком видам спорту. Японська асоціація аматорського спорту і безліч спортивних федерацій сприяють пропаганді здорового способу життя серед населення та проведення змагань як регіонального, так і загальнонаціонального масштабів.

Важливу роль в просуванні здорового способу життя серед населення виконують ЗМІ. У сітках мовлення більшості телевізійних каналів в «прайм-тайм» регулярно з'являються трансляції спортивних змагань або програми про спорт. Провідні спортсмени є частими і популярними гостями радіо- і телепередач. Крім спеціалізованих видань і журналів, кожна газета щодня виділяє під спортивну тематику кілька смуг.

Таким чином, у більшості європейських країн, де немає незалежного спеціалізованого міністерства спорту, управління розвитком спорту (з

обов'язковим об'єднанням спортивних федерацій) здійснюється на основі трьох базових моделей. За першою моделлю управління здійснює громадська організація - національний олімпійський комітет. Ця модель характерна для Бельгії, Італії та Люксембургу. Другу модель управління спільно здійснюють національний олімпійський комітет та спортивна конфедерація. Ключова роль відводиться конфедерації (яка об'єднує спортивні федерації, асоціації та профспілки) Німеччині (керівництво виконують Німецький спортивний союз та німецький НОК) Данії (керівництво виконують Данська спортивна конфедерація та Олімпійський комітет (яка є фактично єдиною організацією на даний момент) Норвегія (керівництво виконує Конфедерація спорту та Олімпійський комітет Норвегії) Австрія (управління виконує Австрійська федеральна спортивна організація (об'єднує всі спортивні асоціації) У третій моделі управління спортом здійснюють національні спортивні федерації з координуючою роллю держави (Великобританія, Іспанія та Португалія) [1].

Висновок. Зарубіжний досвід організації фізичного виховання показує, що територіальний принцип розподілу управлінських функцій дозволяє відокремити компетенцію та відповідальність державних та територіальних органів управління: на державному рівні виконуються основні функції управління, на регіональному та місцевому рівнях, де спортивні органи управління спрямовані переважно на розвиток масового спорту та спорту для всіх. Також засоби масової інформації є важливим інструментом популяризації масового спорту. Телетрансляції змагань, спортивні телепередачі мають яскраво виражений пропагандистський ефект, у тому числі серед молоді, спонукає їх займатися масовими видами спорту та вести здоровий спосіб життя.

Аналіз системи фізичного виховання населення показує, що розвиток фізичної культури та спорту, оздоровлення нації можливі лише за державної підтримки, соціальної відповідальності бізнесу та самих громадян, спрямованої на формування здорового способу життя.

Література:

1. Європейська спортивна хартія [Електронний ресурс]. -Режим доступу: http://www.sportdevelopmeiit.org.Uk/The_European_Sports_Charter.pdf#search-European-20 sports-20charter ‘
2. Механізми підтримки розвитку фізичної культури та спорту в умовах децентралізації // Молодий вчений. 2017. No 1. С. 172–178.
3. Соколов А. С. Роль и участие местных органов власти Германии и Франции в развитии физического воспитания и спорта / А. С. Соколов // Теория и практика физической культуры. – 2010. – № 2. – С. 79-90
4. Спортивні структури в країнах -членах - Португалія [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://e.europa.eu/sport/ip> формування / структури

/ b_p_en. b_p_en

5. Тарпішев Ш.А. Спортивна катастрофа [Електронний ресурс] / Ш. Тарпішев. - Режим доступу: [http://www.tarpischcv.com/index.php?menu=9 & sub=0 & art=18](http://www.tarpischcv.com/index.php?menu=9&sub=0&art=18)

6. The European sports charter [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sportdevelopmeiit.org.Uk/The_European_Sports__Charter.pdf#search=European-20 sports-20charter

7. Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union / Законодавство Європейського Союзу [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012E/TXT>

ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РИЗИКІВ НА СТРАТЕГІЮ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Осяєв Ю.М.,

кандидат технічних наук, доцент,

Національний транспортний університет

Анотація. Розглянуто питання впливу інвестиційних ризиків на стратегію розвитку підприємства. Уточнено сутність та види інвестиційних ризиків, розглянута система управління інвестиційними ризиками в процесі стратегічного розвитку підприємства. Визначено механізм зниження інвестиційних ризиків.

Ключові слова: інвестиційний ризик, підприємство, управління, зниження впливу ризиків.

В сучасних умовах розвитку економіки України проблема інвестиційних ризиків набуває особливої актуальності. Нестабільність податкового режиму, недосконалість та постійна зміна законодавчої бази, політична нестабільність, девальвація національної валюти та низька купівельна спроможність значної частини населення – несуть в собі зростання обсягу інвестиційних ризиків, які є причиною можливих негативних наслідків.

Інвестиційна діяльність завжди орієнтована на майбутнє, а отже пов'язана із значною невизначеністю економічної ситуації та соціальними проблемами. Тому, інвесторам особливо важливо вчасно визначати, аналізувати та оцінювати можливий вплив інвестиційних ризиків на стратегію розвитку підприємства.

Узагальнюючи існуючі трактування інвестиційного ризику, можна дати таке його визначення: інвестиційний ризик – це загроза або ймовірність повного або часткового недосягнення запланованих цілей інвестування, таких

як прибуток або соціальний ефект, і отримання грошових збитків.

Варто зазначити, що інвестиційний ризик не лише призводить до виникнення збитків, а й може вказати на ймовірність появи потенційних прибутків. Проте, як показує практика, у більшості випадків інвестиційні ризики виступають джерелом втрат, а не додаткових доходів. Тому, інвестори повинні володіти повною інформацією про усі можливі види інвестиційних ризиків, які можуть виникати та чинити негативний вплив на їх фінансове становище.

Проте, в економічній науці ще досі не сформульовано єдиної точки зору, не лише на класифікацію, але і на визначення сутності деяких видів інвестиційних ризиків. Найпоширенішою класифікацією інвестиційних ризиків є їх поділ на дві групи. До першої групи можна віднести загальноекономічний або систематичний ризик, який залежить від несприятливих умов в усіх сферах економіки. До другої групи належить індивідуальний або несистематичний ризик, який залежить від умов конкретного проекту або виробництва.

Як правило, загальноекономічні, політичні та правові ризики виникають під впливом зовнішніх умов реалізації інвестиційних проектів, а інші види ризиків викликані помилками організування конкретних інвестиційних проектів і їх плануванням, тощо.

Технічний ризик в інвестиційній діяльності, як правило, спричинений виникненням недоліків та помилок в різних аспектах інвестування, таких як: якість проектування, технічна база, обрана технологія, організація управління проектом, перевищення кошторису.

Фінансові ризики інвестиційної діяльності пов'язані із неможливістю досягнення цілей певних складових фінансового плану проекту: обсяги фінансування та їх джерела; негативний фінансовий стан учасників проекту; затримка фінансових коштів від реалізації продукції; можлива неплатоспроможність населення; власні фінансові перевитрати інвестиційного проекту тощо.

Маркетинговий ризик виникає внаслідок допущених прорахунків під час дослідження ринкових умов проекту: ринок збуту, оцінювання постачальників сировини й матеріалів, організація реклами та каналів розподілу, місткість ринку, час виходу на ринок, цінова політика, низька якість продукції тощо.

Екологічний ризик пов'язаний з можливим негативним впливом на навколишнє середовище, аварійністю, відносинами з місцевою владою та населенням тощо. Ризик учасників проекту пов'язаний з неочікуваними подіями в управлінні та фінансовому стані партнерів по інвестиційному проекту.

Усі вищерозглянуті види інвестиційного ризику є взаємопов'язаними і виникнення чи зміна одного з них спричинює подальші зміни у всій системі інвестиційного проекту.

Повністю нейтралізувати інвестиційний ризик дуже важко, але ним можна

керувати, заздалегідь оцінюючи, розраховуючи, описуючи та плануючи дії, що можуть знизити ймовірність настання несприятливих подій під час реалізації інвестиційного проекту . Такий комплекс заходів становить зміст процесу управління ризиком, який дає змогу оцінити ступінь негативних наслідків і зменшити втрати від їхнього настання. Процес управління інвестиційним ризиком дозволяє або повністю його уникнути, або зменшити наслідки його негативного впливу. Якщо внутрішні ризики інвестиційного проекту можна нівелювати та нейтралізувати за рахунок удосконалення процесу управління, то, що стосується зовнішніх ризиків, то можна лише мінімізувати їх негативні наслідки .

Управління інвестиційними ризиками в процесі стратегічного розвитку має велике значення у діяльності підприємства.

Грунтовний аналіз, проведення ідентифікації, оцінки та подальшого коригування ступеня ризику необхідні для: прийняття стратегічних, інноваційних, інвестиційних рішень; прогнозування кон'юнктури ринку, маркетингових досліджень; проведення кредитної політики; формування та оптимізації діагностики портфеля цінних паперів .

Оскільки інвестиційний ризик є економічною категорією, на його ступінь можна впливати через формування та реалізацію стратегії, використання певних засобів, принципів, тобто через створення своєрідного механізму управління ризиками – ризик-менеджменту. У науковій літературі з проблем управління ризиками можна виділити такі найпоширеніші трактування цього явища як спеціальна сфера діяльності підприємства тобто це багатоплановий процес, який включає розробку загальної методології управління ризиками на підприємстві, їх виявлення, аналіз, оцінку і має на меті зменшення та нейтралізацію негативних наслідків. Розробка та реалізація різноманітних методів, рекомендацій, заходів дають можливість спрогнозувати появу ризику та зменшити його ступінь впливу на суб'єкт господарської діяльності;

Управління ризиками в процесі стратегічного розвитку підприємства охоплює комплекс заходів, спрямованих на забезпечення високого рівня ефективності функціонування виробництва та мінімізацію можливих втрат та збитків у процесі здійснення тих або інших стратегічних змін.

Узагальнення наукових поглядів дали змогу побудувати систему управління ризиками в процесі стратегічного розвитку підприємства.

На першому етапі визначаються цілі, характер та напрями стратегічного розвитку підприємства, тобто його рівень, який необхідно одержати.

Другий елемент системи – це одержання інформації про ступінь невизначеності зовнішнього та внутрішнього середовища. На основі аналізу такої інформації і з урахуванням міри ризику можна правильно визначити ймовірність появи ризикованої події, знайти ступінь ризику й оцінити його вартість.

Третій елемент передбачає визначення ступеня ризику на основі якісного

та кількісного аналізу. Якісний аналіз включає виявлення всієї сукупності ризиків, їх джерел та причин. Кількісний аналіз ризиків підприємства передбачає, насамперед, визначення ймовірності появи ризикової події та безпосереднє кількісне оцінювання ступеню ризику, а також встановлення допустимого для конкретної ситуації рівня ризику та побудова ризик-карти, яка являє собою співвідношення між ймовірністю появи ризикової події та рівнем відповідного ризику .

Наступний елемент системи це інформація про навколишнє середовище, ймовірність, ступінь і величину ризику. На підставі цього аналізу розробляються різні варіанти ризикованого вкладення капіталу та проводиться оцінка їх оптимальності шляхом зіставлення очікуваного прибутку і величини ризику, тобто визначення моделі управління ризиками.

П'ятий елемент системи дії дозволяє правильно обрати стратегію, прийоми та розробити програму управління ризиком, а також способи його зниження.

Останній, шостий, елемент системи – це організація виконання заходів щодо наміченої програми дії, а також контроль за виконанням наміченої програми, аналіз та оцінку результатів виконання обраного варіанта ризикованого рішення.

Виходячи з того, що одним із видів ризиків, які притаманні процесу стратегічного розвитку підприємства, є ризик зниження рівня ефективності функціонування, а також можливість отримання збитків, недоотримання прибутків, відхилення від запланованих результатів, для визначення цих показників, ідентифікацію та оцінку ризиків можна проводити за кількісними відносними відхиленнями показників соціально-економічної ефективності підприємства. Це дозволить визначити об'єктивне кількісне обґрунтування ступеня та рівня ризику, а також можливість визначити джерела та причини ризику зниження ефективності функціонування та розробити відповідні заходи його мінімізації за кожним напрямом виникнення ризикової події за групами показників соціально-економічної ефективності виробництва .

Вибір моделі управління ризиками обумовлений тим, що для підприємств з малим та середнім рівнем ризику при незначній та помірній ймовірності появи ризикової події, пропонується обирати модель управління ризиками, за якою відбувається максимізація прибутку підприємства при обмеженні рівня ризику.

Такий підхід є виправданий для цих підприємств, оскільки рівень їх соціально-економічної ефективності може бути дуже високий або достатній, дозволяє прогресивно розвиватися на основі збільшення кількісних та якісних параметрів своєї діяльності. Єдиним обмеженням використання цієї моделі управління ризиками залишається встановлення максимально допустимого значення рівня ризику для того, щоб, максимізуючи прибутки, не втратити досягнутий рівень ефективності функціонування підприємства.

Якщо на підприємстві має місце високий та максимальний рівень ризику

зниження ефективності, доцільно використовувати другу модель управління ризиками, цільовою функцією якої є мінімізація ризику, а обмеженням – вимога утримання показників прибутковості на певному рівні – не нижчому за плановий. Така модель є виправданою, оскільки більшість показників ефективності функціонування мають нестійкі тенденції змін, і тому потребують певної стабілізації. Для цього необхідно мінімізувати ризики (скоротити відхилення показників від нормативів) та забезпечити достатній рівень прибутку та ефективності. За цих обставин підприємства зможуть забезпечити відповідні умови для стратегічного розвитку у майбутньому.

Таким чином, система управління інвестиційними ризиками в процесі стратегічного розвитку підприємства є сукупністю дій щодо ідентифікації видів, факторів, джерел ризику зниження ефективності функціонування, оцінку величини, розробку та реалізацію заходів щодо зменшення його рівня, запобігання можливим негативним наслідкам та відхиленням запланованих результатів стратегічного розвитку від встановлених нормативів. Комбінація різних підходів щодо оцінки ризиків сприяє появі прямої можливості поліпшити рівень ризиків шляхом використання різних способів, прийомів та методів їх зниження. Перспективами подальших розробок є визначення резервів покриття можливих втрат від настання ризикових подій в процесі функціонування та стратегічного розвитку підприємства.

Інвестиційні ризики вирішуються за допомогою різних засобів. Засобами вирішення таких ризиків є: уникнення; утримання; передача; зниження міри ризику.

Механізм зниження інвестиційних ризиків ґрунтується на використанні сукупності методів і прийомів зменшення можливих фінансових втрат. До основних механізмів нейтралізації інвестиційних ризиків відносять: уникнення ризику; утримання ризику в поєднанні із внутрішнім страхуванням; мінімізація ризиків шляхом диверсифікації, лімітування, хеджування; передача ризику тобто зовнішнє страхування.

Серед інших методів зниження ризику слід зазначити кваліфіковане відпрацювання договорів і контрактів між партнерами по інвестиційному проекту, своєчасне відпрацювання в них прав та обов'язків сторін в умовах можливих негативних подій і конфліктних ситуацій; використання сучасних систем і засобів безпосереднього визначення та охорони майна, а також інформаційне забезпечення інвестиційних планів, постійний інформаційний моніторинг ситуації на ринку.

Сучасні економічні умови, у яких працюють підприємства, можна охарактеризувати як динамічні та невизначені. Одним з основних чинників, які можуть забезпечити підприємству стійкість на ринку та сприяти посиленню його позицій, є належним чином обґрунтована стратегія розвитку з урахуванням інвестиційних ризиків.

Така стратегія повинна базуватися на засадах інтенсивного розвитку,

тобто сприяти більш ефективному використанню матеріальних, трудових, фінансових ресурсів, оптимізації асортименту виготовленої продукції чи наданих послуг, максимальній віддачі вкладеного капіталу, цілковитому задоволенню потреб споживачів щодо якості продукції, гарантійних умов та сервісного обслуговування тощо. Стратегія розвитку підприємства повинна містити не лише перелік запланованих дій та способів їх досягнення, але й ураховувати виникнення можливих негативних ситуацій тобто інвестиційних ризиків, щоб вчасно адаптуватися до нових умов існування.

Література:

1. Алексеева Л. М. Управління інвестиційними ризиками на промисловому підприємстві / Л. М. Алексеева // Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. – 2018. – № 4. – С. 7–12. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_eco_2018_4_3
2. Барташевська Ю. М. Методичні підходи до оцінки інвестиційних ризиків підприємства / Ю. М. Барташевська // Приазовський економічний вісник. – 2017. – № 2. – С. 36–41. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/priaev_2017_2_9
3. Дяк О. В. Моделювання оптимального розподілу коштів для зменшення інвестиційних ризиків в умовах трансформаційної економіки / О. В. Дяк, І. С. Лазаренко // Економічний вісник Національного технічного університету України Київський політехнічний інститут. – 2018. – № 15. – С. 577–584.
4. Крет І. З. Інвестиційний ризик та його вплив на напрями інвестиційної діяльності підприємства / І. З. Крет, Т. О. Петрушка // Причорноморські економічні студії. – 2018. – № 28(1). – С. 160–164. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_28\(1\)_34](http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_28(1)_34)
5. Шміло І. О. Інвестиційні ризики, їх класифікація та управління: правовий аспект / І. О. Шміло // Право та інновації. – 2019. – №. 2. – С. 65–71.
6. Aslam, M. A. Does the Percentage of Investment Grades Given by Rating Agencies Impact their Market Share? / M. A. Aslam // Financial Markets, Institutions and Risks. – 2020. – № 4(1). – P. 5–31. – DOI: [http://doi.org/10.21272/fmir.4\(1\).5-31.2020](http://doi.org/10.21272/fmir.4(1).5-31.2020).
7. Balas, A.N., Kaya, H.D. The Global Economic Crisis And Retailers' Security Concerns: The Trends/ A. N. Balas, H. D. Kaya // SocioEconomic Challenges. – 2019. – № 3(2). – P. 5–14. – DOI: [http://doi.org/10.21272/sec.3\(2\).5-14.2019](http://doi.org/10.21272/sec.3(2).5-14.2019).
8. Bonamigo, A., Mendes, D. Value Co-creation and Leadership: An Analysis Based on the Business Ecosystem Concept / A. Bonamigo, D. Mendes // Business Ethics and Leadership. – 2019. – № 3(4). – P. 66–73. – DOI: [http://doi.org/10.21272/bel.3\(4\).66-73.2019](http://doi.org/10.21272/bel.3(4).66-73.2019)

ІНТЕГРОВАНА МОДЕЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ СИСТЕМИ ОСВІТИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Савельєва Н.В.,

*аспірантка, завідувачка Дніпропетровського обласного
навчально-методичного центру психологічної служби системи освіти*

Annotation. *The article deals with management models of the psychological service of the education system of Dnipropetrovsk region are considered. The optimal integrated model of psychological service activity is offered.*

Keywords: *psychological service, management model, model, integrated model, education system.*

Організаційною формою практичної психології є психологічна служба тож розглянемо можливі моделі її діяльності в контексті реалізації завдань з управління. При цьому модель психологічної служби слід розуміти як систему теоретико-методичних, організаційних та етичних принципів, технологій, методів і форм надання психологічної допомоги, яка визначає специфіку діяльності практичних психологів у конкретній сфері.

Психологічна служба в структурі освіти визначається як «складова частина державної системи охорони фізичного і психічного здоров'я молодих громадян України і діє з метою виявлення і створення оптимальних соціально-психологічних умов для розвитку особистості» [2].

На цей час у Дніпропетровській області створена система роботи щодо психологічного забезпечення освітнього процесу та соціально-педагогічного патронажу усіх типів освітніх закладів. Вона має таку структуру:

- управління службою - департамент освіти і науки;
- науково-методичне забезпечення - обласний методичний ресурсний центр та центр практичної психології і соціальної роботи, кафедра практичної психології КЗО «Дніпровська академія неперервної освіти»;
- організаційно-методичний супровід - методисти рай/міськ/во, громади відповідальні за роботу психологічної служби, керівники методичних об'єднань практичних психологів і соціальних педагогів;
- психолого-педагогічний супровід - практичні психологи і соціальні педагоги освітніх закладів.

До складу психологічної служби системи освіти Дніпропетровщини входять 13 міських психологічних служб, 54 психологічних служби об'єднаних територіальних громад (ОТГ), 22 методичні групи, психологічна служба ПТНЗ, психологічна служба ВУЗів I-IV рівнів акредитації та психологічна служба спеціальних закладів освіти обласного підпорядкування.

В умовах реформування органів місцевого самоврядування та

децентралізації, створення об'єднаних територіальних громад на перший план виходить питання організації, координації діяльності та забезпечення методичного супроводу спеціалістів психологічної служби системи освіти на муніципальному рівні. На сьогодні ця структура слабо виражена.

У зв'язку з реформуванням освіти зросли запити до психологічної служби з боку суспільства. На сьогодні завдання психологічної служби освіти такі:

- сприяння в соціалізації і формуванні загальної культури особистості;
- психологічне забезпечення освітнього процесу, створення умов для індивідуального підходу до учнів як із складнощами в навчанні, так і обдарованим, здатним дітям;
- соціально-психологічна допомога, сприяння в професійній орієнтації дітей і молоді;
- психологічна допомога неповнолітнім і їх сім'ям при стихійних лихах, катастрофах і екстремальних ситуаціях;
- протидія негативним соціальним процесам, таким, як поширення наркоманії, зростання криміногенності, безпритульності.

Поставлені завдання вимагають від практичних психологів високої кваліфікації, мобільності, уміння взаємодіяти з фахівцями суміжних професій - соціальними педагогами, лікарями, педагогами і так далі. Практичні психологи повинні володіти уміннями і навичками, що дозволяють надавати психологічну допомогу в організації освітнього процесу освітнім установам різних типів і видів. В першу чергу вимагається надання допомоги спеціалізованим освітнім установам:

- навчально-реабілітаційним центрам;
- спеціальним школам;
- притулком, дитячим будинкам;
- профільним школам;
- вечірнім змішаним школам і професійним училищам;
- школам з інклюзивним навчанням;
- крім того, слід врахувати, що в загальноосвітніх установах контингент дітей включає усю різноманітність спеціальних і соціальних проблем: це і діти з відхиленнями в поведінці і навчанні, з високою мотивацією на навчання або, навпаки, не охочі вчитися, діти-сироти, діти-інваліди або соматично ослаблені.

Робота з дітьми, що мають різні, як правило, складні проблеми, вимагає високого професіоналізму психолога. При цьому далеко не кожен психолог може працювати у вузькоспеціалізованому аспекті діяльності, що вимагає поглибленої спеціальної підготовки.

В той же час є незаперечним фактом, що професія практичного психолога в нашій країні являється відносно молодого. До 40% практичних психологів психологів, що працюють в закладах освіти, - молоді фахівці.

Робота психологів, що займаються проблемами оптимізації освітньої

діяльності в школі, це велика підмога в рішенні завдань, поставлених реформою освіти. Але, незважаючи на високий інтерес адміністрацій шкіл до залучення спеціалістів психологічної служби до рішення освітніх проблем, все ж є неточне розуміння, яке місце практичного психолога в школі. Недостатня кількість регламентуючих документів, які директори могли б використовувати як нормативні, частенько призводить до того, що діяльність практичного психолога в освітньому процесі протікає малоефективно, збільшуючи недовіру до служби в цілому. Адміністратори деяких установ не завжди ясно уявляють собі, навіщо практичний психолог потрібний школі, якщо він не може виконати функціональні обов'язки повною мірою і відразу.

Всі ці питання потребують вирішення на адміністративному рівні. Саме методист, відповідальний за роботу психологічної служби співпрацював з адміністративним корпусом, виносив на обговорення ті чи інші питання, організовував діяльність методичного об'єднання практичних психологів і соціальних педагогів міста чи району.

Останнім часом моделі управлінського та науково-методичного забезпечення діяльності психологічної служби, які були описані раніше [3] зазнали руйнівних впливів. Відсутність структурованої нормативно-правової бази, реорганізація методичних кабінетів привели до руйнування саме організаційно-методичного супроводу діяльності служби.

Найбільш оптимальною моделлю забезпечення психолого-педагогічного супроводу в системі освіти, згідно з нашою гіпотезою, є модель інтегрованої психологічної служби. Особливо на рівні об'єднаних територіальних громад та невеликих міст, де існує проблема достатньої кількості фахівців з відповідною фаховою освітою.

У Дніпропетровській області є досвід функціонування даної моделі. Обласний навчально-методичний центр практичної психології і соціальної роботи був створений у 2001 році, як структурний підрозділ Дніпропетровського обласного методичного ресурсного центру. У відповідності до Типового положення про Центри практичної психології і соціальної роботи (Наказ МОН України від 14.08.2000р. №386) основна мета діяльності Центру полягає у забезпеченні психологічного супроводу навчально-виховного процесу та організації соціально-педагогічного патронажу у дошкільних, усіх типах загальноосвітніх і інших навчальних закладах системи загальної середньої освіти Дніпропетровської області. Основні завдання центру полягають у здійсненні організаційних та навчально-методичних функцій щодо діяльності районних (міських) психологічних служб області. В основу діяльності центру покладено принципи актуальності та системності.

Для покращення методичного забезпечення фахівцями обласного навчально-методичного центру практичної психології і соціальної роботи була розроблена і впроваджена інтегрована модель психологічного супроводу освітнього процесу на рівні району/ міста та навчального закладу.

Протягом 10 років у 17 містах і районах області функції методиста, відповідального за діяльність психологічної служби міста (району) було покладено на завідуючого психолого-медико-педагогічної консультації.

Завдяки співпраці психолого-медико-педагогічної консультації і центру практичної психології та соціальної роботи розширюються можливості інтегрування дітей з особливими потребами в суспільство, підвищується ефективність ранньої діагностики відхилень у розвитку дітей, а також здійснюється цілеспрямована розвивально-корекційна робота безпосередньо в навчальному закладі, де навчається дитина.

На сьогодні в області створено 89 об'єднаних територіальних громад, в яких функціонують 39 інклюзивно-ресурсних центрів та розпочато створення центрів професійного розвитку педагогічних працівників, також пріоритетним питанням є забезпечення якості інклюзивної освіти.

Моделі управління психологічною службою, які існують в області:

1. Покладання обов'язків відповідального за діяльність психологічної служби на спеціаліста органу управління освітою об'єднаної територіальної громади (69 громад).

2. Покладання обов'язків відповідального за діяльність психологічної служби на керівника інклюзивно-ресурсного центру (3 громади).

3. Покладання обов'язків відповідального за діяльність психологічної служби на консультанта з питань інклюзії центру професійного розвитку педагогічних працівників (1 громада).

4. Введення посади консультанта з питань психологічної служби до штату центрів професійного розвитку педагогічних працівників (1 громада).

5. Покладання обов'язків відповідального за діяльність психологічної служби на психолога центру професійного розвитку педагогічних працівників (4 громади)

6. Обслуговування одним консультантом декількох громад на умовах співфінансування (1 громада).

7. Покладання на практичного психолога закладу освіти повноважень для співпраці з навчально-методичним центром психологічної служби (10 громад).

В умовах децентралізації надання психологічних послуг учасникам освітнього процесу видається найбільш ефективним на двох рівнях: первинному і вторинному. Первинний рівень забезпечує психологічна служба закладу освіти, вторинний – центри професійного розвитку педагогічних працівників або методкабінети, навчально-методичні центри психологічної служби, методисти-супервізори, ІРЦ. Таким чином, сполучаються широке охоплення наданням психологічних послуг всім учасникам освітнього процесу, поглиблена і спеціалізована допомога в окремих складних випадках та методична підтримка професіоналів, що працюють на первинному рівні [1].

Інтегрована модель психологічної служби передбачає об'єднання фахівців психологічної служби та команд психолого-педагогічного супроводу.

Забезпечується здійснення комплексного підходу до вирішення проблем, крім того вирішується питання незабезпеченості кадрів.

Інтегрована модель організації діяльності міської (ОТГ) психологічної служби

Література:

1. Науково-методичне забезпечення діяльності психологічної служби системи освіти в умовах децентралізації (моделі, досвід): колективна монографія / наук. ред. В.Г. Панок. – Київ: Ніка-Центр, 2020. – 152 с.
2. Положення про психологічну службу у системі освіти України (наказ МОНУ 22 травня 2018 року №509, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 31 липня 2018 року за №885/32337)
3. Психологічна служба: Підручник / за наук. ред. В. Г. Панка, автор. колектив: А.Г. Обухівська, В.Д. Острова та ін. Київ: Ніка-Центр, 2016. 362 с.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19

Сидоренко Т.М.,

к.е.н, доцент,

Київський національний торговельно-економічний університет

Annotation. *In the article considers modern tendencies and problems of development of restaurant business establishments of Ukraine. The restaurant industry is considered as a component of the tourism system. The structure and dynamics of development of the food industry of Ukraine are analyzed. Promising forms of development of the restaurant industry of Ukraine are revealed.*

Keywords: *restaurant business, staff, tendencies, population, rest, development, restaurants, networks, pandemic, service, competition.*

Ресторанне господарство є особливою складовою сфери гостинності, тому актуальність дослідження тенденцій розвитку ресторанного бізнесу в Україні у сучасних умовах господарювання пов'язана з високою його ризикованістю і водночас соціальністю та задоволенням життєвих потреб населення у послугах з організації харчування, відпочинку та дозвілля. Беручи до уваги той факт, що рівень розвитку ресторанного бізнесу в економіці будь-якої країни виступає одним із показників рівня якості життя населення, не слід забувати, що разом з тим створюється висока конкуренція у сфері ресторанного бізнесу.

Метою дослідження є аналіз тенденцій і поточного стану ресторанного бізнесу в Україні в сучасних умовах та виявлення особливостей розвитку ресторанного бізнесу.

Виклад основного матеріалу. Ресторанний ринок, на сьогоднішній день, знаходиться на етапі свого досить динамічного розвитку. Зокрема, початок 2020 року став роком підйому для ринку ресторанів у місті Києві та Київській області. Проте, у середині 2020 року ресторанний бізнес, тако ж, як і багато інших сфер, постраждав щонайбільше від карантину, який було введено з метою зупинення пандемії. Ресторани, кафе і кав'ярні виживають як можуть, обтяжені заборонами епідеміологів і небувалим падінням попиту. З подібним український ресторанний бізнес не зустрічався ніколи. А, значить, немає єдиних вироблених і перевічених ефективних рішень подолання кризи, немає єдиної стратегії роботи, яка підійшла б усім. Багато постійних відвідувачів ресторанів тепер їх зовсім не відвідують, і справа не тільки в страху заразитися, але і в тому, що рівень доходів населення істотно впав. У липні 2020 року продажі впали на 54% в порівнянні з липнем 2019 року. За даними компанії Poster, продажі різко знизилися тільки в столиці на 78%. При цьому, приблизно у половини учасників ресторанного бізнесу витрати перевищили 30%.

Внаслідок пандемії відбулись значні зміни і в організації роботи вітчизняної індустрії гостинності. За даними Асоціації індустрії гостинності України до України щорічно приїжджали не більше 5 мільйонів іноземних туристів, натомість внутрішній туристичний потік налічував понад 8 мільйонів осіб. Під час карантину серйозних збитків зазнають не лише власники ресторанів, але і всі інші, хто приймає участь в прийомі туристів, зокрема готелі, туристичні інформаційні центри та екскурсійні бюро.

Ресторанний бізнес, як основна складова частина індустрії гостинності, складається як із потужних підприємств, які випускають різноманітну харчову продукцію, так і невеликих приватних підприємств: ресторанів, кафе, барів. Підприємство ресторанного господарства – це [5]:

1) первинна ланка сфери ресторанного господарства, її самостійний суб'єкт з правом юридичної особи, створений для виробництва, реалізації та організації споживання продукції та організації дозвілля населення;

2) організаційно-структурна одиниця у сфері ресторанного господарства, яка здійснює виробничо-торговельну діяльність.

У період двох останніх років визначено, що успішним є середньоціновий сегмент бізнесу, тобто чек від 200 до 400 грн. У даний час в Україні склалася загальна тенденція демократизації ресторанного бізнесу. Дедалі популярнішими стають заклади з відносно недорогим ціновим сегментом, але з якісною кухнею, оригінальним інтер'єром, спрощеним обслуговуванням. Це пов'язано з тим, що заклади ресторанного бізнесу перестають бути символом соціального статусу. За прогнозами експертів, розвиток цього сегмента ресторанного бізнесу обіцяє бути найбільш перспективним в наступні роки.

Найбільшу частку в структурі мережі закладів ресторанного господарства займають кафе, закусочні, буфети (більше 53%), що обумовлено стійким попитом споживачів на продукцію і послуги цих підприємств. Частка їдалень на сьогодні складає трохи більше 20%, барів – 16%, інших закладів ресторанного господарства – 7% (рис. 1) [6]. Таким чином, у розрахунку на 100 тис. населення в країні функціонує 6 ресторанів, 119 кафе, закусочних, буфетів, 35 барів, 14 їдалень та 11 інших закладів ресторанного господарства.

За період переходу до ринкової економіки відбулися зміни потужності різних типів закладів ресторанного господарства: середня місткість одного об'єкта типу ресторану зменшилася більш ніж в 1,5 рази, поступово зростає середня місткість одного кафе, закусочної, буфет, бар, майже незмінною залишається місткість їдалень.

Тенденціями розвитку ресторанного бізнесу є тенденції розвитку певних типів кухонь. Переваги за типом кухні дуже неоднозначні, особливо у Києві. Характерна прихильність до певного продукту, а не до типу кухні як такої, наприклад, переваги м'яса, часто певного виду (свинина, куряче м'ясо), у виконанні різних кухонь, або риби і морепродуктів. В основному в Києві у певних кухонь є свої прихильники, в решті випадків споживачі віддають

перевагу продуктам в улюбленому виконанні, і при цьому абсолютно не важливо, який тип кухні представляє ту чи іншу страву. Тому тип кухні, який найчастіше зустрічається в різних закладах міста Києва, доцільно визначити як змішаний з акцентом на певну групу страв або спосіб приготування. Відповідно, змінюється концепція кухонь у ресторанному бізнесі. Зокрема, страви стають більш натуральними, зменшується їх додаткова обробка, оновлюються концептуальні рішення подачі страв для акцентування уваги на основному продукті. Клієнту має бути зрозуміло, який продукт він споживає. Більшість ресторанів при складанні меню роблять акцент на натуральному використанні продуктів, а не на складності рецептур. Це дозволяє створювати свої власні рецепти, які будуть привертати відвідувачів [1].

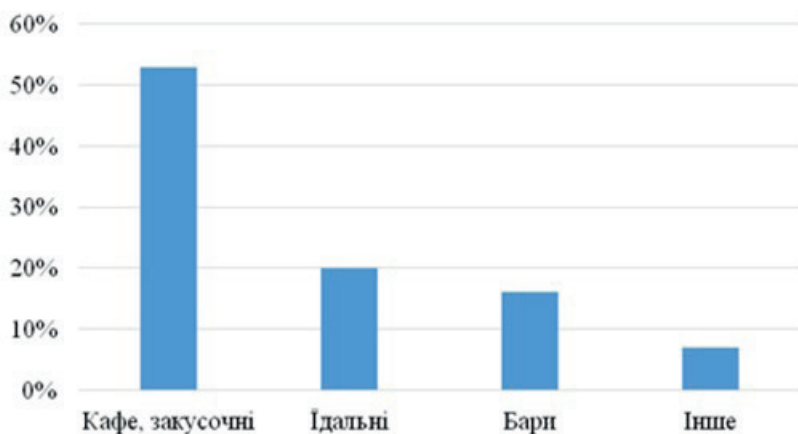

Рис. 1. Структура мережі закладів ресторанного господарства України, у %

Доцільно відзначити динаміку зміни мети відвідування ресторанів, яка все більше полягає у зустрічах з друзями для спілкування. І все ж, є ще незайняті ніші в цьому бізнесі. Наприклад, спеціалізовані сегментом, але з якісною кухнею, оригінальним інтер'єром, спрощеним обслуговуванням. Це пов'язано з тим, що заклади ресторанного бізнесу перестають бути символом соціального статусу. За прогнозами експертів, розвиток цього сегмента ресторанного бізнесу обіцяє бути найбільш перспективним в наступні роки.

В Україні, як і в усьому світі, представлені мережеві і немережеві ресторани. В цілому, в Україні на сьогоднішній день до мережевих належить близько 20% ринку ресторанів. У Києві основними гравцями ресторанного ринку виступають саме мережеві: «XXI століття» («Царське село», «Корона клуб», «Первак», «СРСР», «Тарас»), «Козирна карта» (маркетингове об'єднання закладів різних рестораторів), «Світова карта» («Uncle Sam», «Міміно», «Tequila House», «Golden Gate», «Липський Особняк», «Opium Dance Club»,

«L-amour», «Маракеш», «Асахі», «Розгуляєво»), а також «Carte Blanche» компанії «Concord Group» («Конкорд», «Декаданс Хаус», «Марокана», «Курені») [2].

Серед послуг, що надаються споживачам на підприємствах ресторанного господарства, розрізняють такі [7]:

- послуги харчування;
- послуги з виготовлення кулінарної продукції і кондитерських виробів;
- послуги з організації споживання та обслуговування;
- послуги з реалізації кулінарної продукції;
- послуги з організації дозвілля;
- інформаційно-консультативні послуги тощо

Із початком карантинних заходів, пов'язаних із COVID-19, у більшості країн світу діяли обмеження на поїздки, а з 1 червня 2020 року 156 урядів повністю закрили свої кордони для міжнародного туризму, що і стало причиною падіння доходів у сфері гостинності.

Підприємства сфери гостинності змушені постійно пристосовуватись до умов ринку, для якого характерним є поширення кризових явищ в різних галузях економіки та зростання ступеню невизначеності умов функціонування підприємств. Найпоширенішим способом розвитку закладу на сьогодні є саме диверсифікація, тому багато господарських систем успішно диверсифікують свою діяльність, гнучко пристосовуючись до умов ринку.

Диверсифікація (англ. Diversification) – це:

1. Володіння найрізноманітнішими фінансовими активами, кожен з яких має різний рівень ризику, з метою зниження загального ступеня ризику портфеля в цілому.

2. Розподіл інвестицій і ризиків з різних ринків, фінансових інструментів і стратегій торгівлі.

3. Загальна ділова практика, направлена на розширення номенклатури товарів і послуг та/або географічної території, для того, щоб розподілити ризик і знизити залежність від циклічності бізнесу.

4. Спосіб розвитку підприємства, що полягає в освоєнні виробництва нових товарів, товарних ринків, а також видів послуг, що включає не просто диверсифікацію товарних груп, але й розповсюдження підприємницької діяльності на нові та не пов'язані з основними видами діяльності фірми [3].

Значна кількість закладів, діяльність яких офіційно припинена, намагаються швидко переорієнтуватися на доставку. Ті підприємства, які не встигли зробити цього раніше, стають в чергу на підключення до сервісів типу Glovo або Uber Eats, деякі організовують доставку своєї продукції, перетворюючи офіціантів у тимчасових кур'єрів.

За такою моделлю під час карантину працюють мережі «Сім'я ресторанів Дмитра Борисова» та Холдинг емоцій Fest. Мережа МакДональдз в Україні здійснює замовлення через доставку або МакДрайв. Формати закладів, які

раніше, в принципі, не працювали з доставкою – бари, паби, кав'ярні, закладу з караоке, кальянні – також борються за гостей: багато хто пропонує акції і знижки за самовивіз страв і напоїв. Всі ці заходи диверсифікації дозволили зберегти свої позиції на українському ринку ресторанних послуг.

Крім цього підприємства ресторанного бізнесу активно застосовували, ще одну область відмінності та диверсифікації за іміджем. А саме підприємства, які мали свою базу постійних клієнтів та власний час, перехід на заощадливий режим праці закладу стало легше. Застосування Інтернет засобів розповсюдження інформації про ресторани заклади в мережі Інтернет, а також використання соціальних мереж для контакту зі своїми клієнтами і потенційними споживачами.

Сайт. Сайт ресторану повинен містити не просто інформацію про заклад, основний акцент слід зробити на поданні інформації про меню ресторану та фірмові страви. Дуже добре, якщо на сайті будуть представлені не просто фотографії закладу, а й відеоматеріали, що дозволяють потенційним відвідувачам заздалегідь уявити комфортність перебування в ресторані.

Соціальні мережі. Присутність в соціальних мережах, дозволить тримати контакт з постійними і майбутнім клієнтами. З допомогою таких контактів дуже зручно, а головне абсолютно безкоштовно, можна оповіщати про планування різних заходів в ресторані, можна вести опитування споживачів на найрізноманітніші теми.

Інтерактивні карти. Для просування закладу громадського харчування ефективним може також бути використання інтерактивних карт, пропонованих компаніями Google (Google Map) і Яндекс (Яндекс Карты). Так як ресторан або кафе це в першу чергу місце, то такі сервіси зможуть спрямувати не один десяток відвідувачів.

Крос-маркетинг. Широке застосування у нас в країні не отримав. Хоча це дуже ефективний спосіб, що потрапляє під класичні принципи партизанського маркетингу - використання співпраці замість конкуренції. Крос-маркетинг має на увазі під собою проведення спільних маркетингових заходів з декількома фірмами або компаніями.

Проаналізувавши формати ресторанів, можемо простежити, що нині процвітає загальносвітова тенденція до здорового способу життя і харчування. У ресторанному бізнесі це також проявляється дуже активно, зокрема в розвитку фаст-фудів, що пропагують здорову їжу. Прикладами можуть бути мережеві заклади Fresh Line, Salateira, Salatnik, які готують їжу, що вважається корисною. Але справа не тільки в продуктах: більш здоровими здаються страви, які приготовані на ваших очах, так би мовити, прямо з печі, з-під ножа, тому нині актуальна тенденція відкритих кухонь. Якщо людина бачить, що страву приготовлено на її очах, на підсвідомому рівні вона здається більш свіжою. Але тут ключовим є саме психологічний момент, адже готувати можуть і з не зовсім якісних продуктів.

До 2014 р. відкриті кухні не були поширеним явищем, а сьогодні практично всі намагаються винести хоча б якийсь процес «на огляд» гостям. Раніше це були суши, зараз у залі готують м'ясо, піцу, сандвічі, бургери [4].

У 2020 р. тенденція здорового харчування продовжувалась для ресторанів саме в наявності відкритих кухонь. Вегетаріанський напрям як крайній прояв тенденції до здорового способу життя також буде розвиватися. Проявлятиметься частіше за все не у відкритті вегетаріанських ресторанів, які поки ще є досить ризиковими, а в появі окремих страв і розділів у меню.

Вегетаріанські, дієтичні й пісні страви нині користуються попитом у ресторанах, особливо якщо вони об'єднані в загальній групі меню. Останнім часом активно розвиваються і набувають популярності ресторани національних кухонь. Серед ресторанів національної кухні в Україні перевага надається українській – 36,8%. Проте значна увага приділяється й французькій кухні – 21%; італійській, кавказькій, японській – по 7,9%; усім іншим – 18,5%. Тематичні ресторани є дуже популярними як серед українців, так і серед туристів.

У результаті зростання міграційних потоків в Україні прослідковуються деякі особливості, які позначилися на розвитку ресторанного бізнесу. Першою особливістю такого впливу є залучення іноземних шеф-кухарів, які приїжджають працювати в українських ресторанах. Ця тенденція поступово набирає обертів, оскільки тільки носії культури своєї країни зможуть приготувати національні страви та передати їй національний колорит. Таким чином, відбувається розширення смаків української аудиторії та її знайомство з до цього небаченими особливостями конкретної національної культури.

Висновки. В умовах постійного посилення конкуренції ресторанному підприємству потрібно враховувати не тільки власні інтереси, а й інтереси споживачів, щоб утримати їх та залишитись конкурентоздатними на ринку послуг. А це може бути досягнуто тільки при дотриманні заздалегідь розробленої цінової політики, а також використовуючи всі сучасні напрацювання. На сьогоднішній день, в період пандемії, ресторанний бізнес, як вагома складова частина індустрії гостинності, складається як із потужних підприємств, які випускають різноманітну продукцію, так і невеликих приватних закладів гостинності: ресторанів, кафе, барів. Ресторанний сервіс повинен ґрунтуватися на використанні сучасного рівня організації виробництва, швидкому і високоякісному обслуговуванні, використанні широкого асортименту страв і напоїв, пропонованих гостям.

Підприємства ресторанного господарства обслуговують досить різноманітний контингент відвідувачів-туристів як вітчизняних, так й іноземних, як організованих, так й індивідуальних. Для кожної категорії споживачів потрібні особливі методи, прийоми обслуговування. При організації ресторанних послуг особливо важливо підтримувати концепцію закладу, тобто те, що вигідно відрізнити його серед значної кількості

конкурентів та залишатись конкурентоспроможним в сучасних умовах.

Література:

1. Крамаренко К.М. Особливості маркетингу підприємств ресторанного господарства / К.М. Крамаренко, Б.В. Сіроус // Проблеми системного підходу в економіці. — 2018. — № 5 (67). — С. 72—76.
2. Яшина О.В. Особливості розвитку ресторанного господарства в Україні [Електронний ресурс] / О.В. Яшина // Все о туризме. Туристическая библиотека. — Режим доступу: tourlib.net/satti_ukr/yashina.htm
3. Л. А. Швайка. Планування діяльності підприємства: Навчальний посібник. — Львів: “Новий Світ – 2000”, 2004. — 268 с.
4. Франчайзинг – мінімальні ризики ефективної системи: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://horeca.ua/articles/la-pizza-espresso10/>.
5. Гінда М.І. Тенденції розвитку ресторанного господарства: [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/ginda.htm.
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. П'ятницької Н.О. Організація обслуговування в закладах ресторанного господарства. Підручник для вищих навчальних закладів / За загальною редакцією П'ятницької Н.О. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 584 с.

УПРАВЛІННЯ В ОСВІТІ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Потапова О.М.,

*кандидат наук з державного управління,
Дніпровська академія неперервної освіти*

Annotation. *In article ideas and approaches to an essence of process of decentralisation of management are considered by formation, its basic signs, quality and principles reveal. The special attention is given aquestion of division of functions and powers In of zones of influence between power branches.*

Keywords: *the state, the public ,acivil society, management of formation, sociallycivil management of formation.*

Постановка проблеми. Для сучасного шляху реформи освіти в Україні потрібно перейти до реальних дій, де лідерство займе саме освіта. За умов трансформаційних процесів в Україні на сьогодні у сфері освіти постало питання поетапної децентралізації управління освітньою системою. Проте

як показує досвід на шляху перебудови освіти стоять застарілі державні інституції, які в свою чергу заважають переведенню державного сектору освіти до моделі надання освітніх послуг. Методи керівництва з радянських часів розподілені таким чином, що основним керівним органом у прийнятті рішень залишається державна влада. Згідно із Законом України «Про освіту» більшість повноважень залишається в МОН України. Стратегічним завданням Державної програми «Освіта» («Україна ХХІ століття») є: реформування управління освітою, припинення державного управління та перехід до державно-громадського управління; перерозподіл функцій між місцевими, регіональними та центральними органами управління; забезпечення самоврядування навчально-виховних закладів і наукових установ. Місцеві та регіональні органи влади зараз дублюють функції МОН України, що є неефективним. Саме за таких умов, реформи не змінюють способу діяльності державних інституцій, тому актуально переглянути розподіл обов'язків між центром та регіонами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні з'явилась низка теоретичних і аналітичних робіт з обраної тематики таких науковців, як Д.Дзвінчук, В.Луговий, Г.Єльнікова, Н.Протасова, Р.Пастушенко, Л.Гриневич [6], С.Крисюк, М.Набока [2]. Проте як бачимо на практиці, що ці впровадження гальмуються.

Вдосконалення управління освітою завбачає наступні аспекти: підвищення ефективності державних управлінських структур, децентралізацію управління; перерозподіл функцій та повноважень між центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та навчальними закладами. Конче необхідні зміни в системі фінансування та підпорядкованості освітніх установ на регіональному рівні. Висновки експертів проекту «Трансформація української освіти в контексті європейської інтеграції» [1] не враховані. Уряд має прискорити шлях до європейської інтеграції через активізацію громадянського суспільства до освіти разом із Міністерством освіти і науки України.

Постановка завдання. Децентралізація управління освітою в Україні має відбуватися на основі врахування особливостей регіонів, інтересів територіальних громад та зацікавленості до реформи під час вибору моделей управління, реформування змісту освіти, способів її організації і фінансового забезпечення. Мета мого наукового дослідження - аналіз процесу децентралізації влади в Україні, його ознак і якостей, а також впливу на стан освіти і ефективний розподіл фінансових ресурсів територіальних громад у умовах децентралізації

Виклад основного матеріалу. Взаємовідносини між центральними органами влади та органами місцевого самоврядування повинні піддатися модернізації. Багатьма країнами світу прогресивно вважається ідея децентралізації.

Децентралізація (від лат. de - відмова та англ. decentralization - централізація) - «передання частини функцій державного управління центральних органів виконавчої влади місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування, розширення повноважень нижчих органів за рахунок вищих за рівнем» [3, с. 111]. Процес децентралізації передбачає передачу прав в управлінні місцевим органам виконавчої влади, то доцільно розширити повноваження місцевих органів виконавчої влади в управлінні закладами шкільної освіти, в той час надавши їм більшу самостійність у вирішенні організаційних, управлінських, фінансових питань, що зумовлено необхідністю кращого врахування освітніх потреб даної місцевості [4]. Виходячи з цього можемо сказати що існує достатньо причин для введення системи децентралізації.

Із польського досвіду децентралізації управління базовою освітою можна виділити основні положення для розвитку в Україні децентралізації управління освітою, а саме: – навчальним закладам надати повноваження проводити самоаналіз ефективності роботи школи та залучати громадськість до планування її розвитку; – зобов'язати органи місцевого самоврядування реалізовувати освітню політику відповідно до локальних потреб та фінансування управління школами, аналізувати якість освіти, визначати основні проблеми освіти та залучати до їх вирішення громади. На загальнодержавному рівні залишаються обов'язки фінансування органів місцевого самоврядування, підвищення кваліфікації вчителів, державної політики у сфері навчальних програм та підручників, забезпечення прозорого механізму контролю за якістю освіти [2].

Реформа децентралізації тісно пов'язана з реформою освіти. За умов зростання соціальної мобілізації, розвитку технологій та зміни комунікацій виникла потреба в реформах, необхідність швидко навчатися та вміти адаптуватися. Освітня реформа складається з двох основних напрямів: зміни змісту освіти, а також оптимізації та розвитку освітніх мереж. Розвиток сфери освіти і виховання особистості вимагає розвитку загальної і професійної культури з урахуванням як національних, так і міжнародних вимог [1]. Більшість об'єднаних територіальних громад (ОТГ) України сьогодні проводять реформу освітніх мереж за проєктом «Децентралізація: реформування освіти на місцевому рівні» громадської організації Центр «Доброчин». Проєкт створений для допомоги громадам за фінансової підтримки Посольства Великої Британії в Україні та реалізований у п'яти областях: Херсонській, Одеській, Чернігівській, Волинській та Луганській. Він має рекомендаційний характер для реформування освіти в ОТГ. У проєкті враховується думка кожної окремої цільової групи, від учнів та їх батьків до місцевої влади. Забезпечення рівного доступу до якісних освітніх послуг є головною метою реформи освіти.

Існують такі основні проблемні аспекти проведення освітньої реформи

в ОТГ: – на освіту припадає 50 % – 70 % витрат бюджету ОТГ; – рівень успішності складання учнями маленьких селищ зовнішнього незалежного оцінювання значно нижчий, ніж учнями закладів освіти великих міст; – неефективність системи закладів освітньої мережі зумовлена застарілими методами навчання та неукомплектованістю класів; – ефективній реалізації реформи освіти та оптимізації шкільної мережі на місцевому рівні заважає відсутність гарних доріг між населеними пунктами; – витрати бюджетних коштів на навчання в сільських школах вищі в декілька разів на одного учня через неукомплектованість класів, ніж витрати на одного учня у великому місті; – школи з невеликою кількістю учнів менш матеріально-технічно забезпечені, ніж школи з повнокомплектними класами; – учителі викладають предмети не за фахом у школах із малокомплектними класами; – успішна реалізація реформи залежить від консультації з педагогічним персоналом, батьками та учнями шкіл [5].

Децентралізація в освіті повинна мати на меті суцільне поліпшення освітніх послуг та спиратися на такі базові принципи:

- діти повинні мати можливість самостійно обирати заклад освіти;
- кожна дитина, незалежно від місця проживання, має право на рівноправний доступ до якісних освітніх послуг;
- діти з особливими освітніми потребами повинні мати гідні умови для розвитку власних здібностей;
- освітні послуги мають бути різноманітними, з урахуванням індивідуальних потреб;
- якість та ефективність освітнього процесу мають бути поліпшені, насамперед у результатах зовнішнього незалежного оцінювання;
- матеріальні, фінансові та кадрові ресурси громади повинні ефективно використовуватися для поліпшення рівня освіти в Україні.

Концепція управління, орієнтованого на школу, має багато варіантів, а саме: управління школою на місцях, шкільна автономія, спільне прийняття рішень, спільне управління, удосконалення школи, бюджетування школи та адміністративна децентралізація [4, с. 76]. У різних країнах вживають різні терміни для опису управління, орієнтованого на школу, наприклад, «управління школою на місцях» вживають в основному в США; «міське управління школами» – у Великобританії та Шотландії; «школа самоврядування», «школа самовизначення» та «прийняття рішень, орієнтоване на школу» – в Австралії.

Підсумовуючи зазначене вище, хочеться підкреслити, що ключовими поняттями, які лежать в основі реформ децентралізації, є участь громади, співпраця, справедливий розподіл ресурсів, прийняття рішень на місцевому рівні та залучення освітян.

Реформи децентралізації супроводжуються кластеризацією шкіл, досягненням демократичної участі, удосконаленням управління школами, поліпшенням справедливого розподілу ресурсів і викладання. Подальші

дослідження можуть бути спрямовані: на вивчення шляхів реалізації цілей кластеризації шкіл в Україні (створення освітніх округів, опорних шкіл); оцінювання впливу кластеризації шкіл на викладання; дослідження місцевих практик децентралізації (розподілу ресурсів (обміну ресурсами), участі в реалізації освітніх цілей, професійної співпраці, колегіальності вчителів тощо).

Література:

1. Горбова Н. А. Культурно-антропологічний підхід у етнопедагогічних дослідженнях і практичних перетвореннях освіти / Н. А. Горбова // Наук. вісн. Мелітоп. держ. пед. ун-ту. Сер. «Педагогіка»: зб. ст. – 2012. – Вип. 9. – С. 283 – 291.
2. Гриневич Л. М. Тенденції децентралізації управління базовою освітою в сучасній Польщі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Гриневич Лілія Михайлівна. – Київ, 2005. – 20 с.
3. Державне управління та державна служба: словник-довідник / уклад. О. Ю. Оболенський. – К.: КНЕУ, 2005. – 480 с.
4. Децентралізація та регіоналізація освіти: проект // Трансформація Української освіти в контексті Європейської інтеграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://v.icps/kiev.ua/files/artikles/34/89/transformation_ukr
5. Закон України про освіту від 23 трав. 1991 р. № 1060-ХІІ // Відом. Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 34. – Ст. 451 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1060-12>
6. Закон України про місцеве самоврядування // Відом. Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dunrada.org.ua/mrada/z_samovr.html
7. Курець В. Децентралізація фінансового управління загальноосвітніми школами України - нагальна проблема часу [Електронний ресурс] / В. Курець. – Режим доступу: www.confcontact.com/2009kach/kurec.htm
8. Набока М. Соціально-педагогічні засади управління освітою сільського району в сучасних умовах [Електронний ресурс] / М. Набока. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/soc_Gum/Gypkhdp/2008_16?138-140.pdf
9. Розподіл функцій та повноважень. Україна 21 століття. Про розподіл повноважень // Освіта України. – 2001. – 18 лип. – № 29. – С. 6
10. Як проходить реформування освіти на місцевому рівні. – Режим доступу: <http://samoorg.com.ua/blog/2019/03/18/yak-prohodit-reformuvannya-osviti-na-mistsevomu-rivni>
11. Schiefelbein, E. (2004). The politics of decentralisation in Latin America. *International Review of Education*, 50, 359–378.

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

*Аранчій В.І., к.е.н., професор, ректор,
Галич О.А., к.е.н., професор, перший проректор,
Полтавський державний аграрний університет*

***Annotation.** The article reveals the meaning of the concept of «financial security». Approaches to methods of assessing the level of financial security of the enterprise are described. It is noted that the level of financial security of an entity can be assessed by many financial indicators, the main of which are those that characterize the liquidity, solvency and financial stability of the enterprise. It is determined that the most common is the indicator approach, which consists in selecting certain indicators of financial security and comparing their actual values with the limits.*

***Keywords:** business activity, enterprise, financial security assessment, financial security, financial stability of the enterprise, liquidity, threats and dangers.*

У процесі здійснення підприємствами виробничо-фінансової діяльності у кризовий та подальші періоди у них виникають проблеми, вирішення яких не можна відкладати. З метою усунення негативних наслідків кризових ситуацій підприємства мають приділяти особливу увагу забезпеченню фінансової безпеки. У сучасних умовах господарювання оцінка рівня фінансової безпеки підприємств має надзвичайне значення, оскільки дає можливість своєчасно виявити наявні проблеми та виправити їх без загрози втрати платоспроможності та фінансової стійкості.

Фундаментальною основою означеного дослідження є роботи О. Барановського, М. Бендікова, А. Бланка, О. Василик, В. Вітлінського, В. Гейця, К. Горячевої, Г. Козаченко, Л. Мельника, Р. Папехіна, С. Покропивного та ін. Сформульовані в їхніх працях наукові концепції, положення, висновки і рекомендації посідають важливе місце в сучасній теорії управління фінансовою безпекою й дозволяють усвідомити важливість і складність вирішення означеної проблеми.

Учені М. Погосова, В. Лебедева стверджують, що фінансова безпека підприємства – це складова економічної безпеки підприємства, яка передбачає такий стан підприємства, що:

- дозволяє забезпечити фінансову стійкість, платоспроможність, ліквідність та достатню фінансову незалежність підприємства у довгостроковому періоді;
- забезпечує оптимальне залучення та ефективне використання фінансових ресурсів підприємства;
- дозволяє ідентифікувати небезпеки та загрози стану підприємства та розробляти заходи для їх вчасного усунення;
- дозволяє самостійно розробляти та впроваджувати фінансову стратегію;
- повинен бути оцінений кількісними та якісними показниками, що мають

граничні значення [6].

Варто зазначити, що необхідність постійного забезпечення фінансової безпеки визначається об'єктивно наявним для кожного суб'єкта господарювання завданням гарантувати стабільність функціонування, розвитку та досягнення головних цілей своєї діяльності. Рівень фінансової безпеки підприємства також залежить від того, наскільки ефективно керівництво здатне запобігати можливим загрозам та ліквідовувати негативні наслідки факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Своєчасна та повна оцінка рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання набуває дуже важливого значення, оскільки дає можливість своєчасно виявити проблеми та вирішити їх без загрози втрати фінансової стійкості та платоспроможності.

Оцінювати рівень фінансової безпеки суб'єкта господарювання можна за безліччю фінансових показників, основними з яких є ті, що характеризують ліквідність, платоспроможність і фінансову стійкість підприємства.

Залежно від підходів щодо визначення фінансової безпеки формуються критерії, що визначають рівень фінансової безпеки. Так, О.Є. Гудзь вважає що «фінансова безпека підприємств має розглядатися у площині забезпечення їхнього сталого розвитку, протистояння зовнішнім та внутрішнім загрозам. Тобто, можна сказати, що сутність фінансової безпеки підприємств зводиться до їхнього стабільного функціонування та захищеності від негативного впливу зовнішнього середовища впродовж усього його життєвого циклу [3]». Виходячи з цього, можна вважати, що важливим критерієм для оцінки рівня фінансової безпеки є фінансова стійкість підприємства.

Фінансова стійкість підприємства – це комплексне поняття, що демонструє такий стан фінансів, у якому підприємство здатне стабільно розвиватися, зберігаючи свою фінансову безпеку за умов додаткового рівня ризику [1].

Вищезазначене дає можливість зробити висновок, що розробка методів оцінки фінансової безпеки підприємства має важливе методологічне значення, оскільки пов'язана з необхідністю моніторингу його фінансової стійкості. Ця інформація необхідна не тільки менеджерам підприємства, його власникам, але й інвесторам та кредиторам. Питання методів оцінки фінансової безпеки підприємства є дискусійним. Це перш за все стосується вибору критеріїв оцінки фінансової безпеки підприємства, системи показників (індикаторів), які її характеризують, і самих методичних підходів до визначення рівня фінансової безпеки.

Методи оцінки фінансової безпеки підприємства залежать від конкретного змісту, що вкладається в саме поняття фінансової безпеки підприємства. Сутність фінансової безпеки підприємства полягає у здатності підприємства самостійно розробляти та реалізовувати фінансову стратегію згідно цілей загальної стратегії розвитку в умовах невизначеного та конкурентного середовища.

Основною умовою фінансової безпеки підприємства є здатність протистояти існуючим та потенційним небезпекам та загрозам, які можуть завдати фінансових збитків підприємству, змінити структуру капіталу або ж примусово ліквідувати підприємство. Тому з метою виконання цієї умови підприємство має підтримувати фінансову стабільність, рівновагу, забезпечувати достатню фінансову незалежність та гнучкість у ухваленні фінансових рішень.

Багато авторів дотримуються думки про необхідність визначення інтегрального показника фінансової безпеки підприємства. Однак на сьогодні не існує єдиного загально визнаного способу його розрахунку.

Варто зазначити, що на даний момент використовують декілька методів оцінки рівня фінансової безпеки підприємства:

- метод розрахунку відносних фінансових показників та його змін;
- оцінка наслідків загроз шляхом визначення матеріальних збитків;
- індикаторний метод, суть якого полягає у виборі низки коефіцієнтів, що характеризують фінансову безпеку підприємства та порівняння фактичних даних із нормативними;
- метод розрахунку інтегрального показника.

Найбільш поширеним, на думку О. Блажевича, є індикаторний підхід, який полягає у виборі певних показників фінансової безпеки і порівнянні їх фактичних значень з граничними. В процесі оцінки фінансової безпеки підприємства перш за все необхідно сформувати систему показників (індикаторів), що дозволяють здійснювати її діагностику [2].

Сутність даного методу оцінки фінансової безпеки підприємства полягає в тому, що всі показники підприємства можна поділити на три категорії: показники ліквідності, фінансової стійкості та ділової активності. До показників ліквідності відносимо:

- коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- коефіцієнт критичної ліквідності;
- коефіцієнт поточної ліквідності.

До групи показників фінансової безпеки підприємства включають наступні:

- коефіцієнт фінансової стійкості;
- коефіцієнт фінансової активності;
- показник забезпеченості підприємства власними обіговими коштами.
- До третьої групи показників ділової активності відносимо:
- темп зростання прибутку;
- темп зростання виручки;
- темп збільшення активів.

Тому при виборі індикаторів слід виходити з того, що для таких показників можна розрахувати критичні й нормативні значення. В якості порогових (критичних) значень індикаторів фінансової безпеки вчені розуміють їх граничні величини, недотримання яких призводить до формування

негативних тенденцій (виникнення загроз) в сфері фінансової безпеки, а отже, диспропорцій в господарській діяльності підприємства і порушення його розвитку в цілому.

З огляду на це найвищий ступінь безпеки підприємства досягається за умови, якщо весь комплекс показників знаходиться в допустимих межах своїх порогових значень, а порогові значення одного показника не завдають шкоди іншим. При застосуванні такої методики проблемним питанням є визначення граничних значень індикаторів, а також вибір самих індикаторів. У числі індикаторів повинні бути показники, що враховують специфічні галузеві особливості, які є найбільш характерними для даного підприємства і мають для останнього важливе стратегічне значення. Звідси, система індикаторів повинна відповідати складу і важливості основних загроз фінансовій безпеці підприємства. При визначенні порогових значень необхідно враховувати особливості діяльності підприємства, специфіку й умови ринку, на якому реалізується продукт, та інші фактори.

Ще одним методом оцінки фінансової безпеки в розрізі взаємозв'язку її з фінансовою стійкістю є модель оцінки фінансової безпеки *credit-men* [4]. Цей метод розроблено у Франції Ж. Депаляном, який довів, що фінансовий стан підприємства може характеризуватись 5 показниками:

- 1) коефіцієнт швидкої ліквідності = (дебіторська заборгованість + готівка) / короткострокова кредиторська заборгованість;
- 2) коефіцієнт кредитоспроможності = власний капітал / довгострокова, середньострокова та короткострокова заборгованість;
- 3) коефіцієнт іммобілізації власного капіталу = власний капітал / залишкова вартість необоротних активів;
- 4) коефіцієнт оборотності запасів = собівартість продажів / середній запас;
- 5) коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості = обсяг продажу (виручка) до оподаткування / (клієнти + векселі (до отримання та враховані)).

У моделі *credit-men* [4] пропонується оцінювати фінансову безпеку за показниками фінансової стійкості підприємств та незалежності від зовнішніх джерел фінансування. У даному методі використовуються показники: відсоток покриття витрат оптової ціни, коефіцієнт автономії, коефіцієнт загальної ліквідності, коефіцієнт забезпеченості запасів та витрат власними джерелами, наявність власних оборотних засобів у відсотках сукупного нормативу.

На думку Р.С. Папехіна [5], система показників оцінки стану фінансової безпеки підприємства включає: фінансові коефіцієнти (покриття, автономії, фінансового левериджу, забезпеченості відсотків до сплати, рентабельності активів, рентабельності власного капіталу); середньозважену вартість капіталу (WACC); показник розвитку компанії; тимчасову структуру кредитів; показники диверсифікації покупців (постачальників); темпи зростання прибутку, реалізації продукції, активів; співвідношення оборотності дебіторської і кредиторської заборгованості.

На нашу думку, існує нагальна потреба у серйозній розробці та впровадженні інтегрованих рейтингових підходів до оцінки рівня фінансової безпеки підприємств, що нівелює недоліки існуючих підходів і підвищить їх адекватність ринковим умовам.

Також існує ствердження, що процес вибору показників базується на твердженні, що фінансова безпека характеризується дотриманням пріоритетних фінансово-економічних інтересів підприємства на підставі попередження (подолання) зовнішніх та внутрішніх негативних факторів, що перешкоджають його сталому розвитку, за умов найефективнішого використання ресурсів та існуючих ринкових можливостей підприємства. Оцінити ступінь забезпечення рівня фінансової безпеки підприємства можливо за такими напрямками: фінансова стабільність, ділова активність, рентабельність та ліквідність. Саме ці напрями дають уявлення про фактори, наслідком впливу яких визначається фінансова безпека підприємства. Однак, не вирішеними залишаються питання наукового обґрунтування вибору основних показників фінансової безпеки, які відображають найбільш стійкі, закономірні, а не випадкові зв'язки з урахуванням динаміки розвитку підприємства, що відображають результати ухвалення фінансово-економічних рішень.

Таким чином, оскільки оцінка рівня фінансової безпеки дозволяє комплексно визначити всі аспекти фінансової діяльності підприємства, виділити наявні проблеми у цьому напрямі, що дає можливість керівникам підприємств своєчасно приймати рішення щодо покращення ефективності діяльності підприємства, а також розробити заходи щодо запобігання негативним наслідкам, які можуть вплинути на фінансову стійкість підприємства. Загалом слід зазначити, що оцінка рівня фінансової безпеки підприємства є об'єктивною потребою кожного підприємства для забезпечення стабільного функціонування в ринкових умовах, яку необхідно постійно здійснювати з метою швидкого реагування на можливі недоліки в управлінні підприємством, що можуть бути перешкодою ефективному протистоянню зовнішніх та внутрішніх загроз підприємства та оперативному внесенню відповідних коректив щодо усунення слабких місць. Оцінка фінансової безпеки підприємства на основі системи фінансових індикаторів із встановленими граничними значеннями для кожного індикатора дозволяє найбільш детально провести аналіз фінансової безпеки підприємства з отриманням висновку про поточний рівень фінансової безпеки.

Література:

1. Азаренкова Г.М., Васильченко А.В. Разработка модели комплексной оценки финансовой устойчивости на примере АКП «Международный аэропорт Харьков». Бизнесинформ. 2009. № 3. С. 85-91.
2. Блажевич О.Г. Финансовая безопасность предприятий: определение

минимально необходимого уровня. Научный вестник : финансы, банки, инвестиции. 2010. № 3 (8). С. 25-31.

3. Гудзь О.Е. Финансовая безопасность агроформирований в условиях кризисных деформаций экономического пространства Украины : диагностика экономических возможностей. URL: http://www.agrofin.com.ua/files/gudz_32.pdf

4. Метод credit-men, оценки финансовой ситуации на предприятии. Анализ финансового состояния предприятия. URL: https://afdanalyse.ru/publ/finansovyj_analiz/1/metod_credit_men_ocenki_finansovoj_situacii_na_predpriyatii/13-1-0-121

5. Папехин Р.С. Факторы финансовой устойчивости и безопасности предприятия : автореф. диссертации канд. экон. наук. Волгоград, 2007. 22 с.

6. Погосова М.Ю., Лебедева В.С. Аналіз методичного забезпечення оцінювання фінансової безпеки підприємства. Экономические науки. URL: <http://www.rusnauka.com>.

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ МЕНЕДЖМЕНТ-КОНСАЛТИНГУ ПІДПРИЄМСТВА

*Дячков Д.В., д.е.н., професор,
Полтавський державний аграрний університет*

Annotation. *The article considers the peculiarities of management consulting in the conditions of transformational changes. The main approaches and models of management consulting are described, among which: the model of expert consulting, the model of process consulting, the model of project consulting and the model of general consulting. Generalization and differentiation of innovative methods of management consulting were carried out.*

Keywords: *approach to management consulting, counseling methods, counseling model, generalist, innovations, management consulting, transformation.*

Постановка проблеми. В умовах поступового розвитку ринкової економіки України об'єктивно необхідною є зміна функцій усієї ієрархії управління системою бізнес-відносин: від підприємця малого бізнесу до великого виробничого об'єднання, що має міцні зв'язки й упевнено функціонує в системі міжнародних економічних відносин. Трансформаційні процеси глобалізаційних та інтеграційних змін виносять на новий рівень соціально-економічні відносини суб'єктів господарювання. Водночас, потребують вирішення внутрішні завдання, зокрема вихід з кризи та перехід до нових форм і методів господарювання. Тому, на сучасному етапі розвитку соціально-економічних відносин актуальним є визначення передумов та

основних тенденцій трансформаційних змін суб'єктів господарювання з метою підвищення ефективності їх діяльності та підвищення конкурентоспроможності. Досягнення зазначених умов використання різних форм та методів менеджмент-консалтингу підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження теоретичних аспектів розвитку менеджмент-консалтингу знайшли відображення працях науковців, як: Акімочкіної Т. А., Алексенко Є. [1], Апенька С. Н. [2], Шавровської М., Бутинець Ф. [3], Гонтарєвої І. [4], Ковальової А. [5],

Чечетова М. [7] та інших. Проведений аналіз наукових праць обумовив необхідність проведення дослідження інноваційних форм менеджмент-консалтингу підприємства.

Метою статті є аналіз інноваційних форм менеджмент-консалтингу підприємства.

Результати дослідження. Постійна трансформація зовнішнього бізнес-середовища здійснює значний вплив на сучасні суб'єкти господарювання, змушуючи їх постійно змінюватися, здійснювати пошук виробничих та управлінських моделей. Підприємства, що здійснюють надання послуг у сфері управлінського консалтингу, не є винятком, оскільки зовнішні фактори спонукають до актуалізації та модернізації традиційних форм менеджмент-консалтингових послуг, які вимагають постійного вдосконалення. З одного боку, це зумовлено тим, що з розвитком ринку та вдосконаленням пропозицій, різні підприємства змушені своєчасно реагувати на подібні зміни, щоб зберегти свою конкурентоспроможність, що обумовлює підвищений попит на якісні послуги управлінського консультування. З іншого боку, ринок консалтингу сам постійно розвивається, конкуренція зростає, як і необхідність у постійних перетвореннях. Сучасні ринкові тенденції чітко обумовлюють необхідність розвитку існуючих методів організації консалтингової діяльності, спрямованих на постійне підвищення ефективності та якості надання послуг, а також сприяють вирішенню ключових завдань та найбільш повному задоволенню потреб клієнтів [1].

Процес консультування завжди включає в себе стадії аналізу, діагностики, виявлення проблем, розробку альтернатив, пошук рішень та їх інтеграцію зі своєчасною підготовкою організації до змін, і як завершення – стадія реалізації. Пошук та вирішення проблем може відбуватися індивідуально виходячи із специфічних особливостей підприємства-замовника, але найчастіше консалтингові організації вже мають ряд типових рішень, які можуть бути модифіковані під будь-яку організацію з урахуванням її особливостей.

Відповідно до зазначених особливостей, розрізняють види управлінського консультування, які поділяються за характером відносин, що складаються між виконавцем та замовником. Види моделей управлінського консультування представлені на рис. 1.

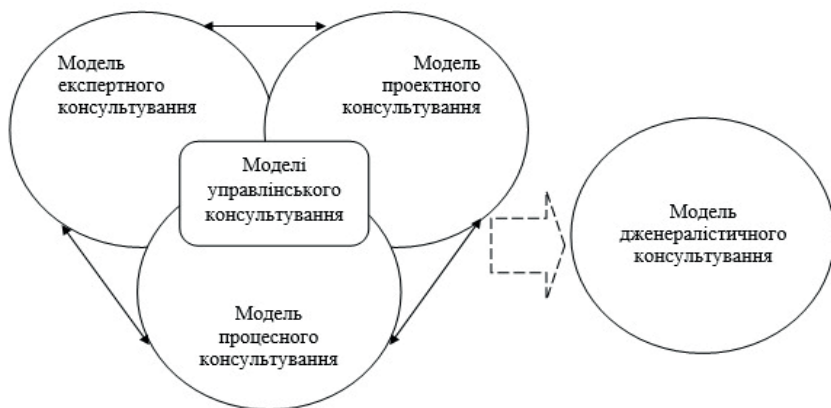

Рис. 1. Традиційні моделі управлінського консультування
[згруповано на основі 1; 4; 5; 6; 7]

Модель експертного (нормативного) консультування доцільно використовувати у тих випадках, коли поява проблеми не пов'язана з конкретними умовами клієнтської організації, немає необхідності у проведенні глибоких діагностичних досліджень, а від клієнта не потрібні нові додаткові навички та вміння для вирішення проблем. Потреба в консультантах викликана, в цьому випадку, необхідністю отримання інформації та знання щодо будь-яких стандартних процедур, норм, нормативів. Модель проектного консультування передбачає, що клієнт повністю доручає консультанту питання щодо визначення проблеми, розроблення рекомендацій, але функцію з організації застосування пропозицій залишає за собою. Іншими словами, консультант розробляє проект, що передбачає як діагностику й виявлення проблем, а й розробку плану впровадження змін. Проект також може використовуватись як бізнес-план інвестиційного проекту для залучення зовнішніх фінансових коштів. Така модель не передбачає будь-якої модернізації, нововведення, інноваційного підходу, оскільки вона регламентована розробленим планом, договором та нормативними актами. Водночас, для замовника, питання, які потребують вирішення, однотипні та потребують певних меж їх вирішення [2; 4].

Проектний підхід передбачає створення поетапного механізму вирішення конкретних завдань менеджмент-консалтингу. Подібні проекти створюються консультантами та коригуються керівниками, а потім втілюються у життя. В даному випадку, консультант, крім регламентованих установок, може проявити креативність у розробленні альтернативних варіантів вирішення проблемних ситуацій. Тому дана модель передбачає застосування інноваційного підходу у діяльності консультанта [5; 7].

Підхід, побудований за принципом співпраці клієнта та консультанта на всіх етапах консультаційного процесу передбачає реалізацію процесної моделі консультування. Він також включає всі стадії управлінського консультування, проте керівник підприємства-замовника не надає повну відповідальність за прийняття рішень консультанту. Даний тип взаємовідносин змовника й консультанта передбачає, що консалтингова організація проводить навчання персоналу необхідним навичкам при вирішенні проблеми та впровадження нововведення. Над виявленою проблемою працює команда, яка складається як із консультантів, так і зі співробітників підприємства-замовника. Навчання проводиться як у процесі консультування, так і під час проведення спеціальних занять та семінарів, тобто, крім консультаційного проекту, розробляється проект із подолання опору змінам в організації. Консалтингова фірма може виявити своє прагнення самовдосконалення, розробляючи інноваційні підходи до вирішення проблем замовника. Саме у побудові відносин із клієнтами можна розробити свою авторську методiku, яка відрізнятиме фахівців цієї компанії від інших консультантів. Наприклад, можна повністю переглянути ідею та суть управлінського консалтингу, яка полягає у допомозі бізнесу при вирішенні його проблем, пов'язаних з менеджментом, аналізом діяльності, проблем та/або можливостей, надаючи незалежні поради та рекомендації, розробляючи відповідні заходи та надаючи подальшу допомогу у їх реалізації [2].

У зв'язку з масштабністю та комплексністю завдань, що постають перед підприємствами-споживачами консалтингових послуг, актуалізації набуває дженералістичний підхід (модель), який передбачає роботу команди консультантів-універсалів. Значущість консультантів-фахівців є високою, кількість спеціалізованих замовлень з окремих напрямків діяльності компанії зростає. У більшості консультаційних фірм існує поділ праці між фахівцями та універсалами. Фахівці обізнані у всіх новинках конкретної галузі. Універсали (дженералісти) приділяють увагу координації та взаємоузгодження різних сфер управління. Як правило, універсали координують масштабні завдання, займаються діагностикою та плануванням завдань, підготовкою звітів. В цілому, вони виконують у консалтинговому проекті контролюючі та управлінські функції [3].

Позначені тенденції у розвитку різних форм та видів управлінського консультування впливають на процеси вибору технологій та методів реалізації консалтингового процесу. Зокрема, консультування з правових, організаційно-технічних, кадрових та інших напрямків змушує консультантів використовувати методи, які є доцільними для використання у зазначених сферах управлінської діяльності підприємства. Натомість, дженералісти вирішують комплексні різнопланові завдання та користуються універсальним та різними спеціалізованими методами (рис. 2).

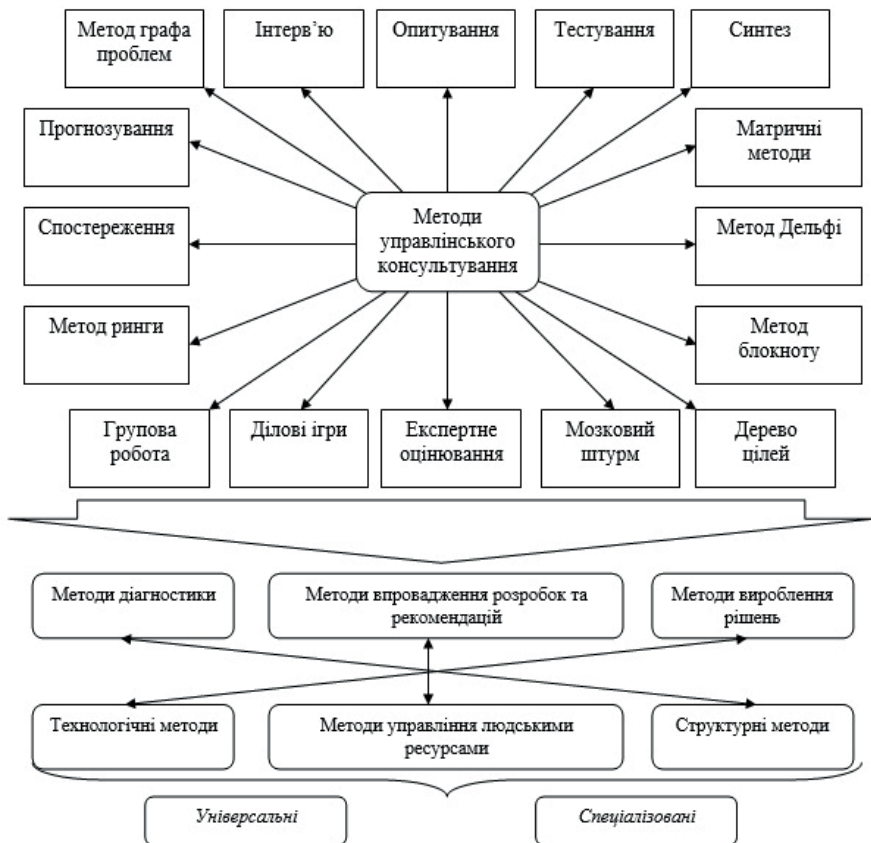

Рис. 2. Методи управлінського консультування [згруповано на основі 1; 7]

Кількість й різноманітність цих методів має бути значною, з метою задоволення потреб будь-кого клієнта. Серед цих методів є універсальні, придатні для вирішення різних завдань: групові та міжгрупова робота, ігрові та фасилітаційні методи, метод модерація тощо, а є спеціальні методи, прийнятні лише для невеликої кількості завдань, наприклад: сценарний метод, технологія підвищення клієнтської орієнтації, методи командування, розробки стратегії тощо.

Також, узагальнено можна подати такі групи найбільш застосовуваних методів управлінського консультування:

перші дві групи методів, що використовуються, як правило, вузькими фахівцями, включають:

а) у рамках нормативних консультацій (за існуючими нормами, стандартами, технологіями): інформування, розрахунки, розробки, документування,

спеціальна діагностика (аудит тощо), навчання;

б) у рамках «ціннісних» консультацій (за аспектами корпоративної культури, неформальних норм, організаційного клімату, командоутворення, формування клієнтської орієнтації тощо): навчання, групова робота, переговорна технологія, соціально-психологічний тренінг, коучингові сесії.

Дві інші групи методів, що реалізуються дженералістами, включають:

а) у рамках консультування з управління проектами: організаційна діагностика, проектні розробки, проблемні модерації та семінари, навчання;

б) у рамках консультування щодо процесів: організаційна діагностика, аудит процесів, нові технології переговорів, взаємонавчання, сценарний метод, соціодрама, рефлексивний метод, тренінгові методи, групова робота, ігрові методи, аналітичні (проблемні) семінари тощо.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, сучасний бізнес постійно трансформується та змінює форми, моделі та механізми функціонування, висуваючи все більші вимоги до себе, ринку діяльності та інфраструктурних елементів, таких як менеджмент-консалтинг. Останній змушений постійно вдосконалюватись, вдаючись до постійних внутрішніх змін, які забезпечуються революційними інноваційними підходами щодо реалізації діяльності консультантів. Водночас, і консультаційний бізнес зазначає змін, що обумовлює необхідність застосування інноваційних підходів, моделей та форм управлінського консультування. Такі зміни передбачають і застосування новітніх методів управлінського консультування, узагальнення та диференціація яких представлена в даному дослідженні.

Література:

1. Акимочкина Т. А., Алексенко Е. В. Развитие подходов к разработке моделей управленческого консалтинга. Экономика Профессия Бизнес. 2018. №3. С 11-15.
2. Апенько С. Н., Шавровская М. Н. Новые технологии и методы управленческого консультирования. Вестник Омского университета. Серия «Экономика». 2012. №3. С 122-126.
3. Бутинець Ф.Ф. Трансакційна архітектоніка. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2013. № 1. С.69-83.
4. Гонтарева І. В. Консалтингові послуги в сфері підприємництва. Харків : Вид. ХНЕУ, 2016. 136 с.
5. Ковальова А. І. Консалтингове забезпечення управлінських економіко-екологічних рішень на регіональному рівні: монографія. Одеса: Гуляєва В.М., 2017. 190 с.
6. Консалтинговые услуги: от классификации до анализа рынка. URL: <https://www.kp.ru/guide/konsaltingovye-uslugi.html>.

7. Чечетов М. Інноваційна складова ринкової трансформації. Економіка України. 2019. №11. С. 4–14.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Потапюк І.П.,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту ім. І.А. Маркіної
Полтавський державний аграрний університет

Анотація. У статті розкрито зміст понять «економічна безпека» та «стратегія економічної безпеки підприємства». Відмічено, що основною метою економічної безпеки підприємства є гарантія його стабільного й ефективного функціонування на даний момент та у перспективі. Зазначається, що процес розробки стратегії економічної безпеки враховує як об'єктивні, так і суб'єктивні фактори. Охарактеризовано основні етапи процесу розробки стратегії економічної безпеки.

Ключові слова: підприємство, економічна безпека, стратегія, загрози і небезпеки, стратегія економічної безпеки підприємства.

Для будь-якого суб'єкта господарювання актуальною є проблема підвищення і підтримки його конкурентоспроможності, вирішення якої можливе тільки на основі забезпечення його економічної безпеки.

Потреба у безпеці є основною потребою, як окремої людини, так і держави чи підприємства. В умовах ринкової економіки сфера безпечного існування настільки звужилася, що постійне та масове незадоволення цієї потреби негативно впливає на розвиток функціонування громадян, підприємства, держави та суспільства в цілому, посилюючи кризовий стан усіх сфер його життєдіяльності. Тому для захисту підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз варто зосереджуватися на стратегії економічної безпеки.

Питання щодо поняття економічної безпеки підприємства та розробки її стратегії найбільш ґрунтовно висвітлене у роботах А. Архіпова [1], І.О. Бланка, К.С. Горячевої, Д.В. Дячкова [3], М.М. Єрмошенка, А.В. Козаченко, М.І. Круглова, І.А. Маркіної [4], Г. Мінцберга, Б. Альстрєнда, Д. Лемпєла [5], В.С. Пономарєнка та ін.

Поняття економічної безпеки підприємства є комплексним, яке охоплює практично усі функціональні сфери діяльності господарюючого суб'єкта. У сучасних умовах процес економічного розвитку і успішного функціонування підприємств багато в чому залежить від удосконалення їх діяльності у сфері забезпечення економічної безпеки [1].

Найбільш чітко зазначена позиція представлена у дослідженні Я.Д.

Вишнякова і С.А. Харченко, які зазначають, що поняття «безпека підприємства» передбачає ефективне використання ресурсів, тим самим забезпечує стабільне функціонування підприємства сьогодні і сталий розвиток у перспективі. При цьому дослідники підкреслюють, що стійкість і безпека – це найважливіші характеристики підприємства як єдиної системи, які не варто протиставляти, оскільки кожна по-своєму описує стан підприємства. Стійкість у свою чергу відтворює надійність та міцність її елементів, горизонтальних, вертикальних й інших взаємозв'язків усередині системи, спроможність достойно протистояти зовнішнім і внутрішнім «навантаженням» [2].

Д.В. Дячков економічну безпеку підприємства пропонує розглядати як стан найбільш ефективного використання наявних ресурсів для запобігання загрозам і стабілізації функціонування підприємства задля забезпечення його сталого розвитку протягом певного періоду часу, за якого всі життєво важливі компоненти структури і діяльності підприємства характеризуються високим ступенем захищеності від небажаних змін, а сам об'єкт найбільш ефективно використовує свої ресурси, а також запобігання, ослаблення або захист від наявних небезпек і загроз чи інших непередбачених обставин [3].

У свою чергу І.А. Маркіна вважає, що економічна безпека підприємства – це забезпечення такого стану функціонування підприємства, який передбачає досягнення позитивного соціально-економічного ефекту шляхом одержання прибутку та задоволення потреб як споживачів, так і працівників підприємства [4].

Основною метою економічної безпеки підприємства є гарантія його стабільного й ефективного функціонування на даний момент та у перспективі. Досягнення цього можливе у тому випадку, якщо система буде виконувати послідовність функцій: аналітичну, нормативно-правового забезпечення, організаційно-адміністративну, планову, обліково-контрольну та інформаційну.

Для того, щоб забезпечити належний рівень економічної безпеки, керівництво підприємства має сформувати свідоме, раціональне ставлення до ризику, постійний облік його в повсякденній практиці, і особливо при формуванні стратегії підприємства, оскільки стратегічні рішення охоплюють усі важливі сторони діяльності підприємства. При цьому проблема забезпечення і підтримки економічної безпеки підприємства трактується як завдання управління господарським ризиком. У даному випадку варто розробити стратегію безпеки, яка полягає у забезпеченні достатнього рівня і зростання соціально-економічного потенціалу підприємства, здатності до саморозвитку провідних фахівців та керівництва зокрема і готовність підприємства до змін загалом.

Стратегія економічної безпеки є основним напрямком діяльності, що забезпечує захищеність від негативного впливу дестабілізуючих чинників, внутрішніх і зовнішніх загроз з метою досягнення цілей діяльності підприємства та комерційних інтересів.

Варто зазначити, що процес розробки стратегії економічної безпеки повинен враховувати як об'єктивні фактори (загрози), що впливають на діяльність підприємства, так і суб'єктивні, які властиві підприємству (економічна політика, що нав'язується державою, позиція і думка керівників державних органів, а також політична кон'юнктура) [6].

Стратегія економічної безпеки розробляється з урахуванням особливостей ринкової діяльності, потенційних і реальних загроз, перспектив розвитку підприємства. Крім того, вона повинна зважати на результати моніторингу стану та розвитку конкурентного середовища ринку, на який орієнтоване підприємство [7].

Стратегія економічної безпеки підприємства – це загальні, довготривалі, найбільш принципові й важливі цілі, плани, наміри керівництва підприємства, спрямовані на формування системи безпеки, механізмів управління та взаємодії з метою протидії реальним і потенційним зовнішнім і внутрішнім загрозам та ризикам, ефективної реалізації місії, досягнення поставлених цілей і забезпечення стабільного розвитку підприємства.

Процес розробки стратегії економічної безпеки повинен враховувати як об'єктивні фактори (загрози), що впливають на діяльність підприємства, так і суб'єктивні, які властиві конкретному підприємству.

Варто зазначити, що стратегія безпеки розробляється з урахуванням особливостей ринкової діяльності, потенційних та реальних загроз, перспектив розвитку підприємства. Крім того, стратегія економічної безпеки повинна враховувати результати моніторингу стану та розвитку конкурентного середовища ринку, на який орієнтована продукція підприємства.

Слід підкреслити, що розробка стратегії економічної безпеки на середньострокову та довгострокову перспективу включає кілька основних етапів:

- аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства;
- формування стратегічних цілей діяльності підприємства;
- розробка найбільш ефективних шляхів реалізації стратегічних цілей;
- конкретизація стратегії економічної безпеки підприємства за періодами її реалізації;
- оцінка розробленої стратегії економічної безпеки підприємства.

Перший етап передбачає аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства і є одним із найважливіших у процесі розробки стратегії економічної безпеки, оскільки здійснюється порівняння між плановими показниками та реальними результатами, а також показниками підприємств конкурентів і середньогалузевими показниками. Окрім цього, на даному етапі визначаються вплив різних чинників на результативні показники, недоліки, невикористані можливості та помилки, які були допущені у господарській діяльності підприємства.

Другий етап передбачає формування довгострокових цілей, завдань та

основних напрямів розвитку. Визначення чітких цілей і завдань допомагає розробити ефективний план розвитку підприємства, який, в свою чергу, дозволить забезпечити належний рівень економічної безпеки.

Не менш важливим і відповідальним етапом є розробка найбільш ефективних шляхів реалізації стратегічних цілей, що передбачає постійний моніторинг і контроль над тим, як підприємство досягає поставленої мети. У разі допущення помилки підприємство отримує менші прибутки або ж взагалі збитки. У цьому випадку керівництву варто переглянути і доопрацювати стратегію.

Наступним етапом розробки стратегії є її конкретизація за періодами реалізації. На даному етапі визначаються послідовність і терміни досягнення окремих цілей і стратегічних завдань. Конкретизація стратегії економічної безпеки за періодами її реалізації забезпечує зовнішню і внутрішню синхронізацію у часі.

Завершальним етапом розробки стратегії економічної безпеки підприємства є її оцінка на основі наступних критеріїв:

- 1) узгодженості розробленої стратегії із загальною стратегією підприємства;
- 2) внутрішньої збалансованості стратегії (визначається узгодженість окремих стратегічних цілей і напрямів діяльності між собою, а також послідовність їх виконання);
- 3) адаптації стратегії економічної безпеки до прогнозованих змін зовнішнього середовища;
- 4) результативності стратегії (визначення ефективності реалізації розробленої стратегії).

Таким чином, розробка і формування стратегії економічної безпеки підприємства дозволяє приймати ефективні управлінські рішення щодо розвитку підприємства в постійно змінних умовах зовнішнього і внутрішнього середовища.

Правильно сформована стратегія економічної безпеки підприємства дозволить не тільки уникнути значних фінансових і матеріальних втрат, збільшити прибуток, але і зробити суб'єкт господарювання більш привабливим для інвесторів. А реалізація стратегії дозволить запровадити прозору систему постійного моніторингу економічної стійкості та комплексної оцінки стану економічної безпеки, а також сприятиме підвищенню ефективності реалізації політики у сфері забезпечення економічної безпеки.

Таким чином, у результаті дослідження зазначеної проблеми варто зробити наступні висновки:

- 1) забезпечення економічної безпеки – це комплексний і довготривалий процес постійної оцінки / виявлення внутрішніх і зовнішніх загроз та пошуку шляхів їх регулювання. Дотримання внутрішньої стійкості підприємства, організоване за допомогою діяльності підприємства в правовому полі дозволить знизити ймовірність появи загроз економічній безпеці суб'єкта

господарювання, що дозволяє йому досягати поставлених цілей з метою отримання прибутку, задоволення потреб споживачів та підвищення ефективності подальшого розвитку;

2) стратегія економічної безпеки підприємства спрямована на створення ефективної системи безпеки, механізмів управління з метою протидії реальним і потенційним внутрішнім та зовнішнім загрозам, досягнення поставлених цілей і забезпечення стабільного розвитку суб'єкта господарювання.

Література:

1. Архипов А. Экономическая безопасность : оценки, проблемы, способы обеспечения. Вопросы экономики. 1994. № 12. С. 36-44.

2. Вишняков Я.Д., Харченко С.А. Управление обеспечением безопасности предприятий : экономические подходы. Менеджмент в России и за рубежом. 2001. № 5. URL: <http://www.mevriz.ru/articles/2001/5/1533.html>.

3. Дячков Д.В., Батура В.Ю., Сокирко І.А. Формування організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємства. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Економіка та управління. К. : ВД «Гельветика», 2019. Т. 30 (69). № 5. Ч. 2. С. 31-36.

4. Маркіна І.А., Потапюк І.П. Загрози економічній безпеці підприємства : теоретичний аспект. Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія : екон. науки. Маріуполь, 2017. С. 130-137.

5. Минцберг Г., Альстрэнд Б., Лэмпел Д. Школы стратегий. СПб. : Питер, 2000. 336 с.

6. Орлик О. Економічна безпека підприємства : властивості, стратегія та методи забезпечення. Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки : моног. Дніпропетровськ : «ФОП Дробязко С.І.», 2014. С. 176-182.

7. Торкатюк В.І., Аболхасанзаде А., Мітіна Т.В., Козинська І.О., Кузічкіна Н.І., Дріль Н.В. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємств. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/38672/1/164-165.pdf>.

ФОРМУВАННЯ БРЕНД-КОМУНІКАЦІЙ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ

Харченко Т.О.,

к.е.н, доцент, доцент кафедри маркетингу,

Салімон О.М.,

к.е.н, доцент кафедри готельно-ресторанного бізнесу,

Київський національний торговельно-економічний університет

Annotation. *The article considers and analyzes the main tools and instruments of Internet marketing communications, identifies the most effective and efficient of them, reveals the concepts of «brand communications» and «brand marketing communications».*

Keywords: *Internet, Internet technologies, brand communications, brand marketing communications, Internet marketing communications, Internet marketing, branding, advertising, search engine optimization (SEO), contextual advertising, SMM, SMO, targeting, media advertising, direct marketing, target audience.*

В наші дні, Інтернет є одним із основних засобів інформаційного розвитку суспільства, глобальної комунікації та важливим інструментом у всіх сферах діяльності. Інтернет-технології організовують інформаційну взаємодію між людьми і активно використовуються при підготовці та розповсюдженні масової інформації. Завдяки їм, нарешті вирішено питання поширення інформації про товар або послугу, передачі інформаційного продукту [1]. Все більш актуальною стає проблема правильного та коректного формування комунікацій із споживачами та потенційними клієнтами за допомогою Інтернет-технологій.

Основною метою даної наукової роботи є детальний аналіз всіх інструментів маркетингових Інтернет-комунікацій, їх порівняння, систематизація та надання практичних порад щодо найбільш ефективних шляхів їх застосування. Досить велика кількість вітчизняних та зарубіжних вчених присвятили себе дослідженням проблем використання Інтернет-технологій у маркетинговій діяльності: І.В. Бойчук, Е.П. Голубков, Ф. Котлер, І.Л. Литовченк, О.О. Мамикін, М.А. Обухов, Дж. Сифоні, В.П. Пилипчака, А. Хартман та ін. Однак стрімкий та динамічний розвиток даної сфери зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Об'єктом дослідження є процес формування бренд-комунікацій за допомогою Інтернет-технологій.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні особливості застосування Інтернет-технологій для формування бренд-комунікацій.

В ході написання даної роботи, першочергово було досліджено питання взаємовідповідності понять «бренд-комунікації» та «маркетингові комунікації бренду».

Спочатку нагадаємо, що у широкому розумінні термін «комунікація»

визначає собою обмінний процес, що здійснюється між двома або кількома сторонами, в ході якого змістова інформація передається шляхом спеціально обраних символів [2]. Бренд-комунікації можемо розглядати як зв'язок зі споживачами з метою обміну ідеями та інформацією про бренд в усній або письмовій формі. Головною метою бренд-комунікацій є комплекс послідовних заходів, спрямованих на формування єдиного образу торгової марки в свідомості споживачів та їх лояльності до бренду [3]. Бровкіна Ю. визначає бренд-комунікації як «особливий процес взаємодії, внаслідок якого передбачаються зміни в мотивації, установках, поведінці, діяльності людей і формується образ бренду як соціального об'єкта». Таким чином, автор робить акцент на соціальній складовій бренду, на її впливі на мотивацію та поведінку цільової аудиторії, фактично – на соціалізаційному аспекті бренд-комунікацій [4, с. 8]. Маркетингові комунікації - це процес передачі інформації про бренд, його товари і послуги цільової аудиторії через різні канали взаємодії [5]. Маркетингові комунікації займають важливе місце в розвитку бренду. Під брендом в маркетингу розуміють комплекс знаків, символів і зображень, які відображають інформацію про компанію, товар або послугу. За допомогою маркетингових комунікацій, цей образ залишається в свідомості споживачів та дозволяє відрізнити один бренд від іншого [6]. Фактично, бренд можна назвати своєрідним джерелом маркетингових комунікацій і зробити висновок про максимальну наближеність понять «бренд-комунікації» та «маркетингові комунікації бренду».

Також хочемо звернути особливу увагу на термін «брендинг». В деяких джерелах його в деякій мірі прирівнюють до «бренд-комунікацій», однак в результаті нашого дослідження, «брендинг» виступає більш конкретним поняттям. Було визначено, що брендинг є синтетичним засобом маркетингових комунікацій бренду, тобто його цілісною складовою. Це важливо розуміти для правильної систематизації.

Серед основних завдань маркетингових комунікацій бренду було виділено наступні:

- лояльність клієнтів;
- орієнтація на клієнта;
- простота в спілкуванні з цільовими аудиторіями;
- розробка і вдосконалення бренду;
- підвищення ринкової стійкості компанії в результаті успішного просування торгової марки;
- позиціонування - переконати споживача в тому, що перед ним унікальний товар, що для даної марки не існує рівноцінної заміни, і домогтися, щоб у свідомості покупця сформувалося стійке уявлення про бренд як про кращий товар в конкуруючих умовах.

Результатом досягнення мети маркетингових комунікацій є збільшення кількості лояльних клієнтів, проникнення в вигідні сегменти збуту, укріплення

позицій бренду, зростання доходів, зростання популярності корпоративного бренду, вихід на світовий ринок [3].

Поява і стрімкий розвиток Глобальної мережі Інтернет стали рушійною силою традиційного життя. Першочергово Інтернет виступав засобом комунікації. Сьогодні ж стабільною залишається тенденція «переселення» традиційних ЗМІ в online-середовище, а сама мережа вже поєднує та комбінує в собі як соціальні, так і маркетингові комунікації.

Характерними особливостями маркетингових комунікацій саме на основі Інтернет-технологій є можливість швидкого (або навіть миттєвого) зворотного зв'язку з цільовою аудиторією, наявність зручних інструментів для аналізу потенційних клієнтів, обраних каналів маркетингу, та для оперативного внесення змін. Поява нових поглядів та форм комунікацій в Інтернеті вимагають переосмислення та розробку нових підходів до споживачів.

Аналіз літературних та інтернет-джерел, дав змогу виокремити та систематизувати наступні інструменти маркетингових Інтернет-комунікацій, які варто розрізняти за способами та технологіями впливу на споживачів:

1) Public Relations (зв'язки з громадськістю): різні ювілейні заходи, фірмові журнали, різноманітна благодійна діяльність на підтримку різних осіб або організацій тощо;

2) інтернет-реклама: медійна, банерна, контекстна, відео тощо;

3) особистий продаж: персональні комунікації за допомогою чатів на сайтах або у месенджерах (наприклад Viber або Telegram), on-line консультації з продажу по телефону або по відеозв'язку;

4) стимулювання збуту: знижки при замовленні on-line, подарункові картки/купони, подарунки до замовлення, знижки на оптові покупки, акції «приведи друга/подругу», додаткові знижки до свят;

5) прямий маркетинг (e-mail-розсилка, особисті повідомлення у соціальних мережах, SMS тощо);

6) брендинг (віртуальні виставки, інтернет-каталоги, веб-конференції, вебінари, аналітичні або оглядові статті, відео- або фото- реклама).

Засоби маркетингових Інтернет-комунікацій систематично зображені на рис. 1.

Згідно з рис.1, до основних засобів маркетингових Інтернет-комунікацій відносяться: реклама, стимулювання збуту, прямий маркетинг та Public relations.

Реклама – це один із найважливіших засобів маркетингових Інтернет-комунікацій, який є базою для всього іншого. Вона являє собою певний зв'язок між рекламодавцем та потенційним клієнтом, основною ціллю якого є інформування з метою подальшого продажу.

Посилаючись на визначення П. Дойля, стимулювання збуту – це маркетингова діяльність з метою збереження і збільшення продажів [7]. І. Успенський дещо розширює це тлумачення, вбачаючи основним завданням

стимулювання збуту підтримку, інформування та мотивацію всіх учасників процесу збуту для створення безперервного потоку реалізації товару [8]. Щоб інформувати споживачів про актуальні акції, знижки, безкоштовні пробні послуги, курси, семінари в Інтернеті достатньо розмістити нескладні програмні інструменти і рекламу на популярних рекламних площадках. Серед інших способів стимулювання збуту в мережі Інтернет варто згадати про різного роду опитування або лотереї у результаті покупки або участі в яких надається можливість виграти продукти або послуги, які цікаві для даної цільової аудиторії. Варто зауважити, що стимулювання збуту не можна проводити постійно протягом тривалого часу, це короткостроковий інструмент впливу на ринок. Постійні знижки можуть розглядатися як ознака погіршення якості товару.

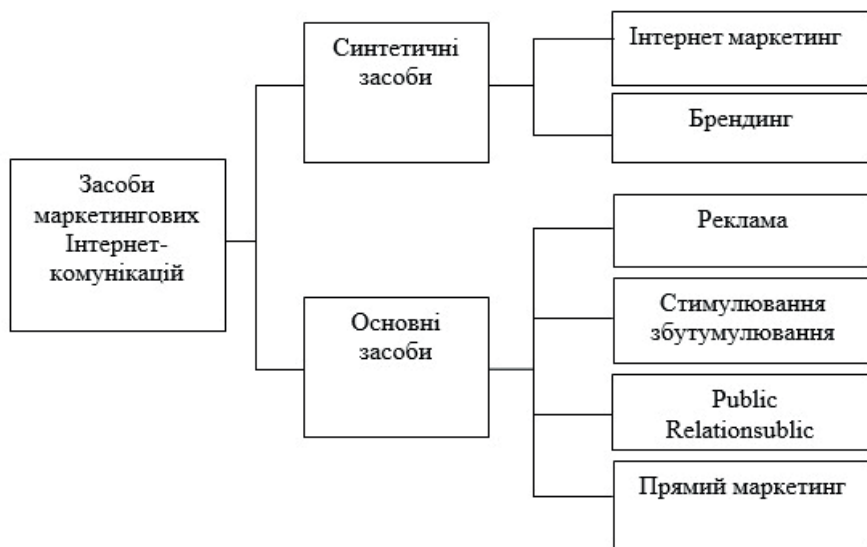

Рис. 1. Схема засобів маркетингових Інтернет-комунікацій
[складено автором]

Прямий маркетинг з використанням Інтернет-технологій передбачає адресну розсилку повідомлень напряму цільовій аудиторії через email, SMS або за допомогою різних месенджерів [9].

PR (Public Relations) в Інтернеті має не менш важливе значення, ніж у традиційних ЗМІ. Public Relations призначений для створення позитивного іміджу підприємства та привабливого образу для споживачів [10]. З розвитком інтернету в PR-діяльності змінилися і канали комунікації з аудиторією. Зараз переважно використовують три види каналів: інтернет-ЗМІ, соціальні мережі та блоги компаній. Однак, важливо пам'ятати, що PR - це окрема від маркетингу

діяльність, яка має свої цілі, завдання та інструменти. PR в Інтернеті має низку переваг над традиційним офлайн-піаром, найбільш вагомими є:

- Висока довіра аудиторії (дослідження показують, що люди, особливо молоді більше довіряють інформації з Інтернету, ніж з газет, журналів або телебачення);

- Можливість спілкування (саме Інтернет є найпростішим способом зближення брендів з цільовою аудиторією; з'явилася можливість спілкування, а не просто транслявання інформації в одному напрямку);

- Дешевизна (проведення PR-кампаній в Інтернеті коштує набагато дешевше, ніж реклама на телебаченні або в традиційних ЗМІ);

- Великі можливості для таргетингу (на відміну від традиційного піару, в Інтернеті можна налаштувати свою кампанію тільки на ту цільову аудиторію, яка є цікавою для бренду та регулярно аналізувати статистику) [11].

Синтетичними засобами маркетингових Інтернет-комунікацій вважають такі, які поєднують в собі декілька основних. Було виокремлено два найбільш суттєвих та ефективних: брендинг та Інтернет-маркетинг.

Брендинг - це вид маркетингових комунікацій, який спрямований на побудову правильного асоціативного ряду, зміцнення емоційного зв'язку з клієнтами та передачу цінностей бренду. Брендинг є невід'ємною частиною позиціонування і допомагає покупцям впізнавати торгову марку з сотень інших завдяки корпоративним кольорам, логотипу або дизайну упаковки товару [5]. Брендбук – ще один елемент, який включає розробка брендингу. Сюди входить:

- концепція бренду;
- його атрибути і позиціонування;
- стратегія розвитку компанії [12].
- Основні цілі брендингу – зробити компанію або бренд популярними, підвищити впізнаваність бренду, стимулювати продажі та збільшити прибуток. Основними задачами брендингу були визначені наступні:

- підкреслити конкурентні переваги і цінності товару;
- розкрити емоційну складову бренду;
- створити зв'язок між товаром і споживачем;
- зробити образ бренду індивідуальним, не схожим на інші [13].

Активне просування бренду в Інтернет-мережі включає в себе розробку і реалізацію комплексної індивідуальної програми маркетингових комунікацій з використанням сучасних Інтернет-технологій. Маркетингові комунікації починаються зі створення та інформаційного наповнення веб-сайту, який потім оптимізується для пошукового просування. Крім цього, маркетингова кампанія включає в себе: піар-заходи; публікацію інформації в інтернет-каталогах, інформаційних порталах, дошках оголошень, блогах, соціальних мережах; написання і публікацію аналітичних або оглядових статей; банерну, відео-, аудіо- рекламу; участь у віртуальних виставках; проведення веб-

конференцій та семінарів; створення і реалізацію програм лояльності; e-mail маркетинг і т. д.

До особливостей та переваг інтернет-брендингу можна віднести:

- відносно низьку вартість маркетингових заходів в Інтернеті;
- швидке поширення інформації;
- можливість оперативного управління всіма процесами;
- можливість отримання зворотного зв'язку і побудови діалогу з цільовою аудиторією [14].

Розвиток інформаційних технологій, серед яких одне з ключових місць зайняв Інтернет, поява і бурхливе зростання електронної комерції стали основою для появи нового засобу та напряму в сучасній концепції маркетингу взаємодії – Інтернет-маркетингу [15].

Інтернет-маркетинг – це практика застосування всіх аспектів традиційного маркетингу, але з використанням цифрових технологій. Основна мета - отримання максимальної взаємодії цільової аудиторії сайту. Його головною перевагою є інтерактивність та можливість детального аналізу, що дозволяє максимально досягти зростання конверсії сайту і ROI. Дуже важливою умовою правильного та раціонального налаштування та використання Інтернет-маркетингу є коректне поєднання основних елементів маркетинг-міксу.

Короткий опис основних елементів комплексу Інтернет-маркетингу наданий в табл. 1.

До найбільш ефективних інструментів Інтернет-маркетингу для результативної побудови маркетингових комунікацій бренду, було віднесено наступні: пошукова оптимізація (SEO), медійна реклама, контекстна реклама, просування в соціальних мережах (SMO і SMM), прямий маркетинг з використанням email та RSS, вірусний маркетинг.

Таблиця 1

Основні елементи комплексу Інтернет-маркетингу

Товар (Product)	Ключовий елемент комплексу маркетингу, складовими якого є характеристики товару, сервіс, торгова марка та асортимент.
Ціна (Price)	Визначення ціни - одне із актуальних завдань маркетингу. Важливим фактом є те, що ціна просування в Інтернеті помітно нижча ніж при використанні традиційного маркетингу.
Просування (Promotion)	Просування товару на ринку передбачає ефективні контакти виробника з покупцями. Це комплекс заходів з просування як сайту, так і товару в цілому в мережі.
Місце продажів (Place)	Точка продажів, в даному випадку - сайт.

** побудовано на основі [16]*

Відповідно до визначення Яковлева А. А., «пошукова оптимізація (SEO) – це техніка досягнення більш високого положення в пошукових системах

шляхом зміни сайту в сторону максимальної сумісності з пошуковими машинами» [17]. Простіше кажучи, SEO - це система заходів, спрямована на поліпшення позицій сайту в результатах видачі пошукових систем (в Україні – Google) при просуванні сайту. Основне завдання даного просування полягає в тому, що сайт, який треба просувати, має бути на першій сторінці органічної видачі, а в ідеалі - у топ-3 перших посиланнях, за певними цільовими запитами. Сукупність таких пошукових запитів ще називають семантикою сайту.

Перевагами даного інструменту у процесі побудови маркетингових інтернет-комунікацій бренду визначено наступні:

- залучення саме тієї аудиторії, яка дійсно зацікавлена у послугах замовника (завдяки цільовим запитам);
- повноцінна комунікація відбувається лише з потенційним клієнтом (він зацікавлений в товарі, який шукає);
- вартість послуги просування сайту є помітно нижчою за інші маркетингові заходи.

Медійна реклама - це графічні, звукові, відео- і текстові оголошення, які націлені на залучення аудиторії. Такий тип реклами впливає на підвищення лояльності аудиторії до бренду. Головною метою медійної реклами є не прямий продаж, а позиціонування та представлення компанії або її товарів і послуг. Медійна реклама формує у користувачів позитивне ставлення до компанії та її продуктів, а також створює незабутні асоціації [18].

Контекстна реклама - це вид онлайн-просування, при якому оголошення показується в залежності від контенту сторінки або ключового запиту, введеного в пошуковій системі. Наприклад, якщо користувач вводить запит «школа англійської», то пошукова система крім видачі результатів, також продемонструє йому рекламні оголошення про дану послугу. Отже, як і у випадку з пошуковою оптимізацією, подібну рекламу бачать користувачі, інтереси яких максимально схожі з товаром або послугою, яка просувається. Контекстну рекламу також називають PPC, тобто Pay Per Click – найпоширеніший спосіб її оплати [19].

Серед основних переваг контекстної реклами наступні:

- висока ефективність (показ тільки тій аудиторії, яка є цільовою);
- можливість миттєвого редагування рекламних кампаній, їх аналізу та перевірки результатів;
- зручна схема оплати (кошти знімаються лише у випадку переходу на сайт);
- на відміну від SEO, результат можна побачити майже одразу (миттєва видимість у видачі пошукової системи).

SMO (англ. Social media optimization – оптимізація сайту під соціальні мережі) - робота з контентом, розміщеним на своєму сайті з метою зробити його цікавим для користувачів з різних соціальних мереж, зробити їх постійними відвідувачами і спонукати залучити на сайт друзів і знайомих,

даючи їм посилання на сайт. Виходячи з цього, SMM (Social media marketing) - соціальний медіа маркетинг або маркетинг в соціальних медіа. SMM є комплексом заходів спрямованих на просування сайту, різних товарів і послуг, що пропонуються в кожній із соціальних мереж [20].

Перевагами реклами в соціальних мережах визначено наступні:

- можливість таргетування та сегментування;
- низькі фінансові та часові витрати на початку;
- постійна підтримка контакту з потенційними клієнтами;
- більша довіра цільової аудиторії до інформації, яка не виглядає як звичайна реклама.

Прямий маркетинг з використанням email та RSS - вид маркетингової комунікації в Інтернеті, в основі якого лежить пряма особиста комунікація з одержувачем повідомлення з метою побудови взаємовигідних відносин та отримання прибутку. Він передбачає зворотний зв'язок і не використовує для комунікацій інформаційних посередників [9]. Саме цю особливість прямого маркетингу можна вважати його основною перевагою при побудові маркетингових комунікацій.

Вірусний маркетинг – інструмент залучення споживачів, він самостійно розповсюджується в мережі між користувачами за допомогою «лайків», «репостів», скачувань та іншого, тим самим підвищуючи лояльність споживачів до відповідного бренду [21].

Проаналізувавши всю інформацію, надану вище, можемо зробити висновок, що при формуванні бренд-комунікацій на основі Інтернет-технологій слід звернути особливу увагу на синтетичні засоби маркетингових Інтернет-комунікацій, їх інструменти та способи застосування. Найбільш популярними та ефективними інструментами комунікації з цільовою аудиторією через мережу Інтернет є: SEO (пошукова оптимізація), PPC (контекстна реклама), медійна реклама, SMM (маркетинг в соціальних мережах), вірусний маркетинг та прямий маркетинг з використанням email та RSS. Правильне поєднання даних інструментів може реалізувати основні завдання та цілі всіх важливих засобів комунікацій бренду. Всі вони мають свої особливості налаштування, функції та правила. Тому дуже важливо спочатку проаналізувати свою цільову аудиторію, свій продукт або послугу, своїх конкурентів і тільки потім обирати найбільш ефективні шляхи комунікації із споживачами.

Отже, поява і стрімкий розвиток Інтернет-технологій значною мірою вплинули на зміну поглядів та переосмислення ролі та місця маркетингових комунікацій та реклами загалом. Однією з основних переваг Інтернету, як каналу комунікації, є його інтерактивність та можливість персоналізації. Інтернет-технології являють собою нове комунікаційне середовище, яке кардинально відрізняється від вже звичних нам засобів масової інформації. Завдяки Інтернет-маркетингу та Інтернету загалом комунікації стають більш комплексними та важливими, тому регулярно потрібно виконувати ретельний

та глибокий аналіз маркетингової діяльності компанії, щоб обрати правильні інструменти, які матимуть високу результативність.

Література:

1. Интернет-технологии в современном мире [Электронный ресурс] / Веб студия Startov Company. – Режим доступа : <http://startov.ru/internettehnologii.html>
2. Успенский, И. Интернет-маркетинг [Текст] : учебник / И. Успенский. - СПб.: Изд-во СПГУЭиФ, 2003.
3. Формирование бренд-коммуникаций как эффективной формы эффективной формы массовых коммуникаций [Электронный ресурс] / Научный журнал «Фундаментальные исследования». – Режим доступа : <https://www.fundamental-research.ru/ru/article/view?id=40228>
4. Бровкина Ю. Ю. Социальная психология бренд-коммуникации : автореф. дис. на соискание учен. степени д-ра психол. наук : спец. 19.00.05 / Ю. Ю. Бровкина. –М., 2009. – 43с.
5. Что такое маркетинговые коммуникации: виды [Электронный ресурс] / Сервис рассылок SendPulse. – Режим доступа : <https://sendpulse.ua/ru/support/glossary/marketing-communications>
6. Харченко Т.О. Соціально-відповідальний маркетинг як основа розвитку підприємств / Ефективна економіка. – 2019. – № 6. – Режим доступа: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7135>
7. Дутов М.М. Правове забезпечення розвитку електронної комерції: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 / М.М. Дутов; НАН України. Ін-т екон.-прав. дослідж. – Донецьк, 2003. – 17 с.
8. Успенский, И. Интернет-маркетинг [Текст] : учебник / И. Успенский. - СПб.: Изд-во СПГУЭиФ, 2003.
9. Ілляшенко, С.М. Сучасні тенденції застосування Інтернет-технології маркетингу [Електронний ресурс] / С.М. Ілляшенко. – Режим доступа: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mimi/2011_4_2/2_1.pdf
10. Україна посіла друге місце у світі за темпами зростання Інтернет. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://news.dt.ua/TECHNOLOGIES/ukrayina_posila_druga_mistse_u_sviti_zatempami_zrostannya_internetu110836.html
11. PR в интернете: особенности и польза для бизнеса [Электронный ресурс] / RedKrab. – Режим доступа : <https://webevolution.ru/blog/marketing/pr-v-internete-osobennosti-i-polza-dlya-biznesa/>
12. У чому полягає сила бренду: розставимо всі крапки над «і» [Електронний ресурс] / Студія веб-дизайну Rubarb Digital. – Режим доступа : <https://rubarbs.com/ua/article/v-chem-zaklyuchayetsya-sila-brenda-rasstavim-vse-tochki-nad-i>
13. Брендинг (разработка бренда) [Электронный ресурс] / Брендинговое агентство KOLORO. – Режим доступа: <https://koloro.ua/brending.html>
14. Ладик Станислав Игоревич Первые шаги в Интернет-брендинге / С.И.

Ладик // Маркетинг и реклама. – 2011. - № 1 (173). - С.69.

15. Розвиток сучасної концепції маркетингу в мережі інтернет/ Мазуренко В. П. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/2296/2017>

16. Циганкова Т.М. Оптимізація міжнародного маркетингового комплексу: межі адаптації та стандартизації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/32609223.pdf>

17. Яковлев А. А. Раскрутка и продвижение сайтов: основы, секреты, трюки [Текст] / А. А. Яковлев. – Спб.: Бхв-Петербург, 2007. – 336 с.

18. Медийная реклама: что это такое и как она работает [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mediation.ru/blog/mediynaya-reklama/mediynaya-reklama-cto-eto-takoe-i-kak-ona-rabotaet/>

19. Что такое контекстная реклама: виды, примеры и особенности [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://blog.ringostat.com/ru/cto-takoe-kontekstnaya-reklama/>

20. Что такое SMO и SMM? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.internet-technologies.ru/articles/cto-takoe-smo-i-smm.html>

21. Вірусний маркетинг - що це таке і як створити вірусний контент [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lawagency.kiev.ua/2020/11/25/virusnyi-marketing-czto-eto-takoe-i-kak-sozdat-virusnyi/>

ANALYSIS OF RESIDENTIAL ELECTRICITY CONSUMPTION IN EUROPEAN COUNTRIES IN COMPARISON WITH UKRAINE

Khytko M.,

Magistr of Public Administration,

Khytko M.,

Candidate of Public Administration,

Tryfanov A.,

Student of Public Administration,

Communal Institution of Higher Education «Dnipro Academy of Continuing Education» of Dnipropetrovsk Regional Council, Ukraine

Annotation. *The problem of Global Warming is perceived by the Slavic people with disdain caused by the lack of information from the media. On the other hand, Scandinavians pay due attention to this problem by studying it in schools, universities and regulating carbon dioxide emissions at the legislative level. But both of them are faced with the problem of increasing the cost of energy and undoubtedly want to reduce the bills of electricity, water, gas, etc. The main objective of this article is to analyze and compare the techno-economical potential of*

residential rooftop photovoltaic (PV) systems in Norway, Denmark and Ukraine, with the aim of increasing knowledge and awareness of the potential benefits and opportunities of solar PV amongst in these countries.

Keywords: *legislative level, cost of energy, electricity, techno-economical potential.*

Decision to create a residential PV system in different countries can be incentivised by various circumstances. Danes would like to reduce electricity bills, Ukrainians want to get a profit from FIT, Norwegian in remote regions want to build a non-volatile and nature friendly house but all of them need to cover their own electricity need first of all. We present the need for electricity for average family size in a country house in chosen countries. The most common parameter to determine an electricity need per capita in a certain country is an average electrical energy consumption per capita defined as follows: Electric energy per capita [in watt-hour] = Total population electricity consumption [in kW·h/yr] * 1,000/population [1].

Table 1

Electrical energy consumption per capita [1]

	Ukraine	Norway	Denmark
Annual electric energy consumption per capita [kWh/year]	2,902	23,210	5,620

Electric energy consumption per capita from Table 1 can be an upper limit. In this chapter the general problem of predicting electricity consumption will not be solved. Only a representative number for residential electricity consumption in certain countries will be estimated. According to "The residential electricity sector in Denmark: A description of current conditions" [2]: residential electricity consumption is accounts for about 30% of the total electricity consumption in Denmark. Residential consumption has in the last decade between 9.5 and 9.9 TWh annually. It is a big variation between consumption units without electric heating, with electric heating, and with heat pump. For the year 2019, for one- to two-family houses, the data for residential electricity consumption in Denmark is presented in Table 2.

Table 2

Residential electricity consumption in Denmark for 2019

	Number of connections (*1000)	Share of residential consumption (%)	Average annual consumption (kWh)
without electric heating	1350	78,5	3709
with electric heating	120	7	8796
with heat pump	12	0,7	9244
weekend cottages	237	13,8	3123
Total residential	1719	100	4023

According to "Norway Energy Facts" [3]: energy use in households totalled 47,6 TWh in 2017, or 22% of final energy consumption. Average household electricity consumption in Norway is 16 000 kWh annually with average price 1.1 NOK/kWh for 2018. According to National Energy and Utilities Regulatory Commission [4], average monthly consumption in 2018 per household in Ukraine can be divided into two major groups: population with and without electric heating. Data for electricity consumption in Ukraine per household is presented in Table 3.

Table 3

Residential electricity consumption in Ukraine for 2018 [4], [5]

	Number of connections ('1000)	Share of residential consumption (%)	Average annual consumption (kWh)
without electric heating	16393	95	1968
with electric heating	757	5	11700
Total residential	17149	100	2455

Another key parameter that can also indicate residential electricity consumption is electricity consumption per dwelling according to ODYSSEE-MURE [6]. Consumption data is shown on the Table 4.

Table 4

Annual electricity consumption per dwelling in kWh/dw/year [6]

Ukraine	Norway	Denmark
2200	16774	3481

In order to estimate electricity consumption even more precise, three residence from respective countries where chosen for detailed analyses (see Table 5). This particular residence where chosen because of the availability of the hourly consumption profile for entire year, location is in the central part of the countries and solar power plants have already been installed in Ukraine and Norway, the data from which are already available, and in Denmark it is planned to install solar plant on the location.

Table 5

Detailed description of location and inhabitants for residences in Ukraine, Norway and Denmark

Country	Ukraine	Norway	Denmark
City	Dnipro	Trondheim	Niva
Latitude Longitude	48,596539 34,741312	63,323490 10,045882	55,9385172 12,4872542
Number of Persons	2 adults + 2 children	2 adults + 4 children	4 adults + 1 children

In Ukraine it is allowed to setup two-tariff electricity meter which is simply

divides twenty-four hours into two parts - day ($\Delta E1$) and night ($\Delta E2$). It measures the amount of electricity consumed in these two periods and finally, two bills are issued. Daily tariff ($\Delta E1$) is 0.058 [Euro/kWh] and night tariff ($\Delta E2$) is 0.029 [Euro/kWh]. All the energy consumption data is represented in the Table 6.

Table 6

Energy consumption data for Ukrainian residence

Tariff	Annual electricity consumption in 2016 [kWh/year]	Annual electricity consumption in 2017 [kWh/year]	Annual electricity consumption in 2018 [kWh/year]	Annual electricity consumption in 2019 [kWh/year]
$\Delta E1$	3618	3382	2762	3230
$\Delta E2$	4858	5617	4465	5458
Total sum	8539	8999	7227	8688

Denmark electricity prices are fluctuating all the time according to Day-Ahead Market trends. Consequently, it is only possible to consider predictions for annual average electricity price based on the weighted average from previous years. According to Global Petrol Prices [7], the retail electricity price is 0.33 USD/kWh. The annual energy consumption data for residence in Niva is presented in the Table 7.

Table 7

Energy consumption data for Denmark residence

Year	Annual electricity consumption [kWh/year]
2019	10950
2020	10760

The annual energy consumption data for residence in Trondheim is presented in the Table 8.

Table 8

Energy consumption data for Norway residence

Year	Annual electricity consumption [kWh/year]
2019	19300
2020	20350

All in all, electrical energy consumption per capita can not be included into final analysis for representative number for residential electricity consumption because total population electricity consumption includes not only residence consumption, but also industrial and commercial consumption, etc. Real residence electrical energy consumption data can also not be included into final analysis because it is not representative for entire country. Only representative data from reliable sources

of information in each country [2], [8], [4] and electricity consumption per dwelling [6] was analysed. The weighted average for residential electricity consumption is shown in the Table 9.

Table 9

Representative number for residential electricity consumption in kWh/year

Ukraine	Norway	Denmark
2328	16387	3752

There is no feasibility study on the potential of residential rooftop photovoltaic (PV) systems in Norway, Denmark and Ukraine, which will help future PV investors, politicians and the public in these three countries, but especially in Ukraine, to see the potential of PV systems and make an informed decision when installing or drafting laws for a residential solar power plant understanding all the pros, cons and risks. The main objective of this article is to analyze and compare the technoeconomical potential of residential rooftop photovoltaic (PV) systems in Norway, Denmark and Ukraine to solve this problem.

According to Energy Facts Norway [9], Norway has the highest share of electricity produced from renewable sources in Europe, and the lowest emissions from the power sector. At the end of 2020, the total installed capacity of the Norwegian power supply system was 37 1680 MW, and normal annual production was 153 TWh. Norway is the European leader in the production of electricity from renewable sources. Renewable sources account for the largest share in the energy mix of the Norwegian energy sector leading to record low anthropogenic emissions from the power sector. Total installed capacity of the Norwegian electricity supply system was 37 1,680 MW, and the annual output was 153 TWh for 2020. In 2020, Norway set a new electricity production record of 154,2 TWh. At the moment, the main focus of investments in the renewable sector is wind energy accounts for 10% of the installed capacity.

On the other hand, Norway is one of the largest oil and gas exporters in the world. Hydropower storage capacity in Norway is 86 TWh, which provides balancing power to neighbouring countries. It corresponds to 70% of annual Norwegian electricity consumption. Hydropower is a great source of baseload electricity, on the other hand, the volume of solar energy generation has a pronounced profile with a daily frequency, which makes solar energy and hydropower complementary.

Ukraine is the second country in Europe with largest production and share of nuclear power (54 % in 2019 [11]). In 2019 Ukraine produced 154 TWh of electricity, with percentage share coming mainly from nuclear, conventional, and hydro power plants as shown on Figure 1. Most of the Conventional PP are located in the eastern part of the country. This is due to the fact that most of the coal mines are located in the east of the country. Historically, 6 nuclear power plants were planned to be built in Ukraine but only 4 are operating nowadays. This is due to the Chernobyl catastrophe, which is a black day in the history of the entire Slavic

people. At the time of the tragedy, the 6th nuclear power plant was 96% completed, but the project was suspended, which led to unimaginably large financial and energy losses. The huge potential for development was frozen forever.

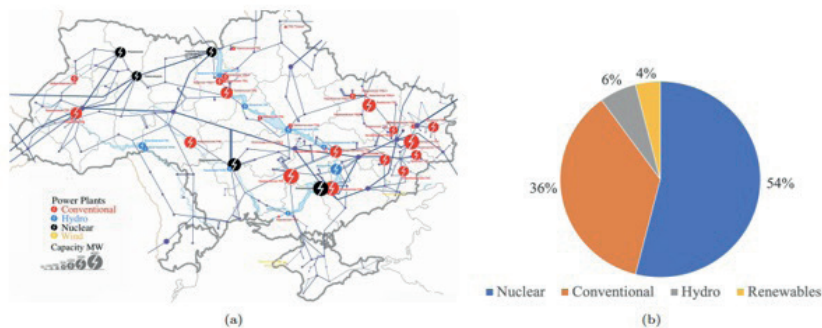

Fig. 1. (a) - Schematic map of the electric power industry of Ukraine; (b) - Electricity generation share in Ukraine [10]

According to Environmental report for Danish electricity 2018 [2], the development in electricity consumption and generation in Denmark in the 1990-2027 period is shown on the Figure 2. The peaks in 1996, 2003 and 2006 were due to dry years with high market prices as a result of low water levels in Nordic reservoirs and thus increased power generation in Denmark.

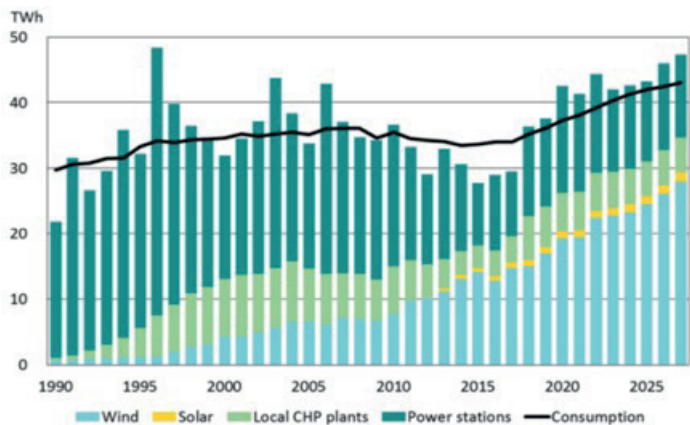

Fig. 2. Electricity consumption and generation in Denmark [12]

Denmark had a target of 30% share of renewable energy of gross final energy consumption for 2020, but the target was surpassed in the year 2015 and 36.1% of renewable energy share was reported for the year 2018. From renewable energy

shares, wind energy accounted for more than half of the energy requirement and solar energy contributed less than 5%. See Figure 5. Denmark is the world leader country of electrical power generation from wind power [13].

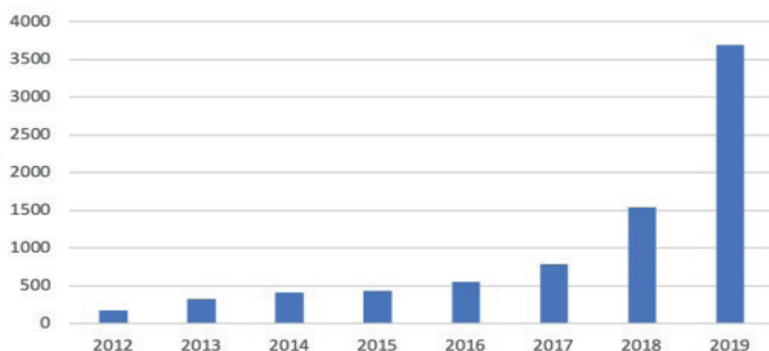

Fig. 3. Cumulative Installed PV Capacity in Ukraine (MW) [7]

According to Viva Energi [14], for residential (less than 6kW) PV systems in Denmark, it is possible to subtracted from the annual taxes up to 25000 DKK per person of the installation cost. The development of PV in Denmark is heavily influenced by the legislation. Produced energy is heavily taxed. In fact, 2/3 of the retail price of electricity goes towards various governmental taxes [15]. Hence, all PV prosumers in Denmark are focused on self consumption of electricity to reduce the electricity bill. Retail electricity price in Denmark is also very high (0.34 USD per kilowatt-hour in S1 2020 [16]). According to Global Petrol Prices [7], Denmark is in top 3 countries in the world with the highest electricity price. Which probably makes installing a solar power plant an economically viable project if PV LCOE is less than retail electricity price and focus on self consumption.

Growth of installed PV capacities in Ukraine is shown on the Figure 8. It is an order of magnitude higher than in Norway and three times more than in Denmark.

Ukraine is located much to the south of Norway and Denmark, which significantly affects the solar resource (shown on Figure 4).

According to SOLARGIS [5], average PV energy yield for Ukraine is 1200 kWh/kWp.

In 2019, Ukraine installed a record 3.5 GW thanks to the feed-in tariff (FIT), which helped it to rank third in Europe and ninth in the world in terms of installed PV capacity in 2019 [17]. Such a fast evolution of PV in Ukraine is not only because of the geographical location but also because of the implemented in 2016 FIT for commercial and residential PV power plants [18]. On the other hand, electricity price in Ukraine is ranked among the 25 lowest in the world [19], it is 0.047 USD/kWh.

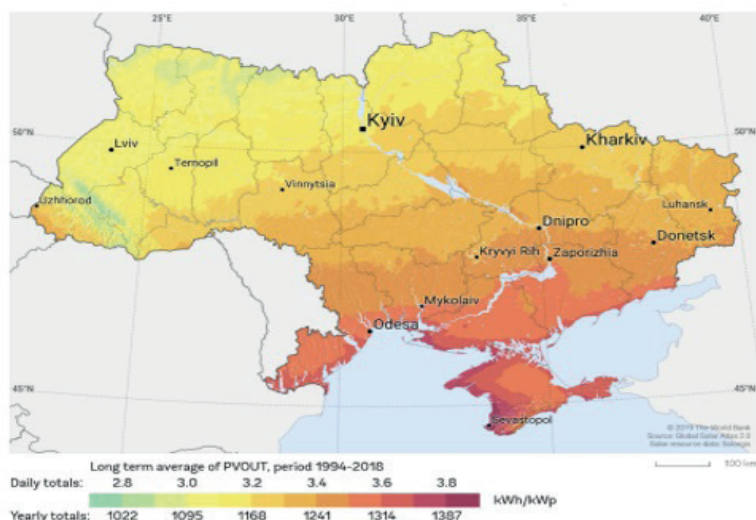

Fig. 4. Ukraine photovoltaic power potential [5]

The combination of low electricity price and high FIT creates excellent business conditions focused on the sale of electricity to the grid.

All key data for photovoltaic systems in Denmark, Norway and Ukraine are summarized in Table 10.

Table 10

Summary of key PV energy data for Norway, Ukraine and Denmark

	Ukraine	Norway	Denmark
Max. Residential PV System Capacity (kW)	30	15	6
Average Annual PV Energy Yield (kWh/kW)	1200	850	1050
Government Support	FIT 0.214 USD/kWh	1180 USD +150 USD/kW	up to 25000 DKK/person
Retail Electricity Price (USD/kWh)	0.047	0.102	0.33
RE Taxes (%)	19.5	29	70

There is no feasibility study on the potential of residential rooftop photovoltaic (PV) systems in Norway, Denmark and Ukraine, which will help future PV investors, politicians and the public in these three countries, but especially in Ukraine, to see the potential of PV systems and make an informed decision when installing or drafting laws for a residential solar power plant understanding all the pros, cons and risks.

References:

1. WIKIPEDIA. List of countries by electricity consumption. URL [https://en.wikipedia.org/ iki/List_of_countries_by_electricity_consumption](https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_electricity_consumption).
2. Lena; Katz Jonas; Schröder Sascha Thorsten; Morthorst Poul Erik; Møller Andersen Frits DTU LIBRARY, Kitzing. The residential electricity sector in denmark: A description of current conditions. URL https://backend.orbit.dtu.dk/ws/portalfiles/portal/121099206/The_residential_electricity_sector_in_Denmark.pdf.
3. ENERGY FACTS NORWAY. Final energy consumption in norway, excluding nonenergy use, 2019, . URL <https://energifaktanorge.no/en/norsk-energibruk/energibruken-i-ulike-sektorer/>.
4. Energy Facts Norway. Electricity production [online]. URL [http://www.elsevier.com/ locate/rser](http://www.elsevier.com/locate/rser).
5. Information on the volume of electricity consumption by household consumers in Ukraine in 2020. URL https://www.nerc.gov.ua/data/filearch/elektro/pobytovi/spozhyvannia_elektro/2020/spozhyv-elektro-Ukraine_2020.pdf.
6. SECTORAL PROFILE HOUSEHOLDS ODYSSEE-MURE. Electricity consumption per dwelling. URL <https://www.odyssee-mure.eu/publications/efficiency-by-sector/ households/electricity-consumption-dwelling.html>.
7. Global Petrol Prices. Electricity prices for households, september 2020. URL https://www.globalpetrolprices.com/Norway/electricity_prices/.
8. ENERGY FACTS NORWAY. Final energy consumption in norway, excluding nonenergy use, 2018, . URL <https://energifaktanorge.no/en/norsk-energibruk/energibruken-i-ulike-sektorer/>.
9. ENERGY FACTS NORWAY. Electricity production, . URL [https://energifaktanorge.no/ en/norsk-energiforsyning/kraftproduksjon/](https://energifaktanorge.no/en/norsk-energiforsyning/kraftproduksjon/).
10. NATIONAL ENERGY and UKRAINE UTILITIES REGULATORY COMMISSION. Structure of electricity production in ukraine by types of generation in 2018. URL <https://www.nerc.gov.ua/?id=39939>.
11. ELECTRICITY PRODUCTION IN UKRAINE. 2020. URL <https://kosatka.media/category/elektroenergiya/analytics/ proizvodstvo-elektroenergii-v-ukraine-u-vic-znachitelnyy-prirost>.
12. Energinet. Environmental report 2018,” environmental report for danish electricity and chp for 2017 statur year, pp. 1–5, 2018.
13. REN21. Renewables 2020 global status report. URL https://www.ren21.net/wp-content/uploads/2019/05/gsr_2020_full_report_en.pdf.
14. VIVA ENERGI. H”Andv”Erkerfradrag (servicefradrag). URL <https://www.vivaenergi.dk/ haandvaerkerfradrag>.
15. P. E. L. Peter Ahm. “national survey report of pv power applications in denmark,” tech. rep. august, 2018.
16. STATISTA. Electricity prices for households in denmark from 2010 to 2020. URL <https://www.statista.com/statistics/418075/ electricity-prices-for-households->

in-denmark/.

17. REN21. Renewables 2020 global status report. URL https://www.ren21.net/wp-content/uploads/2019/05/gsr_2020_full_report_en.pdf.

18. IEA. Ukraine law on renewable energy auctions (law no. 2712-viii). URL <https://www.iea.org/policies/6529-ukraine-law-on-renewable-energy-auctions-law-no-2712-viii/>.

19. History of photovoltaic deployment. URL https://en.wikipedia.org/wiki/Solar_power_in_Ukraine.

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЯК КОНЦЕПЦІЯ ІСНУВАННЯ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Тарасенко І.О., д.е.н., професор,

Вергун А.М., к.е.н., доцент,

Київський національний університет технологій та дизайну

Annotation. *The article studies the concept essence of the «sustainable development» as the basis of the threefold concept of ecological, socioeconomic development. It has been concluded that the transition from the ideology of accumulating material wealth to the ideology of «reasonable sufficiency», the creation of social systems of standards that would help maintain the required level of equity in the distribution of benefits will let achieve global sustainable development.*

Keywords: *sustainable development, globalization, balanced development, harmonization of the world economy.*

В останні роки термін „нестійкий розвиток” став загальноприйнятим позначенням кризи нашої цивілізації, яка неупинно наближається. Зауважимо, що „нестійкість” – це загальносистемна криза, яку неможливо подолати без добре збалансованої стратегії розвитку об’єктивно взаємопов’язаних суб’єктів та об’єктів світового процесу. З іншого боку, сьогодні вже не можна вести довгострокове планування в межах окремих країн або великомасштабних областей діяльності людей без серйозного порівняння з глобальними критеріями стійкості.

Основою для розробки триєдиної концепції сталого еколого-соціально-економічного розвитку, яка системно об’єднала три головних компоненти – економічну, екологічну та соціальну, слід вважати вчення В. Вернадського про ноосферу [1]. Узагальнення цієї концепції було зроблено на всесвітніх самітах ООН в 1992-му та 2002-му роках, в яких прийняло участь більше 180 країн світу, відомі міжнародні організації та провідні вчені світу.

Велика кількість політичних, економічних, фінансових, екологічних,

технологічних, інформаційних, ідеологічних, демографічних та інших проблем, якими ознаменувався кінець другого тисячоліття, визначили перед світовою спільнотою проблему необхідності розробки концепції стійкого довготривалого розвитку. Відомими вченими та політиками сучасне ринкове суспільство та його наслідки для всього світу оцінюються все більш критично, що з великою стурбованістю проголошується на весь світ. Це пов'язано з усвідомленням ресурсних та екологічних меж зростання, руйнуванням духовних цінностей, деградацією природного середовища та людини. З огляду на це стає очевидним, що у суспільства, основою якого є меркантильні цінності, немає майбутнього. Створилася ситуація, в якій виживання людства диктує необхідність об'єднання всіх національних інтересів, національних ресурсних потенціалів в один глобальний. Про ці проблеми було проголошено на міжнародному форумі в 1992 році в м. Ріо-де-Жанейро та підтверджено на саміті „Стійкий розвиток світової цивілізації” в Йоганнесбургу у 2002 році. У зв'язку з цим закономірно виникло питання про особливості сучасного етапу розвитку економіки, його характер, чинники та взаємозв'язок з розвитком світової економіки в умовах глобалізації.

Концепція сталого розвитку стала логічним переходом від екологізації наукових знань і соціально-економічного розвитку, що активно почали розвиватися в 70-ті роки минулого століття. Для дослідження глобалізації та її наслідків були створені такі міжнародні неурядові організації по вивченню глобальних процесів на землі, як Міжнародна федерація інститутів перспективних досліджень (ІФІАС), Римський клуб (з його знаменитою доповіддю „Пределы роста”), Міжнародний інститут системного аналізу, в СРСР – Всесоюзний інститут системних досліджень, в Україні питаннями глобалізації займаються Національний інститут стратегічних досліджень, Інститут економіки та прогнозування НАН України, Інститут прикладного системного аналізу НТУ України „КПІ” та ін.

В 1972 році в Стокгольмі було проведено Конференцію ООН з питань навколишнього середовища та створено Програму ООН по навколишньому середовищу (ЮНЕП), що ознаменувало початок міжнародної діяльності на державному рівні щодо розв'язання екологічних проблем, які стали стримувати соціально-економічний розвиток. В 1980-х роках з'явилося поняття екорозвитку, розвитку без руйнування, було наголошено на необхідності стійкого розвитку екосистем. Перші згадування про сталий розвиток з'явилися у Всесвітній стратегії охорони природи (ВСОП), яку було прийнято в 1980 році. В другій редакції ВСОП під назвою „Забота о планете Земля – Стратегия устойчивой жизни”, яку було опубліковано в 1991 році, підкреслювалося, що розвиток повинен ґрунтуватися на збереженні живої природи, захисті структури, функцій та різноманіття природних систем Землі, від яких залежать біологічні види. Для цього необхідно: зберігати системи підтримки життя (життєзабезпечення), зберігати біорізноманіття та

забезпечити стійке використання відтворюваних ресурсів.

Термін „Sustainable Development”, дослівний переклад якого з урахуванням контексту означає „життєздатний розвиток”, а розширене його тлумачення – всебічно збалансований розвиток.

Сутність концепції сталого розвитку на початковому етапі (1992 р.) визначалася як задоволення життєвих потреб теперішнього покоління при збереженні подібної можливості для наступних поколінь. При цьому робився акцент на екологічній складовій. Теорія сталого розвитку є альтернативою парадигмі економічного зростання, яка ігнорує екологічну небезпеку від розвитку за екстенсивною моделлю [2].

Експерти Всесвітнього банку визначили сталий розвиток як процес управління сукупністю (портфелем) активів, направлений на збереження та розширення можливостей, що є у людства. Активи в даному визначенні включають не лише традиційно підрахований фізичний капітал, але й природний та людський капітал. Для того, щоб бути стійким, розвиток повинен забезпечити зростання (хоча б не зменшення) в часі всіх цих активів (а не лише передбачати економічне зростання) [3].

Концепція людського розвитку стала основою першої Доповіді про світовий людський розвиток 1990 року. Вона трактує людський розвиток як мету та критерій суспільного прогресу, як засіб збільшення доходу, що набуває цінності лише з реальним впливом на добробут людей. Людський розвиток визначається як процес зростання людських можливостей – людина має прожити довге життя, не хворіти, бути освіченою, користуватися політичними та економічними свободами, суспільною повагою до особистості [4, с. 8; 5, с.10].

В 1994 році в доповіді ООН „Про розвиток людського потенціалу” концепцію сталого розвитку було доповнено гуманістичною компонентою, яка в ній стала основною. В новій модифікації даної концепції сталий розвиток визначався не лише як такий, що породжує економічне зростання, але й такий, що справедливо розподіляє його результати, відтворює навколишнє середовище більшою мірою, ніж руйнує його, збільшує можливості людей, а не збіднює їх” [6, с. 6-7].

В „Порядку денному на ХХІ століття” (гл.1 „Преамбула”) зазначається: „Людство переживає вирішальний момент своєї історії. Ми стикаємося з проблемою увіковічення диспропорцій як між країнами, так і в межах окремих країн, загостренням проблем бідності, голоду, погіршення здоров’я населення та неграмотності і з продовженням погіршення стану екосистем, від яких залежить наше благополуччя. Однак комплексний підхід до проблем навколишнього середовища та розвитку, приділення їм більшої уваги будуть сприяти задоволенню основних потреб, підвищенню рівня життя всього населення, сприяти більш ефективній охороні та раціональному використанню екосистем та забезпеченню більш безпечного та благополучного майбутнього. Окремі країни не в змозі досягти цього поодиночі, однак ми можемо досягти

цього спільними зусиллями – на основі глобального партнерства в інтересах забезпечення сталого розвитку” [5].

Таким чином, можна зробити висновок, що концепція сталого розвитку з’явилася в результаті об’єднання трьох основних точок зору: екологічної, економічної та соціальної.

При цьому економічна складова в концепції сталого розвитку ґрунтується на теорії максимального потоку сукупного доходу Хикса-Линдаля, який може бути виробленим за умови збереження сукупного капіталу, що і є джерелом цього доходу. Цією концепцією передбачається оптимальне використання обмежених ресурсів та використання екологічних – природо-, енерго- та матеріалозберігаючих технологій, в т. ч. в галузі видобутку та переробки сировини, створення екологічно прийнятної продукції, а також мінімізація, переробка та утилізація відходів. Однак при вирішенні питань про те, який капітал повинен зберігатися та в якій мірі різні види капіталу взаємозамішувані, а також при вартісній оцінці цих активів, особливо екологічних ресурсів, виникають проблеми правильної інтерпретації та рахунку.

Соціальна складова сталого розвитку орієнтована на людину і направлена на збереження стабільності соціальних та культурних систем, в тому числі, на скорочення числа руйнівних конфліктів між людьми. Важливим аспектом цього підходу є справедливий розподіл благ, а також збереження культурного капіталу та багатоманітності в глобальних масштабах, більш повне використання практики сталого розвитку, яка існує в невідоміючих культурах. Для досягнення сталого розвитку сучасному суспільству потрібно: створити більш ефективну систему прийняття рішень, яка враховує історичний досвід та спирається на плюралізм; прагнути досягнення справедливості не лише в межах одного покоління, але й між різними поколіннями; активізувати процеси, які формують сферу життєдіяльності людини, сприяти прийняттю та реалізації рішень, контролювати їх виконання.

З екологічної точки зору, сталий розвиток повинен забезпечувати цілісність біологічних та фізичних природних систем, життєздатність екосистем, від яких залежить глобальна стабільність всієї біосфери. Деградація природних ресурсів, забруднення навколишнього середовища та втрата біологічного різноманіття скорочують здатність екологічних систем до самовідтворення.

Узгодження різних складових (екологічної, соціальної, економічної) та їх підтвердження конкретними заходами, які є засобами досягнення сталого розвитку – завдання надзвичайної складності, оскільки всі три елементи сталого розвитку повинні розглядатися збалансовано.

З огляду на нову модифікацію концепції сталого розвитку, яка надається в [6, с. 6-7] та виходячи з запропонованого визначення поняття розвиток [8, с. 7], пропонується доповнити визначення поняття сталого розвитку та викласти його в такій редакції: сталий розвиток – це процес, який передбачає гармонічні, закономірні, цілеспрямовані зміни матерії

та свідомості, що породжують економічне зростання та забезпечують справедливий розподіл його результатів, відтворення довкілля та ощадне споживання всіх видів ресурсів, їх збереження для майбутніх поколінь з метою гармонічного розвитку всіх членів суспільства.

Іншими словами, сталий розвиток повинен забезпечувати гармонізацію та поєднання соціальних, економічних та екологічних цілей, їх реалізацію в єдиній соціо-еколого-економічній системі. Порушення балансу між окремими підсистемами є свідченням невідповідності розвитку певного об'єкта (країни, регіону, галузі, підприємства) концепції сталого розвитку. Результатом економічного розвитку (зростання) в соціо-еколого-економічній системі є забезпечення не лише матеріальних, але й всього комплексу потреб людини, включаючи духовні, соціальні, екологічні та ін.

Таблиця 1

**Індекси сталого розвитку країн постсоціалістичного простору
в глобальному рейтингу сталого розвитку ООН (узагальнено та
розраховано авторами за даними [9, 10])**

Країна	Місце в групі КПП, 2000 рік	Динаміка індексів сталого розвитку (І _{СР}) країн, %						Місце у 2021 році		Коефіцієнт зростання ІСР, 2021/2000
		Роки						в групі КПП	у глобаль-ному рейтингу	
		2000	2004	2008	2012	2016	2021			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Естонія	6	72,58	75,59	77,19	78,74	80,87	81,60	1	10	1,12
Чехія	1	75,14	76,43	77,66	79,07	80,65	81,26	2	12	1,08
Словаччина	3	73,38	75,03	75,94	77,27	78,74	79,43	4	19	1,08
Угорщина	1	75,14	76,41	77,07	76,95	78,54	78,65	6	25	1,05
Латвія	5	72,78	74,46	75,24	77,05	78,35	79,15	5	22	1,09
Польща	2	74,35	75,11	76,09	77,36	79,72	80,22	3	15	1,08
Болгарія	1	66,66	68,54	71,92	73,00	72,34	73,81	9	45	1,11
Молдова	10	67,43	69,51	70,13	71,40	72,29	73,53	11	48	1,09
Україна	7	71,47	71,75	71,96	73,22	73,67	75,51	8	36	1,06
Литва	8	71,45	73,23	73,95	75,02	76,26	76,70	7	31	1,07
Білорусь	4	73,26	74,86	75,55	75,87	77,47	78,65	6	24	1,07
Росія	9	67,89	67,57	68,51	69,63	72,10	73,75	10	46	1,09

Динаміку індексів сталого розвитку групи країн постсоціалістичного простору (група КПП) та прогрес в поліпшенні інтегрального показника наведено

в табл. 1. Як показує аналіз даних табл. 1 майже всі країни групи КПП протягом періоду спостереження (з 2000 по 2021 рік) мали прогрес у зміні індексів сталого розвитку, про що свідчать дані гр. 11 табл. 1, оскільки значення всіх базових коефіцієнтів зростання перевищують 1,0. В той же час слід відзначити, що найбільших результатів досягла Естонія, яка з 6-го місця серед країн даної групи перемістилася на 1 і в глобальному рейтингу посіла 10 місце серед 165 країн, які досліджувалися (базовий коефіцієнт зростання склав 1,12).

Що ж стосується України, то вона у 2021 році посіла 36 місце, завдяки позитивним результатам у досягненні десяти з 17 цілей, які визначають сталий розвиток країни в економічній, соціальній та екологічній сферах [11], не погіршивши свої позиції у жодній з базових цілей сталого розвитку в жодній із зазначених сфер. Слід відзначити, що найбільший прогрес Україна показала в досягненні мети „повсюдної ліквідації бідності у всіх її формах”. Крім того, як свідчать дані [9, 10], Україна випередила Грецію (37 місце), Ізраїль (38), Люксембург (42), Росію (46). Необхідно відзначити, що досягнутий Україною прогрес є результатом системної роботи, яку було проведено країною протягом 2016–2017 років, коли тривав широкомасштабний та всеосяжний процес адаптації Цілей сталого розвитку з урахуванням українського контексту [12]. При цьому кожен глобальну ціль було переглянуто з урахуванням специфіки національного розвитку. Результатом цієї роботи стала національна система, яка складається з 86 завдань національного розвитку. Національні завдання, індикатори для моніторингу виконання завдань та цільові орієнтири для досягнення до 2030 року відображено в Національній доповіді „Цілі сталого розвитку: Україна” [13]. Створена національна система завдань та показників Цілей сталого розвитку забезпечує міцну основу для подальшого комплексного моніторингу результатів сталого розвитку країни. Загалом, 17 цілей та 86 національних завдань інкорпоровані у 145 нормативно-правових актів Уряду, на реалізацію цілей і завдань спрямовано 1052 заходів та 3465 заходів, закріплених у цих актах [12].

Отже, на сучасному етапі для багатьох країн, особливо гостро стоїть питання про пошук шляхів та механізмів управління сталим розвитком, напрямів виведення на новий більш високий рівень існування. Нова соціо-еколого-економічна парадигма на засадах сталого розвитку полягає в використанні існуючих можливостей та врахуванні стану екологічного, соціального та економічного факторів. З огляду на розглянуте, вимогами до економіки періоду переходу до сталого розвитку доцільно визначити: (1) дематеріалізація розвитку; (2) глобальна і національна солідаризація і послідовне підвищення рівня справедливості в розподілі благ і ресурсів; (3) жорстка територіальна обмеженість господарської діяльності; (4) суттєві зміни в суспільстві, в факторах виробництва, в економічній політиці, забезпечення інноваційного характеру розвитку; (5) активізація розвитку сектору високих технологій, який повинен забезпечити позитивні зміни у масштабах всього економічного

організму і слугувати гарантією стійкості тенденцій загального економічного розвитку і підвищення продуктивності праці.

Таким чином, інтереси виживання та розвитку, імперативи майбутньої глобальної економіки потребують пошуку нових форм організації економічних процесів, зорієнтованих на дематеріалізацію виробництва, його інтелектуалізацію, діджиталізацію, на застосування генної інженерії та біотехнології, на використання позаземної енергії.

З розглянутого можна зробити висновки: по-перше, назріла необхідність перегляду парадигми світового економічного розвитку – від ідеології накопичення матеріального багатства на землі до ідеології „розумної достатності”, від ідеології конкуренції до ідеології взаємодопомоги; по-друге, необхідність врахування впливу темпів економічного зростання на природне середовище, оцінки впливу на доходи та споживання всього населення країни, аналізу екологічних та соціальних наслідків. Новий підхід до розуміння сутності, джерел, меж та факторів економічного зростання призначений вирішити протиріччя між виробництвом та споживанням на якісно новому рівні; по-третє, одним із основних напрямів вирішення проблем, які мають місце в еколого-економічній сфері, є формування збалансованої системи природокористування та екологізації технологій у промисловості, енергетиці, будівництві, сільському господарстві, на транспорті; по-четверте, для досягнення глобального сталого розвитку людство повинно створити такі соціальні системи і соціальні стандарти, які допомагали б підтримувати необхідний рівень справедливості в розподілі благ, до якого нині наблизилися країни.

Література:

- 1 Zgurovsky M. (2013). Sustainable development analysis: global contexts. International Council for Science etc. Part 1/ Global analysis of quality and of life. K.: NTUU «KPI». Available online: http://wdc.org.ua/sites/default/files/sd2013-P1-FULL-EN_0.pdf
- 2 Медоуз Д.Х., Медоуз Д.Л., Рэндерс Й. & Беренс В.В. (1991) Пределы роста / Пер. с англ.; Предисл. Г. А. Ягодина. М.: Изд-во МГУ, 1991. 208 с.
- 3 Наше общее будущее (1989). Доклад Международной комиссии по окружающей среде и развитию. Прогресс, Москва. 1989. 371 с.
- 4 Лібанова Е.М., Власенко Н.С., Власюк О.С. та ін. (2002). Людський розвиток регіонів України: методика оцінки та сучасний стан. Ін-т демографії та соціальних досліджень. Київ
- 5 Human Development Report (1990). UNDP. New York. 142 p.
- 6 Human Development under Transition (1996). Summaries of National Human Development Reports., N.-Y.: Turope and CIS.
- 7 Дробноход Н. (2001). Устойчивое экологически безопасное развитие: украинский контекст. Зеркало недели. Выпуск 21. Available online: <http://www.>

zn.ua/3000/3320/31183

8 Медоуз Д.Х., Медоуз Д.Л., Рэндерс Й. (1999) За пределами роста: : Предотвратить глобальную катастрофу. Обеспечить устойчивое будущее. М.: Прогресс. Пангея, 1994. 303 с.

9 SUSTAINABLE DEVELOPMENT REPORT (2021)/ Includes the SDG Index and Dashboards The Decade of Action for the Sustainable Development Goals Available online: <https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment-report/2021/2021-sustainable-development-report.pdf>

10 Rankings The overall performance of all 193 UN Member States (2021). Available online: <https://dashboards.sdgindex.org/rankings>

11 Выше Израиля и России: Украина поднялась в глобальном рейтинге устойчивого развития ООН. Available online: <https://biz.liga.net/ekonomika/all/novosti/vyshe-izrailya-i-rossii-ukraina-podnyalas-v-globalnom-reytinge-ustoychivogo-razvitiya-oon>

12 Цілі сталого розвитку та Україна. Урядовий портал. Available online: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina>

13 Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна». Available online: https://mepr.gov.ua/files/docs/%d0%9d%d0%b0%d1%86%d1%96%d0%be%d0%bd%d0%b0%d0%bb%d1%8c%d0%bd%d0%b0%20%d0%b4%d0%be%d0%bf%d0%be%d0%b2%d1%96%d0%b4%d1%8c%20%d0%a6%d0%a1%d0%a0%2-0%d0%a3%d0%ba%d1%80%d0%b0%d1%97%d0%bd%d0%b8_%d0%bb%d0%b8%d0%bf%d0%b5%d0%bd%d1%8c%202017%20ukr.pdf

SOCIO-CULTURAL PROJECT MANAGEMENT IN STUDENT CLUB ORGANIZATIONS

Tadlia O.O.,

Chairman of the Board,

Public Organization Art Center «Triumph», Kyiv, Ukraine

Annotation. *The technology of project creation in the conditions of student club activity is substantiated in the article. The author considers methodological approaches to defining the essence of the concept of project management in a socio-cultural organization. Views on the principles that should guide the manager of the socio-cultural sphere in the process of performing project management functions are analyzed. Emphasis is placed on certain factors of implementation of technologies for creating projects of student club organizations as the main activities of the manager of the socio-cultural sphere.*

Keywords: *organization, socio-cultural project, management technologies, student clubs, socio-cultural management.*

The current state of economic development in Ukraine requires new approaches

to the activities of socio-cultural organizations and, above all, a high level of management culture, perfect innovative and creative ideas aimed at meeting the demand of consumers of cultural services and finding ways to succeed in competition.

Practice shows that solving production problems in the project management process requires the development and application of special innovative principles, methods, tools and forms of operation. This necessitates not only the search for new ways to improve the efficiency of organizations, but also the development of scientific foundations for their development, which allow to justify and effectively apply the modeling of innovative approaches in the management of socio-cultural projects. This means that the organization's management system must be open to innovation and promote self-development and staff training at all levels of the relationship with the environment and at all stages of the life cycle. If the control system is not improved at the end of each phase of its cycle, then there is no transition to a new quality, ie it collapses because it does not meet the requirements of the external environment.

Socio-cultural project as a special form of organization, allows you to attract resources, systematize the competent actions of professionals, maintain relationships between different structures, enterprises and organizations, to act as an effective modern management model. Project management means organizational measures aimed at developing certain stages that contribute to the effective solution of problems and tasks, as a means of direct interaction, resource potential, a specific systemic form of regulation of socio-cultural processes. Due to the fact that a specific feature of project management associated with the analysis, development and implementation of various phased activities, this aspect has the ability to influence the technologies that meet the modern needs of the socio-cultural sphere.

The problem of managing socio-cultural projects in both theoretical and practical aspects deserves constructive attention. In particular, student club organizations need further study as a project that allows to supplement the very nature of practical work, to identify and form competencies in the activities of the manager of the socio-cultural sphere.

That is, the management of socio-cultural projects is aimed at obtaining an effective result from a particular project under certain conditions, over a period of time, to master modern technologies, new forms of interaction with audiences and consumers of cultural services, partnership development, cultural interaction with other economic activities.

As we have noted, the management of socio-cultural projects orients the creative team to achieve a specific result over time, focusing on limited resources - financial, human, informational, organizational and others.

Thus, the management of socio-cultural projects is also characterized by functions: organization, planning, motivation, control. Planning provides the basis for the implementation of the main strategic goal - the creation and implementation

of the project, profit, and the functions of organization, motivation and control are focused on the implementation of tactical tasks. Socio-cultural project management plays a key role in the effective implementation of the project concept, in bringing the project to the audience as the end point of the creative process, the implementation of organizational and managerial decisions adequate to modern conditions.

The organization as a technological process has characteristic features and principles, among which we can highlight the following:

1) situational principle, based on determining the degree and nature of socio-cultural organization and establishes its activities;

2) the principle of partnership, which provides for the construction of relations between the participants at the level of subject-subject relations, mutual interest, cooperation;

3) the principle of constant action of the organizational factor, which permeates all stages of preparation and implementation of the project.

Regardless of the scale of the project, the manager of the socio-cultural sphere in the process of performing the organizational function must be able to:

- to analyze and determine the goals of the project, to detail them, to determine the degree of participation in the project of the organization, person;
- identify activities necessary to achieve the goals;
- to carry out distribution of directions of activity between experts, and also to establish coordination by means of establishment of duties, types of the reporting, terms of performance.

The function of the organization is to unite the activities of the entire group involved in the development and implementation of the project, in defining the mission, role, responsibilities and accountability of each of them. The organization is the most important function of managing the process of development and implementation of socio-cultural project.

Thus rank the organization of socio-cultural project management is a structural system in the form of relations, rights, goals, roles, activities, and on the other hand, it is a process, by which the project is developed and implemented, clarifies, maintains or reduces the project structure of the organization.

The concept of «management» is more universal and is used in cases where there is a problem of influencing the system or the person in order to transform them into a new quality on the basis of the laws inherent in this system. Performs functions of regulation, coordination and control over the activities of various institutions and organizations, working groups, committees involved in the project, at different stages.

Socio-cultural project management is a rather complex entity, as it absorbs the content of activities, organizations and technologies. The content of the project management process is determined by the essence, goals and objectives, principles, methods, functions, specifics of the sphere of activity, the level of this body in the general system of governing bodies. The most common in the management of socio-

cultural projects was a functional management system, built taking into account the goals and objectives of a particular project.

L. Obuh (2018) emphasizes that «cultural project management is a purposeful process of system management in order to create, preserve and disseminate cultural content that gives the expected result. Although the project, unlike the process, has a limited set of actions, limited resources and is a temporary organization» [2; 89-90].

Management of socio-cultural projects includes a system of resource provision: staff; financing; the amount of salary; types of encouragement or punishment; material and technical resources.

As cultural institutions operate on the basis of market conditions, where there is a potential consumer and a potential producer, the main goal of the project is to combine their interests and obtain mutual benefits. The spectator gets the opportunity to enjoy communication with art, the organizers - material benefits. However, dividends, ie profits from art projects, are not only material, but also moral, ethical, social, cultural.

In the market of socio-cultural conditions during the development of the project the question of the cost of the project, income, profit, ie obtaining the projected result is acute. When calculating the cost of a project with autonomous financing, two main parameters are taken into account - tangible and intangible costs. Conquering the market for an art project is one of the main conditions of a market economy, and it is necessary to begin activities to conquer it by collecting and analyzing information about the target audience, ie from marketing research.

According to F. Colbert, J. Nantel, S. Bilodo, J. D. Rich (2004), «marketing in the field of culture - is the art of covering those market segments that are likely to interest this product, adapting to commercial product variables - price, place of promotion in order to establish contact of the product with a sufficient number of consumers and achieve goals compatible with the mission of the organization» [1; 27]. Marketing research may include gathering information on the following issues: similar projects have been created over the last five years, and if so, to which target audience they have been addressed; whether they were successful, what were the feedback of experts and spectators; in what point of the city they were located, what method of pricing, duration of operation; the audience must be studied in terms of segmentation of the information field to identify interest in the planned project.

The next stage is the launch of the project into production: development of an advertising campaign to promote the project on the market, the beginning of the rehearsal period, the inclusion of all production services.

The project management model and the principles of forming the council and delegating powers to it are determined in the process of constructive dialogue between stakeholders, organizations, legal and financial structures, which are regulated by the relevant legal documents. An important condition for effective management is the use of different models of stakeholder participation in project management: participation in decision-making, participation in project

development and implementation, participation in the evaluation of the creative team, participation in obtaining the planned results.

When developing and implementing socio-cultural projects, the manager must take into account the possible means of implementation and motivation of those involved in the project. In order to determine the personal contribution of each project participant (or group of people), it is necessary to analyze the project process by areas of responsibility, to identify key people in its development and implementation, to determine the individual motivation of each. These are first of all: persons who are the initiators of the project idea; persons involved in project development and its protection from investors; persons responsible for project implementation.

The implementation of a socio-cultural project requires material and personal resources, as well as organizational, legal and financial support. The main direction of project management is the implementation of entertainment projects: shows, competitions, festivals, theater performances, carnivals, mass holidays. The implementation of such forms of projects becomes real and productive in the presence of patrons, sponsors, stakeholders, organizations and government agencies. The possibility of payback of these shares and profits can be real at a high ticket price or with an increase in the number of leases of these shares. When selecting, preparing and conducting large-scale projects should pay attention to: the thematic nature of the action; venue; frequency of holding; the volume of involved creative teams and performers; financing system; market orientation. Increasingly, both government and commercial entities are beginning to show interest in allocating special grants and announcing competitions to develop specific projects and areas of the country's cultural life.

In our opinion, the project management system in socio-cultural organizations is a holistic set of various interconnected functional components that have a managerial impact on the objects of management. The directions of the management system are distinguished by the specifics of management functions, the scope and scale of authority, uniformity of load distribution, qualification requirements for the team, information support and opportunities for territorial location. Therefore, all these factors affect the dynamics of the formation and distribution of areas of work in the management system as a whole and in general [3; 138-152].

In the activities of the manager of the socio-cultural sphere in the formation of concepts of student club organizations as a project, it is necessary to take into account the following criteria:

- student club should be an open system of artistic and creative development of the individual in interaction with the socio-cultural environment of his life.
- members of student club organizations must quickly adapt to new approaches in the innovative artistic and creative development of the team, to a new strategy of interaction between participants in this process, to modern new requirements of socio-cultural practice.

- artistic and creative activities of student club organizations should be manifested and deepened at the level of practice with a focus on humanistic, national and cultural values.

- the management of the process of artistic creativity of students united in the club team is carried out by its leader - mentor - manager. [4; 135 – 136].

Thus, the purpose of student club organizations is to ensure the aesthetic and educational impact of club activities on the formation of the inner world of its members, their awareness of spiritual values, the development of their worldview, as well as the content of youth leisure with various types and forms of art. .

First of all, proposing a concept that provides for the formulation of various aspects of student youth participation in productively organized activities, it is necessary to highlight:

1) application of principles aimed at the formation of interests, needs, values of student youth;

2) promotion of self-determination, self-improvement, self-realization of each participant;

3) the formation of worldview and values to national culture;

4) the use of techniques, methods and forms of work to create an atmosphere of cooperation between the subjects and objects of club activities;

5) ensuring a positive psychological climate in the activities of the student club;

6) the idea, creation and implementation of events, cultural and artistic projects that meet the current requirements of socio-cultural practice;

7) application of an integrated approach to the organization of student club activities.

Thus, the main purpose of implementing the socio-cultural concept in the activities of student club organizations of higher education is to create conditions that help primarily in the socialization of the student's personality, identifying his individual qualities, learning knowledge, skills, stimulating activity in various areas of specially organized artistic and creative work.

In accordance with the purpose, principles, approaches and principles, we determine the main functions of the socio-cultural sphere in the activities of student club organizations. The integration of educational, developmental and recreational functions determines the content of the concept and is aimed at cognition, assimilation and translation of spiritual values, as well as the identification of personal qualities of club members in the cultural and leisure sphere. The student club covers various types of activity, which allows you to design the dynamics of effectiveness in achieving goals and developing the creative personality of members of the organization. In accordance with the functions laid down in the concept, a team of specialists capable of effectively implementing the artistic and creative process in a higher education institution will be formed.

Thus, taking into account certain functions and factors, we will ensure the variability of the content and forms of classes in the holistic context of the

organization of the activities of a multi-genre student club.

Conclusions. Generalizations of modern trends in the socio-cultural sphere allow us to draw the following conclusions:

1. Project management in socio-cultural organization They are a structural system in the form of relations, rights, goals, roles, activities, and on the other hand, it is a process by which the project is developed and implemented, helping to attract additional resources, accelerating the adaptation of organizations and cultural institutions to modern conditions.

2. The activity of student club organizations, as a project, is to ensure the impact of club activities on the formation of the inner world of its members, their awareness of spiritual values, the development of their worldviews, as well as the content of youth leisure with various types and forms of art.

3. The introduction of socio-cultural concept in the activities of student club organizations of higher education is to create conditions that help primarily in the socialization of the student's personality, identifying his individual qualities, learning, skills, stimulating activity in various areas of specially organized artistic and creative work.

It is promising to study the importance of the approach in project management, which can complement the character of the manager of socio-cultural sphere, his creative and professional competencies, taking into account the cultural and artistic needs and their comprehensive perception by a wide audience.

References:

1. Colbert, F., Nantel, J., Bilodeau, S., Rich, J. D. (2004). Marketing in Culture and Arts. [Marketing u sferi kultury ta mystetstv]. Lviv: Kalvariia. 240 p. [in Ukrainian].

2. Obuh L.V. (2018). Konceptualizaciya ponyattya «Muzichnij proekt akademichnogo mistectva». [Conceptualization of the concept of «Musical project of academic art»]. Naukovij visnik Nacional'noï muzichnoï akademii Ukraïni imeni P. I. CHajkovs'kogo. Kii'v: NMAU im. P.I. CHajkovs'kogo, 125, 89-103. DOI: <https://doi.org/10.31318/2522-4190.2019.125.189050>. [in Ukrainian].

3. Tadlia, O. (2020). Innovative Approach in Art Project Management. Socio-Cultural Management Journal, 3(2), 138-152. <https://doi.org/10.31866/2709-846x.2.2020.222652> [in Ukrainian].

4. Tadlia O. (2018). Management of club organizations in the higher educational institutions: innovative approach and creative technologies «Modern Science – Moderní věda». Praha. Česká republika, Nemoros. 2018. 5. 130 – 138. (in Česká).

ПЕРЕДУМОВИ ДОСЯГНЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЦІЛЕЙ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Тарасенко І.О.,

д.е.н., професор,

Галаган О.Ю.,

*аспірант кафедри менеджменту та публічного адміністрування,
Київський національний університет технологій та дизайну*

Annotation. *The article is devoted to the implementation of the concept of sustainable development and ensuring results in the field of environmental protection in Ukraine. The dynamics of expenditures on environmental activities in Ukraine is analyzed. The system of components of realization of the concept of sustainable ecologically oriented development of economy of Ukraine is substantiated.*

Keywords: *sustainable development, environmental activities, environmental protection costs, the concept of sustainable eco-oriented development*

Усвідомлення викликів глобалізації та спричинених людською діяльністю екологічних наслідків господарювання зумовило визнання екологічного чинника як пріоритетного для забезпечення можливості існування майбутніх поколінь. Програми збереження довкілля належать до основних завдань політики і директив Євросоюзу, що обумовлює їх актуальність та своєчасність.

Вперше поставлена у 70-х роках проблема про глобальні екологічні виклики, яку визначили члени Римського клубу, одержала подальший розвиток в працях науковців усіх країн світу, знайшла відображення в екологічній політиці урядів багатьох держав, в тому числі й України. Дослідження цих та інших питань знайшли відображення в працях таких вітчизняних та зарубіжних фахівців, як: В. Барейша, О. Веклич, В. Веснін, В. Волович, Н. Газизуллін, С. Глазьев, М. Кабацький, О. Карінцева, Г. Клименко, Кофи Аннан, Л. Купинець, В. Ліщук, Р. Луцик, Л. Мельник, В. Мойсеєнко, О. Несветов, Р. Перелет, Ю. Стадницький, В. Степанков, І. Синякевич, С. Харичков, О. Царенко, А. Циганков, Г. Шматков, В. Щербина та ін. Проте потребують подальшого вивчення питання взаємозв'язку між екологічною деградацією та економічним розвитком, недосконалою залишається система інформування населення про стан навколишнього природного середовища та природоохоронні заходи тощо.

З метою забезпечення переходу України на модель сталого розвитку в Україні було прийнято Проект Стратегії сталого розвитку України до 2030 року та Національний план дій до 2020 року по її реалізації [1]. Ці документи стали результатом аналітичної роботи, здійсненої українськими експертами за підтримки Програми розвитку ООН в Україні та Глобального екологічного

фонду в рамках проекту „Інтеграція положень Конвенцій Ріо в національну політику України” [2]. У 2015 році на глобальному рівні було визначено Цілі сталого розвитку (ЦСР), які адаптовано до українських реалій та затверджено Указом Президента України № 722/2019 від 30.09.2019 року [3]. Відповідно до [1] до екологічних ЦСР належать:

Стратегічна ціль 5. Забезпечення переходу до моделей збалансованого споживання і виробництва, збалансованого управління природними ресурсами та зміцнення заходів реагування на зміну клімату (яка включає операційні цілі: 5.1. Забезпечити перехід до моделей збалансованого споживання і виробництва; 5.2. Забезпечити інтегроване управління водними ресурсами і доступ до санітарії для всіх; 5.3. Вжити невідкладних заходів для боротьби зі зміною клімату та наслідками зміни клімату);

Стратегічна ціль 6. Збереження наземних і морських екосистем та сприяння збалансованому використанню їхніх ресурсів (яка включає операційні цілі: 6.1. Забезпечити збереження, відновлення та збалансоване використання наземних і внутрішніх прісноводних екосистем та їхніх екосистемних послуг; 6.2. Забезпечити збалансоване використання та захист морських і прибережних екосистем; 6.3. Мінімізувати деградацію природних середовищ існування та припинити втрати біологічного різноманіття). Врахування ЦСР у процесах стратегічного планування, макроекономічного прогнозування та програмування розвитку, у процесі реформування національної статистики сприятиме удосконаленню та розвитку системи моніторингу досягнутих результатів в економічній, соціальній та екологічній сферах [1]. Зазначимо, що до цього часу робота по забезпеченню переходу країни на модель сталого розвитку велася епізодично, фрагментарно, не системно, про що свідчить рейтинг України та її місце серед інших країн за показниками сталого розвитку [4].

Одним із факторів, який негативно впливає на можливості досягнення цілей сталого розвитку, зокрема екологічного спрямування, слід вважати низький рівень витрат на природоохоронні заходи (див. табл. 1). В табл. 1 наведено динаміку індексів витрат на охорону довкілля, яка свідчить про постійне, хоча й нерівномірне зростання цього показника (за винятком 2017 та 2020 років). Так, коефіцієнт зростання до попереднього року склав: у 2014 році – 1,08; 2015 – 1,12; 2016 – 1,32; 2017 – 0,97; 2018 – 1,09, 2019 – 1,27, 2020 – 0,96 [5-7]. При цьому по відношенню до 2010 року у 2020 році цей показник збільшився у 3,15 разу, а по відношенню до 2000 року – у 12,82 разу [5-7]. Також в динаміці спостерігається нерівномірність у зміні таких показників витрат на охорону навколишнього середовища як: капітальні інвестиції, капітальний ремонт засобів природоохоронного призначення, поточні витрати, при загальній тенденції до їх зростання (табл. 1). Слід відзначити, що Європейські країни питанням збереження довкілля приділяють значно більше уваги: так, в той час як в Україні на 2020 рік закладався показник

витрат на охорону навколишнього середовища на рівні 0,2 % ВВП, держави-члени ЄС вже у 2018 році на захист довкілля витратили майже 2 % ВВП [8]. В розвинутих країнах світу близько 20 % інвестицій в природоохоронну сферу спрямовується на розробку екологічно чистих технологічних процесів.

Таблиця 1

**Динаміка витрат на природоохоронну діяльність в Україні
(розраховано за даними [5-7])**

Показники	Роки									
	2000	2010	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Сукупні витрати на охорону навколишнього середовища, млн. грн.,	3224,3	13128,1	20377,9	21925,6	24591,1	32488,7	31492,0	34392,3	43735,8	41332,2
<i>коефіцієнти зростання</i>										
до попереднього року				1,08	1,12	1,32	0,97	1,09	1,27	0,95
до 2010 року			1,55	1,67	1,87	2,47	2,40	2,62	3,33	3,15
до 2000 року		4,07	6,32	6,80	7,63	10,08	9,77	10,67	13,56	12,82
в тому числі: капітальні інвестиції	605,9	2761,5	6038,8	7959,9	7675,6	13390,5	11025,6	10074,3	16255,7	13239,6
<i>коефіцієнти зростання</i>										
до попереднього року				1,32	0,96	1,74	0,82	0,91	1,61	0,81
до 2010 року			2,19	2,88	2,78	4,85	3,99	3,65	5,88	4,79
до 2000 року		4,56	9,97	13,14	12,67	22,10	18,20	16,63	26,83	21,85
з них на капітальний ремонт засобів природоохоронного призначення	233,3	498,00	662,1	640,8	484,9	612,6	1142,6	1214,5	1463,3	1691,2
<i>коефіцієнти зростання</i>										
до попереднього року				0,97	0,76	1,26	1,87	1,06	1,20	1,56
до 2010 року			1,33	1,29	0,97	1,23	2,29	2,44	2,93	3,40

до 2000 року		2,13	2,84	2,75	2,08	2,63	4,90	5,21	6,27	7,25
поточні витрати	2618,4	10366,6	14339,1	13965,7	16915,5	19098,2	20466,4	24318,0	27480,1	28092,6
коефіцієнти зростання										
до попереднього року				0,97	1,21	1,13	1,07	1,19	1,13	1,02
до 2010 року			1,38	1,35	1,63	1,84	1,97	2,35	2,65	2,71
до 2000 року		3,96	5,48	5,33	6,46	7,29	7,82	9,29	10,49	10,73

Як позитивну тенденцію в Україні слід відзначити стабільне зростання за показником видатків державного бюджету на охорону навколишнього природного середовища, хоча частка цих витрат у загальній структурі видатків зведеного бюджету залишається незначною (%): так, за даними [7] цей показник склав у 2014 році – 0,67, у 2015 році – 0,81, у 2016 році – 0,75, у 2017 році – 0,70, у 2018 році – 0,66, у 2019 році – 0,71 та у 2020 році – 0,57.

Необхідно визнати, що хоча останнім часом і спостерігалось зростання витрат на охорону навколишнього середовища, їх рівень явно недостатній для розв’язання існуючих в Україні екологічних проблем. Крім того, потребує вдосконалення і система інформування про стан природоохоронної діяльності в Україні, система показників, що характеризують рівень використання природних ресурсів в різних регіонах, вплив підприємств різних галузей економіки на довкілля, якість заходів в галузі природоохоронної діяльності, зокрема інноваційного характеру, споживання підприємствами природних ресурсів (матеріаломісткість, енергомісткість) та забруднення ними довкілля тощо, не дозволяє отримати вичерпної інформації.

Підводячи підсумок проведеному аналізу, зазначимо, що на сучасному етапі розвитку перед українською державою постало завдання забезпечення інтегрованого підходу до сталого розвитку довкілля, коли вирішення екологічних проблем є, з одного боку, завданням, а з іншого – інструментом більш справедливому розподілу суспільного багатства, що згодом буде впливати на технологічну перебудову економіки та забезпечення сталого розвитку країни в цілому.

Систему елементів переходу економіки України до сталого екологоорієнтованого розвитку, яка включає передумови, цілі, принципи екологічної політики, систему необхідних для цього заходів та законодавче забезпечення, представлено на рис. 1. Принциповими екологічними, економічними та соціальними результатами такої перебудови економіки, як зазначається в [3, 9], повинні стати: забезпечення доступності та сталого управління водними ресурсами та санітарією; забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх; забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст, інших

населених пунктів; забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва; вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками; поступове завоювання Україною ринків товарів та послуг, актуальність в яких зростатиме в найближчі десятиріччя; підвищення експортного потенціалу країни; конверсія виробничого потенціалу України в напрямі підвищення наукової та інформаційної ємності й зниження матеріало- та енергоємності продукції; ефективне використання потужностей науково-виробничого комплексу (особливо це стосується ВПК України); зменшення деструктивного тиску на екосистеми країни та оздоровлення середовища проживання людей; створення нових робочих місць для використання інтелектуального потенціалу України; створення умов для експорту навчальних та тренінгових програм з обслуговування продукції екологічного призначення, що буде виготовлятися на експорт.

Зазначимо, що відповідно до ст. 3 Закону України „Про охорону навколишнього природного середовища” однією з найважливіших умов його збереження визначено екологізацію матеріального виробництва на основі комплексності рішень у питаннях охорони навколишнього природного середовища, використання та відтворення відновлюваних природних ресурсів, широкого впровадження новітніх технологій [12].

Головними заходами щодо забезпечення екологізації виробництва та споживання товарів і послуг в Україні, як зазначається в праці [10, с. 271-272], повинні бути:

- розробка програми організаційного забезпечення та створення фінансових умов для екологізації виробничого комплексу України;
- упровадження комплексу економічних інструментів заохочення екологічного виробництва та споживання;
- підвищення українськими підприємствами експортного потенціалу щодо екологічного спрямованих товарів і послуг;
- створення у науково-промислових районах технополісів для генерації технологій, матеріалів та знань;
- ідеологічне забезпечення процесу екологізації суспільного виробництва та послуг споживання;
- формування освітнього рівня населення країни, достатнього для реалізації завдань екологізації;
- створення системи організаційних, адміністративних та соціальних інструментів для сприяння розвитку внутрішнього попиту на екологічні товари і послуги.

Погоджуючись в цілому з запропонованою системою заходів з екологізації виробництва, необхідно зазначити, що окремі позиції, які віднесено в праці [10, с. 271] до заходів, по суті є результатами екологізації, наприклад, підвищення експортного потенціалу за рахунок продажу екологічно спрямованих товарів (послуг).

В Україні, яка здійснила в короткий термін перехід до ринкової економіки, подолавши багато складних бар'єрів, змінився і підхід до вирішення природоохоронних проблем, в тому числі за рахунок підвищення відповідальності підприємств за проведення заходів по скороченню викидів й скидів забруднюючих речовин у навколишнє середовище та зменшення шкідливого впливу на стан біосфери та здоров'я населення. Це знайшло відображення в низці Законів України та інших стратегічних та нормативних документів в галузі охорони навколишнього середовища та сталого розвитку (див. рис.1).

Важливим результатом діяльності Уряду та Кабінету Міністрів України в екологічній сфері стало прийняття таких основоположних документів: у 2007 році „Концепції національної екологічної політики на період до 2020 року” [11], основною метою якої є стабілізація і поліпшення екологічного стану території держави шляхом утвердження національної екологічної політики як інтегрованого чинника соціально-економічного розвитку України для забезпечення переходу до сталого розвитку економіки та впровадження екологічно збалансованої системи природокористування; у 2019 році Закону України „Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року”, яким визначено існуючі проблеми та сучасний стан довкілля в Україні; сформульовано мету, засади, принципи та інструменти державної екологічної політики; обґрунтовано стратегічні цілі та завдання; етапи реалізації державної екологічної політики, основи моніторингу та оцінки виконання; визначено очікувані результати реалізації екологічної політики держави та розроблено систему відповідних показників.

ок економіки України ічний аспект)

юдавча база

про охорону навколишнього
овища" (1991 р.); Закон
сновні засади (стратегію)
чної політики України на
юку"; Закон України „Про
юго повітря" (1992 р.); Закон
атифікацію Конвенції про
го різноманіття" (1994 р.);
о оцінку впливу на довкілля"
України „Про ратифікацію
Енергетичної Хартії, що
лі (2009 р.); Договір до
її та Заключний акт до неї
України «Про ратифікацію
цію між Україною, з однієї
Європейським Союзом,
товариством з атомної енергії
а-членами, з іншої сторони»
райни „Про зону надзвичайної
ї" (2000 р.); Закон України
кавну програму формування
огічної мережі України на
.000 р.); Закон України „Про
и до Протоколу про охорону
редовища до Договору про
l р.); «Концепція Стратегії
гічної політики на період до
р.); Проект Стратегії сталого
о 2030 року (Проект 2017 р.);
кень Конвенцій Ріо в
ітику України (Проект
лі сталого розвитку України
30 року, Указ Президента
9 від 30.09.2019 року.

Цілі

забезпечення доступності та сталого управління водними
ресурсами та санітарією; забезпечення доступу до
недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії
для всіх; забезпечення екологічної стійкості міст, інших
населених пунктів; забезпечення переходу до
раціональних моделей споживання і виробництва;
вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною
клімату та її наслідками; збереження та раціональне
використання океанів, морів і морських ресурсів в
інтересах сталого розвитку; захист та відновлення
екосистем суші та сприяння їх раціональному
використанню, раціональне лісокористування, боротьба з
опустелюванням, припинення і повернення назад
(розвертання) процесу деградації земель та зупинка
процесу втрати біорізноманіття.

Система заходів переходу до сталого розвитку України

- організація моніторингу забруднень і джерел забруднення, системного моніторингу за трансформацію ландшафтів і агроландшафтів, зміною стану наземних і водних екосистем під впливом антропогенних навантажень;
- оцінка негативних впливів на людину й екосистеми стосовно гранично допустимих і критичних рівнів забруднень та антропогенних навантажень, розробка критеріїв допустимості і критичності цих впливів на різні елементи біосфери й людину;
- оцінка екологічної, економічної, соціальної та естетичної шкоди навколишньому середовищу;
- прогноз динаміки антропогенних впливів і навантажень на біосферу, оцінка їх негативних наслідків;
- обґрунтування пріоритетних напрямів природоохоронної діяльності та розв'язання ресурсо-екологічних проблем соціально-економічного розвитку регіону, області й району з урахуванням вимог ресурсо-екологічної безпеки;
- розробка ефективних та еколого безпечних техніко-технологічних рішень, оптимальне, з огляду на екологічні критерії, розміщення підприємств і виробництв, що дасть можливість істотно зменшити негативні навантаження на природу;
- визначення напрямів, способів та методів реструктуризації та модернізації еколого небезпечних виробництв і підприємств.

розвитку України (узагальнено авторами за матеріалами [1-3, 9-11])

Література:

1. Проект Стратегії сталого розвитку України до 2030 року (Проект 2017 року). URL: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf (дата звернення: 27.04.2020 р.).
2. Інтеграція положень Конвенцій Ріо в національну політику України (Проект ПРООН). Офіційний сайт UNDP Україна. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home.html> (дата звернення: 27.04.2020 р.).
3. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України № 722/2019 від 30.09.2019 року. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 24.04.2020 р.).
4. Rankings The overall performance of all 193 UN Member States (2021). URL: <https://dashboards.sdgindex.org/rankings> (дата звернення 10.10.2021 р.).
5. Статистичний збірник „Довкілля України за 2018 рік” : за ред. О.М. Прокопенко. Державна служба статистики України, 2019. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.04.2020 р.).
6. Статистичний збірник „Довкілля України за 2017 рік” : за ред. О.М. Прокопенко. Державна служба статистики України, 2018. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 10.04.2020 р.).
7. Видатки зведеного бюджету України, МінФін. Видатки зведеного бюджету України, 2019. URL: minfin.com.ua (дата звернення 04.02.2021 р.).
8. Савісько М. Скільки Україна витрачає на покращення екологічної ситуації? Занадто мало // Економічна правда, 21.01.2020 р. URL: <https://www.erpravda.com.ua/publications/2020/01/21/656053/> (дата звернення 09.10.2021 р.).
9. Стан навколишнього середовища і його вплив на трудові ресурси Львівської області / [М.І. Долішній, В. М. Трегобчук, Г.Д. Гуцуляк та ін.]. Чернівці: Прут, 1999. 155 с.
10. Методи оцінки екологічних втрат : [монографія] / Л.Г. Мельник, О.І. Корінцева. Суми: ВТД „Університетська книга”, 2004. 288 с.
11. Розпорядження від 17 жовтня 2007 р. N 880-р „Про схвалення Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року” URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/880-2007-%D1%80#Text> (дата звернення 08.10.2021 р.).
12. Закон України „Про охорону навколишнього природного середовища” // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991. № 41, ст. 546.
13. Закон України „Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року” // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 16, ст.70. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення 10.10.2021 р.).

ПРІОРИТЕТИ УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Зось-Кіор М.В., д.е.н., професор,

Полтавський державний аграрний університет,

Гнатенко І.А., д.е.н., доцент,

Київський національний університет технологій та дизайну

Annotation. *It is determined that in the process of formation of state priorities of business development it is necessary to take into account scenario foresights of innovative economy and on this basis to form own strategy of definition of state priorities. The stages of definition of the state priorities of development of business in innovative economy according to the scenario «New innovative course» are offered.*

Keywords: *management, innovations, resources, modeling, state priorities, entrepreneurship, means of regulatory outflow, institutional environment.*

Роль держави як найважливішого інституту інноваційного підприємництва важко переоцінити. Зокрема держава як організація володіє конкурентними перевагами в реалізації засобів регуляторного впливу (примусу, контролю, відповідальності, покарання), що за вдалого їх застосування, підсилює результативність вже сформованих пріоритетів розвитку підприємництва. У цьому полягає унікальність впливу державного апарату як інституціонального суб'єкту на вітчизняне підприємництво та його зовнішнє середовище. Зазначені факти обумовлюють актуальність проведеного дослідження.

Питання необхідності участі держави у формуванні інституціонального середовища знаходилася у фокусі багатьох дослідників [1-12].

Державний протекціонізм інноваційності, творчості, креативності та неординарності мислення стартаперів взагалі визначає ефективність перетворення інституціональної матриці за ринкових умов [2]. Слід враховувати, що комерціалізація будь-якого інноваційного проекту стартапів передбачає наявність гаранту, який би законодавчо упорядковував та захищав інтелектуальне їхнє право, тож держава у цьому сенсі виступає як зовнішня сила, яка наглядає за дотриманням прав суб'єктів підприємницької діяльності, які комерціалізують ідею [8, 12]. Ще одна важлива інституціональна функція держави полягає у тому, що державні інститути мають створювати ефективні умови для конкуренції, через синтез доступу резидентів та нерезидентів до вітчизняного підприємництва, що є чинником обмеження монополізованості національного підприємництва та недобросовісної конкуренції [4]. Тож чим справедливіше умови створює держава до, наприклад, фінансового забезпечення інноваційної діяльності різним суб'єктами господарювання, тим більш ефективніша підприємницька діяльність.

Отже, аналізуючи роль держави у формуванні інституціональної матриці засобами визначення ефективних державних пріоритетів розвитку підприємництва, можемо зауважити, що, по-перше, держава є провідним актором в зазначеній матриці та сама є власником – підприємцем (державні підприємства), що забезпечує широкомасштабне виробництво суспільних благ. По, друге – виступає у ролі великого споживача благ. По-третє – регулює діяльність підприємницьких одиниць за допомогою законодавчої, виконавчої та судової влади. Даний висновок нашоухе нас на важливість розвитку як колективного або приватного підприємництва, так і державного, що є вкрай необхідним для формування інноваційної економіки.

Таким чином, при визначенні державних пріоритетів розвитку підприємництва провідна роль належить держави, як ініціатору зміни інституціонального середовища. За допомогою законодавчої, виконавчої та судової гілок влади, в межах яких формуються державні пріоритети, держава бере участь у формуванні, підтримці та стимулюванні інноваційної та підприємницької політики.

Погоджуючись з наведеною думкою авторів стосовно ролі держави в регулюванні інноваційною діяльністю, де держава виступає навіть як її учасник [8-10], конкретизуємо їх думку.

Для цього пригадаємо концептуальну сутність самої підприємницької діяльності з дифузії інновацій. Так, підприємницька діяльність – це один з найбільш ризикових видів діяльності в інноваційній економіці і ґрунтується на ініціативних особистісних починаннях підприємця, які пов'язані зі значними фінансовими, техніко-технологічними і ресурсними витратами.

З цих причин інноваційна діяльність часто є не вигідною для господарюючих суб'єктів.

Цією обставиною і зумовлюється провідна роль державного регулювання даною сферою, головна мета якої повинна складатися з визначення законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади таких пріоритетів, щоб зацікавити суб'єктів підприємницької діяльності займатися інноваційною діяльністю, створюючи для цього умови шляхом модернізації інституціонального середовища.

Держава, на відміну від фірми та домогосподарства, не тільки зобов'язана підкорятися встановленим нею ж правилам та обмеженням, але й розробляти формальну частину цих правил із застосуванням підсистем.

Отже постає картина чотириестичної ролі держави з позицій формування державних пріоритетів. Держава утворює законодавчу базу (правила ведення підприємницької діяльності в інноваційній економіці), яка має стимулювати інноваційний розвиток підприємництва, як приклад: захист приватної власності; заохочення інноваційних ідей; залучення інвестицій до інноваційних проєктів; надання пільг підприємцям, які створюють нові робочі місця та активізують нестандартні форми зайнятості; захист від

недобросовісної конкуренції; антимонопольне законодавство тощо. З усіх зазначених правил ведення підприємницької діяльності, які встановлені державою фундаментально, і є формальні норми, пов'язані із захистом саме інноваційності як найважливішого концепту розвитку підприємництва, без чого взагалі існування інноваційної економіки є неможливим.

Важливість розвитку державного підприємництва в інноваційній економіці демонструють на своєму прикладі Швейцарія, Сінгапур, Німеччина, Австрія, Франція, Португалія, Польща, Південна Корея, Велика Британія, Швеція та інші країни, які мають значний державний підприємницький сектор, що забезпечує національно-виробничу міцність та є резервним запобіжником забезпечення соціальних гарантій на випадок неефективності функціонування приватного сектору. Загальновідомим фактом є те, що в межах кейнсіанської, неокласичної та інших теорій завжди точилися суперечки стосовно необхідності взагалі розвитку державної власності, а також державного регулювання підприємництвом в економіці інноваційного типу. Як приклад, представники класичної політекономії вважали, що немає потреби у державі втручатися в функціонування ринку (який за допомогою ринкових сил є саморегулюючим та спроможним забезпечити самостійно баланс попиту та пропозиції). Проте в умовах жорсткої конкуренції між підприємцями, недосконалої інституціональної матриці, що чинять негативний вплив на інноваційну діяльність, активна державна політика є необхідною. Отож поставши іманентним феноменом в національній економіці, державне регулювання підприємництвом утворює бажане інституціональне середовище, яке ґрунтується на сукупності удосконалених приписів (нормативно-правових актів), правил, норм, засад тощо, які стимулюють перетворення в інноваційній економіці. Взаємодія в межах інституціональної матриці акторів ринку та планомірне державне регулювання утворюють нормативність (погма – керівний початок, правило) системи інституціонального середовища, що обумовлює інтенсивне економічне зростання національної економіки.

Нормативність може слугувати мотиватором генерації вітчизняного науково-технічного розвитку, проте вона повинна мати цільову направленість, тобто ґрунтуватися на принципі цілепокладання, який реалізує держава при формуванні державних пріоритетів розвитку підприємництва. Взаємозв'язок цілей утворює тісне коло державних стратегій із загальнонаціональними ідеями (місіями, підцілями) розвитку підприємництва, ефективна реалізація яких можлива за умов урахування:

інституціонального середовища розвитку підприємництва (системи правил, регулятивних та розподільчих інститутів), яке визначає умови функціонування підприємництва та координує діяльність людей;

зацікавленого уряду, який здатний забезпечити вирішення стратегічних та тактичних задач інноваційного розвитку засобами розробки ефективного нормативно-правового забезпечення (правових інститутів);

економічної системи, здатної сприймати адміністративні та економічні методи впливу з боку органів державної влади;

ресурсів та потенціалу, що робить можливим реалізацію поставлених цілей.

Водночас слід враховувати, що визначення державних пріоритетів розвитку підприємництва не завжди зводиться до директивного систематизованого набору команд або рекомендацій, направлених на поліпшення умов ведення бізнесу через поліпшення функціонування формальних інститутів. Тому, що саме визначення державних пріоритетів передбачає розробку комплексу оновлення як формальних, так і неформальних правил або приписів, які окреслюють певну модель інституціональної матриці, що формує поведінку стейкхолдерів економіки, націленої на продукування інновацій. За такого регулювання простежується «дуєт» формування державних пріоритетів розвитку підприємництва з залученням формальних та неформальних інститутів.

Загальновідомим є те, що в національному середовищі (будь-якого сегменту) визначена наявність форсайтів, які ґрунтуються інколи на непередбачуваній реактивній зміні інституціональної матриці підприємництва, що автоматично призводить до зміни неформальних установок – ментальності, норм поведінки індивідумів, які формують моделі підприємницької поведінки та задають подальший тренд розвитку національної економіки. Світові тенденції інноваційного розвитку підприємництва демонструють необхідність урахування сценарного форсайту в процесі визначення державних пріоритетів, які обумовлюють інституціональні перетворення та призводять до переосмислень філософії підтримки системи підприємництва. З позицій індивідуалізму, особлива увага повинна належати розвитку людського фактору, за допомогою якого формуються інституціональні перетворення. Вже сьогодні чітко простежується процес формування принципово нової моделі визначення пріоритетів розвитку підприємництва, в межах якої підвищується здатність адекватного сприйняття існуючих технологічних, економічних та інших глобальних викликів, які провокуються внаслідок підсилення синергії наднаціональних інститутів в межах регіональної інтеграції.

Визначено, що в процесі формування державних пріоритетів розвитку підприємництва необхідно враховувати сценарні форсайти інноваційної економіки та на цій основі формувати власну стратегію визначення державних пріоритетів. Запропоновані етапи визначення державних пріоритетів розвитку підприємництва в інноваційній економіці за сценарієм «Новий інноваційний курс». Конкретизовано, що ефективність реалізації запропонованих етапів знаходиться у прямій залежності від інтелектуального рівня державних посадовців, їх адміністративного досвіду у напрямку стратегування. На цій основі визначено необхідність реформування ринку праці та інфраструктурних елементів, що на ньому представлені. Визначено пріоритетність державного

регулювання інфраструктури розвитку підприємництва та необхідність створення на ринку праці критичної маси інтелектуального кадрового потенціалу. Враховуючи, що основним постачальником інтелектуального потенціалу для підприємництва є ринок праці, акцентовано увагу на необхідності його врахування при формуванні механізму державної підтримки інноваційного розвитку підприємництва. Запропоновано напрямки удосконалення інфраструктури підприємництва, необхідної для реалізації методології неінноваційного формування державних пріоритетів розвитку підприємництва на національному рівні.

Література:

1. Гнатенко І. А. Визначення інновацій як інструментарію національного підприємництва. Науковий вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Серія «Економіка». 2018. Т. 23. Вип. 5 (70). С. 38-42.
2. Гнатенко І. Вплив національного інноваційного підприємництва на сталий розвиток ринку праці. Вісник Херсонського державного університету. 2018. № 32. С. 69–72.
3. Гнатенко І. А. Методологічні основи інституціонального аналізу національної системи інноваційного підприємництва. Науковий журнал «Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії». 2018. № 6 (18). С. 70-74.
4. Гнатенко І.А. Методологічні аспекти розвитку інноваційного підприємництва: теорія та практика: монографія. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2019. 253 с.
5. Зось–Кіор М. В. Мотиваційні аспекти управління еколого-економічним потенціалом аграрних підприємств. Науковий вісник ПУЕТ. Серія «Економічні науки». №1(97). 2020. С. 26-31.
6. Зось–Кіор М.В. Оцінка персоналу організації в системі корпоративного тайм–менеджменту. Економічний форум. 2020. № 3. С. 57-63.
7. Brockova K., Rossokha V., Chaban V., Zos-Kior M., Hnatenko I., Rubezhanska V. Economic mechanism of optimizing the innovation investment program of the development of agro-industrial production. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. 2021. Vol. 43. No. 1. P. 129-135.
8. Lozhachevska O., Navrotska T., Melnyk O., Kapinus L., Zos-Kior M., Hnatenko I. Management of logistics and marketing behavior of innovation clusters in territorial communities in the context of digitalization of society and the online market. Laplage in Journal, 2021. 7(3), p. 315-323.
9. Mayovets Y., Vdovenko N., Shevchuk H., Zos-Kior M., Hnatenko I. Simulation modeling of the financial risk of bankruptcy of agricultural enterprises in the context of COVID-19. Journal of Hygienic Engineering and Design. 2021. Vol. 36. pp. 192-198.

10. Rossokha V., Mykhaylov S., Bolshaia O., Diukariev D., Galtsova O., Trokhymets O., Ilin V., Zos-Kior M., Hnatenko I., Rubezhanska V. Management of simultaneous strategizing of innovative projects of agricultural enterprises responsive to risks, outsourcing and competition. Journal of Hygienic Engineering and Design, (2021) Vol. 36, pp. 199-205.

11. Zos-Kior M., Hnatenko I., Isai O., Shtuler I., Samborskyi O., Rubezhanska V. Management of Efficiency of the Energy and Resource Saving Innovative Projects at the Processing Enterprises. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. 2020. Vol. 42. No. 4. P. 504-515.

12. Zos-Kior M. The impact of migration processes on the management of socio-economic development and self-organization of the individual. Вісник Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького. Серія «Економічні науки». 2020. Випуск 1. С. 4-9.

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МОДЕЛЕЙ НАВЧАННЯ В СФЕРІ ОСВІТИ

Шевченко О.О., д.н. з держ. упр.,

*професор кафедри публічного управління та економіки,
Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського,*

Хватова О.Г., аспірантка,

КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР,

Гикало Ю.В.,

*здобувач кафедри публічного управління та адміністрування,
Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України*

Annotation. *The necessity to introduce innovative models of training in the education development system in Ukraine is substantiated. It is determined that interaction at the individual and institutional level is considered one of the most effective tools for building the education system. It is concluded that a reasonable model of online learning has a high potential for its implementation in Ukraine and will contribute to the modernization of Ukrainian education in general.*

Keywords: *innovative development of education, model of network form of education, network interaction, strategies of organization of training.*

Інновації в освіті це комплекс елементів педагогічного процесу, які дають змогу ефективно вирішувати завдання розвитку і саморозвитку творчої особистості, це організаційні та змістові нововведення, що є необхідними для нарощування інноваційного потенціалу освітньої системи.

Наразі освіта України реагує на нові суспільні виклики, реалії, враховує

тенденції, перспективи розвитку людства. Однак оновлення освітньої практики часто відстає від темпів цивілізаційного розвитку.

Однією з тенденцій розвитку системи освіти є адаптація освітнього процесу до запитів і потреб особистості. Зміна традиційного способу життя породжує нові вимоги, які спонукають людину краще розуміти інших і світ загалом. У цьому контексті освіта є механізмом формування суспільного і духовного життя людини і галуззю масового і духовного виробництва. Суспільству майбутнього потрібні люди з актуальними знаннями, гнучкістю і критичністю мислення, творчою ініціативою, високим адаптаційним потенціалом.

У багатьох країнах державна освітня політика вважає високий професійний і загальнокультурний рівень населення важливою умовою соціально-економічного розвитку, збереження і підвищення конкурентоспроможності національної економіки на світових ринках, безпеки і соціальної стабільності. Змінюється державна освітня політика і в Україні. Розпочалося становлення нових парадигм освіти, орієнтованих на входження нашої країни у світовий освітній простір, поглиблюються тенденції диференціації освіти. В статті 9 Закону України «Про освіту» визначені форми здобуття освіти: «інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева); індивідуальна (екстернатна, сімейна (домашня), педагогічний патронаж, на робочому місці (на виробництві); дуальна» [1].

Метою впровадження інноваційних моделей навчання в сфері освіти:

- задоволення освітніх потреб здобувачів освіти;
- створення умов для оволодіння освітньою програмою здобувачами освіти;
- розширення доступу здобувачів освіти до сучасних технологій і засобів навчання;
- раціональне та ефективне використання ресурсів учасників мережевої взаємодії.

Однією з інноваційних форм є мережева. Застосування мережевої форми здобуття освіти може поєднуватися із очною (денною та вечірньою), заочною та дистанційною формами, організовуватися як для груп так і окремих здобувачів освіти з метою забезпечення їх індивідуальної освітньої траєкторії.

В освіту мережева взаємодія прийшла із галузі економіки, в якій під мережевою структурою розуміють організаційні мережі з гнучкими зв'язками. Важливою ознакою, за якою визначають приналежність до мережевої структури, є автономність кожного учасника та його добровільна участь у взаємодії [3].

На даний момент українська освітня система знаходиться в пошуку сутнісних характеристик мережевої форми освіти, як однієї з інноваційних форм здобуття освіти. Така форма освіти може забезпечити використання в освітньому процесі таких інноваційних розробок як: підвищення керованості освітнього процесу, поліпшення якості навчання, підвищення іміджу освітньої

організації, забезпечення доступності реалізації освітніх прав здобувачів освіти.

Становлення оновленої освіти передбачає перехід освітньої системи до функціонування на нових організаційних та психолого-педагогічних засадах. Мережева освіта є інноваційною та суттєво розширює межі для здобуття більш якісної освіти. На відміну від традиційної освіти мережеве навчання засноване на ідеях «горизонтальної» навчальної діяльності та взаємного навчання, тобто вчення і навчання за моделлю «рівний - рівний». Основою ефективної діяльності мережевої освіти є педагогічне співтовариство, яке її використовує, а ресурси виконують роль засобу діяльності його учасників. Тільки сукупний потенціал підтримує розвиток педагогічної спільноти, яка розвивається сама і розвиває здобувачів освіти.

Не залишається осторонь і військова освіта України. Особливості умов проходження військової служби, високий рівень відповідальності за прийняті рішення, бурхливий розвиток озброєння та військової техніки передбачають особливі вимоги до підготовки військових фахівців та змушують вдосконалювати і підтримувати рівень професійної майстерності як фахівців, так і військовослужбовців. 7 жовтня 2021 року, на базі Національного університету оборони України імені Івана Черняховського відбулася нарада з проблемних питань трансформації військової освіти та підготовки військових фахівців. Під час наради обговорили важливі та нагальні питання трансформації системи військової освіти і підготовки військових фахівців з урахуванням стандартів НАТО. З 2021 року військова освіта має перейти на перспективну систему, яка передбачає серйозну кореляцією з кар'єрою офіцера, коли кожному наступному призначенню на вищу посаду передують обов'язкове підвищення рівня військової освіти [2].

Метою побудови мережевої взаємодії є такі цінності та принципи:

- «Свобода», яка задається за рахунок індивідуальної «планки» освітніх результатів навчання кожного здобувача освіти, свого темпу навчання, вибору форми навчання, або поєднання форм навчання;

- «Розвиток», ставиться за рахунок оцінки індивідуального прогресу здобувача освіти;

- «Співробітництво», колективні, групові, парні форми роботи; пошукова діяльність здобувачів освіти, діалогові форми вирішення освітніх завдань);

- «Відкритість» за рахунок використання різних форм навчання в рамках освітнього середовища, зокрема мережевого формату та широкого використання інформаційних технологій;

- «Варіативність та різноманітність» встановлюється самою мережею (складаючи формування ресурсів декількох організацій), різними індивідуальними траєкторіями для вивчення матеріалу, рівневими підходами та індивідуальними освітніми програмами.

Насамперед такий формат навчання покликаний вирішити проблеми

закладів освіти з нестачею педагогів, приміщень або обладнання, вибором кращих курсів або репетиторів. Розвиток мережевих освітніх технологій дає змогу будь-якій організації, колективу однодумців чи особі, яка навчається повноцінно увійти у глобальний інформаційний простір, стати більш доступною для всіх без винятку його учасників, отримати вичерпні дані про однодумців з інших країн, налагодити інформаційний обмін з ними.

Оскільки сьогодні ще немає чітких регуляторних рекомендацій, розроблених теоретичних та методологічних вимог до організації освітнього процесу за мережевою формою, ми пропонуємо такі моделі мережевої взаємодії: «заклад освіти – ресурсні центри», «індивідуальний вибір».

В моделі «заклад освіти – ресурсні центри» освітня програма реалізуються закладом освіти, що здійснює освітню діяльність (базова організація), але з використанням ресурсів інших організацій, в тому числі здійснюють освітню діяльність (суб'єкт освітньої діяльності). Суб'єкт освітньої діяльності представляє свою матеріально-технічну базу та інші ресурси, перш за все, для проведення освітньої практики, або реалізує передбачену договором частину освітньої програми і направляє інформацію до базового закладу освіти для заліку освоєння відповідних дисциплін (модулів) та практик. Документ про освіту, як правило, видає тільки базовий заклад. Ресурсний компонент цієї моделі включає професійні мережі, метою яких є надання довідкових, просвітницьких послуг та ресурсне забезпечення розвитку системи військової освіти. За тематичним спрямуванням цей компонент доцільно диференціювати на глобальні, регіональні, національні та галузеві ресурси. Як головний механізм обміну ресурсами, мережева взаємодія дає змогу сприяти об'єднанню всіх ресурсів щодо розвитку системи військової освіти.

В моделі «індивідуальний вибір» здобувачу освіти надається право самостійно вибрати необхідний йому навчальний предмет чи курс для засвоєння в іншому освітньому середовищі, що здійснює освітню діяльність. Число учасників цієї моделі може бути більше двох, але з кожним суб'єктом освітньої діяльності повинні бути укладені договори. Навчальний предмет чи курс може засвоюватися в організації-партнера з застосуванням виключно електронного навчання або із застосуванням дистанційних освітніх технологій, що має забезпечити вільний доступ до освітніх ресурсів. Кожен слухач буде мати можливість навчатися у зручний для себе час, у тому темпі, що він собі обирає. Навчальні матеріали мають бути зібрані і систематизовані у певну структуру, а їхня тематика - відповідати тематиці обраній здобувачем освіти.

Зміст мережевої взаємодії зацікавлених сторін у системі освіти може являти собою погоджену діяльність суб'єктів мережі по забезпеченню високого рівня якості, доступності та ефективності освітніх послуг, що здійснюється у формах спільної колективної розподіленої діяльності: взаємонавчання, методичне проектування, проектна діяльність, експертиза, порівняльні тематичні дослідження, спільне проведення заходів. Модель мережевої

взаємодії в розвитку освіти може базуватися на принципах професійної освіти в країнах ЄС, а саме принципах системності; синергетичності; безперервності; проектності; інноваційної взаємодії; багатоманітності; поліцентризму.

Модель мережевої взаємодії може включати: інформаційно-ресурсний компонент (спеціалізовані мережі, діяльність яких спрямована на надання інформації про цілі, завдання, управління освітою), проектний компонент (проекти зі спільної діяльності, спрямовані на вдосконалення організаційного та управлінського супроводу післядипломного навчання), компонент взаємодії (різноманітні моделі взаємодії на інституційному та індивідуальному рівні, спрямовані обмін інформацією, моніторинг, покращення, забезпечення якості в системах освіти і навчання).

Пропозиції адміністрації закладу освіти щодо організації здобуття освіти за мережевою формою можуть вносити учасники освітнього процесу, інші заклади освіти та інші суб'єкти, які можуть бути залучені до мережевої взаємодії. Зарахування здобувачів освіти на мережеву форму здобуття освіти може здійснюватися за їх заявою. У разі організації мережевої форми здобуття освіти за моделлю «індивідуальний вибір» для вивчення окремих навчальних предметів чи курсів у заяві здобувач освіти зазначає ці предмети чи курси.

Отже, політичні та соціально-економічні зміни, що відбуваються в нашій державі, особливо спрямовані на подальшу євроінтеграцію, не можуть не стосуватися системи професійної освіти. У сучасному світі науково-технічні та соціальні процеси швидко і кардинально змінюють умови служби і зміст професійної діяльності фахівця, внаслідок чого безперервно змінюються і розширюються коло професійних обов'язків та функцій службовців, стають інакшими їх професійні відносини. З огляду на це для вдосконалення професійної підготовки та перепідготовки кадрів можна скористатися можливостями мережевої форми здобуття освіти.

Запропонована мережева модель навчання, що забезпечує професійне підвищення кваліфікації дає можливість: максимально задовольнити їх запити, побажання й очікування у здобутті якісної освіти; зробити процес підвищення кваліфікації більш відкритим, неперервним і гнучким; вдосконалювати професійну майстерність без відриву від основної діяльності; індивідуалізувати процес навчання з орієнтацією на можливості та рівень професіоналізму військового, умови його діяльності; підвищити рівень професійної компетентності.

Завдяки універсальності мережева модель може бути застосована для будь-якого освітнього закладу, який здійснює підготовку фахівців засобами дистанційного навчання. Пропоновану модель підготовки фахівців можна реалізувати через освітню технологію, яка сприяє організації навчального процесу, спрямована на професійну діяльність тих, хто навчається, з урахуванням їх здібностей, інтересів та особистої зацікавленості у результатах навчання.

Література:

1. Закон України Про освіту. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017. № 38-39. ст.380
2. Після внесення змін до чинного законодавства система військової освіти запрацює по-новому. Режим доступу: <https://www.mil.gov.ua/news/2021/10/07/pislya-vnesennya-zmin-do-chinnogo-zakonodavstva-sistema-vijskovoї-osviti-zapraczuє-po-novomu-ivan-rusnak/>
3. Шведюк О. В. Визначення мережевої структури як сучасної форми координації економічної діяльності. Актуальні проблеми економіки. 2010. №5 (107). С.22-29.
4. Химинець В.В. «Інноваційна освітня діяльність». Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗППО, 2007. 364 с.
5. Botkin J. W. No Limits to Learning. A Report to the Club of Rome / J. W. Botkin, M. Elmadjra, M. Malitza. Oxford etc. 1979. P. 25–30.

РОБОТА ПОЗАШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ: ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА

Шевченко Н.О.,

завідувач кафедри публічного управління та права,

Шабасєва Л.М.,

аспірант кафедри публічного управління та права,

КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»

Дніпропетровської обласної ради

Annotation. *The joint activity of the school, out-of-school bulk institution and parents is considered. Vectors of activity of out-of-school educational institution in the New Ukrainian school are revealed. The mechanisms of relations of all participants of the educational process are determined.*

Keywords: *family, partnership pedagogy, out-of-school, system of mechanisms, personality.*

В умовах становлення України як самодостатньої незалежної держави особливої актуальності набуває питання позашкільної педагогіки та педагогіки партнерства як на рівні здійснення державної політики, так і на рівні функціонування організацій.

Позашкільна педагогіка - це педагогіка виховання вільної дитини, яка будується на основі закону творчості, що передбачає залучення дітей до реальної співтворчості, інтелектуального діалогу, гармонізації спілкування.

Позашкільна педагогіка не допускає будь-якого примусу, побоювання і страху. Вона є прихильницею розвитку незалежної думки, розробки системи діалогічних прийомів співтворчості та інтелектуальної напруги, педагогіки партнерства.

Головна особливість позашкільного педагогічного процесу полягає в тому, що він будується на взаємній співтворчості педагогів і дітей, на їхній дружбі і духовній спільності, визнаній самостійності особистості дитини на взаємоповазі і взаємній зацікавленості у суспільному успіхові у результаті діяльності.

Позашкільна робота є складовою і невід'ємною частиною всієї навчально-виховної роботи, яка проводиться для дальшого удосконалення знань, вмінь і навичок вихованців, підвищення їхнього культурного рівня психологічної і практичної підготовки до праці і фізичного загартування.

В статті 14 Закону України «Про освіту» визначена мета позашкільної освіти «розвиток здібностей дітей та молоді у сфері освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості, здобуття ними первинних професійних знань, вмінь і навичок, необхідних для їх соціалізації, подальшої самореалізації та/або професійної діяльності» [1].

Педагогічний процес у позашкільному закладі - явище більш виховне, аніж дидактичне, бо основною його характеристикою є не пізнання, а духовні стосунки. Цей процес не можна ототожнювати з навчанням. Перед ним не ставиться завдання опрацьовувати державний стандарт загальної освіти. Його логічно розглядати як процес соціально-педагогічної взаємодії. Надзвичайно важливим моментом є співробітництво педагогів школи з організаторами позашкільного педагогічного процесу.

Педагоги шкіл вступають у безпосередні контакти з вихователями позашкільних закладів з метою реалізації однієї спільної мети - всебічного і гармонійного розвитку особистості дитини. На цій основі взаємні зв'язки здійснюються в різних педагогічних секціях за умови спільного вирішення виховних проблем, упорядкування, корекції і координації зусиль з метою стимулювання розвитку дитячих обдарувань та інтересів. Заняття дітей в гуртках і секціях не повинні бути для вчителів справою тільки позашкільних закладів.

Партнерство школи і позашкільного закладу починається з усвідомлення їх спільної мети, створення умов подальшого розвитку дитини, використовуючи при цьому кожний крок до педагогічної співпраці з іншими впливами, що взаємодіють один з одним і справляють єдиний спільний вплив на особистість.

Не менш важливою є партнерство школи і позашкільних закладів з батьками. Метою такої співпраці є розкриття можливостей більш раннього і плідного розвитку дітей у позаурочний час, інформування батьків щодо методики домашньої педагогічної роботи, щодо закріплення особистих здібностей та інтересів дітей.

Така спільна робота вчителів і педагогів позашкільних закладів з батьками, надзвичайно важлива тоді, коли діти переживають складні періоди життя. В цей час відбувається своєрідний «пик» якісних змін дитини, коли вона природно самостверджується, замислюється над своїм «завтра». Саме в цей відповідальний період все залежить від того, чи можуть батьки разом із рештою виховних інститутів якомога ближче підійти до дитини, щоб повести в потрібному напрямку розвиток її внутрішніх сил.

Головна турбота такої спільної роботи - зробити все для того, щоб дитина і в сім'ї, і в позашкільних закладах, і в школі ні на хвилину не залишалася в ізоляції [5].

В умовах реалізації концепції Нової української школи відбувається зміна місії позашкільної педагогіки. В Україні основу її розвитку складають новації. Їх впровадження вдосконалює зміст позашкільної освіти відповідно до нових освітніх соціокультурних потреб і запитів суспільства, визначених соціально-політичними й економічними викликами XXI століття. Особливого значення набувають новації, що забезпечують конкурентоспроможність закладів позашкільної освіти, якість освітніх послуг, взаємодію закладів позашкільної освіти з місцевою владою і громадськістю.

Прикладом впровадження новацій в Дніпропетровській області може слугувати діяльність ряду позашкільних закладів.

На базі комунального закладу освіти «Обласний еколого-натуралістичний центр дітей та учнівської молоді» працює обласна заочна хіміко-біологічна школа для учнів 9- 11 класів, які мають бажання удосконалити, поглибити, систематизувати свої знання з природничих наук. Учні, які навчаються в Школі, набувають навичок лабораторних досліджень, навчаються методів оцінки, аналізу й обробки інформації; отримують поглиблені знання з предмета, що їх цікавить. Висвітлення результатів науково-дослідницьких робіт проходить на конференціях, семінарах, на обласному конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт обласної Природничої школи.

З метою залучення дітей та молоді до заходів з охорони білого лелеки, за ініціатииви Публічного акціонерного товариства «ДТЕК ДНПРООБЛЕНЕРГО», орнітологами Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара та працівниками комунального закладу освіти «Обласний еколого-натуралістичний центр дітей та учнівської молоді» був започаткований щорічний обласний конкурс «Лелека». Метою проведення Конкурсу є розширення знань учнівської молоді з наукової інформації про стан популяції білого лелеки в області, активізація громадської позиції молоді щодо збереження природи рідного краю, розвиток естетичних відчуттів при спілкуванні з природою.

У закладі «Центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді Дніпровського району» розроблено Програму впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в навчально-виховний процес

Центру, перспективним напрямом якої є дистанційне навчання. Воно особливо ефективне для учнів сільської місцевості, які віддалені від Центру. Використання інноваційних технологій сприяє розвитку мислення, здібностей, спонукає дітей до самостійних досліджень і творчих робіт, дає можливість реалізувати себе як неординарну, креативну особистість, свої пізнавальні здібності, прагнення до самовдосконалення й самореалізації.

В «Дитячому екологічному центрі міста Кам'янське» ведеться пошукова робота під час експедицій по об'єктах природно-заповідного фонду Дніпропетровщини для Міжшкільного екологічного музею центру. Під час таких екскурсій, польових експедицій учні знайомляться як з найпоширенішими видами рослин, тварин, грибів і лишайників, так і з рідкісними та червонокнижними видами місцевої флори і фауни. В центрі працюють діорами «Скіфський степ» і «Байрачний ліс».

Ценеповний перелік напрямів позашкільного навчання в Дніпропетровській області, за якими здійснюється робота позашкільля в умовах впровадження концепції Нової української школи.

Організація роботи позашкільних закладів освіти неможлива без чітко визначеної системи механізмів відносин усіх учасників освітнього процесу, насамперед з батьками вихованців.

На сьогодні сім'я відіграє визначальну роль не лише у формуванні особистості дитини, а й суспільства в цілому. Сім'я разом зі школою, позашкільним закладом освіти створює той найважливіший комплекс факторів і умов виховного середовища, який визначає ефективність всього освітнього процесу.

Проблема взаємовідносин сім'ї та позашкільної освіти виникла відносно недавно в педагогіці. Сім'я – один із головних виховних інститутів, значення якого у формуванні особистості дитини важко переоцінити. Лише в сім'ї, під керівництвом та з допомогою батьків дитина пізнає навколишній світ у всіх його складностях і багатогранних проявах, тут проходить її громадське становлення, формується світогляд та естетичні смаки. [3]

Батьки складають перше оточення дитини, в якому вона здобуває важливий життєвий досвід, знання про себе і пізнає навколишній світ; тут проходить її громадянське становлення, формується світогляд. В.О.Сухомлинський стверджував: «У сім'ї шліфуються найтонші грані людини-громадянина, людини-трудівника, людини-культурної особистості. Із сім'ї починається суспільне виховання. У сім'ї, образно кажучи, закладається коріння, з якого виростають потім і гілки, і квіти, і плоди. Сім'я – це джерело, водами, якого живиться повноводна річка нашої держави. На моральному здоров'ї сім'ї будується педагогічна мудрість школи» [6].

Важливою умовою ефективної роботи з дітьми є співробітництво школи і сім'ї, спрямоване на формування високого рівня педагогічної культури батьків. Особливості взаємин школи із сім'ями учнів регламентуються державними

документами. Так, в Законі України «Про освіту» визначені основні права і обов'язки батьків щодо виховання дітей, зокрема в статті 55, відзначено, що на батьків покладено однакову відповідальність за виховання і розвиток дитини [1].

Спільна робота позашкільного закладу і родини ґрунтується на принципах гуманістичної педагогіки: пріоритетності, що підкреслює величезне значення сім'ї у фізичному й духовному становленні особистості й суспільства; принцип громадянськості, що ґрунтується на усвідомленні педагогами і батьками місця кожної сім'ї у суспільно-державній системі; принцип демократизму, що означає встановлення партнерських взаємин у вихованні дітей; принцип гуманізації взаємин педагогів і батьків.

Означені принципи є орієнтирами у роботі з батьками і спрямовують її на оволодіння ними необхідними знаннями, вміннями, навичками і розвиток батьківської компетентності. Цілеспрямований науковий пошук у роботі позашкільних закладів із сім'ями гуртківців, реалізація сучасних підходів до педагогізації батьків неможливі без інновацій.

Однак на практиці в більшості позашкільних закладах, де намагаються працювати з батьками щодо формування їхньої педагогічної культури в інноваційному режимі, ця робота має стихійний і хаотичний характер[8].

Зумовлене це тим, що на теоретичному рівні не розкрито сутність та структуру феномена «формування педагогічної культури батьків». Без цього неможливо осмислити традиції й досвід минулого й окреслити інноваційні шляхи педагогізації сім'ї на майбутнє.

Кожна дитина неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями. Місія Нової школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками [2].

Один із ключових компонентів концепції Нової української школи є педагогіка партнерства, про яку йшла мова вище. Такого роду педагогіка ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками. В основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Особливістю роботи з батьківським колективом у позашкільному закладі, є постійна і тісна співпраця батьків з педагогами й учнями. До традиційних функцій батьківського колективу в позашкільному закладі додається ще й величезна за обсягом батьківська практична допомога та багатогранна творча складова партнерської співпраці[2].

Специфіка педагогічного процесу в позашкільних закладах полягає в тому, що він будується на основі духовного співробітництва вихователів, вихованців, батьків максимального використання індивідуального досвіду кожної дитини, ініціативи, самодіяльності, творчого спілкування. Вивчення педагогічних контактів закладу позашкільної освіти показало, що високі показники по всіх параметрах виховної діяльності дістаються тим педагогам,

що використовують комплексний підхід до виховання, знаходять перспективні і діючі форми масової і гурткової роботи.

Вплив сім'ї на дитину унікальний, а багато в чому й незамінний. У родині особистість формується в природних умовах, вихователі тут - найближчі й найдорожчі для дитини люди, з якими вона постійно спілкується і яким повністю довіряє [7].

У сім'ї не тільки задовольняються матеріальні, інтелектуальні й соціальні потреби дитини, а й закладаються основи вихованості особистості, її якості як майбутнього сім'янина, як члена суспільства. Життя, досвід і практика довели: саме позашкільним навчальним закладам та родині належить пріоритетна роль у вихованні і розвитку дитячих дарувань і творчої особистості.

У кожному позашкільному закладі має бути створений власний механізм взаємодії з батьками. Побудова цього механізму неможлива без чіткого уявлення про ті педагогічні проблеми, які можна вирішити тільки разом. А саме, розвитку і підтримки здібностей та інтересів дитини; допомога у визначенні з життєвими планами. вибором професії; взаємодія з метою підтримки здоров'я дитини; попередження та подолання конфліктів з однолітками, дорослими(педагогами, батьками та іншими); організація змістовного дозвілля дитини.

Поєднуючи зусилля педагогічного колективу позашкільного закладу, батьків та вихованців, ми зможемо вирішити вищезначені проблеми.

Установка на взаємозв'язок і співробітництво школи, сім'ї і позашкільних закладів набуває дійового характеру, якщо вони забезпечуються такими діями: спільне стимулювання розвитку духовно-моральних, інтелектуально-творчих, естетично-пізнавальних сил дитини, створення умов для постійних вправ у набутті позитивного досвіду соціально-перетворюючої діяльності, яка відповідає інтересам і творчим потребам дитини; об'єднання сил у збагаченні загальної культури та інтелектуальних здібностей; створення умов для максимального використання і стимулювання тих творчих здібностей, які відповідають природним особливостям дитини.

Література:

1. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380
2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / під. заг. ред. Бібік Н.М. К.; ТОВ «Видавнича дія «Плеяди». 2017. 206 с.
3. Дворук О. І. Процес виховання очима дитини. Педагогіка та конкретні методики. Черкаси: «Родзинка», 2006. С. 109.
4. Мосякова І. Ю. Концептуальні основи модернізації змісту позашкільної освіти»: практико орієнтований посібник. Київ: Педагогічна думка, 2018. Ч.1. 121 с.

5. Співпраця організаторів позашкільного закладу освіти з педагогами школи. Режим доступу: <https://yunist.org.ua/metodichniy-viddil/metodichna-skarbnichka/spivpratsya-organizatoriv-pozashkilnogo-zakladu-osviti-z-pedagogami-shkoli.php>

6. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка. К.: Радянська школа. 1978. 263 с.

7. Педагогіка партнерства. Режим доступу: <http://www.internatputivl.narod.ru/2017-2018/veresen/nova/02-11-2016-nush-2016-kopiya.pdf>

8. Хобзей П. Довіра до освіти починається з педагогіки партнерства, відкритості шкіл, поваги до кожної людини. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-novivni-novini-2017-12-02-dovira-do-osviti-pochinaetsya-z-pedagogiki-partnerstva-vidkritosti-shkil-povagi-do-kozhno>

ТЕЗИ НАУКОВИХ ДОПОВІДЕЙ

АЛГОРИТМІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ГОТЕЛЮ

Бовш Л.А.,

к. е. н., доцент,

Київський національний торговельно-економічний університет

Надскладні умови пандемічної кризи, викликані економією на витратах, ставлять готельний бізнес в режим безперервного моніторингу бізнес-середовища та постійного внутрішнього контролю бізнес-процесів. Стрімке гальмування економічної активності змусило суб'єктів господарювання переглянути методологію менеджменту в цілому і звернути увагу на цифрові можливості здійснення певних бізнес-операцій.

Наукові дослідження, у цей час, почали активно охоплювати питання антипандемічного управління. Адже соціально-економічна депресія створила передумови банкрутства або тимчасового припинення функціонування багатьох готелів. Так, у працях О'Ніл Дж., Йон Дж. розглянуто тактики готелів щодо витрат і переваг знижки на номери під час кризи [7]; Аві М. – бюджетування готелів [2]; Еффенді А., Гаді Прабово Б. – потенціал розвитку готельного бізнесу на основі фінансової ефективності [4]; Бовш Л., Гопкало Л та ін. – напрямки комплаєнс-контролю готелів [3]; Власова О. – комплаєнс-ризика [9]; Мілованович В. – вплив пандемії на готельний бізнес [6] тощо.

Зазначені наукові доробки сформували теоретичний базис дослідження умов, принципів та напрямів розвитку суб'єктів готельного бізнесу в умовах ескалації пандемічної кризи. Проте, незаперечним є факт обов'язкового контролю для запобігання ризикам і загрозам зовнішнього та внутрішнього середовища та, зокрема важливості внутрішнього контролю бізнес-процесів.

Внутрішній контроль є компонентом тактики бізнесу, тому його й будемо розглядати через призму принципів тактики бізнесу та концепцію внутрішнього контролю.

Перш за все, визначимося з опорною дефініцією. Так, внутрішній контроль представляє собою процес, спрямований на підтримку впевненості менеджменту в тому, що готель здатний забезпечувати ефективність і результативність своєї діяльності, в тому числі досягнення фінансових і операційних показників, збереження активів; дотримання фінансової дисципліни; комплаєнс законодавства, в тому числі медико-санітарних вимог пандемічного таймфрейму [8].

Виокремлюють наступні основні елементи внутрішнього контролю готельного суб'єкта (рис.1).

Рис. 1. Елементи внутрішнього контролю суб'єкта готельно-ресторанного бізнесу

Джерело: розроблено за [3; 5; 8].

Контрольне середовище суб'єкта готельно-ресторанного бізнесу складають бізнес-процеси та документи, на підставі яких здійснюється внутрішній контроль. Це можуть бути положення про стратегію, цілі та корпоративну культуру (цінності), організаційна структура, рівні прийняття тактичних рішень, фінансова звітність та аудиторські звіти, договори, контракти. Аналітичні маркетингові дослідження тощо.

Комплаєнс-ризиками передбачають оцінку ймовірності виникнення загроз і негативних наслідків: збитків (санкцій), додаткових утрат або недоотримання запланованих доходів; втрати репутації внаслідок невиконання вимог законодавства, нормативно-правових актів, ринкових стандартів, правил добросовісної конкуренції, правил корпоративної етики, виникнення конфлікту інтересів, а також внутрішніх документів [1]. Робота з ризиками є складною і трудомісткою, адже включає бізнес-процедури з ідентифікації ризиків, оцінці їхнього впливу на функціонування суб'єкта та управління ними. Управління ризиками за тактиками менеджменту здійснюється шляхом їх ігнорування (мінімальний вплив), нівелюється, або мінімізуються їх наслідки шляхом організації та здійснення внутрішнього контролю.

Тактичне маніпулювання ризиками безпосередньо залежить від бізнес-процесів і процедур роботи готельного суб'єкта. Повноцінно таку роботу під силу виконати тільки за допомогою айджилізації і фасилітації бізнесу.

Сьогодні готельний бізнес поступово імплементує усі можливі підходи і засоби, одними з найефективніших є досвід впровадження айджил-підходів в управлінні бізнес-процесами, клієнтським досвідом і враженнями. Так, якщо попередній досвід антикризового управління спирався, в основному, на стратегію очікування та адаптації, айджил-підходи як альтернатива, активують взаємодію на всіх рівнях відносин, підвищують ефективність процесів,

сприяють новим форматам та ресторанным концептам. В умовах пандемії готельний менеджмент змушений багато зусиль витратити на здійснення внутрішнього контролю, що забезпечує йому економічну безпеку та ризикозахисність. Тому цифрові технології здатні фасилітувати процедури контролю, зробити їх автоматичними та аналітично простими. Так, сьогодні активно впроваджуються в інформаційний простір готелю штучний інтелект, боти, CRM-системи тощо. Ці можливості економлять час, інтегрують та аналітично обробляють значні обсяги інформації, формують автоматичні блоки відповідей на стандартні питання споживачів в режимі 24/7, що якісно впливає на репутацію готелю тощо.

В свою чергу, процедури внутрішнього контролю потрібні для мінімізації ризиків. Так, у свої діяльності готельний менеджмент може використовувати наступні процедури внутрішнього контролю:

- документарне підтвердження всіх господарських операцій, що санаційною мірою виникнення конфліктів та штрафних санкцій;
- санкціонування (авторизація) господарських рішень та операцій, яке підтверджує їхню правомочність;
- розмежування повноважень і ротація обов'язків в системі менеджменту готелю, створення оперативних цілей та таймфреймів бізнес-процесів;
- фізичний контроль над економічною безпекою готелю;
- моніторинг, нагляд та контроль над строками та правильністю виконання бізнес-операцій і процесів.

Інформація та комунікація є важливими елементами в системі внутрішнього контролю, адже забезпечує функціонування готелю та можливість досягнення поставлених цілей. Адже вивчається інформаційне поле, його зміни, можливості маніпуляцій та тактичних дій в ринкових ітераціях.

В системі сучасної концепції внутрішнього контролю моніторинг здійснюється через поточний та періодичний моніторинг, а також шляхом самооцінки системи внутрішнього контролю. Оцінка та тестування системи внутрішнього контролю у бізнес-процесах передбачають. В свою чергу документування дизайну системи внутрішнього контролю (матриця ризиків та контрольних процедур), а також тестування контрольних процедур, визначення недоліків контролю та розробку планів коригуючих заходів.

Таким чином, застосування на практиці внутрішнього контролю сприяє підвищенню ефективності суб'єкта готельного бізнесу, зокрема сприяє фінансовій силі та безпеці, а також знижує ризик втрати активів, допомагає забезпечити достовірність фінансової звітності та дотримуватися вимог законодавства, в тому числі в умовах пандемії та техногенних ризиків.

З огляду на зазначене, рекомендуємо проводити внутрішній контроль в розрізі тактики бізнесу за наступним алгоритмом (рис. 2).

На основі запропонованої моделі дій досягаються тактичні цілі готелю та здійснюється внутрішній контроль процесів, що дозволяє сформулювати

проблемні питання у функціонуванні готелю, розробити план дій щодо їх подолання та забезпечення економічної безпеки, відкорегувати гіпотези та бізнес-процеси.

Слід зазначити, що цифровізація бізнес-процесів формує більш якісне поле для здійснення внутрішнього контролю, адже постійно актуалізуюча інформація знаходиться в постійному доступі.

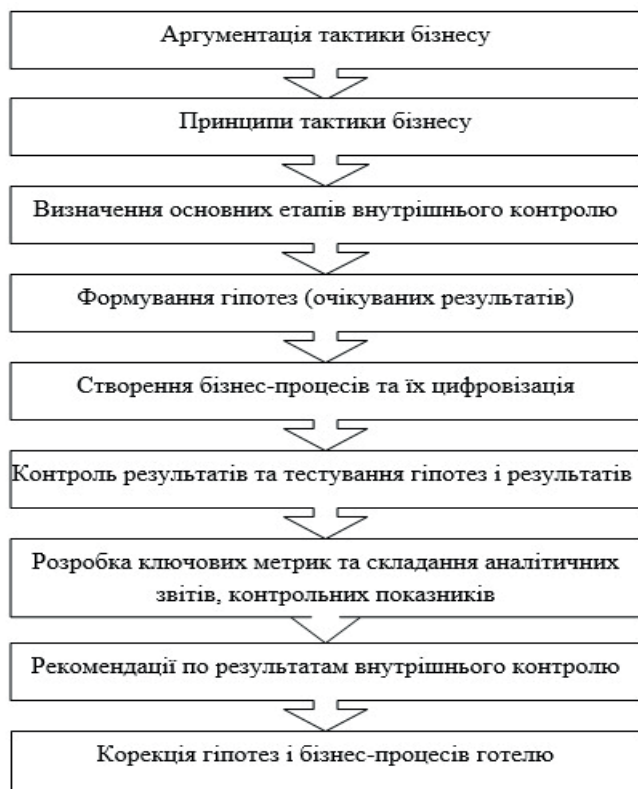

Рис. 2. Алгоритм здійснення внутрішнього контролю в рамках тактики бізнесу готелю

Джерело: розроблено за [5; 8].

Проведене дослідження здійснення внутрішнього контролю в готелі фокусується на теоретичних аспектах і визначає напрями та алгоритм здійснення внутрішнього контролю, що є важливим завданням менеджменту готелю в умовах коливної кризи пандемічного локдауну. Перспективними у цьому ключі є дослідження практичних кейсів реалізації внутрішнього контролю в системі менеджменту готелю та оцінювання його ефективності.

Література:

1. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах : Постанова Національного банку України від 11 червня 2018 р. № 64. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/pb18095?an=32&ed=2018_06_11 (дата звернення: 25.07.2020).
2. Avi MS. The budget in hotel companies as a business management tool and as a means of empowering managers. *International Journal of Tourism and Hotel Management* [Internet]. AkiNik Publications; 2021 Jul 1;3(2):21–31. Available from: <http://dx.doi.org/10.22271/27069583.2021.v3.i2a.28>
3. Bovsh L, Hopkalo L, Komarnitskyi I. Scientific Substantiation of the Hotel Business Compliance in Pandemic Conditions. *Restaurant and hotel consulting Innovations* [Internet]. Kyiv National University of Culture and Arts; 2020 Dec 21;3(2):166–81. Available from: <http://dx.doi.org/10.31866/2616-7468.3.2.2020.219691>
4. Effendi A, Hadi Prabowo B. The Potential of The Hotel Industry In Pandemic Era Based On Finance Performance Point Of View, Case Study: Indonesia. *ASIAN Economic and Business Development* [Internet]. PT. Frost Yunior; 2021 May 21;1(1):111–23. Available from: <http://dx.doi.org/10.54204/27761119>
5. Holist. Тактика бізнесу. Доступно з: <https://holist.agency/business-services/business-tactics/>
6. Milovanović V. The covid-19 pandemic effects on the hotel industry. *Tourism challenges amid covid-19* [internet]. Faculty of hotel management and tourism in vrnjačka banja university of kragujevac; 2021 Jun 3; Available from: <http://dx.doi.org/10.52370/tisc21570vm>
7. O'Neill JW, Yeon J. Hotel Room Rate Discounting During Recessionary Times: Effects by Hotel Class. *Cornell Hospitality Quarterly* [Internet]. SAGE Publications; 2021 May 28;193896552110168. Available from: <http://dx.doi.org/10.1177/19389655211016829>
8. Власова О. Комплаєнс-ризика у системі внутрішнього аудиту в державному секторі [Інтернет]. Чорноморський науково -дослідний інститут економіки та інновацій; 2021;(51). Доступно з: <http://dx.doi.org/10.32843/infrastruct51-48>

НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ДУХОВНІ ЦІННОСТІ

Шевченко Н.О.,

д.н. з держ. упр.,

професор кафедри публічного управління та права,

Гавриленко-Ковальова М.М.,

студентка,

КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР

Сучасне українське суспільство переживає непростий етап розвитку - становлення і розбудова незалежної, демократичної держави. Перед органами державної влади стоїть завдання забезпечення інтеграції України до світового співтовариства, ефективність якої значною мірою залежить від позитивного геополітичного іміджу. Формування позитивного іміджу визначаються динамікою національних інтересів, традиціями сприйняття Української держави як власним народом, так і міжнародною спільнотою. Сучасні умови розвитку суспільства характеризуються послабленням ролі національних державно-управлінських інституцій, розширенням впливу транснаціональних корпорацій на усі сфери суспільного життя, що безумовно, вплинуло на реалізацію національних інтересів.

Згідно з Законом України «Про національну безпеку України» національні інтереси визначено як «життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян;» [3].

Національні інтереси виконують два важливих завдання:

- забезпечення високого міжнародного іміджу держави і використання переваг у геополітичному просторі для національного процвітання;
- підвищення добробуту громадян [2].

До наукового обігу поняття «національний інтерес» увійшло порівняно недавно - у 1935 р. воно було вперше включене у Оксфордську енциклопедію соціальних наук. Науковці по-різному визначають категорію «національний інтерес». На початку 50-х років ХХ ст. у західних фахівців сформувались два підходи щодо використання поняття «національний інтерес»: політичного реалізму та ліберально-ідеалістична. У теорії реалістичного підходу національний інтерес ґрунтується на концепції інтересу, що сформульована у поняттях сили. Прихильники ліберально-ідеалістичного підходу стверджують, що в основі національних інтересів лежать моральні норми, тобто духовність.

Виходячи з двох різних поглядів на «національний інтерес» його складові України можна поділити на три основні групи:

- перша група — це забезпечення конституційного ладу, територіальної цілісності та суверенітету держави, дотримання прав і свобод людини, які закріплені та гарантовані Конституцією країни;

- друга група — це інтереси суспільства: забезпечення відповідного рівня добробуту громадян, духовного життя, культури і науки, сприяння міжетнічній злагоді, запобігання проявам расизму, ксенофобії та дискримінації;

- третя група — це забезпечення національної безпеки, формування та розвиток добросусідських відносин з іншими країнами.

Більшість інтересів перших двох категорій є відображенням потреб життєдіяльності суспільства, спрямованих на збереження (захист) та прогресивний розвиток матеріальних (природні ресурси, генофонд нації, географічна територія, тощо) і духовних (культура, мова, наука, тощо) цінностей, в яких воно життєво зацікавлене. Інтереси ж категорії «міжнародне співробітництво» надають вказаним потребам зовнішнього спрямування, оскільки відображають тенденції все більшої взаємозалежності світового співтовариства при розв'язуванні проблем забезпечення безпеки [1].

Життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави базуються на духовних цінностях. Духовність суспільства - основна цінність демократії. Це категорія людського буття, якою виражається людська здатність до самоствердження та творення культури. Це соціально-моральна цінність: гуманізм, повага до людини, толерантність. Духовність є вищим рівнем розвитку особистості, для якої основним регулятором є людські цінності. Це рівень зрілої відповідальності особистості - лідера, здатної пізнавати і творити світ з добром для людей, використовуючи гуманістичний підхід до задоволення суспільних потреб.

Цікавим є дослідження проведене в 2004 році професора Ю.Сурміна з приводу цінностей. На запитання експертам: «Оцініть, будь ласка, важливість для розвитку суспільства наступних цінностей» було отримано такі відповіді [4].

Із 18 запропонованих цінностей найбільш високу оцінку в експертів-управлінців отримали такі цінності :

- духовність - 73%;
- родинні - 71%;
- свобода - 70%;
- мир і злагода - 68%;
- національно-культурні цінності - 68%;
- патріотизм - 67%.

Цікаво, що комуністичні або соціалістичні та американські цінності дістали дуже низьку оцінку експертів (7%).

Доцільно подібне дослідження провести зараз, через 17 років. Зміни, що сталися за цей час можуть дати інші результати.

Отже, національний інтерес виступає важливим механізмом формування іміджу держави в умовах євроінтеграції. Позитивний імідж неможливий без

реалізації базових положень національного інтересу, в основі якого лежить економічна, військова, фінансова, науково-технічна потужність країни, підвищення добробуту населення, збереження духовності суспільства.

Література:

1. Андріяш В. І. Національні інтереси України в умовах глобалізації: етнічний аспект Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 13. Режим доступу: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=2940&i=22>
2. Кузьменко А. Проблема відповідності стратегії та системи забезпечення безпеки України національним потребам. Юридичний журнал. 2008. № 10. Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2432>
3. Про національну безпеку України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241) Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
4. Сурмін Ю. Експертна оцінка пріоритетів розвитку українського суспільства. Актуальні проблеми внутрішньої політики. К.: Вид-во НАДУ, 2004. Вип. 2. С. 46-54

THE TECHNOLOGY OF SEMI-FINISHED PRODUCTS FOR DESSERT PRODUCTS USING LOCAL RAW MATERIALS

Gnitsevykh V.,

Doctor of Technical Sciences, Professor,

Vasylieva O.,

Associate Professor, Candidate of Technical Sciences,

Kyiv National University of Trade and Economics, Ukraine

There is a wide usage of foaming agents and emulsifiers in the restaurant industry. These components form the structural and mechanical properties of the finished product and determine its organoleptic characteristics. The usage of the natural plant materials for structure formation allows not only to expand the range of food products but also to give up the chemical food additives and rational use of local resources.

In the modern world of nutritional development, the creation of foodstuffs with specific properties is particularly important. Due to a large amount of biologically active compounds in them, natural additives from plant raw materials enhance the biological value and preventive properties of the finished product. The use of natural wild raw materials, which has been widely distributed in Ukraine, for the abovementioned purpose, allows not only improving the quality and expanding the

range of products but also to the rational use of local resources [1].

Due to the features of chemical composition and technological properties, the processed products of plant raw material play a special role in the product technologies with foam and emulsion structure. Based on technological positions, in food foams and emulsions, plant additives with certain surface-active properties participate in the formation of such structures, hence allowing replacing traditional foaming agents and emulsifiers [2].

The purpose of the work was to demonstrate the possibility of using plant raw materials as structure-forming agents in technologies of foam or emulsion structured products and to identify technological factors that influence the structure-forming processes.

According to the schema, in the first stage, we have conducted a study, which was aimed to determine the role of the chemical composition of juices and purees of selected plant products (green amaranth, Jerusalem artichoke, Cornelian cherry dogwood) in the foaming and emulsification processes. Analysis of the chemical composition and studies has shown that the main structure-forming components of raw materials are protein substances, pectin, inulin, and saponin.

Analysis of the dynamics of foaming and emulsification using juices and purees allowed us to make the following conclusions:

- The relative viscosity of juices decreases after they undergo the processes of foam and/or emulsion formation, which indicates the transition of those chemical components that have the properties of hydrocolloids to the formed structures (i. e. foams and/or emulsions).
- The increase of the surface tension and the weakening of the interphase adsorption layer at the boundaries of the phase separation imply the transitioning of raw surfactants into the foams and emulsions.
- The shift of active acidity towards neutral pH suggests the transition to foams and emulsions of the acidic components.

The result of such an interphase transition is a gradual decrease of the structure-forming properties and the stability of the newly formed foams and emulsions.

The optimal storage conditions of semi-finished products are substantiated; the regularities of quality control based on changes in the main indicators are established. It has been proven that organoleptic and microbiological parameters are stable at determined parameters during the recommended shelf life.

The complex of theoretical and experimental studies allowed substantiating the possibility of using purees and juices from amaranth, Jerusalem artichoke, and Cornelian cherry dogwood, as the structure-forming agents. Moreover, this also allowed us to establish optimal conditions for the technological process where they show maximum surfactant properties. Technologies of semi-finished and dessert products have been developed; their advantages over traditional products have been proven.

References:

1. Smolyar B. (2010) The main trends in the nutrition of the population of Ukraine [Nutrition problems] – №2. – P. 5–9.
2. Gnitsevich V. Vasilieva O. (2015). Substantiation of parameters of production of whipped desserts on the basis of Jerusalem artichoke and dogwood semi-finished product [Scientific Bulletin of Poltava University of Economics and Trade. Series: Technical Sciences]. PUET № 1 (73). – P. 11–18.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Шевченко О.О.,

д.н. з держ. упр.,

професор кафедри публічного управління та економіки,

Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського,

Запорожченко Є.В.,

студентка,

КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР

В Україні сільські території традиційно пов'язуються з агровиробництвом, тоді як розвинені країни характеризуються інтегрованим сільським розвитком. З огляду на це національна політика розвитку сільських територій має бути зорієнтована на дотримання певних норм і вимог, що вже сформовані в більшості розвинених країн. Сільські території відіграють важливу роль у процесі функціонування будь-якої держави. В середньому у світі сільські території складають 75% від загальної площі, де проживає 51% всього населення світу.

Поняття «сільські території» по різному трактується науковцями.

Сільську територію визначають як історично сформований елемент поселенської мережі, що поєднує організаційну й функціональну сукупність селищ, сіл, хуторів, односімейних та інших жилих утворень, які знаходяться під юрисдикцією сільських (селищних) рад [2].

Також вважають, що сільська територія є економічно-екологічною категорією, регіонально-територіальним утворенням зі специфічними природно-кліматичними, соціально-економічними умовами, де економічно і екологічно збалансовані та енергетично взаємопов'язані різні ресурси (природні, трудові, матеріальні, енергетичні, інформаційні, фінансові тощо) з метою створення сукупного суспільного продукту конкретної території та повноцінного життєвого середовища для сучасного і майбутніх поколінь [5].

Характеризуючи «сільські території», визначають, що за своєю організаційною структурою сільські території являють собою двоблокову побудову: поселенську мережу – як першооснову їх розвитку і власне земельну територію з розміщеними на ній лісовими, водними ресурсами та корисними копалинами [4].

Можна зробити висновок, що сільські території - це не тільки просторовий базис виробництва, а й природне середовище та місце життєдіяльності людей на якому необхідно досягати кращих умов буття для його мешканців.

Зараз в функціонуванні сільських територій, де проживає 31,9 % населення України, намітилися негативні тенденції без подолання яких, наша держава не зможе ефективно конкурувати з економічними системами інших розвинених країн, в яких рівні життя сільського та міського населення мають тенденцію до максимального зближення.

За кордоном склалися дві концептуальні моделі державної підтримки розвитку сільських територій:

перша модель - закріплення умов і механізмів державної підтримки в рамках єдиного законодавчого акта (Європейський союз, Канада, Туреччина);

друга модель - наявність різних програм, які можуть реалізовуватися незалежно один від одного (США, Мексика, Нова Зеландія) [3].

Підтримка розвитку сільських територій ЄС і США має багато спільного, але дещо різняться в пріоритетних напрямках, а саме визначенні ролі аграрного виробництва вищезазначеного розвитку.

Основними напрямками заходів підтримки розвитку сільських територій в США є:

- економічний розвиток сільських територій, стимулювання створення та розвитку бізнесу;

- розвиток інфраструктури (житлові програми, водопостачання, електроенергія, широкосмугові мережі, телемедицина та ін.);

- підтримка людського капіталу, включаючи розвиток системи освіти, професійної підготовки, охорони здоров'я, житлово-комунального господарства і т.д.); боротьба з бідністю (проведення програм допомоги незаможним) [3].

В ЄС напрямки розвитку села зафіксовані в рамках Єдиної аграрної політики, складовою частиною якої є сталий розвиток:

- надання територіям права вибирати з переліку напрямків програм розвитку ті, які найбільш сприяють розвитку сільських територій конкретного регіону;

- органам місцевого самоврядування надається адекватна фінансова підтримка за допомогою використання комплексу фінансових інструментів: прямі платежі населенню, програми грантової підтримки, кредити, гарантії за кредитами, податкові пільги, технічна допомога з чітким зазначенням умов їх застосування.

Розвиток сільських територій ЄС фінансується за рахунок Європейського сільськогосподарського фонду розвитку сільських районів (EAFRD), сума фінансування склала близько € 100 млрд на період від 2014 до 2020 років для кожної з країн ЄС, що одержує частину фінансового розподілу за 7-річний період. Це дозволяє додатково використовувати € 61 млрд державного фінансування в державах-членах ЄС.

На даний час існує 118 різних Програм розвитку сільських територій (RDP) в державах-членах Європейського Союзу, а також 20 окремих національних програм. 8 держав-членів ЄС бажають мати дві або більше (регіональних) Програм розвитку сільських територій. Такі показники відображають важливість розвитку сільських територій для країн-членів ЄС.

Серед гострих проблем розвитку сільських територій у країнах ЄС є боротьба з бідністю. Більше 80 мільйонів людей в ЄС перебувають під загрозою бідності, у тому числі 20 мільйонів дітей. У Європейському Союзі активно ведеться боротьба з бідністю та соціальною ізоляцією. Починаючи з 2000 року, ЄС розробив національну стратегію, а також політику координації між країнами ЄС з питань, пов'язаних з бідністю та соціальною ізоляцією.

Вирішення цієї та інших проблем розвитку сільських територій у ЄС відбувається через розгалужену інституційну структуру головного органу розвитку сільських територій, яким є Європейська мережа сільського розвитку, яка була створена Європейською комісією (Генеральним директором з питань сільського господарства і сільського розвитку) у 2008 році, щоб допомогти державам-членам ефективно виконувати свої програми розвитку сільських територій. ENRD (European Network for Rural Development) служить платформою для обміну досвідом та ідеями стосовно реалізації політики розвитку сільських територій та шляхів її вдосконалення [1].

Отже, розвиток сільських територій набуває все більшої актуальності як для України, так і для інших країн. Основним інструментом розвитку сільських територій є Політика розвитку сільських районів, яка з кожним роком усе ширше впроваджується у країнах. Досвід розвитку сільських територій є вагомим надбанням, використання якого доцільно в Україні з метою вирішення нагальних проблем розвитку села.

Література:

1. Кіреєва Е. А. Політика розвитку сільських територій у країнах Європейського Союзу. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2017. № 8. С. 68-79. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2017_8_8.
2. Мельник С.І. Соціально-економічні проблеми відтворення та ефективного використання ресурсного потенціалу села. Київ: ІАЕ, 2004. 428 с
3. Пантелеєва О.И. Особенности реализации программ развития

сельских территорий в США и странах Евросоюза. Международный сельскохозяйственный журнал. 2010. № 4. С. 9 – 10.

4. Проект Концепції розвитку сільських територій до 2030 року // [Саблук П.Т., Малік М.Й., Булавка О.Г. та ін.]. Київ : Ін-т аграрної економіки, 2007. 47 с.

5. Славов В. П., Коваленко О. В. Економіко-енергетична система сталого розвитку сільських територій // Вісник аграрної науки. 2007. № 9. С. 68–71

ЗАСТОСУВАННЯ ПОВЕДІНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ В МАРКЕТИНГОВІЙ СТРАТЕГІЇ

Іванова Н.Ю.,

кандидат економічних наук, доцент,

Національний університет «Києво – Могилянська академія»

У світі, що дедалі взаємопов'язаний, існує можливість створити тісніші стосунки між клієнтами та компаніями. Емоції беруть участь у формуванні нашого економічного вибору, і, насправді, дослідники вважають, що прийняття рішень споживачами є на 30 відсотків раціональним та на 70 відсотків емоційним.

Щоб покращити залучення клієнтів, маркетологи мають зрозуміти, що замовники - це люди, на рішення про купівлю яких сильно впливають емоції. Поведінкова економіка, в свою чергу, може надати цінну інформацію маркетологам, допомагаючи їм визначати поведінку та пристосовуватись до ірраціональних упереджень, емоційних вимог та потреб клієнтів.

Як показали дослідження, можна виділити вісім інструментів поведінкової економіки, які можуть допомогти маркетологам покращити відносини між компаніями та їхніми клієнтами:

1. Соціальне підтвердження:

Клієнти звертаються до інших людей за інформацією про те, що придбати чи якою послугою скористатися. Клієнти можуть прийняти рішення, базуючись на соціальних нормах, щоб отримати прийняття з боку інших.

Хоча традиційне усне спілкування може збільшити базу клієнтів, онлайн-огляди (наприклад, у Facebook, Instagram) також важливі, слугуючи соціальним підтвердженням для споживачів. У опитуванні BrightLocal 2019 року майже 90 відсотків споживачів сказали, що читають відгуки для місцевого бізнесу, а пересічний споживач читає 10 відгуків, перш ніж відчувати бажання довіритися бізнесу. Маркетологам варто зосередитись на пошуку відгуків клієнтів та просуванні позитивних відгуків, щоб надати соціальні докази.

2. Неприязнь до втрат:

Споживачі більше готові ризикувати, щоб уникнути втрати речей, ніж

продовжувати здобувати речі.

Розуміння емоційності, пов'язаної з ризиком, є ключовим для покращення клієнтського досвіду. Психологічний біль від втрати вдвічі перевищує задоволення від виграшу. Доцільно рекламувати товари таким чином, щоб демонструвати їх придбання, як таке, що допоможе їм уникнути втрат.

3. Ефект наділення:

Споживачі цінують предмети, якими вони володіють, до яких вони емоційно прив'язані, більше, ніж подібні предмети, якими володіє хтось інший.

Встановлення часткової власності клієнта на об'єкт, який є проданий за допомогою наділення може збільшити емоційну прихильність. Ідея полягає в тому, щоб дати користувачам те, що вони можуть мати відразу, щось, що вимагає від них конверсії, щоб використовувати [1].

4. За замовчуванням:

Параметри за замовчуванням - це заздалегідь встановлені напрямки дій, які набувають чинності, якщо особа, що приймає рішення, нічого не вказує, а встановлення за замовчуванням - це ефективний поштовх, коли є інерція або невизначеність у прийнятті рішень. Оскільки за замовчуванням особа, що приймає рішення, не вимагає жодних зусиль, вона може бути простим, але потужним інструментом, коли існує бездіяльність. Коли вибір важкий, за замовчуванням також можуть сприйматися як рекомендований курс дій [2].

5. Перевантаження при виборі:

Коли споживачам пропонується занадто багато варіантів, вони можуть бути перевантаженими, що призводить до нереальних очікувань та невдачі в процесі прийняття рішень.

6. Обрамлення:

Як маркетологи формують вибір, встановлюють контекст та подають інформацію, може впливати на рішення споживачів.

Включення кількох дешевих варіантів збільшує ймовірність того, що споживачі придбають більш дорогий варіант. Вплив обрамлення можна спостерігати в продуктовому проході, де продукція організовується та відображається за уподобанням споживача, а не за ціною. Маркетологи можуть впливати на рішення покупців, розміщуючи рекламовані товари там, де споживачі частіше обирають.

7. Ефект приманки:

Перевага споживачів щодо одного варіанту над іншим може змінитися, коли буде представлений третій, подібний, але менш бажаний варіант. На ринку можна представити продукти, які ніхто не обирає, але тим не менше впливатимуть на те, що в підсумку обиратимуть споживачі [3].

8. Закріплення:

Споживачі будуть в значній мірі покладатися на першу пропоновану інформацію та використовуватимуть її як орієнтир для інших рішень з цього

моменту, незалежно від того, має це сенс чи ні.

Маркетологи можуть представити високу ціну за один варіант, який може вплинути на подальші покупки споживачів, роблячи інші варіанти більш дешевими. Наприклад, магазин одягу може запропонувати пальто на суму 4 000 гривень, яке було уцінено до 1 500 грн, що створює уявлення про те, що дороге і, отже, більш бажане пальто тепер є чудовою покупкою.

Представленні інструменти поведінкової економіки можна використовувати як точково, так і поєднувати кілька варіантів. Це дасть змогу не лише підняти продажі компанії, а також краще зрозуміти свого споживача, що в свою чергу дасть можливість розвивати ефективні відносини зі споживачами та стимулювати розвиток компанії.

На жаль, на сьогодні в Україні застосування напрацювань поведінкової економіки не є яскраво вираженим. Більш свідоме використання представлено іноземними компаніями, які впроваджують поведінкові інновації в рамках своїх мереж. На рівні бізнесу та підприємців це проявляється в інтуїтивному використанні інструментів на пряму або у використанні через давно відомі методи без розуміння природи та механізмів функціонування заходів. Поведінкова економіка може зробити цю ірраціональність більш передбачуваною. Розуміння того, як дрібні зміни в деталях пропозиції можуть вплинути на те, як люди реагують на неї, має вирішальне значення для розблокування значної вартості - часто за дуже низьких витрат.

Література:

1. BetterMarketingwithBehavioralEconomics [Електронний ресурс] // YSOM: CenterforCustomerInsights. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://som.yale.edu/faculty-research/our-centers-initiatives/center-customer-insights/insights-review/blog/2014/12/better-marketing-behavioral-economics>

2. Samson A. Behavioral Economics Guide 2015 (with an introduction by Dan Ariely) [Електронний ресурс] / Alain Samson // Behavioral Science Solutions Ltd. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.behavioraleconomics.com/the-be-guide/the-behavioral-economics-guide-2015/>

3. Ariely D. Are we in control of our own decisions? [Електронний ресурс] / Dan Ariely // TED. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: https://www.ted.com/talks/dan_ariely_asks_are_we_in_control_of_our_own_decisions

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНДИКАТОРІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Козак Л.С.,

*кандидат економічних наук, професор,
завідувач кафедри «Економіка»,*

Федорук О.В.,

*кандидат економічних наук, доцент,
Національний транспортний університет, Україна*

Концепція сталого розвитку передбачає узгодження поточних і перспективних показників соціально-економічного прогресу і збереження природно-ресурсного потенціалу для забезпечення потреб суспільства. Це означає гармонізацію взаємодії і динамічну збалансованість економічних, екологічних та соціальних процесів суспільного розвитку.

В умовах розширення глобальних і регіональних ризиків сталий розвиток орієнтує осіб, які приймають антикризові політичні рішення, на випереджальне (стратегічне) планування і управління ресурсним потенціалом певної території, підвищення суспільного добробуту. Для отримання об'єктивних оцінок сталого розвитку недостатньо використовувати традиційні економічні показники. Так, збільшення обсягу виробництва і споживання на основі все більш широкого й інтенсивного використання ресурсів, зростання ВВП ще не свідчать про стійкість економічного розвитку [1].

Серед основних компонентів, що забезпечують сталий розвиток, можна виділити такі: екологічний – визначає умови та межі відновлення екологічних систем внаслідок їх експлуатації; економічний – передбачає формування економічної системи, гармонізованої з екологічним чинником розвитку; соціальний – утверджує право людини на високий життєвий рівень в умовах екологічної безпеки й благополуччя.

Індикатори та індекси сталого розвитку економіки України повинні задовольняти ряд вимог, а саме: мати класифікацію за окремими блоками (екологічні, соціальні, економічні, економіко-екологічні, еколого-соціальні, соціально-економічні); поєднувати екологічні, економічні й соціальні показники в процесі розрахунку індексу сталого розвитку національної економіки; мати кількісне вираження; базуватися на наявній національній системі статистичної інформації; бути репрезентативними для міжрегіональних зіставлень; бути порівнюваними в часовій динаміці [2].

Серед індикаторів сталого розвитку виділяються агреговані, використовувані для узагальнюючої оцінки рівня досягнення визначених екологічних, економічних, соціальних цілей, які свідчать про виникнення змін і спонукають до відповідних коректив. До агрегованих показників належить індикатор справжнього прогресу (Genuine Progress Indicator –

GPI) – це вартісний показник, який запропонувала неприбуткова організація Redefining Progress, що базується на величині споживчих витрат, оскільки саме споживання, а не виробництво, відображає справжній рівень добробуту. Цей показник заслуговує особливої уваги теоретиків і розробників макроекономічної політики, що прагнуть найповніше враховувати соціальні та екологічні реалії.

Індикатор справжнього прогресу враховує більше двадцяти параметрів, які збільшують або знижують добробут (що не охоплює ВВП), оцінює внесок в економіку низки соціальних і екологічних параметрів її функціонування. Цей показник є вдалою спробою не просто доповнити показник ВВП, а вдосконалити його. Він є адекватним вимірювачем економічного, соціального та екологічного добробуту, реального благополуччя населення.

Отже, при оцінці суспільного добробуту індикатор справжнього прогресу доцільно розглядати як альтернативу ВВП. На сучасному етапі розвинені країни, зокрема Австрія, Австралія, Велика Британія, Німеччина, Канада, Нідерланди, США, Франція, Швеція, роблять перерахунки показника ВВП, використовуючи індикатор справжнього прогресу. Безумовно, постає актуальною проблема включення даного індикатора у систему макроекономічних показників, що характеризують досягнення економічних, екологічних і соціальних цілей сталого розвитку [3].

Українські дослідники виокремлюють декілька підходів до побудови системи базових індикаторів сталого розвитку, які розрізняються за структурою та принципами побудови. Перший підхід базується на структурі індикаторів, що містить розділи «тема – підтема – індикатор». Цей підхід розроблений Комісією із сталого розвитку ООН. Можлива також диференціація індикаторів на показники «вплив – стан – реакція». Всього виділено шість тем (атмосфера, земля, прісна вода, біорізноманітність, економічна структура, моделі споживання і виробництва), 19 підтем, яким відповідає 41 індикатор.

Другий підхід базується на структурі «проблема – індикатор», де певній економічній і екологічній проблемі відповідає свій індикатор. Як правило, при цьому виділяють дві проблеми – економічну та екологічну і відповідні індикатори групуються за розділами.

Третій підхід є найбільш агрегованим – структура індикаторів в базується на видах капіталу з виділенням пріоритетних показників. Тут можливий експрес-аналіз для стислого переліку індикаторів, що характеризують актуальні проблеми розвитку для фізичного, природного, людського капіталів і сукупного капіталу.

Загалом, системи базових індикаторів сталого розвитку навіть у компактному вигляді містять приблизно 30–40 індикаторів. Такий набір еколого-економічних індикаторів можна назвати системою пріоритетних базових індикаторів. Найчастіше пропонуються такі пріоритетні базові еколого-економічні індикатори, побудовані за структурою «проблеми

– індикатори»: енергоємність, коефіцієнт оновлення основних засобів, викиди забруднювальних речовин у повітря на одиницю ВВП, скидання забруднювальних речовин у воду на одиницю ВВП, використання токсичних відходів, викиди парникових газів.

Слід зауважити, що велика кількість індикаторів сталого розвитку у багатьох випадках утруднює їх використання з огляду на відсутність необхідних статистичних даних. Тому наявність єдиного інтегрального еколого-економічного індикатора на макrorівні є ідеальним для осіб, що ухвалюють рішення. Такий показник може бути своєрідним аналогом ВВП, ВНП, якими нині часто вимірюють успішність розвитку, економічний добробут.

Інтегральний підхід найповніше реалізований у розробках структур ООН (система інтегрованих екологічних і економічних національних рахунків – System for Integrated Environmental and Economic Accounting) і Світового банку (показник дійсних заощаджень – genuine (domestic) savings). Цими міжнародними організаціями запропоновано методики, які дають змогу включати екологічний чинник у національні рахунки, в показники національного багатства. У цьому аспекті досить активно здійснюються спроби розрахувати агреговані індекси, що базуються на екологічних параметрах.

Індекс екологічної стійкості запропоновано групою вчених Єльського і Колумбійського університетів для Всесвітнього економічного форуму в Давосі (Environmental Sustainability Index), достатньо визнані також індекс живої планети (Living Planet Index) та індекс тиску на природу (Ecological Footprint).

Доцільно також відзначити дослідження Світового банку: індикатори в рамках щорічної доповіді Світового банку – індикатори світового розвитку (World Development Indicators); система індикаторів, спрямована для покращення управління природокористуванням у Центральній Америці (Developing indicators. Experience from Central America) [4].

Таким чином, вихідними умовами сталого розвитку національної економіки можна визнати забезпечення економічного розвитку, що підтримується на основі модифікованої ринкової системи; природно-екологічної стійкості; тісної міжнародної співпраці та кооперації для досягнення цілей сталого розвитку; соціального розвитку на основі принципу справедливості.

Література:

1. Загорський В.С. Концептуальні основи формування системи управління сталим розвитком еколого-економічних систем : монографія. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 336 с.
2. Козак Л.С., Федорук О.В. Індикатори соціального розвитку як конститутивні показники суспільного добробуту в умовах викликів глобалізованого світу // Економіка та управління на транспорті. 2018. Вип. 6. С. 19–29.

3. Сталий розвиток довкілля : навч. посіб. / Л.М. Маркіна [та ін.]. Миколаїв : НУК, 2020. 222 с.

4. Сталий розвиток України : цілі та механізми реалізації : монографія / В. Куйбіда, З. Бурик. Київ : НАДУ, 2019. 383 с.

ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Якименко С.В.,

к.н. з держ. упр., доцент,

доцент кафедри публічного управління та права,

Краснощоківа Н.М.,

студентка,

КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР

Європейський вектору розвитку для України означає вибір європейської моделі, що передбачає перехід до відповідального суспільства нової якості, в якому поступово підвищується рівень політичної участі громадян, забезпечення їхніх прав і свобод, формується нова структура соціального простору. Всі ці якісні зміни у структурі громадянського суспільства передбачають докорінну зміну формату спілкування держави та громадян. І виявом такого нового формату має стати формування інноваційної системи публічного управління, адекватної українським реаліям і світовим тенденціям.

Якісна зміна суспільства як об'єкта системи управління на початку ХХІ ст. призвела до відповідних перетворень суб'єктів управління. Почали формуватися інституції, які, поряд із органами державної влади, починають активно виконувати соціальні функції.

Процес еволюції соціально-економічної системи сприяє поступовій трансформації системи державного управління в сучасні моделі регулювання суспільства, а саме розширенню публічного управління. До недавнього часу класична теорія менеджменту в державному секторі реалізувалася на практиці через модель публічного адміністрування. Реалізовувалася паралельно і неокласична теорія менеджменту через модель публічного управління, у центрі уваги якої перебуває вже людина, а не організаційна структура. Модель New Public Management як модель інноваційної теорії менеджменту стосується ефективного функціонування всієї системи публічного управління.

Термін «публічне управління» (англ. public management), що змінив термін «публічне адміністрування» (англ. public administration), вперше був використаний у науковій практиці у 1972 р. англійським державним службовцем Д. Кілінгом у його науковій праці «Management in Government»

[5], в якій відзначалося, що «публічне управління – це пошук у найкращий спосіб використання ресурсів задля досягнення пріоритетних цілей державної політики».

Програма розвитку ООН надає визначення публічного управління, що запропоновано американським ученим Дж. Шавріцом у Міжнародній енциклопедії державної політики та адміністрування: «Публічне управління – це галузь практики та теорії, яка є ключовою для публічного адміністрування та зосереджена на внутрішній діяльності державних установ, зокрема на вирішенні таких управлінських питань, як контроль, керівництво, планування, організаційне забезпечення, забезпечення інформаційними технологіями, управління персоналом, та оцінка ефективності» [3].

Але, публічне управління – це, насамперед, управління людьми. Звертаючись до людей, органи публічної влади впливають на них індивідуально і через їх різні колективи, створені природним шляхом або за бажанням людей. Своєю чергою, громадяни, їх колективи, суспільство реагують на публічне управління і встановлюють зворотні зв'язки з органами, державою загалом. Тому публічне управління має бути спрямоване на реалізацію цінностей суспільства. Прослідковується взаємозв'язок публічного управління та державної влади, яка, відповідно до ч. 1 ст. 6 Конституції України [1], реалізується згідно з принципом розподілу влади. Відповідно, публічне управління не може бути ізольованим від суспільства, оскільки воно реалізується частиною цього суспільства і в тісному взаємозв'язку із цим суспільством. Публічне управління виникає як результат певного суспільного договору між державою і суспільством, коли владними повноваженнями наділяються відповідні органи і посадові особи. Суб'єктом і одночасно об'єктом публічного управління є громадянське суспільство, недержавні організації (різні самоврядні структури (громадські організації, об'єднання) та їхні органи), органи державної влади.

Інноваційна модель державного управління має функціонувати на основі нормативних правових актів, що регулюють діяльність суб'єктів і об'єктів публічного управління. Надзвичайно важливою функцією публічного управління є публічна послуга («public services»). Як справедливо зауважив академік Жорез Алфьоров (лауреат Нобелівської премії), «... якщо громадянина змушують платити за освіту і медичне обслуговування, пенсію накопичувати з власних коштів, житло та комунальні послуги оплачувати повністю, за ринковою ціною, то навіщо мені така держава?! З якого дива я повинен ще сплачувати податки і утримувати божевільну армію чиновників? Я завжди на всіх рівнях говорив, що охорона здоров'я, освіта і наука повинні забезпечуватися з бюджету. Якщо держава звальє цю турботу на нас самих, нехай зникне, нам буде набагато легше!» [2].

Ця функція визначає зміст всіх інших, об'єднує їх і реалізується у всіх сферах управління. Цілями публічної влади та публічного управління виступають належне функціонування системи публічної влади, її відтворення,

належні реалізація її функцій і надання нею публічних послуг.

При цьому цілі публічного управління тісно пов'язані із функціями й спрямовані на гарантування, забезпечення, задоволення, реалізацію, охорону і захист публічних інтересів.

Головною суперечністю публічного управління виступає суперечність між потребою в справедливому дотриманні інтересів суб'єктів публічного управління і обумовленою нею необхідністю їхнього балансу, з одного боку, та реальною можливістю ефективного задоволення інтересів суб'єктів публічного управління та потреб їх об'єктів, – з іншого. Пояснити це можна таким чином: потреби й інтереси керованих об'єктів розміщуються на самому початку кругообігу, за законами якого вибудована «концепція системної суб'єктно-об'єктної взаємодії», яка власне й є основою системи публічного управління. Всі інші суперечності, що виникають в системі публічного управління, є похідними. Механізм вирішення вищезначених суперечностей публічного управління включає:

- встановлення й закріплення багатосторонніх зв'язків між державою та представниками громадянського суспільства з метою залучення населення до управління суспільними справами;
- розвиток державно-приватного партнерства на основі чіткого розподілу ризиків і відповідальності сторін;
- підвищення транспарентності діяльності органів публічної влади та їх підзвітності суспільству;
- розвиток нових інструментів управління, які повинні мати добре розвинені координаційно-цільові засади, забезпечувати організовану спільну діяльність та органічну реалізацію принципу управлінської відповідальності тощо [4].

Отже, через систему публічного управління здійснюється взаємозв'язок між суспільством державою який має бути спрямований на реалізацію цінностей суспільства, створення конкурентоспроможної держави, визначальними характеристиками якої є верховенство права збалансована представницька демократія, сильне самоврядування, ефективний державний менеджмент. Тобто інноваційна модель державного управління в Україні має ґрунтуватися на цінностях цивілізаційного розвитку, громадянського суспільства, забезпечувати максимальне включення громадян до управління суспільством, країною і державою для досягнення визнаних цілей прогресу, забезпечувати усунення соціальних, економічних і політичних суперечностей у суспільстві.

Література:

1. Конституція України. Українська Правнича Фундація. К.: Право, 1996. 124 с.

2. Алферов Ж. И. Власть без мозгов. Отделение науки от государства: Алгоритм, 2013. 250 с.
3. Глосарій Програми розвитку ООН. Режим доступу: <http://www.unpan.org/Directories/ UNPublicAdministrationGlossary>.
4. Обушна Н. І. Публічне управління як нова модель організації державного управління в Україні: теоретичний аспект. Ефективність державного управління. 2015. Вип. 44(1). С. 53-63. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2015_44\(1\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2015_44(1)_8)
5. Keeling D. Management in Government. London: Allen & Unwin, 1972. P. 15.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Лециій Л.А.,

*к.е.н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин,
бізнесу та менеджменту,*

Українсько-американський університет Конкордія,

Муковіз В.С.,

*к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування,
Київський національний торговельно-економічний університет*

Глобальні світові зміни, спричинені пандемією Covid-19, поширюються на все економічне середовище, вимагають нових підходів до господарювання і ставлять високі вимоги перед системою управління підприємством, у тому числі торкаються і управлінського обліку. Нагадаємо, що важливим завданням останнього є забезпечення управлінського апарату інформацією, яку використовують для планування, власне управління та контролю діяльності підприємства. Мова йде про інформацію, необхідну для визначення стратегії та планування, оцінювання і оптимізації використання ресурсів. І саме на цю інформацію, процеси її збору, обробки і передачі, має значний вплив пандемія Covid-19. Одночасно можна спостерігати вплив іншого фактору – зростання ролі інформаційних технологій та загальна тенденція до діджиталізації всієї діяльності. При чому ці фактори посилюють дію один одного, створюючи ефект синергії.

Пандемія також створює нові виклики щодо самих працівників, їхньої роботи, розуміння того, куди прямує компанія і бачення перспектив. Як показують дані найсвіжіших досліджень, майже ніхто не думає, що їхня компанія відстає через COVID-19. Звіт, опублікований Інститутом фахівців з управлінського обліку (Institute of Management Accountants - IMA), опублікував результати опитування спеціалістів у галузі фінансів та бухгалтерського

обліку на міжнародному рівні щодо наслідків пандемії. ІМА опитало 1481 спеціаліста з бухгалтерського обліку та фінансів, розташованих у п'яти країнах: Китаї, Індії, Саудівській Аравії, Об'єднаних Арабських Еміратах та США. Результати показали загальне зниження доходів, причому дуже великі компанії (ті, у кого прибуток перевищує 10 мільярдів доларів), швидше за все, зазнали значного скорочення доходів. Не зважаючи на це, приблизно третина опитаних ІМА вважали, що вони працюють краще, ніж їхні конкуренти, і менше 10 % вважали, що вони відстають від своїх конкурентів. Скільки людей вважало, що вони випереджають конкурентів, залежить від розміру компанії. Організації з більш ніж 1000 співробітниками частіше (39%) вважали, що вони випереджають конкурентів, ніж менші компанії, у яких менше 100 працівників (29%) [1].

Багато респондентів опитування були стурбовані тим, чи будуть їхні нинішні навички актуальними після завершення пандемії. 75 % опитаних фахівців з бухгалтерського обліку та фінансів заявили, що вони покращують свої навички роботи, включаючи управління витратами, підтримку прийняття рішень та управління ефективністю. Більшість опитаних професіоналів наголошують на основних аспектах бізнесу, надаючи пріоритет управлінню ризиками та прогнозуванню ліквідності, однак ніхто не знає, якими будуть економічні умови пізніше.

Тому видається доцільним навіть цей короткотривалий (поки-що) період пандемії розділити на декілька етапів. На нашу думку, можна виділити період 2019-20 років, коли були умови повної невизначеності і адаптації до нових умов роботи і 2021 рік – стабілізація ситуації і вдосконалення існуючих підходів.

До факторів, спричинених пандемією COVID -19, які слід враховувати у процесі управлінського обліку, і які стосуються саме 2019 року можна віднести:

- зменшення попиту на продукцію чи послуги компаній, а також непередбачені настрої та поведінку споживачів, які слід враховувати у процесі складання бюджету - особливо це стосується бюджетування продажів, що тягне за собою зміну всіх інших бюджетів;
- збільшення витрат / перерв у бізнесі через проблеми з ланцюжком поставок, це створює проблеми для розрахунку змінних та постійних витрат, складання бюджету прямих матеріалів, накладних витрат;
- скасування або перенесення замовлень клієнтами - створює нові проблеми для управлінського обліку короткострокових рішень та розрахунку суми необхідних резервів для покриття можливих збитків; також це може бути причиною проблем із ліквідністю;
- необхідність надати значні поступки клієнтам, включаючи зниження цін, що призводить до зсуву точки беззбитковості та корекції підходу до її розрахунку;

- перенесення продажів та робочого процесу загалом на онлайн-план, що може призвести до втрати конфіденційності, як ми вже згадували, вимагає розробки нової облікової інформації та нового розуміння ролі бухгалтера.

Всі ці фактори все ще залишаються актуальними, однак, акценти змінюються, і в деяких сферах з 2021 року спостерігаються майже протилежні тенденції – після тривалої паузи, спричиненої карантинном, споживчі настрої різко змінюються в бік збільшення попиту, що призводить до значних стрибків – різке збільшення попиту аналогічно стає викликом для управлінського обліку як з точки зору формування бюджетів і забезпечення конкурентоспроможності компанії, так і щодо здатності відповідати новим вимогам споживачів. Поступова адаптація і прийняття працівниками умов роботи он-лайн з одного боку зменшує рівень їхнього стресу, однак, з іншого, породжує все більшу діджиталізацію. Технології вдосконалюються, але і вимоги підвищуються і, особливо актуальними постають питання захисту управлінської інформації, яка є внутрішньою, і дуже часто конфіденційною. Тому саме проблеми захисту он-лайн інформації виходять на перше місце.

Підсумовуючи, зазначимо, що організації, які використовують інформаційні технології сповна, мають більшу стійкість до ризиків та нестабільності зовнішнього середовища [2]. Це стосується також і функцій управлінського обліку – так, в умовах пандемії і високого рівня невизначеності виникає необхідність підвищення частоти подачі управлінської інформації, аж до того, що це відбувається на щоденній основі. Також виникає необхідність готувати управлінські звіти он-лайн, робити це швидко, якісно, і з відповідним рівнем захисту інформації. Необхідністю постає розробка більшої варіативності сценаріїв, базованих на різних очікуваннях, а також побудова моделі системи управлінського обліку в компанії після завершення пандемії, з одночасним розумінням особливостей діяльності, і з урахуванням ймовірності тривалості наявної чи подібної ситуації на невизначений період.

Література:

1. Michael Cohn. Almost no one thinks their company's falling behind because of COVID-19, January 28, 2021, // <https://www.accountingtoday.com/news/covid-19-had-disparate-impact-on-accounting-and-finance>
2. Жосанд Г.В. Розвиток діджиталізації бізнесу в умовах COVID-19 // Економіка та суспільство - №24. - 2021.
3. Deloitte: Clearly IFRS — Accounting Considerations Related to Coronavirus Disease 2019. Canada Centre For Financial Reporting. - Oct 29. - 2020 // <https://www.iasplus.com/en-ca/publications/publications/2020/clearly-ifsr-accounting-considerations-related-to-coronavirus-disease-2019> on
4. Hannah Pitstick. 5 ways to reskill for a post-COVID world // Financial Management CIMA. - June 9. - 2020 // <https://www.fm-magazine.com/news/2020/>

jun/how-to-reskill-post-coronavirus-world.html on

5. Malia Politzer. 5 tips for preventing burnout during COVID-19 // Financial Management CIMA. - June 1. - 2020 // <https://www.fm-magazine.com/news/2020/jun/prevent-burnout-during-coronavirus-pandemic.html> on.

6. Martin Sandbu. The brave new world after the pandemic // Finance & Development Journal. - December 2020 // <https://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/fandd/2020/12/pdf/fd1220r.pdf> on

7. Neil Amato. 5 questions to ask to help improve risk management // Financial Management CIMA - May 4. - 2021 // <https://www.fm-magazine.com/news/2021/may/improve-risk-management-processes.html> on.

УДОСКОНАЛЕННЯ КОМУНІКАЦІЙ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Мареніченко В.В.,

к.н. з держ. упр., доцент,

доцент кафедри публічного управління та права,

Мережко С.С.,

студентка,

Галицька-Пасічник Н.Р.,

студентка,

КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР

На шляху розбудови інформаційного суспільства інформація та комунікації стали найважливішим фактором суспільних відносин, але однозначного трактування цих поняття не існує. Визначення змісту залежить або від галузі знань, або ж від характеру завдань, що підлягають розгляду. З точки зору точних наук, таких як математика і кібернетика, під інформацією розуміється лише те повідомлення, яке зменшує його невизначеність у одержувача та має творця, який передає її. А це, в свою чергу, актуально для різних гілок влади і органів місцевого самоврядування так, як досить часто в управлінських процесах інформація є неповною та суперечливою, і лише в результаті логічної обробки може слугувати важелем на шляху прийняття управлінських рішень.

Дивлячись на стан публічного управління, більш доцільним є розгляд інформації як засобу організації управління соціальними системами, де мають на увазі множину повідомлень (відомостей, даних) про стан системи управління в конкретний момент часу, простору, кола осіб, тобто різних факторів, що впливають на цю систему, основу управлінської діяльності тощо.

Публічне управління не може існувати без комунікації, як форми взаємодії різноманітних суб'єктів і об'єктів управління, оскільки демократичний

режим потребує погодження позицій у постійному діалозі між владою і громадськістю. Комунікації інформують населення і владні структури та інститути громадянського суспільства, дозволяють видавати накази, ухвалювати законодавчі акти, переконувати людей.

Для успішного переналадження комунікаційних процесів фахівці рекомендують виходити з наступних принципів: ясність повідомлень, підтримка «зворотного зв'язку» з об'єктами спілкування, цілісність дій організації і регулювання її інформаційних повідомлень, збір і розгляд пропозицій.

Принцип ясності полягає в тому, що комунікації необхідно здійснювати на мові і способами, максимально зрозумілими тим, кому їх адресують.

Принцип «зворотного зв'язку» – найважливіший спосіб вдосконалення комунікацій в системі публічного управління. Зворотний зв'язок свідчить про налагоджені процеси обміну інформацією, це можуть бути, наприклад, соціологічні опитування, круглі столи, заходи, форуми на Інтернет-порталах, прямі «гарячі лінії», прямі лінії по телефону і багато іншого.

Принцип цілісності забезпечує згуртування учасників комунікації задля досягнення спільної мети.

Слід зазначити, що нині все активніше обговорюються питання щодо формування інституту громадськості як можливої форми впливу та участі в управлінському процесі. Але якщо говорити про можливість виникнення й введення інституціонального соціального діалогу в Україні, то потрібно забезпечити відповідні умови його організації, окреслити способи функціонування та очікувані результати.

За твердженням Є. Романенко формування інституту громадськості сьогодні відбувається не на належному рівні, оскільки ініціюється згори, що стримує розвиток внутрішнього потенціалу громадянського суспільства. Більшість проблем сьогодні пов'язано з неефективними реформами, які погано сприймаються суспільством, а також з відсутністю дієвої нормативно-правової бази, яка б створила законодавче підґрунтя для налагодження ефективного діалогу між громадянами та владними інститутами.

В наш час необхідна підготовка нової генерації державних службовців, які змогли б спрямовувати комунікації на досягнення державних цілей. Помилковим є той факт, що комунікативними вміннями та навичками повинні володіти лише працівники інформаційних відділів. Тому, вважаємо за необхідне розвивати можливі шляхи формування та вдосконалення комунікативної компетентності державних службовців.

В ракурсі цього питання слід розглянути поняття «публічних комунікацій». Публічні комунікації розглядаються під видом комунікацій, направлених на передачу інформації, що охоплює суспільний інтерес, з одночасним наданням їй публічного статусу.

Публічні комунікації протиставляються непублічним, що мають справу з

інформацією, яка не має публічного статусу. Публічність пов'язана з такими характеристиками соціального феномену (суб'єкта, об'єкта, відносини, дії), як зв'язок з громадськістю, що розглядається в цілому та реалізація спільних інтересів.

Публічні комунікації виникають, формуються і функціонують в суспільствах, де можливе існування публічної сфери. Дуже часто публічні комунікації спочатку замінюються політичною пропагандою, яка в такому суспільстві являє собою єдину форму інформування громадськості.

Наразі стрімко розвиваються цифрові технології, тому перевага надається мас-медіа як основному інструментарію публічної сфери. Справа в тому, що публічні комунікації як комунікації, направлені на формування та просування публічного блага, мають на увазі і наявність лідерів (в традиційному розумінні цього терміна), громадської думки і тих людей або соціальних інститутів, які в публічному дискурсі виступають за позитивні еволюційні процеси в усіх сферах суспільного життя.

Таким чином, актуалізується питання розвитку комунікацій в публічному управлінні та набуття державними службовцями сучасної компетентності ефективних комунікацій.

Література:

1. Бажинова, О. Г. Кучабський // Публічне управління: теорія та практика: збірник. наук пр. – Х. :Вид-во ХарРІНАДУ «ДокНаукДержУпр», 2012
2. Почепцов Г. Інформаційно-комунікативні процеси в сучасних суспільствах [Електронний ресурс] / Г. Почепцов. – Режим доступу: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/13544>
3. Закон України «Про захист інформації в автоматизованих системах». – Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Мареніченко В.В.,

к.н. з держ. упр., доцент,

доцент кафедри публічного управління та права,

Мовчан Н.В.,

студентка,

КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР

Освіта сьогодні є одним із засобів вирішення найважливіших проблем не

тільки суспільства в цілому, але й окремих індивідів. Як і в будь-якій державі, в Україні характер системи освіти визначається соціально-економічним і політичним ладом, а також культурно-історичними і національними особливостями. Вимоги суспільства формуються системою принципів державної освітньої політики. Її метою є створення для громадян сприятливих умов щодо реалізації прав на освіту, що відповідає потребам економіки та громадянського суспільства.

І в цілому в сучасному світі все більш очевидними стають тенденції зміни ціннісних пріоритетів. Серед основних критеріїв оцінки розвитку суспільства центральне місце займає освіта. Сьогодні виділяється принципове визнання головного критерію освітніх реформ: модель освіти повинна ґрунтуватися на механізмах динамічного саморозвитку.

Зараз Україні потрібні люди, здатні приймати нестандартні рішення, які вміють творчо мислити. Однак, на жаль, традиційна освіта ще зберігає коріння нетворчого підходу до засвоєння знань. Метою освіти подекуди залишається тільки надання мінімального набору знань, необхідного людині в повсякденному житті, при спілкуванні з іншими людьми, для отримання необхідної професії.

Проте, сучасними вченими доведено, що будь-який індивід здатний до творчої діяльності. Отже, педагогу необхідно вміти організувати таку діяльність, яка спонукала б кожного до розкриття своєї креативності (творчих здібностей).

Головна мета освіти сьогодні – це створення адаптивного навколишнього середовища для розвитку якостей особистості. Володіння виключно запасом академічних знань стає все менш і менш важливим показником якості освіти.

Нова система освіти орієнтується на входження в світовий освітній простір. Домінуючою тенденцією сучасності є вільне переміщення через національні кордони ресурсів, людей, ідей. Один з її проявів - інтеграція національних систем освіти. Сьогодні Україна бере активну участь у багатьох міжнародних проектах, задіяна в обміні учнями, професорсько-викладацькими кадрами. Традиції і норми світової освіти вільно проникають в нашу країну. Культурна трансформація суспільства виражається як у глобалізації, інтернаціоналізації культури, так і в бажанні зберегти свою самобутність. Телебачення, Інтернет в якості засобів аудіовізуальної комунікації, популяризація англійської мови стирають кордони в культурному просторі. Одночасно напрацьовуються шляхи збереження культурної самобутності. Гармонізація цих різноспрямованих тенденцій є умовою сталого розвитку освітньої галузі.

Сьогодні напрями удосконалення системи державного управління у сфері освіти України мають бути направлені на:

- реалізацію рівних прав громадян на освіту всіх рівнів та ступенів;
- формування економічних механізмів розвитку системи освіти;
- розробку норм і нормативів фінансового, матеріально-технічного та

іншого ресурсного забезпечення системи освіти;

- функціонування системи освіти в період формування нових соціально-економічних умов;

- відповідність освіти сучасному українському та світовому рівню техніки, науки, культури;

- розробку інформаційних освітніх технологій і методів навчання, в тому числі дистанційних;

- науково-дослідну і науково-технічну діяльність організацій системи освіти, інтеграцію науки і освіти;

- контроль якості освіти;

- державну і соціальну підтримку працівників системи освіти;

- пріоритетність фундаментальних, прикладних досліджень і розробок з проблем освіти, реалізацію інноваційних проектів і програм;

- централізоване забезпечення фондів бібліотек системи освіти за рахунок бюджетів усіх рівнів;

- виробництво навчального та наукового обладнання, приладів і засобів навчання;

- вдосконалення матеріально-технічної бази, енергозберігаючих технологій.

Одним із сучасних напрямів реформування освітньої системи є розгляд освіти як процесу і результату взаємодії особистості з підсистемами культури, визначення пріоритетних цінностей, цілей і норм освітнього процесу, проектування та управління освітнім процесом. Модернізація вищої освіти України, наближення її до європейських стандартів передбачає розвиток державно-громадської моделі управління системи освіти. Мають змінитися і функції місцевих органів державного управління освітою: замість безпосереднього управління навчальними закладами вони будуть, насамперед, здійснювати контрольно-наглядові функції, педагогічний нагляд, надання методичної допомоги органам управління освітою. Має зрости їх роль як органів, відповідальних за якість освіти, ініціювання і координацію педагогічних новацій, діагностування методичної діяльності шкіл.

Слід зробити наступні висновки:

- удосконалення системи освіти, будучи одним з принципів державної політики, входить в число найбільш актуальних завдань для сучасного суспільства;

- в умовах демократизації суспільства освіта здобуває все більше гуманістичний характер. На передній план виходить завдання формування соціально активної, гармонійно розвиненої особистості;

- зміна вимог до системи освіти в цілому передбачає професійне вдосконалення педагогічних кадрів, розкриття їх особистісного та творчого потенціалу;

- одним з основних принципів функціонування системи освіти сьогодні є його інтернаціоналізація в поєднанні зі збереженням культурної самобутності;

- у числі головних цілей реформування системи вітчизняної освіти провідне місце займає досягнення його реальної доступності для всіх громадян України, дотримання в даній соціальній сфері принципу рівноправності.

Література:

1. Модернізація державного управління та європейська інтеграція України: наук. доп. / Авт. кол.: Ю.В. Ковбасюк, К.О. Ващенко, Ю.П. Сурмін та ін.; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Ю.В. Ковбасюка. — К.: НАДУ, 2013. — 120 с.
2. Яковлев Е.В. Внутривузовское управление качеством образования: монография / Е.В. Яковлев. — Челябинск: Изд-во ЧГПУ, 2002. — 390 с.

ДЕРЖАВНА КАДРОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ

Москалець М.М.,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри публічного управління та права,

Підлепнян Н.В.,

старший викладач доцент кафедри публічного управління та права,

Дніпровська академія неперервної освіти

Поняття «державна кадрова політика в галузі освіти» почало використовуватися у науковій літературі 60 - 70-х рр. минулого століття коли в провідних державах світу освіту почали розглядати як найважливіший чинник розвитку й соціального прогресу. В цей час особливо бурхливим був розвиток природничих і фізико-математичних наук. Характеристикою державних політик різних країн стала пріоритетність системи освіти. Система освіти визначається як сукупність складників освіти, рівнів і ступенів освіти, кваліфікацій, освітніх програм, стандартів освіти, ліцензійних умов, закладів освіти та інших суб'єктів освітньої діяльності, учасників освітнього процесу, органів управління у сфері освіти, а також нормативно-правових актів, що регулюють відносини між ними [3].

Державні витрати на систему освіти в усьому світі зросли на порядок. В той час на освіту як основу духовного, соціального та економічного розвитку суспільства і держави були покладені завдання з формування та розвитку людського потенціалу країни, примноження інтелектуального ресурсу нації, створення умов для духовного самоствердження особистості. Очевидно перехід людства від індустріального до постіндустріального суспільства; раціоналізація професійної діяльності кадрів; інноваційність розвитку

системи стали передумовами формування кадрової політики держави в галузі освіти.

Державна кадрова політика в освіті – це сукупність принципів, способів, дій державних органів управління освітою з організації людських ресурсів галузі на основі формування, підтримки і розвитку освітніх цінностей та ідеалів, норм, правил, процедур, здатних забезпечити стійкість розвитку системи освіти у відповідності з державними цільовими установками [6].

Формування кадрової політики в галузі освіти охоплює наступні етапи:

- 1) визначення мети і завдань політики в галузі освіти;
- 2) накреслення найближчих цілей, які мають бути досягнуті у конкретний термін;
- 3) вироблення методів діяльності в галузі освіти;
- 4) вибір інституцій, за допомогою яких можуть бути досягнуті цілі;
- 5) підбір і розстановка кадрів, здатних зрозуміти й виконати накреслені завдання.

Державна кадрова політика в освіті нерозривно пов'язана з державною політикою у сфері освіти, що формується і реалізується на основі наукових досліджень, міжнародних зобов'язань, вітчизняного та іноземного досвіду з урахуванням прогнозів, статистичних даних та індикаторів розвитку з метою задоволення потреб людини та суспільства [3].

Згідно з Законом України «Про освіту» освіта є державним пріоритетом, що забезпечує інноваційний, соціально-економічний і культурний розвиток суспільства. Фінансування освіти є інвестицією в людський потенціал, сталий розвиток суспільства і держави[3]. Але освітня політика не здатна видати миттєвий результат. Соціальні наслідки її здійснення виявляються як соціальні внески через 15 - 20 років. Разом з тим вона повинна піддаватися моніторингу.

За матеріалами Національної доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні [5] в Україні 1,3 млн працівників освіти, з них 0,8 млн (60 %) становлять педагогічні та науково-педагогічні працівники. За освітніми ланками вони розподілені так: 142 тис. - у дошкільній, 440 тис. - у загальній середній, 19 тис. - у позашкільній, 34 тис. - у професійній (професійно-технічній), 22 тис. - у фаховій передвищій, 135 тис. - у вищій, 20 тис. - у післядипломній освіті[5]. Для порівняння у 2011 році загальна кількість працівників освіти становила 1,6 млн. з них 1 млн осіб становили педагогічні і науково-педагогічні працівники: 140 тис. дошкільна освіта, 520 тис. - загальна середня освіта, 25 тис. - позашкільна освіта, 45 тис. - професійно-технічна освіта, 200 тис. - вища освіта, 25 тис. - післядипломна освіта [6].

Як бачимо загальна кількість педагогічних працівників знизилася на 300 тис. осіб. Це насамперед пов'язано зі зменшенням загальної чисельності молодого населення, яке навчається.

Хоча рівень кваліфікації педагогічних працівників в цілому поліпшився, однак не завжди він є достатнім. Насамперед це стосується педагогічного

персоналу з вищою освітою рівня магістра. Однією з причин такого стану є застарілі підходи до кадрового забезпечення освіти: недооцінюється роль висококваліфікованих педагогів у ранній дитячій освіті, у дошкільних закладах, початковій школі, допускається наявність педагогічних працівників без вищої освіти рівня спеціаліста або магістра.

У 2020 р. менше 70 % (а в сільській місцевості — 59 %) педагогів закладів дошкільної освіти мали вищу освіту рівня бакалавра, магістра, спеціаліста. У початкових класах працюють 86 % (81 % у сільській місцевості) учителів, які є магістрами, спеціалістами (а 220 учителів, переважно в селах, мають тільки загальну середню освіту). Серед учителів, які викладають основи наук, мови, літературу в закладах базової і профільної середньої освіти, таких висококваліфікованих фахівців 97 %, хоча й тут 270 учителів мають лише загальну середню освіту. З-поміж учителів, які викладають музику, образотворче мистецтво, фізичну культуру, захист України, трудове навчання, відповідний показник дорівнює 86 %, при цьому 350 вчителів здобули лише загальну середню освіту [5].

Зазначені показники ілюструють необхідність запровадження виваженої та обґрунтованої державної кадрової політики в освіті.

Отже, сьогодні Україна стоїть на порозі до впровадження власної кадрової політики в освіті, яка корелюється зі світовими тенденціями і виокремлює освіту, як вищу сферу життєдіяльності. Для поліпшення результатів такого впровадження доцільно: розробити науково обґрунтовану концепцію сучасної кадрової політики в освіті; оновити нормативну базу відповідно до вимог часу; працювати над реалізацією освітніх моделей, визначених в Законі України «Про освіту»; забезпечити економічні й соціальні гарантії для професійної самореалізації педагогічних і науково-педагогічних працівників; переглянути підходи до управління освітньою галуззю з метою трансформації системи підготовки фахівців відповідно до сучасних вимог, забезпечення соціальної інтеграції та розвитку особистості.

Література:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Про вищу освіту: Закон України від 1 лип. 2014 р. № 1556-VII. Законодавство України : офіц. вебпортал / Верхов. Рада України. Київ, 2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Про освіту: Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII. Законодавство України : офіц. вебпортал / Верхов. Рада України. Київ, 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16 січ. 2020 р. №

463-IX. Законодавство України : офіц. вебпортал / Верхов. Рада України. Київ, 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20>

5. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні: монографія / Нац. акад. пед. наук України; [редкол.: В.Г.Кремень, В.І.Луговий, О.М.Топузов]; за заг.ред. В.Г.Кременя. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 384 с. DOI: <https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua>

6. Державна кадрова політика в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку : наук. доп. / авт. кол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та ін. ; за заг.ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Ю. В. Ковбасюка, д-ра політ. наук, проф. К. О. Ващенко, д-ра соц. наук, проф. Ю. П. Сурміна (кер. проекту). - К. : НАДУ, 2012. - 72 с

ОЦІНКА РИЗИКУ СЕРЦЕВО-СУДИННИХ ЗАХВОРЮВАНЬ ПІД ВПЛИВОМ НЕСТЕРОЇДНИХ ПРОТИЗАПАЛЬНИХ ЗАСОБІВ

Нефьодов О.О., д.мед.н., професор,
ТДВ «Інтерхім»,

Нефьодова О.О., д.мед.н., професор,

Кривошей В.В., аспірант,

Дніпровський державний медичний університет

Нестероїдні протизапальні засоби є однією з найбільш вживаних безрецептурних груп лікарських препаратів. Серед значної кількості позитивних показань до призначення є велика кількість негативних побічних реакцій, в тому числі з боку серцево-судинної системи, на які обов'язково необхідно звертати увагу не тільки пацієнту, а й лікарю.

Дані рандомізованих клінічних досліджень засвідчили, що при тривалому застосуванні аспірин в низьких дозах знижує ризик гострого інфаркту міокарда приблизно на 25% у пацієнтів із серцево-судинною патологією в вигляді антиагрегантної фармакотерапії. Користь для вторинної профілактики ризиків, мабуть, клінічно більш істотна відразу після початку лікування, тоді як для первинної профілактики можуть знадобитися роки. Антиагрегантну дію аспіріну в основному пов'язано з пригніченням опосередкованої тромбоксаном A2 агрегації тромбоцитів, пов'язаної з повною і незворотною інактивацією ізоферменту циклооксигенази-1 (ЦОГ-1) на тромбоцитах. Деякі неаспірінові нестероїдні протизапальні препарати (НПЗП) також можуть мати клінічно значущий вплив на ризик розвитку інфаркту міокарда. З одного боку, традиційні НПЗП (тНПЗП) зменшують запалення за рахунок пригнічення ЦОГ-2 і тимчасово пригнічують агрегацію тромбоцитів, зменшуючи синтез

тромбоксану A2 за рахунок неповної і повторної універсальної інактивації ЦОГ-1; обидва механізми можуть призводити до зниження ризику серцево-судинних захворювань. З іншого боку, нестероїдні протизапальні засоби можуть сприяти агрегації тромбоцитів і звуженню судин шляхом пригнічення синтезу простагліцину в судинах за рахунок пригнічення ЦОГ-2, тим самим потенційно підвищуючи артеріальний тиск, що підвищує ризик серцево-судинних захворювань.

Теоретично вибір інгібіторів ЦОГ-2 (коксибів), особливо з більш високим співвідношенням зв'язування IC50 ЦОГ-2/ЦОГ-1, може сприяти тромбозу, викликаючи дисбаланс між простагліцином і тромбоксаном A2 і гемостатичної рівноваги. Однак, на відміну від аспірину, жодне клінічне дослідження з достатньою потужністю не ставило собі за основну мету визначити потенційні корисні або шкідливі серцево-судинні ефекти НПЗП. Фактично, впливу НПЗП на серцево-судинну систему раніше приділялося досить мало уваги, коли одне рандомізоване контрольоване дослідження (VIGOR) виявило значно більш високий ризик інфаркту міокарда у пацієнтів без основних серцево-судинних захворювань, відібраних випадковим шляхом для групи рофекоксибу 50 мг/день (0,4%) у порівнянні з рандомізованими групами, що отримували напроксен 1000 мг/день (0,1%). Також у 2010 році було опубліковано перше епідеміологічне дослідження, що оцінює роль тНПЗП та ризику інфаркту міокарда, де повідомлялося про підвищений ризик серед довго вживаних тНПЗП із подальшим збільшенням частоти інфаркту міокарда та інсульту.

Так, були проведені 5 рандомізованих контрольованих досліджень рофекоксибу і трьох інших структурно різних коксибів (еторикоксиб, люміракоксиб і валдекоксиб) в порівнянні з напроксом або плацебо для оцінки їх серцево-судинної безпеки в клінічній практиці. Було проведено систематичний огляд спостережних досліджень про ризик інфаркту міокарда в зв'язку з використанням як тНПЗП так і коксибів. За даними досліджень є 10% підвищений ризик інфаркту міокарда серед користувачів тНПЗП, з помітною варіабельністю між трьома часто використовуваними традиційними препаратами. При порівняльному аналізі було показано, що прийом напроксену був пов'язаний з незначним зниженням ризику інфаркту міокарда на 2% для населення в цілому, в той час як результати для ібупрофену і диклофенаку були пов'язані з підвищеним ризиком на 7% і 44% відповідно. Результати для коксибів припускають, що рофекоксиб збільшує ризик інфаркту міокарда при використанні дозування вище 25 мг / сут. (78%), ніж для більш низьких доз (18%). Для целококсибу не простежуються дозозалежні зміни динаміки впливу на ризик виникнення серцево-судинних ускладнень.

При включенні пацієнтів, що приймають аспірин, дослідження показали відсутність ефекту від супутнього застосування напроксену і кілька підвищений ризик, пов'язаний з ібупрофеном. Ці результати є біологічно

правдоподібними оскільки ібупрофен і аспірин, на відміну від інших тНПЗП, конкурують за загальний сайт ферменту ЦОГ-1 і, таким чином, постійне вживання ібупрофену може частково протидіяти необоротному пригніченню тромбоцитів, викликаного аспірином. Однак обсерваційні дослідження як підтримали і спростували гіпотезу про те, що ібупрофен може зменшити кардіопротекцію, що забезпечується аспірином. Підтвердився захисний ефект напроксену у пацієнтів, які не приймають аспірин, незначна фармакодинамічна негативна взаємодія аспірину та ібупрофену і підвищений ризик для диклофенаку.

Тому більш правдоподібне пояснення за даними VIGOR, рофекоксиб і та інші коксиби збільшують клінічну небезпеку серцево-судинних захворювань, особливо при використанні у високих дозах і при тривалому періоді напіввиведення з плазми за рахунок постійного пригнічення ЦОГ-2 або через інші невідомі механізми. Результатом цього було зняття з ринку рофекоксибу в зв'язку з 100% підвищенням ризику серцево-судинних подій у пацієнтів, які отримували 25 мг/день протягом більш 18 місяців у порівнянні з плацебо, виявленим в дослідженні APPROVE. Відносно целококсибу, була показана залежність доза-відповідь між довгостроковим прийомом препарату і тромботичними серцево-судинними подіями, проте, аналогічне випробування PreSAP не знайшло відмінностей між целококсибом і плацебо щодо ризику для серцево-судинної системи.

Важливо пам'ятати, що рандомізовані клінічні дослідження схильні до спотворення інформації, а метааналіз, заснований на таких дослідженнях, може дати тільки неправильні об'єднані оцінки.

Таким чином, результати наглядових досліджень припускають явну варіабельність впливу на ризик інфаркту міокарда між окремими тНПЗП. Результати були в основному нульовими для напроксену та ібупрофену, в той час як диклофенак був пов'язаний з підвищеним ризиком. Тим не менш, використання напроксену було пов'язано зі зниженням ризику на 17% серед пацієнтів, які не приймають аспірин, з відносно низьким ризиком ішемічної хвороби серця. Для коксибів існує залежність «доза-реакція» - у рофекоксиба і ризик інфаркту міокарда, а той час як у целококсиба - незначний ризик патології незалежно від дози.

Таким чином, є конкуруючі гіпотези про точні механізми, що лежать в основі серцево-судинних ризиків, які спостерігаються у деяких пацієнтів, які приймають нестероїдні протизапальні засоби. Схоже, що поділ на тНПЗП і коксиби не допомагає кількісно прогнозувати їх серцево-судинний ризик. Увагу необхідно перефокусувати на модулюючі ефекти добової дози, період напіввиведення з плазми, тривалість лікування, селективність і взаємодію з аспірином або фоновим серцево-судинним профілем.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ НЕРУХОМОГО МАЙНА

Петренко Н.В.,

*доцент кафедри транспортного будівництва та управління майном,
Національного транспортного університету, Україна*

Технічна інвентаризація нерухомого майна - комплекс робіт з обмірювання об'єкта нерухомого майна з визначенням його складу, фактичної площі та об'єму, технічного стану та/або з визначенням змін зазначених характеристик за певний період часу (у разі наявності попередньої інвентаризаційної справи) із виготовленням необхідних документів (матеріалів технічної інвентаризації, технічного паспорта) та обов'язковим внесенням відомостей про об'єкт нерухомого майна до Реєстру об'єктів нерухомого майна [1]. Дотримання положень даної Інструкції дасть змогу удосконалити порядок та методику проведення технічної інвентаризації нерухомого майна, підвищити якість надання послуг та зменшити витрати часу, пов'язані з проведенням технічної інвентаризації.

Пунктом 1.2. Інструкції про порядок проведення технічної інвентаризації об'єктів нерухомого майна, передбачені наступні випадки обов'язкового проведення технічної інвентаризації об'єктів нерухомості:

- перед прийняттям в експлуатацію завершених будівництвом об'єктів, у тому числі після проведення реконструкції та капітального ремонту;
- перед проведенням державної реєстрації права власності на об'єкт незавершеного будівництва;
- перед проведенням державної реєстрації права власності на об'єкт нерухомого майна, що утворився в результаті поділу, об'єднання об'єкта нерухомого майна або виділення частки з об'єкта нерухомого майна, крім випадків, коли в результаті такого поділу, об'єднання або виділення частки завершений будівництвом об'єкт приймався в експлуатацію.

На теперішній час основними проблемами державного регулювання сфери технічної інвентаризації об'єктів нерухомого майна є наступні:

- недостатнє регулювання робіт з технічної інвентаризації об'єктів нерухомості;
- ускладнений або неможливий доступ до матеріалів попередньої інвентаризації та до даних про технічні характеристики об'єктів нерухомого майна;
- ускладнена перевірка даних про речові права та нерухоме майно, період виникнення яких був до 01.01.2013 року;
- невідповідність адреси та фактичного місця розташування об'єктів нерухомості;
- підробка технічної документації на об'єкти нерухомості, тощо.

Для вирішення вказаних проблем необхідним є визначення чіткої процедури проведення технічної інвентаризації об'єктів нерухомого майна з детальним доопрацюванням вищевказаної Інструкції.

Слід зазначити, що речові права на нерухоме майно та їх обтяження, що підлягають державній реєстрації відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», виникають з моменту такої реєстрації. У випадках, передбачених законодавством України, держана реєстрація прав проводиться після технічної інвентаризації об'єкта нерухомого майна, речові права на який підлягають державній реєстрації [2].

Інформація, яка міститься в технічних паспортах, має відповідати матеріалам технічної інвентаризації. Матеріали технічної інвентаризації, що передаються, мають містити опис, бути прошнуровані, пронумеровані та скріплені підписом керівника суб'єкта господарювання, який проводив інвентаризацію (для юридичних осіб), а також підписом виконавця робіт із зазначенням серії та номера кваліфікаційного сертифіката. Другий екземпляр матеріалів технічної інвентаризації об'єкта нерухомого майна зберігається у суб'єкта господарювання, який провів технічну інвентаризацію.

Особливу увагу слід приділити нерухомому майну, право власності на яке не було зареєстроване до 01.01.2013 р. Для держаної реєстрації права власності на такі об'єкти необхідно мати наступний перелік документів: технічний паспорт на об'єкт нерухомого майна; документ, що підтверджує факт перебування об'єкта нерухомого майна в комунальній власності; документ, що підтверджує факт відсутності перебування об'єкта нерухомого майна в державній власності, виданий Фондом державного майна чи його регіональним відділенням.

Отже, встановлення порядку проведення технічної інвентаризації самочинно збудованого майна, на яке відсутня технічна документація є нагальним питанням, яке необхідно вирішувати шляхом внесення змін до Інструкції про порядок проведення технічної інвентаризації об'єктів нерухомого майна. Крім того, необхідно підвищити якість надання зазначених послуг, а також зменшити витрати часу власників таких об'єктів, пов'язані із здійсненням їх технічної інвентаризації

Література:

1. Про порядок проведення технічної інвентаризації об'єктів нерухомого майна, наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 26 липня 2018 року № 186 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0582-01#Text>
2. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, Закон України № 1952-IV від 01.07.04 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1127-2015-п#Text>

РОЗВИТОК КОНКУРЕНТНИХ ПОЗИЦІЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ВИРОБНИКІВ НА ЗАСАДАХ КООПЕРАЦІЇ В СИСТЕМІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Плотницька А.І.,
аспірантка,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет,
Мареніченко В.В.,

к.н. з держ. упр., доцент,

доцент кафедри публічного управління та права,
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР

На сьогоднішньому етапі розвитку національної економіки питанням, що потребує першочергового вирішення, є розробка ефективних механізмів і заходів, які сприятимуть підвищенню рівня конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників ринку та стануть запорукою загального зміцнення продовольчої безпеки. Перед виробниками стає актуальне завдання – переглянути основи взаємодії між підприємствами та ринком споживання. Керівникам підприємств слід мати інструментарій, що дає змогу проводити моніторинг здатності підприємств до конкурентної боротьби. Таким інструментарієм є пошук напрямів удосконалення системи управління конкурентоспроможністю підприємства на засадах кооперації.

Сучасна ринкова економіка України формується та розвивається одночасно із загостренням конкурентної боротьби у всьому світі, яка при цьому з кожним роком набуває більш глобальних масштабів. Проблема формування висококонкурентної національної економіки є на сьогодні ключовою, а реалії свідчать, що більшість вітчизняних суб'єктів господарювання є неконкурентоспроможними на світових ринках, що підтверджується результатами рейтингів провідних міжнародних організацій.

Управління конкурентоспроможністю є напрямом менеджменту кооперативу, спрямованим на формування і реалізацію конкурентних переваг і забезпечення його життєдіяльності в економічній сфері. Головним завданням управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських кооперативів є забезпечення формування господарських зв'язків за будь-яких змін у внутрішньому середовищі.

Таким чином, слід зробити висновок, що управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських кооперативів являє собою діяльність щодо формування низки управлінських рішень, які спрямовані на систематичне вдосконалення продукції, постійний пошук нових каналів збуту, нових груп покупців, поліпшення реклами, а саме, на створення довгострокових конкурентних переваг.

Виходячи з цього, суб'єктом процесу управління конкурентоспроможністю

сільськогосподарських кооперативів виступає керівна ланка, що використовує наявні управлінські технології під час створення та збуту продукції тощо.

Під об'єктом управління розуміються елементи внутрішнього середовища кооперативу, необхідні для вирішення завдань забезпечення конкурентних позицій у процесі створення та збуту товарів, який здійснюється на основі системи знань та навичок суб'єктів управління, обов'язково враховуючи потреби споживачів. Результатом взаємодії суб'єкта й об'єкта управління є формування стратегій і тактик конкуренції кооперативу.

Метою управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських кооперативів є забезпечення умов успішного функціонування кооперативу в конкурентному середовищі та створення конкурентних переваг стосовно інших сільськогосподарських кооперативів за будь-яких економічних, соціальних та інших змін.

Враховуючи питання продовольчої безпеки, слід зазначити, що половина продукції, виробленої аграрними підприємствами, що мають низький рівень конкурентоспроможності своєї продукції, використовується для власних потреб, формуючи при цьому основи не ринкового, а натурального господарства. Пояснюється це відсутністю достатніх фінансових ресурсів, проблемами технічного характеру і низьким рівнем менеджменту. Більшість дрібних аграрних підприємств зазнає значних труднощів при веденні власного бізнесу поодиночі. На думку К. Богомолової виключно кооперація дає змогу поєднати в собі дві базові передумови успішного ведення бізнесу в сільському господарстві, це, перш за все, приватна власність, яка надає свободу вибору та ефект масштабу виробництва, який дозволить користуватися економічними перевагами на ринку [1].

Дрібний виробник без участі у коопераційному об'єднанні взагалі вийти на ринок не може, адже буде витіснений з нього конкурентами – великотоварними виробниками. При цьому споживач бажає витратити свої кошти на більш дешеві і якісніші товари. Закупівельні обслуговуючі кооперативи відіграють особливу роль у здешевленні вартості закупівлі насіння та посадкового матеріалу, добрив, засобів захисту рослин, кормів тощо для невеликих підприємств. Збутові сільськогосподарські кооперативи надають його учасникам більше конкурентних переваг при реалізації продукції, забезпечуючи більш високі ціни реалізації, порівняно із самостійною реалізацією [2].

Важливою складовою ринкових перетворень аграрного сектору економіки України є становлення та розвиток сільськогосподарської кооперації. На пореформеному етапі спостерігається активізація діяльності кооперативних формувань, що зумовлено усвідомленням об'єктивної необхідності консолідації зусиль аграрних товаровиробників, а також підвищенням ролі кооперативних організацій в сучасному агробізнесі. Сільськогосподарські кооперативи як підприємства особливого типу мають подвійну економічну природу, оскільки їх місія полягає у задоволенні не тільки економічних, але й

соціальних інтересів своїх членів.

Проте кооперативи ще не забезпечують достатньо високих результатів господарювання внаслідок дії ряду об'єктивних та суб'єктивних чинників. Саме тому нагальною є потреба ідентифікації таких чинників в оцінці впливу на ефективність діяльності кооперативів та пошуку можливих резервів її підвищення.

Вирішення зазначених питань дозволить доповнити теоретичні та практичні основи підвищення ефективності функціонування сільськогосподарських кооперативів. Дивлячись на сучасний стан українського сільського господарства, можна з упевненістю сказати, що кооперативи – це єдиний шлях аграрної реформи в Україні. Розвиток кооперативного руху в Україні міг би стати рушійною силою якісних змін не тільки в аграрному секторі, а й в країні в цілому. Але для цього потрібні об'єднані зусилля селян, громадських організацій та представників влади. Профільні закони потребують оновлення, а сама ідея кооперації – більшого висвітлення та обговорення.

Література:

1. Богомолова К.С. Сільськогосподарська кооперація як один із шляхів підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств / К. С. Богомолова, О. В. Островерх // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. - 2017. - Вип. 185. – С. 69-75.
2. Ільчук М.М., Радько В.І. Розвиток коопераційних відносин приватних виробників молока // Біоресурси і природокористування. – 2015. – 7, № 1–2. – С. 130–136.

УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВИМИ КОМУНІКАЦІЯМИ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Ведмідь Н.І.,
д.е.н., професор,
Бойко М.Г.,
д.е.н., професор,
Романчук Л.Д.,
к.е.н., доцент,

Київський національний торговельно-економічний університет

У глобалізованому економічному просторі саме маркетингові комунікації як система інструментів, прийомів і технологій спроможні забезпечити

курортно-рекреаційному підприємству успішне функціонування через моніторинг ринкового середовища, актуальну інформацію про продажі, пропозицію та асортимент послуг, цінові пакети, бренд, спроможність диверсифікувати діяльність, своєчасне коригування маркетингової стратегії, формування клієнтської бази. Управління маркетинговими комунікаціями курортно-рекреаційного підприємства, процес, що дозволить визначити вектор трансформації маркетингової діяльності не тільки відповідно до розвитку дестинації, але і з урахуванням кон'юнктурних змін, завдяки стратегічному розумінні про необхідність врахування інформаційного впливу на споживчі очікування та економічні інтереси суб'єкта діяльності [1].

Управління маркетинговими комунікаціями курортно-рекреаційного підприємства – це процес спрямований на:

- забезпечення попиту на основі ефективного просування курортно-рекреаційних послуг з метою задоволення потреб споживачів та одержання прибутку з використанням оптимальної структури маркетингових комунікацій у тісній взаємодії з іншими елементами маркетингу;

- органічне поєднання усіх засобів і методів маркетингових комунікацій у тісній взаємодії з інформаційними технологіями (рис. 1.). Базові основи управління маркетинговими комунікаціями курортно-рекреаційного підприємства як динамічної системи розкривають характерні особливості комунікаційної взаємодії (емпативний маркетинг, емоційним маркетинг) зі споживачем [2].

Отже, на етапі 1. – для визначення цілей управління маркетинговими комунікаціями пропонуємо використовувати систему постановки smart- цілей, яка дозволяє узагальнити всю наявну інформацію, встановити прийнятні терміни для роботи, визначити достатність ресурсів, надати всім учасникам процесу конкретні завдання.

Етап 2. Дослідження цільових споживачів курортно-рекреаційних послуг – це створення карти емпатії, візуалізація особливостей і потреб цільової аудиторії споживачів курортно-рекреаційних послуг [3].

Етап 3. Дослідження конкурентів у медіапростір через аналіз дизайн їх сайту, адаптованість сайту до мобільних пристроїв, якість контенту, наявність довірчих елементів (відгуків) та форм зворотного зв'язку(чат-боту), позиція сайту в пошукових системах, кількість підписників у соціальних мережах, кількість переглядів відеороликів та фото в соціальних мережах, наявність мобільного додатка та ін.

Етап 4. Створення унікального, релевантного контенту. Визначення «Tone of Voice» повідомлення курортно-рекреаційного підприємства, що відображає філософію та цінності бренда, містить у собі слова, інтонації, тональність спілкування, професійну термінологію з використання інструментарію сторітелінгу [4].

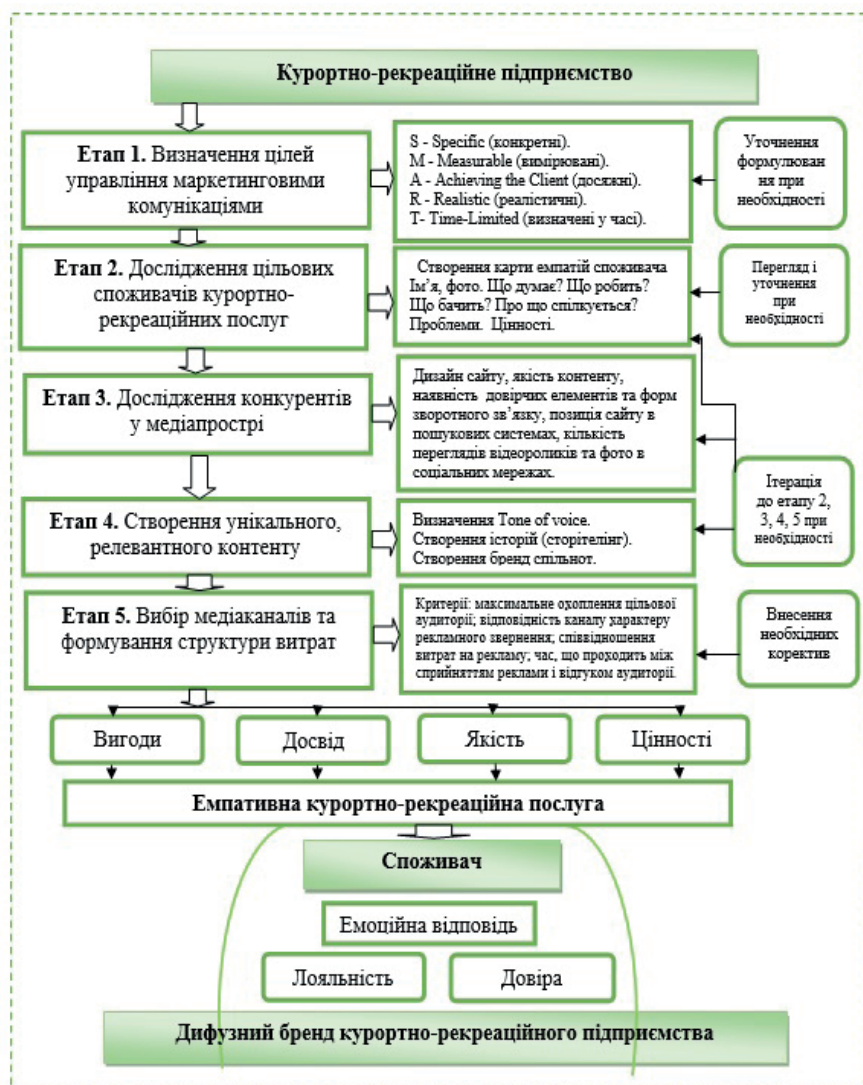

Рис. 1. Логічна послідовність управління маркетинговими комунікаціями курортно-рекреаційного підприємства

Джерело: [розроблено авторами за матеріалами 3, 4, 5]

Етап 5. Вибір медіаканалів та формування структури витрат значною мірою визначає успіх всієї рекламної діяльності. У рамках кампанії онлайн-маркетингу доцільно поєднувати пошукову рекламу, соціальні мережі й

електронну пошту. Удосконалення взаємодії між цифровими та нецифровими каналами дозволить збільшити точки медіа-дотику споживачів та залучити більший трафік на вебсайт чи сторінки соціальних мереж. Від правильного рішення даної проблеми залежить, якої кількості потенційних споживачів досягне сигнал, наскільки сильною буде його дія на них, яка сума буде витрачена на рекламу і наскільки ефективними будуть ці витрати [5].

Водночас слід враховувати, що маркетингові комунікації теж є достатньо складною системою, що складається з великої кількості структурних елементів, або так званих комунікаційних інструментів (реклами, персонального продажу, прямого маркетингу, соціальних мереж, зв'язків з громадськістю та ін.). При управлінні маркетинговими комунікаціями необхідно враховувати ще багато додаткових факторів, які впливають на вибір підприємством комунікаційних інструментів та їх співвідношення в комунікаційному наборі (ціловий ринок, кон'юнктура, життєвий цикл продукту, рівень конкуренції, фінансові обмеження організації, галузева специфіка та ін.).

Отже, управління маркетинговими комунікаціями курортно-рекреаційного підприємства - це процес передачі релевантної інформації про курортно-рекреаційну послугу з емоційним резонансом цільовим аудиторіям, що є ключовим фактором для просування ознак курортно-рекреаційної послуги і, відповідно, формування дифузного бренда курортно-рекреаційного підприємства, персоналізованого сервісного обслуговування формування клієнтської бази споживачів, забезпечення високої конкурентоспроможної позиції та побудови взаємовідносин на основі парадигми «підприємство-лояльний споживач-підприємство».

Література:

1. Hudson, S. (2017). *Marketing for Tourism, Hospitality & Events: A Global & Digital Approach*. SAGE Publications. Delhi, 274 p.
2. Kotler, P. (2017). *Marketing for Hospitality and Tourism*. Pearson: England. – 7th edition. pp. 31–33.
3. Decker, A. (2019). *The Ultimate Guide to Emotional Marketing*.
4. How to Define Your Brand's Tone of Voice: Infographics & Examples www.semrush.com/blog/how-to-define-your-tone-of-voice/.
5. Larson, K., Watson, R. (2010). The value of social media: toward measuring social media strategies. In *Proceedings of the ICIS*. Shanghai. China, 1-18.

РОЛЬ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ В РОЗВИТКУ СФЕРИ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ

Руденко Ю.О.,

*старший викладач кафедри управління
інформаційно-освітніми проектами,*

*Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної
освіти» Дніпропетровської обласної ради»*

Діяльність суб'єктів господарювання у сфері сільського туризму малоймовірна без її популяризації та інформатизації споживачів про даний вид послуг. Вирішення проблем, пов'язаних з необхідністю забезпечення ефективного розвитку сфери залежить від ступеня освоєння методології і методів стратегічного управління та застосування системи маркетингових заходів [4].

Підприємство, функціонуючи на ринку, діє в умовах невизначеності та ризику. Інструментом досягнення визначених цілей із врахуванням впливу зовнішніх та внутрішніх факторів, а також економічної та соціальної відповідальності є стратегічне планування. Суб'єкти господарювання сфери сільського туризму ведуть свою діяльність в умовах туристичного ринку, а ринкові стратегічні орієнтири формує маркетингова стратегія. Процес формування маркетингової стратегії не є спонтанним явищем, кожна стадія має бути спланованою і обґрунтованою [3; 6; 7].

Маркетингова стратегія є складовою частиною бізнес-планування, яке охоплює бізнес-стратегії господарських підрозділів та загальну стратегію підприємства. За допомогою стратегії маркетингу здійснюється процес сегментації цільового ринку; формується товарний портфель підприємства; цінова, збутова та комунікаційна політика, структурна перебудова виробництва з урахуванням маркетингових принципів та маркетингової програми дій [1].

Формування маркетингової стратегії спирається на низку принципів: цілеспрямованість; взаємоузгодження місії із цілями підприємства, орієнтація всіх стратегічних господарських підрозділів на задоволення потреб споживача та на досягнення економічного ефекту від виробничо-збутової діяльності; концентрація зусиль; спрямованість на довгострокову перспективу; синергійний ефект – взаємоузгодження стратегічної та тактичної маркетингової діяльності для стимулювання впливу на ринковий попит, запити споживачів та комплексної системи маркетингових заходів для досягнення синергетичного ефекту; гнучкість [1].

Під час розробки маркетингових стратегій важливо враховувати чинники зовнішнього і внутрішнього підприємницького середовища туристичного підприємства: основні тенденції розвитку середовища (використовувати сценарне моделювання); інтереси туристичного підприємства; ресурсні

та бюджетні обмеження; інтереси споживачів; невдачі і досягнення конкурентів [2].

Аналіз діяльності підприємств в сфері сільського туризму показує, що основними чинниками, що перешкоджають удосконаленню маркетингових стратегій, є проблеми реалістичності планування, недостатньої залученості персоналу, відсутність міжфункціонального узгодження та системності в процесі планування, відсутність у суб'єктів господарювання в сфері спеціальних економічних знань і відповідних навиків управління в цій галузі. Маркетинг є елементом творення стратегії, яка вимагає інновацій та нестандартних підходів. Проте в Україні це розуміння є гіпертрофованим до інтуїтивного підходу та превалювання креативних рішень над аналізом, дослідженнями та стратегічним плануванням. Головна увага приділяється оперативній ефективності, що призводить до середньо- та довгострокових провалів або неефективності ведення ринкової діяльності. Тому систематизація інструментів та підходів до формування маркетингової політики дозволить підвищити ефективність стратегічних маркетингових дій суб'єктів господарювання в сільському туризмі [4; 5].

Література:

1. Багорка М. О. Розроблення маркетингових конкурентних стратегій підприємств. / М. О. Багорка, І. Г. Кадирус, О. В. Кравець // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». – 2021. – Вип. 36, ч. 1. – С. 32-37. – Режим доступу : <http://dspace.dsau.dp.ua/jspui/handle/123456789/4904>
2. Горюнова К. А., Радченко Г. А. Стратегічні аспекти антикризового маркетингу в індустрії туризму в контексті економічного і соціального розвитку України. Менеджер / ДонДУУ. 2016. №3 (72). С. 33–38
3. Забуранна, Л. В. Конкурентостійкість підприємств сільського зеленого туризму : теорія, механізм формування та управління : монографія / Л. В. Забуранна, А. В. Кулік. – Київ : Центр учб. літ., 2018. – 291 с.
4. Імплементация маркетингу у сільському туризмі як прагматичний засіб розвитку галузі / Ю. С. Чумаченко, Є. С. Чумаченко // Modern economics. - 2018. - № 7. - С. 203-210. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/modecon_2018_7_24
5. Кудла Н.Є. Сільський туризм: основи підприємництва та гостинності: навч. посіб. / Н.Є. Кудла. – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 152 с.
6. Мельник Д. Л. Маркетингова стратегія підприємства // Вісник Хмельн. нац. ун-ту. – 2009. – № 3. – С. 213–219.
7. Пащенко О.П. Стратегічне управління розвитком підприємства / О. П. Пащенко // Вісник Хмельницького нац. ун-ту. – 2011. – С. 99 –103.

ПАРАДИГМАЛЬНІ ЗАСАДИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Руженський М.М.,

кандидат економічних наук, доцент,

Загорняк О.В.,

кандидат технічних наук, доцент,

Національний транспортний університет

В роки незалежності вітчизняна промисловість розвивалася на основі третього технологічного укладу на який припадала третина її виробництва. Основними галузями, що бурхливо зростали в ці роки були виробництво електроенергії, неорганічної хімії, сталі, важке машинобудування, видобуток залізної руди та вугілля.

Ще одна третина припадає на четвертий уклад, який був переважаючим у 80-х роках ХХ століття, переваги за якого надавалися машинобудуванню, приладобудуванню, кольоровій металургії, гіпертрофованому розвитку традиційного ВПК, електронній промисловості та автомобілебудуванню. Понад 30% промислового виробництва України складає конгломерат вказаних вище технологічних укладів. Лише 3% у загальній структурі економіки України припадає на виробництво програмного забезпечення, телекомунікацій, виготовлення складної обчислювальної техніки, запровадження нанотехнологій, виробництво роботів і новітніх матеріалів, проте саме такого типу промисловість є основою постіндустріального виробництва, що є засадничим фундаментом п'ятого та шостого технологічних укладів.

В той час, коли світова спільнота вступила в епоху глобальної конкуренції, країни світу системно переходять до п'ятого і шостого технологічного укладів, що базуються на науково-інформаційних технологіях, єдиним шляхом економічного та соціального розвитку для України є масштабна модернізація виробничої та невиробничої сфер на інноваційно-інвестиційних засадах. Вони є основою створення сучасної, конкурентоздатної, такої, що може саморозвиватися та інтегруватися у світове господарство національної економіки. В більш широкому розумінні перехід на інноваційно-інвестиційну, не просто наздоганяючу, а випереджальну модель соціально-економічного розвитку слід розглядати як один з стратегічних напрямів виходу України з довготривалої соціально-економічної кризи.

В сучасних умовах значення наукомістких технологій швидко зростає, їх використання є потужним стимулом досягнення стандартів світового рівня виробництва товарів і надання послуг, підвищення рівня і якості життя населення. Перехід на інноваційно-інвестиційну модель економічного розвитку в різних галузях національної економіки має свої особливості, що визначаються характером та рівнем науково-технічного прогресу, соціально-

економічними умовами та способами організації праці, наявними природними та історичними факторами тощо. Швидкість переходу до інноваційно-інвестиційної моделі та характер спрямованості інтенсифікації у певних галузях виробництва має визначатися їх значенням для національної економіки на сучасному етапі її розвитку (пріоритетом є стимулювання внутрішнього попиту та збільшення експортного потенціалу, для України такими можуть бути галузі авіа-, ракето- та машинобудування, де ще збережено матеріально-технічний та кадровий потенціал,) специфікою відтворювального процесу, переважанням виробництва засобів виробництва чи споживчих товарів, диспропорціями у різних галузях економіки.

Реалізація інноваційно-інвестиційної моделі розвитку в Україні характеризується рядом проблем серед яких можна виділити: недостатність інвестицій та належного фінансового забезпечення як у формі зовнішніх запозичень іноземних компаній, так і з боку держави та національного бізнесу, неефективність державних регуляторних механізмів цієї сфери, нерозуміння перспектив інноваційно-інвестиційної діяльності широким загалом, недостатнє стимулювання формування людського капіталу здатного втілювати таку модель.

Література:

1. Бойко О.М. Міжнародний досвід сучасного державного регулювання інноваційного розвитку. - Трансформація функцій держави в умовах глобалізації : збірник тез доповідей міжнародної дискусійної платформи 19 травня 2021 р. / НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». – Електрон. дані. – К., 2021. – 131 с. – Режим доступу : <http://ief.org.ua/docs/scc/19.pdf>

2. Дзьоба О.Г., Сімків Л.Є., Кафка С.М. Економіко-управлінські аспекти трансформації та інноваційного розвитку соціально-економічних систем в контексті підвищення енергетичної безпеки України. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2017. 274 с.

3. Кухар Д.О., Огінок С.В. Україна у глобальному інтеграційному процесі. Виклики і досвід інших країн. - Тези доповідей VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Управління інноваційним процесом в Україні: розвиток співпраці». – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. – Режим доступу: <http://science.lpnu.ua/mipu-2020>.

4. Розвиток інноваційної системи України в європейському науково-технологічному просторі : наукова доповідь / за ред. І. Ю. Єгорова. Електрон. дані. Київ, 2018. 198 с. Режим доступу: <http://ief.org.ua/docs/sr/302.pdf>.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Руженський М.М.,

кандидат економічних наук, доцент,

Марусєв Д.О.,

магістр, спеціальність "Підприємництво,

торгівля та біржова діяльність",

Національний транспортний університет

Однією з визначальних рис і передумов існування сучасних економічних систем є економічний розвиток, необхідність якого зумовлена, передусім, розвитком людства та зростаючими потребами, що його спричиняють. В умовах сучасних економічних, політичних та соціальних криз проблеми сталого економічного розвитку значно актуалізуються. У формуванні національних стратегій економічного розвитку багато держав спираються на глобальні цілі сталого розвитку затверджені на саміті Організації Об'єднаних націй у 2015 році.

Основними аспектами сталого економічного розвитку є визнання пріоритетності економічних і соціальних потреб котрі є важливими для виживання категорій населення, що перебувають на межі бідності одночасно з розумінням стану обмеженості природних виробничих ресурсів, що вимагають все більш дбайливого і раціонального ставлення з метою запобігання нанесення шкоди навколишньому середовищу та майбутнім поколінням. Сталий економічний розвиток передбачає ряд змін, за якого використання ресурсів, спрямування інвестицій, напрямок науково-технічного розвитку, зміни в соціально-економічній та інституційній сферах мають узгоджуватись одне з одним, посилювати теперішній і майбутній економічний потенціал, розширювати можливості задоволення потреб суспільства.

З метою побудови ефективної системи державного регулювання і досягнення цілей сталого економічного розвитку Україною ратифіковані основні міжнародні документи з цього напрямку. Серед основоположних документів за допомогою яких в Україні запроваджуються принципи та розробляються механізми реалізації цілей сталого розвитку можна виділити: Указ президента України №722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», «Концепція реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року», «Концепція сталого розвитку населених пунктів» та інші.

У Проекті Закону України «Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року» визначальними моментами Стратегії є: «Інноваційне спрямування розвитку, яке ґрунтується на активному використанні знань і наукових досягнень, стимулюванні інноваційної діяльності, створенні сприятливого інвестиційного клімату, оновленні виробничих фондів,

формуванні високотехнологічних видів діяльності та галузей економіки, підвищенні енергоефективності виробництва, стимулюванні збалансованого економічного зростання, ґрунтованому на залученні інвестицій у використання відновлюваних джерел енергії, в екологічно безпечне виробництво та «зелені» технології».[1].

Довгострокова Стратегія сталого розвитку України до 2030 року повинна враховувати такі аспекти: 1) ефективність економіки, соціальна справедливість та екологічна безпека; 2) національна безпека та ефективна держава; 3) урівноваженість потенціалу розвитку регіонів та територій. Середньострокова стратегія сталого розвитку повинна охоплювати такі стратегічні напрямки: національна безпека, ефективна держава, економічний та соціальний розвиток, екологічна безпечність і територіальний розвиток. Керівними принципами Стратегії є: захист прав людини, верховенство права, належне врядування, участь громадськості, участь представників бізнесу та соціальних партнерів, інтеграція політики та управління, солідарність всередині поколінь та між поколіннями, використання найкращих з наявних знань, принцип запобігання, принцип «користувач платить», принцип «забруднювач платить».

Реалізацію принципів та досягнення цілей сталого розвитку в Україні слід здійснювати з врахуванням альтернативних варіантів розвитку держави, системи суспільних цінностей та орієнтирів, наявних передумов досягнення поставленої мети, новітніх способів та інструментів регулювання. Досягнення таких цілей потребує суттєвого вдосконалення нормативно-правового, економічного, організаційного, інституційного, інформаційно-комунікаційного забезпечення, що стане основою збалансування та досягнення стабільності економічної, соціальної, екологічної сфери.

Література:

1. Проект Закону України «Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року».[Електронний ресурс] – Режим доступу - <https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A?an=372>
2. Указ президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». [Електронний ресурс] - Режим доступу - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019>
3. Концепція реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2016-%D1%80#Text>
4. Програма розвитку ООН в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/mdgoverview/>.
5. Бурик З.М. Теоретико-методологічні засади державного регулювання сталого розвитку України. – Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління.- Київ, 2018. [Електронний ресурс]

НАУКОВІ РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМАТИКИ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ СФЕРИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У ПРАЦЯХ ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАРУБІЖНИХ ВЧЕНИХ

Сиченко В.В.,

ректор, д-р наук з держ. упр., професор,

Рибкіна С.О.,

старший викладач кафедри публічного управління та права,

КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР

В Україні поряд з соціальними та управлінськими здійснюються і системні трансформації освітньої сфери. Це відкриває широкі можливості модернізації вітчизняної системи професійної освіти публічних управлінців та поєднання реформ у сфері публічного управління та освітніх реформ.

Виникає нагальна потреба у глибокому аналізі процесу підготовки та професійного росту кадрів органів державної влади та місцевого самоврядування, насамперед у вітчизняній системі вищої освіти.

Проблеми удосконалення професійної освіти публічних управлінців у контексті розробки теоретико-методологічних основ її функціонування та розвитку здійснено у роботах таких знаних фахівців як Г. Атаманчук, В. Бакуменко, В. Козаков, С. Крисюк, В. Куценко, В. Луговий, П. Надолішній, Н. Нижник, В. Майборода, О. Мельников, Т. Мотренко, О. Оболенський, та інші. У цьому напрямленні розглянуто авторами настанови щодо розгляду даної проблеми у межах проблемного поля та категоріального апарату науки публічного управління та адміністрування.

Також фундаментальні дослідження, які визначали напрями підготовки вітчизняних управлінських кадрів у контексті національного державотворення. Різним аспектам підготовки державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування з акцентуванням ролі цього процесу для забезпечення незалежності та ефективності державних установ досліджуються у роботах таких українських учених, як В. Авер'янов, А. Андришук, А. Бураковська, Н. Гончарук, Д. Дзвінчук, С. Дубенко, В. Загорський, М. Іжа, Н. Колісніченко, Н. Липовська, А. Ліпенцев, І. Лопушинський, В. Н. Нижник, О. Оболенський, В. Олуйко, Г. Опанасюк, С. Серьогін, В. Сороко, Ю. Сурмін, Ю. Шаров, П. Шевчук, А. Чемерис та інші. У роботах цього напрямку здійснюється обґрунтування та змістовне наповнення процесу переходу управлінської освіти на європейські принципи розвитку. Вітчизняна дослідниця О. Ігнатова цілком справедливо

характеризує в якості основної особливості підготовки управлінських кадрів в сучасних умовах належність цього процесу до системної модернізації країни та реформування системи державної влади [1]. Було обґрунтовано процес модернізації освітніх стандартів у сфері управлінської освіти зі створенням напряму «Державне управління», розроблені механізми зміни кваліфікаційного підходу методологією та практикою компетентнісної моделі освіти, змістовно та методологічно забезпечено плюралізацію освітнього процесу з виходом на урізноманітнення його форм та варіантів і структур освітніх програм. Деякі роботи були присвячені підготовці управлінців для потреб регіональних органів влади та місцевого самоврядування з визначення специфіки освітнього процесу у цьому контексті.

Було висвітлено проблематика підготовки державних службовців і управлінських кадрів в Україні у контексті формування ринкових відносин, необхідності використання у процесі їх підготовки бізнес-технологій та модернізації відповідних освітніх закладів і програм такими українськими вченими як В.Авер'янов, В.Бакуменко, О.Воронько, С.Дубенко, В.Князєв, В.Козаков, В.Кремінь, В.Куценко, Г.Леліков, В.Луговий, П.Назимко, Н.Нижник, О.Оболєнський, М.Присенко, О.Пухкал, В.Рєбало, В.Цєтков, П.Цєгольник, Г.Щокін, С.Ярошенко, В.Яцуба та інші. У цьому напрямку акцентується увага на необхідності подолання рівня підготовки управлінців приватного сектору з одного боку, та органів державної влади і місцевого самоврядування – з іншого.

Ще одним напрямом дослідження проблеми кадрового забезпечення органів державної влади та місцевого самоврядування стали наукові розвідки, у яких обґрунтовується використання системно-модельного підходу для формування моделі професійної підготовки державних службовців та працівників місцевого самоврядування. Акцент звертався на зарубіжний досвід, етапності формування вітчизняної системи державного управління та державної служби низкою вітчизняних фахівців, серед яких особливо виділяються Н.Артеменко, Н.Гончарук, В.Гошовська, В.Луговий, А.Мельник, А.Міхненко, Г.Опанасюк, С.Серьогін, Б.Петерсонс та деякі інші.

Що стосується проблеми організації навчання та в цілому підготовки фахівців для сфери публічного управління, то найбільш цікаві праці з даного напряму належать таким ученим як В. Авер'янов, Д. Бахрах, Ю. Битяк, Л. Біла-Тіунова, С. Ківалов, І. Пахомов, Т. Кагановська, А. Оболєнський, І. Задоя та іншим. Дослідники відмічають неефективність існуючої системи підготовки публічних управлінців, насамперед через відсутність ефективної системи моніторингу потреб органів державної влади та місцевого самоврядування у фахівцях конкретних напрямів підготовки та освітньо-кваліфікаційного рівня, а також недосконалість механізмів державного замовлення на підготовку таких фахівців.

Потрібно відмітити, що сьогодні існує достатньо розроблена норматив

база функціонування та розвитку системи професійної управлінської освіти. Її основу складають Конституція України, закони України «Про державну службу», «Про вищу освіту», «Про запобігання корупції», «Про засади державної антикорупційної політики в Україні», а також низка указів Президента України, постанов і розпоряджень Кабінету Міністрів України, наказів Національного агентства України з питань державної служби. Загалом, як вказують вітчизняні дослідники, «діяльність органів державної влади в галузі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців регламентується близько 80 нормативно-правовими актами» [2, с.128].

На нашу думку, найбільш важливим напрямом у сучасних дослідженнях становлення в освітньому процесі професіонального управління є проблема професійної компетентності та професійних компетенцій. Як вказує вітчизняний дослідник Д.Неліпа, починаючи з 1970-х років, саме ці поняття використовуються для характеристики професіоналізму фахівців різного профілю, а також як цільові характеристики освітнього процесу, спрямованого на підготовку цих фахівців [3, с.39]. На сьогодні у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі є достатньо багато робіт, присвячених формуванню саме управлінських компетенцій в освітньому процесі, це такі фахівці як І.Г. Агапова, В.І. Байденко, В.А. Болотов, І.А. Зимня, Е.Ф. Зеєр, Н.В. Кузьміна, В.А. Медведєв, Л.М. Мітіна, Л.А. Петровська, Ю.Г. Татур, В. Хутмаєр, А.В. Хуторський та інші.

Таким чином, вітчизняна система професійної освіти має тривалу історію розвитку у межах імперського, радянського та сучасного етапу розвитку. У науковій літературі ґрунтовно досліджено широке коло теоретико-методологічних та прикладних питань професійної підготовки управлінців для органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Література:

1. Ігнатова О. Особливості підготовки кадрів для органів державного управління в сучасних умовах. Публічне адміністрування: теорія та практика. 2014. Вип. 2. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2014_2_20.
2. Гусак І. В. Сучасний стан професіоналізації державних службовців в Україні. Ефективність державного управління. 2012. Вип. 31. С. 367-373.
3. Неліпа Д. В. Розвиток професійної підготовки державних службовців на основі компетентнісного підходу. Держава та регіони. Сер.: Державне управління. 2014. № 2. С. 37-42.

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ

Соколова Н.М., к.е.н., доцент,

Мильченко М.І., магістр,

Національний транспортний університет

Наявність значної кількості загроз для стійкого та ефективного функціонування фінансової системи підприємства вимагає удосконалення існуючих та розроблення нових механізмів гарантування його фінансової безпеки, які б сприяли завчасному розпізнаванню зростання рівня небезпеки та прийняттю адекватних рішень як важливої умови забезпечення необхідного для розвитку рівня економічної безпеки. В нових умовах господарювання фактичні результати діяльності більшості вітчизняних підприємств виявилися далекими від бажаних.

Поточна фінансова нестабільність та низька ефективність господарської діяльності підприємств обумовлена дією наступних чинників:

- посиленням фінансової кризи, зростанням рівня інфляції та розбалансування системи грошового обігу в державі;
- надлишком продукції на зовнішньому ринку, посиленням конкуренції та засиллям товарів іноземного виробництва на внутрішньому ринку;
- високим рівнем митних і валютних бар'єрів, які знижують конкурентоспроможність вітчизняних товарів;
- негативним впливом чинників політичної нестабільності;
- низькою конкурентоспроможністю вітчизняних товарів, яка спричинена високим рівнем її енерго - та матеріаломісткості;
- систематичною та, водночас, непередбачуваною за характером зміною законодавчого поля діяльності суб'єктів господарювання;
- виснаженістю інвестиційних ресурсів та пасивною інноваційною політикою, що спричиняє сировинну спеціалізацію та низькі темпи розвитку підприємництва в Україні.

Оскільки фінансові інтереси підприємства досить різноманітні та мобільні, із метою постійного моніторингу та контролю за їхнім дотриманням, існує класифікація фінансових інтересів підприємства за різними критеріями. Фінансові інтереси є дуже динамічною системою, яка перманентно змінюється, залежно від зміни поведінки всіх суб'єктів зовнішнього середовища та зміни їхніх пріоритетів, від зміни самого зовнішнього середовища і виникнення нових загроз. Підприємство має можливість змінювати свої фінансові інтереси, їхню пріоритетність, але потрібно пам'ятати, що фінансові інтереси підприємства має бути гармонізовано з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища, щоб уникнути нових загроз фінансовій безпеці підприємства. Реалізація фінансових інтересів підприємства в сучасних умовах, які характеризуються різноманітними кризовими явищами, має бути послідовною й обґрунтованою

та спрямованою на виконання місії підприємства на ринку.

Основна мета антикризового управління фінансовою безпекою, полягає у забезпеченні стійкості підприємства до впливу зовнішніх та внутрішніх чинників, виявленні, нейтралізації та ліквідації наслідків дії загроз та ризиків, гарантування необхідного для розвитку рівня безпеки та реалізації фінансових інтересів.

Об'єктом антикризового управління досліджуваної складової економічної безпеки виступає фінансова діяльність підприємства, а суб'єктами – керівництво підприємства та його персонал.

Система антикризового управління, в процесі забезпечення фінансової безпеки підприємства, повинна бути спрямована на вирішення таких завдань:

- ідентифікація загроз та ризиків як причин зростання рівня небезпеки в процесі господарської діяльності підприємства;
- визначення індикаторів фінансової безпеки підприємства;
- розроблення системи моніторингу фінансової безпеки;
- визначення критичних значень індикаторів фінансової безпеки;
- систематичний моніторинг рівня фінансової безпеки;
- розробка антикризових рішень, спрямованих на забезпечення фінансової безпеки підприємства;
- узгодження процесу реалізації антикризових рішень щодо фінансової безпеки із завданнями та пріоритетами інших складових економічної безпеки;
- контроль за реалізацією рішень, їх оцінка та корегування;

Ефективність здійснення антикризового управління фінансовою безпекою підприємства безпосередньо залежить від:

- якості підготовки персоналу, який повинен приймати обґрунтовані рішення в умовах не завжди повної інформації, бути готовим діяти в нестандартних умовах, бути підготовленим та володіти необхідними знаннями;
- чіткості функціонування системи моніторингу, яка б надавала повну інформацію про поточний рівень, динаміку та можливі зміни рівня фінансової безпеки;
- існування та дії системи превентивного управління, яка б дозволила своєчасно відчувати сигнали про формування внутрішніх та зовнішніх чинників і процесів, здатних спричинити виникнення та розвиток загрози та ризику, передбачити їх настання та можливі наслідки.

Механізм фінансової безпеки підприємства дозволяє:

- забезпечити фінансову стійкість, платоспроможність, ліквідність та достатню фінансову незалежність підприємства в довгостроковому періоді;
- забезпечити оптимальне залучення та ефективне використання фінансових ресурсів підприємства;
- ідентифікувати зовнішні та внутрішні небезпеки й загрози фінансовому стану підприємства та розробляти заходи для їхнього вчасного усунення;
- самостійно розробляти та впроваджувати фінансову стратегію;

- забезпечувати достатню фінансову незалежність підприємства;
- забезпечувати достатню гнучкість під час ухвалення фінансових рішень;
- забезпечувати захищеність фінансових інтересів власників підприємства.

В складних умовах господарювання, якими характеризується вітчизняна економіка, система антикризового управління має набувати своїх специфічних рис на кожному із управлінських рівнів і бути об'єднана спеціальною програмою стратегічного розвитку підприємства, що дозволить випереджати та запобігати неплатоспроможності та неспроможності підприємства, своєчасно долати тимчасові перешкоди, що виникли, зберігати та збільшувати ринкові позиції за будь-яких зовнішніх (економічних, політичних, соціальних) умов, спираючись, в основному, на власні ресурси, забезпечувати сталий розвиток підприємства на траєкторії економічного зросту.

Реалізація антикризового управління фінансовою безпекою підприємства покликано стабілізувати процес функціонування певного суб'єкта підприємницької діяльності, збільшити гнучкість, адаптивність та стійкість до змін зовнішнього середовища та дії негативних факторів, забезпечити більшу високу ефективність використання наявних ресурсів. Особливістю цього управління, порівняно з іншими функціональними видами управління є те, що ухвалення рішень в переважній більшості випадків здійснюється в умовах високого рівня невизначеності, дефіциту часу, недостатності фінансових ресурсів, зниженої керованості підприємством, наявності ознак розвитку кризових процесів. Відмінністю саме антикризового управління фінансовою безпекою є те, що зростання рівня небезпеки стосовно інших складових економічної безпеки стає явним лише за результатами моніторингу рівня фінансової безпеки, а відтак потребує застосування комплексних та, перш за все, превентивних заходів.

Література:

1. Кузенко Т.Б. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки / Т.Б. Кузенко // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — №1(91). — С. 98—103.
2. Реверчук Н.Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур : моногр. / Н.Й. Реверчук. — Львів : ЛБІНБУ, 2004. — 175 с.
3. Туленков Н.В. Антикризисный менеджмент / Н.В. Туленков // Персонал. — 1998. — № 6. — С. 19-25.

ІНСТИТУТИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Тадля А.О.,

студентка 2 курсу,

кафедра «Публічного управління і адміністрування»,

Київський національний торговельно-економічний університет,

Тадля І.П.,

начальник відділу з питань внутрішньої політики,

зв'язків з громадськістю та засобами масової інформації,

Деснянська районна в місті Києві державна адміністрація, Україна

Розглядаючи становлення інститутів громадянського суспільства, які в конструктивній комунікаційній формі здатні впливати на сучасні процеси соціальної діяльності громадян шляхом участі в діалозі з органами публічної влади. Питання на які ми акцентуємо вашу увагу, – це взаємодія між органами виконавчої влади та громадянським суспільством, яка проходить етап становлення ідентичності і планомірного розвитку.

Актуальність дослідження адміністративно-правових аспектів взаємодії органів виконавчої влади з інститутами громадянського суспільства розглядається в зв'язку з константними реформами правового характеру, швидкоплинною і змінною нормативно-правовою базою, а також практичними проблемами реалізації громадянським суспільством своїх конституційних прав, свобод та інтересів. Громадянське суспільство – це сфера спілкування, взаємодії, спонтанної самоорганізації і самоврядування вільних індивідів на основі добровільно сформованих асоціацій, яка захищена необхідними законами від прямого втручання і регламентації з боку держави і в якій переважають громадянські цінності [1, с. 152].

В Україні залучення інститутів громадянського суспільства до участі в процесі обговорення, розробки, експертизи, прийняття і здійснення політичних і державних адміністративно-управлінських рішень, що стосуються суспільних інтересів і потреб, реалізується органами влади не достатньою мірою, що вказує про нестабільність демократичних взаємин.

Основними аспектами комунікації органів виконавчої влади та суб'єктів громадянського суспільства в Україні є діяльність структурних підрозділів, які створюються з метою взаємодії з питань внутрішньої політики, зв'язків з громадськістю та засобів масової інформації в апаратах центральних і місцевих органів виконавчої влади, тому, на нашу думку, слід виділити такі послідовні етапи впливу на виконавчу владу інститутами громадянського суспільства:

- 1) створення органів виконавчої влади;
- 2) виконання органами виконавчої влади своїх повноважень;

3) контроль за діяльністю цих органів.

При такій постановці питання важливо, щоб дана взаємодія органів виконавчої влади та інститутів громадянського суспільства мала стабільний, системний характер і була постійною.

Сьогодні в нашій країні одним із основних засобів громадського контролю, який потребує удосконалення є громадські ради при органах державної влади та місцевого самоврядування. У своїй діяльності громадська рада керується Конституцією та законами України, указами Президента України і постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України [2, 3, 4, 5], а також «Положенням про громадську раду», розробленим на основі цього Типового положення[6]. Положення про громадську раду погоджується з органом виконавчої влади, при якому вона утворена, та схвалюється на її засіданні.

Громадська рада є постійно діючим колегіальним виборним консультативно-дорадчим органом, утвореним для забезпечення участі громадян в управлінні державними справами, здійснення громадського контролю за діяльністю органів виконавчої влади, налагодження ефективної взаємодії зазначених органів із громадськістю, врахування громадської думки під час формування та реалізації державної політики.

Потрібно зазначити, що діяльність громадської ради більшою мірою носить декларативний характер, а рішення громадських рад носять рекомендаційний характер, тобто не є обов'язковими для посадових осіб органів державної влади.

На прикладі Громадської ради при Деснянській районній в місті Києві державній адміністрації можна оцінити усю діяльність даного органу. Близько 100 громадських організації тісно співпрацюють зі структурними підрозділами Деснянської райдержадміністрації та активно беруть участь у життєдіяльності району. З метою налагодження ефективного діалогу між владою та громадою для вирішення актуальних питань життєдіяльності району та інших питань Деснянська районна в місті Києві державна адміністрація постійно співпрацює з інститутами громадянського суспільства.

Керуючись постановою Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» [5] з метою забезпечення участі громадян в управлінні державними справами, налагодження ефективної взаємодії з представниками інститутів громадянського суспільства, 01 липня 2021 року було проведено установчі збори з формування нового складу Громадської ради при Деснянській районній в місті Києві державній адміністрації.

Цьому передувало три місяці кропіткої роботи Ініціативної групи з підготовки установчих зборів для формування складу Громадської ради при Деснянській районній в місті Києві державній адміністрації (розпорядження Деснянської райдержадміністрації від 30.04.2021 № 230) [6].

До участі у формуванні нової каденції Громадської ради при Деснянській в місті Києві державній адміністрації було подано 272 заяви від представників інститутів громадянського суспільства (при тому, що більшість провадять свою діяльність в столиці загалом, навіть не будучи дотичними до Деснянського району). Після перевірки на відповідність документів, 247 допущено до участі в установчих зборах. 229 делегатів взяли участь в установчих зборах з формування Громадської ради при Деснянській РДА. Згідно рейтингового голосування, до складу Громадської ради при Деснянській РДА увійшло 35 осіб – представників інститутів громадянського суспільства, згідно Постанови. Новообраний склад затверджено розпорядженням Деснянської районної в місті Києві державної адміністрації від 27 липня 2021 року № 462 «Про затвердження складу Громадської ради при Деснянській районній в місті Києві державній адміністрації» [6].

Гострі проблемні питання, які надходять до Громадської ради при Деснянській райдержадміністрації або ж навпаки до Деснянської РДА (будівництво, облаштування території, соціально-економічні, питання благоустрою) обговорюються на спільних нарадах, комісіях райдержадміністрації та засіданнях Громадської ради.

Рішення завжди приймається з урахуванням думки громадськості, яку висловлюють присутні представники Громадської ради при Деснянській РДА. Постійно відбуваються робочі зустрічі керівництва району з Президією Громадської ради щодо плідної співпраці громади та влади. Напрацьовано низку ініціатив, обговорено проблемні питання та розпочато напрацювання шляхів їх вирішення спільно з активною громадою на розвиток Деснянського району.

Сьогодні в Україні до основних проблем створення і діяльності громадських рад, можна віднести: неналежне планування, організування, мотивацію в реалізації планових заходів, контроль діяльності, фінансове та організаційне забезпечення, компетентність та професійний рівень, обмеження доступу до офіційних інформаційних джерел, низька підтримка, узгодженість дій та прозорість діяльності.

Таким чином, зазначаємо, що взаємодія органів виконавчої влади з інститутами громадянського суспільства виступає вагомим чинником демократизації держави та є невід’ємним елементом правової демократичної держави, має здійснюватися на умовах дотримання принципів законності, відкритості, прозорості в якій відповідні права мають реальний, а не декларований характер.

Література:

1. Шайгородський Ю., Андрійчук Т., Дідух А. та ін. Влада і суспільство: діалог через громадські ради : монографія. Київ, 2011. 148 с.

2. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27 лютого 2014 року № 794-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 13. Ст. 222.

3. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17 березня 2011 року № 3166-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 38. Ст. 385.

4. Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні : Указ Президента України; Стратегія від 26 лютого 2016 року № 68/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2016#Text>.

5. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 року № 996. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npsas/243788058>.

6. <https://desn.kyivcity.gov.ua/content/rozporyadzhennya.html> /Офіційний інтернет-портал / Деснянський районний в місті Києві державний адміністрації.

РОЛЬ ТА ЗНАЧИМІСТЬ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СВІТОВІЙ ПРАКТИЦІ

Гращенко І.С.,

к.е.н., доцент кафедри менеджменту ЗЕДП,

Єлісєєв О.М.,

студент кафедри менеджменту ЗЕДП,

Національний авіаційний університет

Глобалізація економіки набирає все більших обертів, надаючи велику кількість переваг учасникам різноманітних інтеграційних об'єднань. Інтернаціоналізація українського бізнесу є важливою передумовою майбутнього економічного розвитку нашої держави і те, в яких напрямках вона розвиватиметься дасть курс для розвитку значної кількості компаній нашої країни. Адаптація продукції та бізнес-діяльності є важливою категорією в умовах сучасної глобалізації та передбачає налагодження торговельних зв'язків з країнами Європи, що визначені багатьма нашими налаштованими на інтернаціоналізацію свого бізнесу підприємцями як цільові ринки збуту своєї продукції або послуг [4].

Однак далеко не всі вбачають у інтеграційних процесах запоруку успішного майбутнього, а й велику кількість недоліків та загроз у вигляді відходження від традицій чи питання національної безпеки і необхідності захисту вітчизняних виробників від конкурентної іноземної продукції в середині країни. Для вирішення питань економічної та національної безпеки країн успішно використовується перелік державних інструментів у вигляді квот, ставок мита і т. д., стосовно ж захисту традицій та культурної спадщини, то процеси протекціонізму та закритості країни від зовнішнього світу встигли

показати себе не надто ефективними [1]. Проте, у будь-якому випадку традиції змінюються навіть без процесів глобалізації, хоч і повільніше. Не завжди цьому питанню суперечать інтеграційні процеси шляхом принесення до країни іноземної культури та надбань, але й розвиток самої держави, оскільки те, що вважалося 100 років тому традиціями зараз може здатися нам дикістю.

Важливо відмітити, що процеси інтеграції, обміну знаннями та глобалізації сприяють світовій регіональній політиці, що у свою чергу дозволяє розвинути величезну кількість нереалізованих можливостей світових трудових, інтелектуальних та економічних ресурсів. Рівномірний розвиток країн світу дозволить уникнути загрози надмірних можливостей окремих країн чи угруповань країн з метою домінування над іншими та ризику дестабілізації світових економічних процесів [2].

Стосовно нашої держави, то Україна має значний потенціал для глобалізаційних процесів. Щонайменше це вдале транзитне розташування країни. Також показники проникнення Інтернету в Україну збільшуються з кожним роком і кількість франчайзингових договорів теж, а за показником індексу глобалізації KOF за 2019 рік наша країна займає 45 сходинку. Важливою в процесах інтеграції та інтернаціоналізації варто відзначити електронну комерцію, що є зручним інструментом донесення великої кількості потенційним споживачам інформації про свою продукцію, а також дешевшим порівняно із традиційними маркетинговими способами [3].

Таким чином, варто зазначити, що глобалізаційні процеси передбачають спрощення процесів взаємодії між країнами світу і полегшення процесів торгівлі, а також обміну технологічними розробками та інтелектуальними надбаннями. Україна налаштована на плідну співпрацю та залученість у інтеграційних процесах, попри значну кількість бар'єрів у вигляді економічної та політичної нестабільності, а також наслідків пандемії, котра завдала значної шкоди усім країнам світу. Глобалізація є логічним еволюційним кроком у світовому розвитку і новим етапом у розвитку багатьох країн, що сприяє процесам вирівнювання їх економічних можливостей, а отже і більш ефективному використанню інтелектуальних, ресурсних та виробничих потужностей.

Література:

1. Особливості інформаційного забезпечення діяльності підприємств в умовах глобалізації [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/40647/1/ilovepdf_merged.pdf.
2. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств в умовах глобалізації економіки [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://periodicals.karazin.ua/socoeconom/article/view/16123/15014>.
3. Міжнародний маркетинг високих технологій та його взаємозв'язок з

інтеграцією та глобалізацією [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://cutt.ly/cRm6kMQ>

4. Розвиток промислових підприємств України в контексті інтернаціоналізації [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/28899/5/Kramar_%20Rozvytok_%20promyslovykh_pidpryyemstv_2019.pdf.

СУЧАСНИЙ ПРАЦІВНИК СФЕРИ ГОСТИННОСТІ

Зікій Н.Л.,

к.е.н., старший викладач кафедри готельно-ресторанного бізнесу,

Ткачук Т.М.,

к.е.н., доц. кафедри готельно-ресторанного бізнесу,

Київський національний торговельно-економічний університет

Розвиток глобалізаційних процесів, пов'язаних з розвитком ринку, жорсткої конкурентної політики, змін умов та форматів функціонування суб'єктів господарювання в цілому мають відбиток у формуванні професійних компетентностей фахівців готельно-ресторанного бізнесу. Непідконтрольне поширення вірусної інфекції Covid-19 провокує керівників сфери гостинності до розроблення неординарних та ексклюзивних проєктів, що слугує своєрідним вектором змін і розвитку професійних здібностей працівників.

Сьогодні досить широко зустрічаються терміни «hard skills» та «soft skills», застосування яких в комплексі забезпечує ефективність роботи працівника та характеризує якість виконання операційного циклу підприємства. Проте, турбулентність впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на сферу гостинності постійно коригує професійні навички і здібності працівників готельно-ресторанного бізнесу.

Hard skills – це комплекс професійних знань, який працівник здобув під час свого навчання. Вважаємо, що базовими hard skills сучасного працівника сфери гостинності є:

1) технічні навички, які включають роботу з базами даних (Excel, вміння формувати таблиці, будувати діаграми, графіки), а також базові знання спеціалізованої програми, яку використовує підприємство;

2) знання мов. Споживачами готельно-ресторанного бізнесу можуть бути різні національності, тому персоналу важливо володіти декількома іноземними мовами. Це дозволить швидше здобути прихильність споживача, налагодити тісний контакт, покращити репутацію закладу в цілому;

3) здатність аналізувати дані, робити висновки. Для розуміння сучасних тенденцій розвитку ринкового та споживчого середовища необхідно постійно

проводити моніторинг діяльності конкурентів, їх цінової та товарної політик, уподобань споживача; для виявлення сильних/слабких сторін підприємства – аналіз закладу в цілому, що в комплексі дозволить сформувати стратегічні цілі та поставити конкретні завдання;

4) здатність робити економічні/математичні розрахунки. Працівник має оперуватися основними показниками діяльності підприємства, їх складовими з метою розуміння стану діяльності підприємства, можливості формування прогностичних показників та переліку потенційних векторів розвитку суб'єкта господарювання;

5) знання законодавства передбачає знання основних законодавчих документів, які регулюють діяльність підприємств сфери гостинності задля швидкого підтвердження управлінських рішень з боку керівництва та якісного обслуговування споживачів готельно-ресторанного бізнесу;

6) вміння публічного виступу. Працівник сфери гостинності повинен бути впевненим у своїх висловлюваннях, мати техніку переконань, яка при спілкуванні сформує його професійність та здатність досягати поставлених цілей.

Разом з цим, вважаємо, *soft skills* – сукупність навичок, умінь, набутих з досвідом роботи, які формують універсальні компетенції, особисті якості працівника залежно від сфери діяльності.

Вважаємо, що основні *soft skills* працівника підприємства готельно-ресторанного бізнесу полягають у:

1) соціальній поведінці, яка відіграє ключову роль в ефективності обслуговування, якості надання послуг гостинності та виступає перспективним стимулом споживача відвідати неодноразово даний заклад. Сфера гостинності спрямована на створення комфорту, затишної атмосфери з метою задоволення очікувань кожного споживача;

2) рішенні комплексних завдань. Працівник сфери гостинності не повинен концентруватись лише на одному завданні, а легко поєднувати декілька, забезпечуючи при цьому ефективність операційного процесу підприємства та якість обслуговування [1];

3) вмінні працювати в команді. Успіх діяльності підприємства залежить від командної роботи суб'єкта господарювання, а не від роботи окремого працівника. Тому налагодження тісного контакту між працівниками, створення командного духу в закладі є основою швидкого, якісного та неординарного задоволення потреб споживача;

4) емоційному інтелекті, який виражається у здатності керувати власні емоції, а також ідентифікувати та вплинути на емоції споживача. Задля задоволення потреб споживачів та отримання їх позитивних, незабутніх вражень підприємствам готельно-ресторанного бізнесу необхідно запроваджувати новітні інформаційні технології та програми, які формують враження сучасного інноваційного закладу;

5) креативності. Креативний підхід має ґрунтуватись не тільки в технології обслуговуванні споживачів, методах управління, концепції діяльності підприємства, але й у прийнятті рішень під час неординарних ситуацій;

6) мистецтві управляти людьми. Даний критерій полягає у чіткому розподіленні обов'язків та повноважень між працівниками, встановленні тісного контакту між керівником та підлеглими, формуванні дружніх відносин в колективі, що дозволить сформувати безперерйну операційну діяльність підприємства;

7) вмінні оцінювати ситуацію та приймати рішення. При виникненні будь-якої ситуації не потрібно приймати швидких рішень, які можуть мати негативний вплив в подальшому. Прийняття обдуманих рішень дозволить швидко знаходженню компромісу та уникненню можливих конфліктів;

8) вмінні домовлятися. Даний критерій полягає у формуванні якісного двостороннього комунікативного зв'язку між працівниками, між працівником та споживачем, між працівником та керівником, між працівником та контрагентом, який спрямований на задоволення інтересів обох сторін;

9) гнучкості. Сфера гостинності вимагає цілодобової турботи, тому працівники мають нестабільний графік роботи (нічні зміни, вихідні дні). А також гнучкість демонструється у здатності та швидкості переходу працівника від одного завдання до іншого. Адже, динамічність розвитку ринкових умов завжди ставить жорсткі часові рамки для підприємств готельно-ресторанного бізнесу та вимагає швидкого реагування задля утримання на ринку та збереження позицій [1];

10) навичках обслуговування клієнтів. Вміння відчувати настрій споживача, почути потреби та знайти найоптимальніший спосіб їх задоволення є атрибутом професійності працівника. Задоволеність споживача має відображення у середньому чеку, частотності відвідуваності, що в цілому формує дохід підприємства, прибутковість, конкурентоспроможність та здатність реінвестувати в свою інфраструктуру. Ціннісним для суб'єкта господарювання сфери гостинності є вміння забезпечити споживача власною значущістю, що значно підвищить його лояльність. Це, в свою чергу, дозволить сформувати клієнтську базу, що слугуватиме атрибутом успіху діяльності підприємства.

Проте, існує ряд причин дефіциту кваліфікованих працівників в індустрії гостинності: низька заробітна плата, широкий спектр функціональних обов'язків, відсутність почуття важливості у виконанні операційних функцій, комфортних умов праці, залякування передовими технологіями, які швидко розвиваються і застосовуються в діяльності підприємств.

Отже, аналіз вимог до сучасного працівника сфери гостинності показує різноплановість та багатифункціональність критеріїв, які коригуються факторами зовнішнього та внутрішнього середовища. Soft skills необхідно постійно розвивати задля збагачення та розширення компетентностей, що забезпечить конкурентну перевагу сучасного працівника сфери гостинності.

Література:

1. Top 10 hospitality and tourism soft skills URL : <https://hospitalityinsights.ehl.edu/top-10-soft-skills-hospitality-tourism>

ПРОБЛЕМИ ЛІДЕРСТВА В УКРАЇНСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТАХ В КОНТЕКСТІ СПІРАЛЬНОЇ ДІНАМІКИ

*Ігнат'єва І.А.,
д.е.н., професор,
НАУКМА*

Сьогодні серед освітян все більше дискутується проблема про відповідність системи вищої освіти України вимогам часу. З одного боку вища освіта держави - є одним з головних чинників зростання якості людського капіталу, генератором нових ідей, запорукою динамічного розвитку економіки і суспільства в цілому. Для того, щоб українська вища освіта по-справжньому ефективно виконувала ці важливі завдання, необхідне її оновлення з урахуванням актуальних світових тенденцій розвитку освіти у широкому соціально-економічному контексті. Серед проблем, які сформувалися в вищій освіті називають невідповідність структури підготовки спеціалістів реальним потребам структури економіки, зниження якості освіти, корупція в системі освіти, відірваність від наукових досліджень, повільні темпи інтеграції в європейський та світовий інтелектуальний простір.

З 2014 року досить багато реформаційних заходів було зроблено. Перш за все, все почалося з прийняття нового Закону про вищу освіту. Але чи вирішив усі проблеми новий Закон, якщо майже кожного року він зазнає певних редакційних правок. І судячи з того, як розвивається конфліктна ситуація в протистоянні між чинним керівництвом МОН України та основними реформаторами в освіті, які здебільшого є представниками так званого «Могилянського» підходу до вищої освіти, доводить що в Україні проблему треба шукати значно глибше.

Досліджуючи певні проблеми менеджменту в вищій освіті дали можливість пов'язати існуючі проблеми з дослідження Спіральної динаміки. В другій половині 20 століття американський психолог Клер Грейвз та його послідовники Крис Коуен, Дон Бек та Кен Уїлбер представили світу нову соціально-еволюційну теорію. Теорія Спіральної динаміки описує певні ступені розвитку людини та суспільства. Основні постулати теорії базуються на тому, що все своє життя людина розвивається по спіралі. Людина рухається вгору, накопичуючи досвід, який отриманий на попередніх спіралях. При

виникненні певних умов, люди можуть пробудити у себе попередні і активувати їх. Оскільки розробники Спіральної динаміки є психологами, то і опис інструментів базується на психологічних термінах. Отже, динамічна спіраль представлена як модель, на яку нанизані певні цМемі (цінносні Мемі). За допомогою цМемів автори тлумачать системи цінностей, які існують у різних людях і інтегруються у системи корпоративних культур різних організацій. Для кожного рівня спіралі характерні свої яскраві цМемі. Дослідниками узагальнені 8 основних виявлених дослідниками характеристик цМемів, навколо яких накопичується досвід та ідеї (табл)

Таблиця 1

Короткий опис цМемів за Е. Беком, К. Коуном [1]

Цінносний Мем	Прийнята назва	Основні мотиви
бежевий	виживання	Спроможність забезпечити виживання за рахунок використання природжених якостей
фіолетовий	родинні зв'язки	Кровні узи і мистицизм в умовах магічного світу, який лякає
червоний	влада сили	Нав'язування влади як над собою так і людьми і природою через проривну незалежність
Синій	сила природи	Нав'язування абсолютної віри про єдиний правильний шлях та покорність авторитетам
помаранчевий	суперництво	Мислення пошуку нових можливостей, що направлено на покращення результатів
зелений	міжособистісні зв'язки	людський добробут та дотримання консенсуса отримує найвищий пріоритет
жовтий	гнучкий потік	Гнучка адаптація до змін за рахунок бачення великомасштабних картин
бірюзовий	глобальне мислення	Увага до динаміки в масштабах усієї планети Земля та дії на макрорівнях

Дослідження кожного із рівнів дозволяють зробити висновок, що в силу певних умов майже 90% українських університетів балансує в червоно-синьому рівні. Гірша статистика, що є в Україні ЗВО, які дотримують цінності червоного рівня. Кожного року висвітлюються результати досліджень щодо рейтингів університетів типа «ТОП 200», тощо. [3]. Але чи є результати даних дослідження, такими що дають відповіді на питання вибору ЗВО для абітурієнтів, вибору випускників для роботодавців та вибору для науковців - з ким співпрацювати. Системи цінностей та корпоративна

культура українських університетів поки поза дослідженнями. Але саме ці питання є важливими при виборі середовища, де формується важливий для країни людський капітал. Вже декілька років поспіль висвітлюється ще один рейтинг від Державної служби якості освіти України, в якому ЗВО групуються відповідно до критеріїв, які оцінюють ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері вищої освіти та визначають періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю), що затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2018 року № 982. [4]. Але він зводить запитання стейкхолдерів до односторонньої відповіді абітурієнтів про потенційні можливості закінчити обраний ЗВО та сприйняття отриманого диплому. Що це дає для розвитку освіти як певної галузі економіки держави Україна? Скоріше відповідь буде – нічого. Зрозуміло, що для розвитку треба шукати інструменти, які дадуть мотиваційний поштовх для модернізації.

Нещодавно у вищій освіті сталася подія, на яку звернули увагу багато і освітян і блогерів, які цікавляться вищою освітою. Але наслідки події і зроблені висновки адміністрацією МОН України говорять про поверхневність аналізу і застарілість дій. Два відомі університети України (Київський національний університет ім. Шевченко, Національний університет «Києво-Могилянська академія») не змогли обрати ректорів за діючою нормою Закону про вищу освіту. Питання чому? Лідери-претенденти не є лідерами, навколо яких об'єднується наукове середовище університетів, чи в принципі мати рейтинг Мао Цзедун в науковому середовищі є неможливим з точки зору соціології. І заради двох впливових університетів внесені зміни до Закону. Тоді питання: «Як проходять вибори у інших ЗВО?» Вони не мали 2014-2020 рр цих проблем. Навіть в університетах, де відбувались відкриті конфлікти, наприклад, НАУ, КНУТД, тощо вибори гарантовано вигравали діючі в.о.. Відповідь одна – в більшості університетах проблема вирішувалась «якось інакше», сам НПП давав адміністрації вирішувати проблему «якось інакше». Отже, з точки зору спіральної динаміки більшість університетів знаходяться в зоні «червоного рівня» спіралі. Що треба зробити щоб університети, як генератори нових ідей перейшли на новий рівень спіралі. І тут напрошується єдиний висновок – будь який університет є у більшому ступені чим інша бізнес-організація соціальна відкрита система. Залежність університетів від якості людського капіталу є досить вагомим. Отже, перш за все треба звернути увагу на політику і механізми формування кадрового потенціалу університетів та, зокрема, рівень лідерського потенціалу у керівництві університетів. Дослідження особливостей добору персоналу в приватних компаніях, дає можливість виділити три ключові завдання, які ставлять власники перед hr-службами під час конкурсних доборів та співбесід: з'ясувати що претендент може у відповідності до набутих компетенцій; що претендент хоче у відповідності до його цінностей та мотивації; наскільки він буде небезпечним для організації. Дослідження думок власників бізнесу, доводить, що останній фактор для них

найбільш важливий. Для будь-якого власника легше втратити перспективного співробітника, чим втратити бізнес взагалі. Але цей принцип працює в приватному бізнесі. У державних університетах і установах все інакше. З одного боку усі співробітники обираються на посади на конкурсній основі, адміністрація проходить процедури вибору. Але чи оцінюються претенденти саме з позицій може, хоче, небезпека? Питання залишається відкритим.

Таким чином, певних модернізацій потребують підходи до формування кадрового складу ЗВО. Старі системи не працюють, а відділи кадрів, які діють у більшості університетах та, зокрема, і в самих міністерствах України взагалі далекі від сучасних підходів рекрутингу, роботи hr-служби, інструментів соціального розвитку, тощо.

Література:

1. Коуон Кристофер К., Бек Дон Эдвард: Спиральная динамика. Управляя ценностями, лидерством и изменениями в XXI веке/ BestBusinessBooks, Открытый Мир, 2010, с. 424
2. Валерій Пекар. Разноцветные миры. Популярное введение в спиральную динамику // «Управление персоналом — Украина», № 10 (204) 2010
3. Рейтинг університетів України «ТОП-200 Україна 2021» Джерело: <http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=6868>
4. Джерело: <https://osvita.ua/vnz/76878/>

АНАЛІЗ І ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЇ ВОЄНА-СТРОКОВИКА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ АРМІЇ

Макаренко О.М.,

доктор медичних наук, професор,

Ходос О.С.,

офіцер запасу ЗСУ, практичний психолог,

ПРАТ “ВНЗ“МАУП”

Основною метою наукової діяльності є вивчення психологічних адаптаційних процесів та механізмів у загалі військовослужбовців Збройних Сил України (далі ЗСУ - авт.), зокрема і військовослужбовців строкової служби.

Вивченням проблем адаптації військовослужбовців строковиків до військової служби та психологічного супроводу військовими психологами займались: Макаренко О. [2,3], Ягунов В. [6], , Мозговий В. [4] тощо.

Наявність будь-якого досвіду чи усвідомлення певних очікувань щодо військової служби це завжди схвально, і може бути міцним підґрунтям

позитивної адаптивної динаміки, але коли знання про службу в армії хибні, викривлені чи не повні – це може призвести до проблеми, оскільки відчуття непізаної загрози, її очікування може бути більш стресогенним чинником ніж сама травмуюча подія.

Для кращого усвідомлення абсурдності контрасту, слід зазначити, що психологічний супровід та професійний відбір майбутніх кандидатів на службу у спец. підрозділах Ізраїлю впроваджується з 10 річного віку останніх, ми не стверджуємо, що в Україні військові психологи мають впроваджувати подібний досвід, але для отримання якісного результату, потрібно здійснювати якісну кадрову роботу.

З таким контингентом приходиться працювати командирам, навчальні підрозділи подекуди позбавлені можливості кадрового відбору, військові психологи, нехтуючи інструкціями та методичними настановами «сивочолих штабів», під час проведення психологічного вивчення строковика змушені ставити резолюції :

- Придатний для проходження служби у навчальних підрозділах;
- Обмежено придатний для проходження служби у навчальних підрозділах;
- Придатний на розсуд командира.

Становлення військовослужбовця як фахівця своєї справи, а також здатність ефективно виконувати завдання, на нашу думку базується на поєднанні трьох аспектів готовності, що впроваджується виключно у динаміці.

На даний час, після проходження базової підготовки та здобуття військової спеціальності, строковики забезпечують життєдіяльність у військових частинах, де проходять службу, тобто несуть службу у добових нарядах, вартах, виконують вантажні та ремонтні роботи.

Нами спостерігались випадки, коли у підрозділах, через «енергійне» впровадження статутного порядку, штучно створювались нестерпні умови для строковиків, аби тим самим спонукати їх укласти контракти, мотивуючи це тим, що на контракті життя трохи вільніше, у 90 % випадків подібні контрактники посідають своє місце у психологічній групі ризику, про перебування на подібному обліку їх керівництво їм постійно нагадує.

Декуди практичні методичні рекомендації старших начальників неможливо впровадити у життя, знову ж таки через нерозуміння реалій на місцях, у більшості випадків, для строковика військовий психолог лишається «екзотичним» військовослужбовцем, офіцером, з яким дозволяється поспілкуватись, без шкоди для морально – психологічного стану, зустріч з яким (згідно плану) передбачається лиш двічі, під час прибуття до військової частини з військового комісаріату, для психологічного вивчення, і під час відбору на посади молодших командирів, якщо пощастить.

Ефективність професійні та лідерські якості керівників та начальників навчальних центрів ЗСУ нині вимірюється кількістю підготовлених і відправлених у війська спеціалістів, число яких, щорічно вимірюється

десятками тисяч, але ми пропонуємо враховувати і іншу цифру – кількість небойових втрат, самогубств. Оскільки від керівників та начальників, від їхнього власного прикладу у першу чергу залежить морально – психологічний стан підлеглих, а не від кількості концертів на одиницю площі найбільшого стройового плацу Європи. У військовиків, як контрактників так і строковиків має на перше місце виходити бойова підготовка, аби кожен займався своєю справою; крім того має бути час на родину, культурне життя (любов до якого потрібно розвивати), спортивні секції та змагання, розумна альтернатива теперішньому стану речей.

У країні з ринковою економікою роботодавець усвідомлює важливість якісного кадрового відбору, керівники та очільники у ЗСУ мають також усвідомити, що строковик – це не кормова база, для виконання ПЛАНУ старшого начальника, а майбутній контрактник, мобілізований, воїн, український лицар з яким завтра йти у бій, котрому боронити Україну, якого сьогодні треба впровадити, та навчати.

Військово – політичне керівництво держави не припиняє впровадження реформ в ЗСУ, необхідно переосмислити роль та місце психологічного супроводу військовослужбовців, значущість військового психолога для війська, так наша спільна мета – професійна, контрактна армія, але не слід забувати, що її фундамент – строковик, якого потрібно навчати, гартувати та підносити, а не знецінювати.

Література:

1. Довгаль В. Що потрібно знати про строкову військову службу на 2021 рік. Офіційний сайт Броварської РДА, 2021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://brovary-rda.gov.ua>

2. Макаренко , А., Ходос , А., Кузьменко , А. (2021). Особенности явления профессионального выгорания у воспитательного и преподавательского состава военнослужащих учебных подразделений ВСУ. *Středoevropský věstník Pro vědu a výzkum*, (7). извлечено от http://czvestnic.info/ojs/index.php/cz_ojs/article/view/115

3. Макаренко О. М., Ходос О. С. Освітній стрес та випереджаюча освіта. Монографія. – К., 2011. – 185 с.

4. Мозговий В. І. Результати вдосконалення системи професійно – психологічного відбору мобілізованих військовослужбовців. Психологічна допомога особистості в кризових соціокультурних умовах: Тези міжнародної науково практичної конференції (Київ, 29 – 30 жовтня 2015 року) / за наук. Редакцією С. Д. Максименка, З. Г. Кісарчук. – К. : Логос. – 86 с.58 – 60 с.

5. Ходос О. С. Складові процесу адаптації військовослужбовців до військової служби. / Ходос О.С. // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. –

2015 – Том. V: Психофізіологія праці. Експериментальна психологія. – Випуск 15. – С 232-241

6. Ягупов В.В. Військова психологія: Підручник. – К. : Тандем, 2004. – 656 с. – бібліогр. : 623 – 627

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ВАРТІСТЬ НЕРУХОМОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

*Харченко А.М., канд. техн. наук, доцент,
Сірош Т.О., магістр,
Національний транспортний університет*

На вартість нерухомості значно впливають особливості ринку. Основними характеристиками нерухомого майна, що впливають на вартість, є такі [1]:

1. Нерухомість як товар не має такої характеристики, як стандартизованість. Об'єкти нерухомості відрізняються між собою безліччю ознак, найсуттєвішою з яких є місце розташування. Навіть якщо два об'єкта нерухомості виконані за одним проектом і мають однаковий ступінь зносу, їх вартість може різко відрізнитися залежно від території, на якій вони розташовані, оточуючих об'єктів, наявності під'їзних шляхів тощо.

2. Ринок нерухомості є відносно інформаційно закритою системою. Угоди носять суб'єктивний характер. Відповідно, отримання вихідної інформації для проведення оцінки стає досить складною проблемою. Крім того, інформація щодо угод на ринку, яка відображена в документах, часто спотворюється з метою зменшення оподаткування.

3. Вартість об'єктів нерухомого майна не є стійкою величиною. На неї впливає ряд факторів. Серед них основними є: загальна макроекономічна ситуація в регіоні, доступність фінансових ресурсів для фінансування угод щодо об'єктів нерухомості, сезонна активність на ринку, вплив на вартість нерухомості економічної перспективи певної території, фактори державного регулювання ринку нерухомості.

4. Обмежена кількість контрагентів на ринку, що обумовлюється високою вартістю об'єктів, їх унікальністю та складними юридичними правами, характерними для кожного об'єкта.

5. Низька еластичність пропозиції на ринку, в той час як попит на ньому може досить швидко змінюватися.

Зменшення цих труднощів можливе при використанні певних принципів, методів оцінки, що накопичила сучасна теорія і практика оцінки. Таким чином, оцінка нерухомості є процесом визначення грошового еквівалента цінності нерухомого майна з використанням певних принципів, методів і процедур.

Важливим моментом при оцінці нерухомості є розрахунок її вартості на певну дату. У ринковій економіці вартість нерухомості може змінюватись кожного дня.

Наступним важливим чинником оцінки нерухомості є призначення і мета самої оцінки. В одному випадку, оцінюються відповідні права на даний об'єкт нерухомості, а в іншому – оцінка пов'язана з проблемами ринку, тобто купівлею-продажем або для цілей кредитування [2].

У практиці оцінки нерухомості існує ряд методів і підходів, але найтрадиційнішими є: витратний, порівняльний та дохідний підходи.

Дані підходи можна порівняти за такими критеріями [3]:

- здатність методів урахувати кон'юктурні коливання і вартість грошей;
- якість інформації, на основі якої здійснюється аналіз;
- можливість відобразити дійсні наміри продавця і покупця.

Вибір методів та підходів залежить не лише від характеру отриманої інформації, ступеня її точності, а й від навиків і суб'єктивності оцінювача.

Література:

1. Грибовський С.В., Сівець С.О., Левикіна І.О. Нові можливості порівняльного підходу при вирішенні давніх проблем. Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. – 2003. – № 4.
2. Лебедь Н., Мендрул А., Ларцев В., Скрынько С., Жиленко Н., Пашков В. Оценка имущества и имущественных прав в Украине. Монография. – К.: ООО “Информационно-издательская фирма “Принт-Экспресс”, 2002. – 688 с.
3. Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 12.09.2001.

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Агакерімова Р.Ю., аспірант,

Полтавський державний аграрний університет

Продовольча безпека є важливим компонентом соціально-економічної політики держави з позицій локального та глобального вимірів, адже, поряд із незаперечною місією забезпечення національного суверенітету, вона визначає її статус на міжнародному агропродовольчому ринку. Такий важливий і водночас різновекторний контекст формування продовольчої безпеки України передбачає:

- по-перше, стимулює потребу системного моніторингу рівня

самозабезпеченості продовольством та постійної ідентифікації споживчих потреб населення у доступних, якісних, екологічних харчових продуктах;

- по-друге, планомірні кроки у напрямі вироблення та прийняття управлінських рішень у площині активного пошуку можливостей нарощування потенціалу продовольчої безпеки для суспільного зростання.

Отже, удосконалення та впровадження теоретико-методичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо формування системи продовольчої безпеки України набувають принципово нової актуальності за сучасних умов інтернаціоналізації світового ринку та посилення відкритості національної економіки.

Продовольча проблема належить до категорії глобальних тому, що для її розв'язання недостатньо зусиль окремих держав, а потрібне добре налагоджене співробітництво всіх країн незалежно від їхнього суспільного ладу. Зрештою, з нею органічно пов'язані інші глобальні проблеми сучасності, такі як демографічна, екологічна, енергетична та ін. Тому державам з великим аграрним потенціалом, до яких належить Україна, відведена значна роль у розв'язанні продовольчої проблеми в світі. За даними організації ООН з продовольства і сільського господарства, сьогодні продовольча криза загрожує 37 країнам, голодувати будуть сотні тисяч осіб.

За своїм економічним змістом продовольча безпека охоплює три основні складові умови її досягнення [5, с. 246-260]:

- наявність продуктів харчування на всій території країни за будь-якої потреби і в необхідному асортименті;

- економічну доступність продовольства, за якого рівень доходів населення дає змогу купляти продукти харчування, незалежно від соціального статусу і місця проживання;

- безпеку харчування, яку розглядають як можливість запобігання виробництву, реалізації і споживанню неякісних продуктів харчування, що шкодять здоров'ю населення.

Основними проблемами вітчизняного виробництва харчових продуктів є:

1. низька фізична та економічна доступність населення до всіх груп товарів з високим рівнем імпортозалежності їх ринків та закономірного зростання внаслідок цього цін на них;

2. тотальне порушення норм безпеки харчування, а у випадках дотримання всіх стандартів — обмеженість фізичної та економічної доступності населення до таких груп товарів.

На наш погляд, при розкритті суті продовольчої безпеки в її основу мають бути покладені принципи достатності, доступності, рівності (умов), самозабезпеченості (самодостатності), незалежності, збалансованості, безпечності, якості. В результаті недотримання всіх принципів ми маємо ситуацію зубожіння селян і погіршення суспільного здоров'я населення на фоні прихованої монополізації прибуткової сфери виробництва продуктів

харчування та сільськогосподарської переробки.

1996 року на Всесвітньому продовольчому саміті було сформульовано таке визначення: «Продовольча безпека – це коли людина постійно має фізичний, соціальний і економічний доступ до достатніх, безпечних та корисних продуктів, які забезпечують її потреби й харчові переваги для активного і здорового життя» [1, с. 3].

Для подальшого розгляду даної теми, необхідно ознайомитися з визначеннями та твердженнями деяких відомих економістів та вчених таких, як:

Відомий економіст Б. Пасхавер продовольчу безпеку країни визначає як забезпечення доступності та достатності продовольчого споживання всім верствам населення переважно завдяки вітчизняному агропродовольчому виробництву [2, с. 80];

О. В. Кочетков та Р. В. Марков продовольчу безпеку трактують як наявність на продовольчому ринку достатньої кількості продуктів харчування та їх доступність для всіх верств населення, стверджуючи, що наявність продовольства визначається пропозицією, а доступність продуктів харчування – попитом [3, с. 43–44];

На думку професора О. І. Гойчук, продовольча безпека – це структуризована та системна категорія, що характеризує економічні відносини стосовно продовольчого споживання та якості харчування на різних рівнях людської спільноти; продовольча безпека в широкому розумінні – це суспільне благо, а тому її забезпечення потребує державної підтримки [4, с. 146];

Академік Р. І. Тринько, визначає продовольчу безпеку «як спроможність держави за будь-яких обставин гарантувати і забезпечувати потреби населення в екологічно чистому продовольстві на рівні науково обґрунтованого споживання при платоспроможності за умов, коли третина доходу витрачається на харчування» [5, с. 252];

На думку професора М. Й. Хорунжого, – це спроможність держави за будь-яких обставин гарантувати і забезпечувати потреби населення в продовольстві на рівні науково - обґрунтованих норм споживання та відповідно до його платоспроможності і за цінами, що формуються на ринку продовольства [6, с. 217].

Також цікавою є думка цього професора, з якою варто погодитися, про те, що продовольча безпека має стати фундаментом формування соціальної політики, прожиткового мінімуму як основи мінімальної заробітної плати і пенсії, інших індикаторів, що характеризують соціально-економічний стан у країні [7, с. 9–16].

Література:

1. Саблук П. Т. Продовольча безпека України / П. Т. Саблук, О. Г. Білорус, В. І. Власов // Економіка АПК. – 2009. – № 10. – С. 3–7.

2. Пасхавер Б. Цінова конкурентність аграрного сектору / Б. Пасхавер // Економіка України. – 2007. – № 1. – С. 80.
3. Кочетков О. В. Формування системи показників продовольчої безпеки країни / О. В. Кочетков, Р. В. Марков // Економіка АПК. – 2002. – № 9. – С. 43–44.
4. Гойчук О. І. Продовольча безпека: монографія / О. І. Гойчук. – Житомир: Полісся, 2004. – 348 с.
5. Тринько Р. І. Соціально-економічна сутність та основні шляхи реалізації продовольчої безпеки в Україні / Р. І. Тринько // Науковий вісник ЛьвДУВС. Серія економічна. – 2006. – № 1. – С. 246–260.
6. Хорунжий М. Й. Розробка аграрно-продовольчої доктрини України – імператив часу / М. Й. Хорунжий // Основні напрями високоефективного розвитку пореформеного агропромислового виробництва в Україні на інноваційній основі. – К.: ІАЕ УААН, 2002. – С. 214–220.
7. Хорунжий М. Й. Продовольча безпека: соціально-економічна суть, стан і показники / М. Й. Хорунжий // Економіка АПК. – 2003. – № 6. – С. 9–16.

АНАЛІЗ ВЛИВУ COVID-19 НА РИНОК ОФІСНОЇ НЕРУХОМОСТІ М. КИЄВА

***Бондаренко Л.П.,** канд.техн.наук, доцент,
Веретельников О.С., магістр,
Національний транспортний університет*

На сьогоднішній день одним із факторів успішного ведення бізнесу є наявність розвинутого ринку комерційної нерухомості, зокрема її офісного сегменту.

До запровадження карантину, у березні 2020 року, столичний ринок офісної нерухомості з точки зору інвестицій розглядався як перспективний. Попит на ньому перевищував пропозицію. З огляду на низьку вакантність, підвищений попит на якісні об'єкти офісної нерухомості та низькі темпи зростання нової пропозиції в попередні роки, очікувалося зростання орендних ставок.

Однак, криза, спричинена пандемією Covid-19, суттєво змінила ситуацію на даному ринку. Компанії, які відчули зниження грошового потоку, скоротили наймані площі офісних приміщень або переїхали в бізнес-центри з нижчими орендними ставками.

Незважаючи на досить значну нову пропозицію офісних приміщень у 2020 році (майже 80 000 м.кв.) і вивільнення приміщень у зв'язку із кризою, ринок все-таки витримав удар: результат поглинання у 2020 році-близько 90 тис.м.кв., що в половину менше, ніж у 2019 році, проте досить для компенсації нового обсягу площ. Попит на ринку офісної нерухомості на кінець 2020 року

виглядає наступним чином (рис.1).

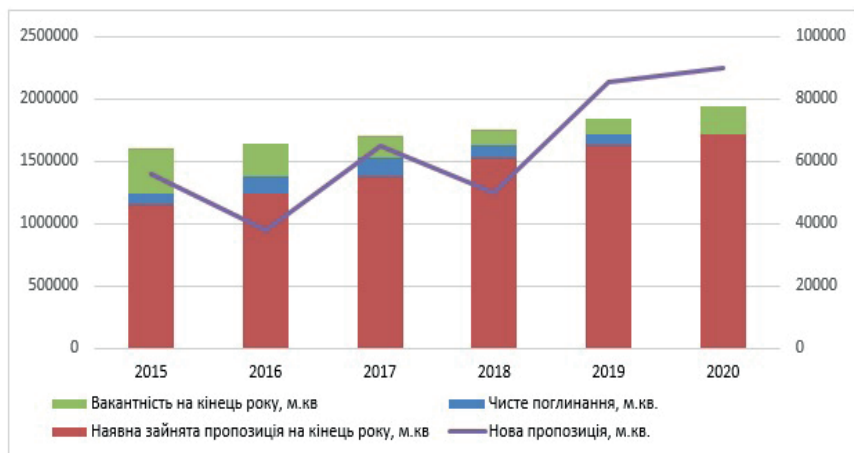

Рис. 1. Баланс ринку офісної нерухомості м. Київ, тис. м. кв.

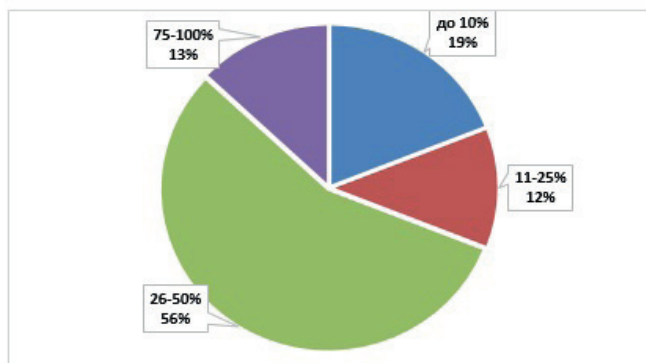

Рис. 2. Частка співробітників столичних компаній, що працюють віддалено

Режим самоізоляції змусив багато компаній перевести своїх співробітників на віддалений формат роботи (рис.2). До кінця 2021 року, швидше за все продовжить превалювати формат віддаленої роботи, ймовірність поступового повернення до роботи в офісі - питання швидкості та ефективності вакцинації і карантинних заходів. Однак, досвід ефективної роботи онлайн привніс зміни в організацію офісних просторів назавжди. З'явилися різні гібридні моделі (віддалена робота частини співробітників, поєднання офлайн і онлайн

робочих днів у тижні з хот-дескінгом ітд), які швидше за все матимуть місце і після стабілізації ситуації з пандемією.

Рис. 3. Індустрії, що формували попит на офісну нерухомість у 2020-2021 роках

Драйвером попиту на офісну нерухомість у 2021 році залишається ІТ-галузь (рис.3), так як 2020 рік тільки прискорив цифрову трансформацію суспільства. Світовий попит на ІТ-послуги збільшився у 2020 році на 5%, а до кінця 2021 році може зрости до 6,2%.

Таким чином, пандемія Covid-19 та карантинні обмеження, пов'язані з нею, принципово змінили підхід щодо організації офісних просторів: скорочуючи кількість для постійної роботи співробітників, збільшується простір між столами і обсяг приміщень загального значення, особливо в частині місць для формальних і неформальних переговорів. З одного боку, це дозволяє більш менш зберігати обсяг орендованого офісу, з іншого боку - компанії в більшості своїй знаходяться під тиском негативних наслідків коронакризи і шукають шляхи оптимізації витрат, в частині використання офісів - особливо. Це дало черговий поштовх до розвитку напрямку коворкінг. Цей сегмент також постраждав внаслідок відтоку індивідуальних підприємців, однак, істотно наростив базу нового сегмента - корпоративних орендарів. Використовуючи послуги коворкінгу, компанії, які раніше концентрувалися виключно в традиційних офісах, «виносять» з основної оренди приміщення загального користування, частину команд, оптимізують адміністративні офісні витрати, гнучко масштабують площу без капітальних витрат, знижують бізнес ризики короткостроковими угодами. Коворкінг, зі свого боку, оптимізує свій мікс орендарів, перетворюючи модель бізнесу в більш стійку. Так, наприклад, на офісному ринку сусідньої Польщі очікується, що до 2030 року, як мінімум 30% всіх компаній на ринку будуть повністю або частково користуватися гнучкими офісами.

Література:

1. Ринок нерухомості – річний звіт 2020р. // NAI Ukraine, 2021 – 49р.
2. PROPERTY TIMES New Trends for New Reality // // Cushman & Wakefield: C&W Capital Markets Research Publications, 2020. — 23 р.
3. WORKPLACE ECOSYSTEMS OF THE FUTURE // // Cushman & Wakefield: C&W Capital Markets Research Publications, 2020. — 32 р.
4. Огляд ринку офісної нерухомості Києва за 1П 2020 // CB Richard Ellis Inc.: 2014. — 6 р.
5. Короткий огляд ринку офісної нерухомості Києва 1 кв. 2021 // CB Richard Ellis Inc.: 2021. — 2 р.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЧНОЇ КРИЗИ

Босовська М.В., д.е.н., професор,

Кулик М.В., к.е.н., доцент,

Полтавська О.В., к.е.н., доцент,

Київський національний торговельно-економічний університет

Дослідження екзогенних і ендогенних факторів, які впливають на розвиток суб'єктів ресторанного бізнесу доводить нестійкість ряду показників, що пов'язано з пандемічною кризою Covid 19. За підсумками аналізу запропоновано шляхи вирішення проблем функціонування суб'єктів ресторанного бізнесу в Україні, що дозволить посилити їх ринкові позиції за рахунок розвитку їх цифровізації.

Пандемія Covid 19 яка обумовила карантин та зупинила повноцінне функціонування суб'єктів ресторанного бізнесу викликала одну з найбільших криз в сегменті HoReCa в Україні та в всьому світі за останні роки.

В 2020 році діяльність більшості закладів ресторанного бізнесу була офіційно припинена, тому вони терміново трансформували свою діяльність на доставку та співпрацю з сервісами типу типу Glovo або UberEats. Всі ці процеси створюють ситуацію, коли необхідною умовою розвитку підприємства є впровадження та реалізація процесів цифровізації.

В рамках підтримки бізнесу, в тому числі і сфери гостинності та розвитку України Міністерство цифрової трансформації України визначило цілі, які обумовлюють надання послуг бізнесу та громадянам в цифровому просторі. Отже, використання цифрових технологій розширює можливості розвитку ресторанного бізнесу і вихід його з кризи.

Результати досліджень суб'єктів ресторанного бізнесу в умовах пандемічної

кризи доводять, що особливістю поширення та використання цифровізації в бізнес процесах дає позитивні результати тільки в симбіозі з сервісними складовими де основним фундаментом є персоналізація та врахування потреб споживача.

Саме в період карантину суб'єкти ресторанного бізнесу почали активне використання цифрових технологій вони через такі канали комунікацій як сайт, мобільний додаток, сторінка в Instagram, Facebook, Telegram, Viber, електронна пошта, телефон, відмітка місцерозташування в Гугл картах та сторінка на Tripadvisor (таблиця 1).

Таблиця 1

Аналіз комунікаційної політики суб'єктів ресторанного бізнесу

Назва закладу /канал збуту	Egersund	Чорноморка	Мушля	Icons Sushi	Fish house	Рыба Пила	Adriatic Seafood	Муракамі	Not only fish	Fish&Pussycat
Сайт	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»
Мобільний додаток	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»	«-»	«-»	«-»
Сторінка в інстаграм	«+»	«-»	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»	«-»
Сторінка в Facebook	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»
Google maps	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»
Tripadvisor	«+»	«-»	«+»	«-»	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»
Електронна пошта	«+»	«-»	«-»	«-»	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»	«-»
Glovo	«-»	«-»	«+»	«-»	«-»	«-»	«-»	«+»	«-»	«-»
YouTube	«+»	«-»	«+»	«+»	«+»	«+»	«-»	«-»	«-»	«-»
Tomato	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»	«+»

Отже, використання цифрових комунікацій в ресторанному бізнесі обумовлює необхідність формування онлайн репутації, що підтримується онлайн-контентом для побудови позитивного іміджу. Формування онлайн-репутації закладів ресторанного бізнесу в Інтернет призводить до зростання лояльності споживачів, підвищенню рейтингу та відвідуваності закладу і замовлень.

Розвитку цифровізації сприяє реалізація стратегії онлайн-репутації яка враховує розширення можливостей щодо стимулювання попиту на продукцію та послуги ресторанного бізнесу. Використання наявних нині засобів формування онлайн-репутації в ресторанному бізнесі є недостатнім для поширення відомостей про його продукцію та послуги в онлайн-просторі.

Реалізації стратегії онлайн-репутації для ресторанного бізнесу передбачає застосування методів поширення інформації та та можливі інформаційні проводи (контент).

Для дослідження діючої онлайн-репутації було проведено анкетне опитування, яка дало змогу отримати необхідну маркетингову інформацію стосовно лояльності споживачів ресторанного бізнесу. У процесі досліджень було сформульовано ряд питань, спрямованих на вимір рівня їх позитивного чи негативного ставлення до ресторанного бізнесу та його послуг. Визначено фактори впливу на формування споживчої лояльності споживачів закладів ресторанного бізнесу. Варто відмітити, що рівень цін займав 27% в структурі загального впливу на формування споживчої лояльності. Наявність дисконтної політики – 12%. Тобто, споживачі цінують в першу чергу виражений підхід до формування цін на окремі категорії з меню. Це означає, що якщо ціни будуть зависокі, то цінові знижки не зможуть компенсувати негативне ставлення споживачів. Таким чином, як свідчать результати проведеного опитування, в цілому основними факторами формування лояльного ставлення споживачів є цінова політика (27%), кваліфікація та етикет персоналу (16%) та позитивні відгуки в Інтернет (12%). Однак, варто додати, що на сьогодні заклади ресторанного бізнесу мають обмежені можливості на формування лояльного ставлення споживачів чере Інтернет. Також нами за результатами анкетного опитування було визначено основні фактори формування негативного іміджу підприємства, що обумовлено також відгуками в Інтернет – 72%. Решта факторів, які можуть знизити рівень лояльності, мають негативне значення. Негативні відгуки також можливі внаслідок «чорного піару» зі сторони конкурентів.

Важливим елементом формування лояльного ставлення споживачів до підприємства, як було вказано вище, є інформація з Інтернет-ресурсів. З результатів отриманих відповідей від споживачів можна зробити висновки про те, що Інтернет на сьогодні відіграє дуже важливу роль у прийнятті рішень в плані споживчого вибору. Більшість відвідувачів ресторану – 89%, приділяють важливе значення інформації та відгукам, які розміщують в Інтернет стосовно роботи ресторану.

З розвитком економіки України на ринку ресторанних послуг відбувається посилення конкуренції. Постійні зміни зумовлюють розвиток маркетингу та появу нових інструментів взаємодії зі споживачами й іншими учасниками ринку (постачальники, партнери, контактні аудиторії, тощо). Результатом подібної трансформації можна вважати активізацію цифрових інструментів маркетингу, які використовуються для управління репутацією. Велика частина споживачів та суб'єктів ресторанного бізнесу стали активними користувачами мережі Інтернет, що змушує підприємства переорієнтовувати свою діяльність в онлайн-сферу. Досить значний вплив на впровадження онлайн-каналів підтримання репутації має пандемія коронавірусу, яка вимагає від закладів ресторанного бізнесу використовувати нестандартні форми віддалених

онлайн-комунікацій зі споживачами.

Література:

1. Крахмальова Н. А. Маркетингові стратегії підприємства ресторанного бізнесу як основа забезпечення його конкурентоспроможності / Н.А. Крахмальова // Вісник КНТУД, 2019. - №1. – С. 147-152
2. Лисюк Т.В., та ін. Програми лояльності споживачів як перспективний напрям інноваційної діяльності ресторанних підприємств / Т.В. Лисюк, О.С. Терещук, Т.О. Пак // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету, 2019. - №1. – С. 116-119
3. Лісова Р.М. Сучасні методи репутації в Інтернет: теоретичний аспект / Р.М. Лісова, О.І. Піжук // Глобальні та національні проблеми економіки, 2019. – № 20. – С. 418–422.
4. Подольна В.В. Особливості просування закладу у сфері ресторанного бізнесу / В.В. Подольна, М.В. Вартова // Ефективна економіка. - 2019. - №3 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/podolna.htm.
5. Вплив коронавірусу COVID-19 на процес бізнес-проєктування / Вісник НУПБ. – 2020. - №2. [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://nubip.edu.ua/node/74517>
6. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
7. Особливості розвитку ринку ресторанних послуг [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-rynka-restoranov-bystrogo-pitaniya-v-kieve-2018-god>

СИСТЕМА НАССР У ВИРОБНИЦТВІ КРАФТОВИХ ГОРІЛОК

Вітряк О.П.,

канд. техн. наук, доцент,

Салімон О.М.,

канд. екон. наук, доцент,

Київський національний торговельно-економічний університет,

Карпунтіна М.В.,

канд. техн. наук, доцент,

Національний університет харчових технологій

Впровадження системи НАССР (Hazard Analysis and Critical Control Point) на харчовому виробництві, у т. ч. на крафтовому підприємстві, забезпечує

виготовлення харчових продуктів безпечних для споживання населенням. Метою НАССР є зниження ризиків та встановлення контролю за небезпечними чинниками на всьому ланцюгу виробництва харчових продуктів. Розроблення плану НАССР з встановленням меж для контрольних критичних точок (ККТ) забезпечує ефективність створеної системи.

Крафтова харчова продукція, зокрема горілки та горілки особливі, як і продукція великих виробників, повинна відповідати вимогам до безпечності та якості харчових продуктів згідно законодавству України.

Основною сировиною для виготовлення горілки є спирт етиловий ректифікований (очищений) та підготовлена вода, а також екстракти з рослинної сировини, ароматні спирти, цукор, глюкозо-фруктозний сироп, продукти бджільництва тощо, відповідно до рецептур.

Залежно від вмісту домішок процес підготовки води на підприємствах може включати одну або декілька технологічних операцій: коагуляцію, пом'якшення та демінералізацію з використанням іонообмінних смол, знесолення методом зворотного осмосу, знезалізнення шляхом аерації або фільтрування через модифікований кварцовий пісок, оброблення активованим вугіллям, зниження лужності і видалення органічних домішок.

Для зменшення концентрації домішок у готовому продукті, сортівку (напівпродукт у виробництві горілок) піддають обробці на пісочних фільтрах та фільтрах з адсорбуючим матеріалом. Найбільш розповсюдженим адсорбентом у виробництві горілок є активоване вугілля.

Після проходження всіх технологічних операцій концентрація домішок у сортівці зменшується до мінімальної за рахунок фізичної та хімічної адсорбції альдегідів, вищих спиртів і складних естерів, окислювально-відновлюваним процесам, які сприяють наданню горілці характерних для неї смаку та аромату.

Проаналізовано можливі небезпеки та небезпечні чинники, а саме біологічні, хімічні та фізичні на всіх етапах технологічного процесу виготовлення крафтових горілок. Розглянемо потенційно небезпечні фактори у даному виробничому ланцюгу.

1. На етапі підготовки води виникають фізичні небезпеки (сторонні частки), хімічні (наявність важких металів), мікробіологічні (розвиток мікроорганізмів). Контрольні параметри: наявність сторонніх часток, рівень вмісту важких металів. Запобіжними заходами є попередня фільтрація, знезалізнення, адсорбція на активованому вуглі, фільтрація через картриджні фільтри, знесолення на зворотноосмотичній установці, ультрафіолетова стерилізація.

2. Приготування водно-спиртового розчину (сортівки): фізичні небезпеки – наявність сторонніх домішок, хімічні – наявність важких металів. Контрольні параметри: температура, зовнішній вигляд, наявність сторонніх часток, рівень вмісту важких металів. Запобіжним заходом є періодичний огляд обладнання.

3. Обробка та фільтрація: фізичні небезпеки – потрапляння сторонніх

часток. Контрольні параметри: зовнішній вигляд (наявність сторонніх часток), тривалість, швидкість фільтрації. Запобіжні заходи: налагодження обладнання, огляд обладнання.

4. Приготування цукрового сиропу, рослинних екстрактів, внесення інгредієнтів та коригування купажу: фізичні небезпеки – потрапляння сторонніх часток. Контрольні параметри: зовнішній вигляд (наявність сторонніх часток), тривалість, температура. Запобіжні заходи: налагодження обладнання, огляд обладнання, додаткова фільтрація.

5. Мийка склотари: фізичні небезпеки – потрапляння сторонніх предметів і домішок. Контрольні параметри: чистота скла тари. Запобіжні заходи: своєчасне очищення фільтрів.

6. Розлив горілок: фізичні небезпеки – наявність уламків скла. Контрольні параметри: зовнішній вигляд. Запобіжні заходи: огляд пляшок на наявність дефектів та потрапляння сторонніх предметів.

7. Укупорювання пляшок: фізичні небезпеки – наявність уламків скла, ниток, волосся, тріщин, сторонніх включень. Контрольні параметри: зовнішній вигляд. Запобіжні заходи: постійний контроль герметичності пляшок, огляд пляшок на наявність дефектів та потрапляння сторонніх предметів.

8. Етикетування і зберігання готової продукції: фізичні небезпеки – наявність тріщин та інших дефектів. Контрольні параметри: зовнішній вигляд. Запобіжні заходи: огляд пляшок на наявність дефектів, огляд готової продукції перед реалізацією.

У дослідженнях були визначені ККТ у технології крафтових горілок з використанням методу «Дерево прийняття рішень». Встановлено одну ККТ на етапі розливу, де ідентифіковано фізичний чинник (наявність уламків скла); визначено критичні межі (у пляшках не повинно бути сторонніх домішок та предметів). Моніторинг ККТ включає перевірку цілісності пляшок шляхом використання світлового екрану та постійного візуального огляду. Перевірку кожної пляшки здійснює відповідальна особа, яка вносить відповідні записи у визначені журнали. Виникнення інших небезпечних чинників можна попередити шляхом розробки програм передумов (ППУ) та виконанням запобіжних заходів.

З метою підтвердження виконання усіх вимог, необхідних для функціонування системи НАССР, на крафтовому виробництві необхідно проводити регулярні перевірки (верифікації) шляхом внутрішнього або зовнішнього аудиту. Перевірці підлягає дотримання програм передумов, операційних ППУ, плану НАССР та ведення документації для кожного технологічного етапу виробництва. Так, згідно плану НАССР, у зоні розливу раз у місяць відповідальна особа має перевірити програму обов'язкових попередніх заходів: цілісність покриття підлоги, стін; віддаленість від стін, чистота труб на лінії розливу. А також, повинна перевірятися виробнича програма обов'язкових попередніх заходів: наявність та справність приладів;

наявність, використання стерилізаторів обладнання. Кожна нова перевірка починається з аналізу результатів попередньої перевірки. По закінченню перевірки складається акт, у якому вказуються об'єкти перевірки та виявлені невідповідності, що повинні бути ліквідованими.

Отже, розглянуто та проаналізовано небезпечні чинники і запобіжні заходи у технології горілок, що допоможе розробленню та впровадженню системи НАССР на крафтовому підприємстві з виробництва безпечної алкогольної продукції.

Література:

1. НАССР і системи управління безпечністю харчової продукції: Підручник / О.В. Бочарова. – Одеська національна академія харчових технологій. – Одеса: Атлант, 2019. – 376 с.

2. ДСТУ ISO 22000:2019 Системи управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги до будь-якої організації в харчовому ланцюгу (ISO 22000:2018, IDT). – Режим доступу: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=86029

3. Наказ Мінагрополітики № 590 від 01.10.2012 Про затвердження Вимог щодо розробки, впровадження та застосування постійно діючих процедур, заснованих на принципах Системи управління безпечністю харчових продуктів (НАССР). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1704-12#n13>

4. Шиян П.Л. Алкогольні напої – досвід поколінь (технологія, обладнання, рецептури): монографія / П.Л. Шиян, В.В. Сосницький. – К.: Інтерсервіс, 2017. – 336 с.

5. L. K. Kourtis & I. S. Arvanitoyannis Dr., Ph.D. (2001) IMPLEMENTATION OF HAZARD ANALYSIS CRITICAL CONTROL POINT (HACCP) SYSTEM TO THE ALCOHOLIC BEVERAGES INDUSTRY, Food Reviews International, 17:1, 1-44, DOI: 10.1081/FRI-100000514

THE IMPORTANCE OF CORPORATE HUMAN RESOURCES SECURITY IN CURRENT CIRCUMSTANCES

Voronko-Nevidnycha T.,

Ph.D. in Economics, Associate Professor,

Tkachenko V.,

Higher Education Specialist of the third level of higher education,

Poltava State Agrarian University, Ukraine

The development of modern Ukrainian companies is rapid, volatile, unpredictable as a result of transformational economic changes, increased competition, etc. These market situations dictate new requirements and approaches to the processes of corporate management, managerial decisions in business processes.

Therefore, as noted by researchers [2, 3, 7], relevant issues are the formation of the management team, increasing coordination of production and marketing processes of the company, as well as the effectiveness of management decisions to perform strategic and operational tasks.

Nowadays the role of employees is essential, because they are the driving force of absolutely all processes of functioning in the enterprise. In current conditions an important component of the business policy is the corporate human resources security, which reflects the safety level of its main resource - the employees. Safety level of employees demonstrates the protection level of the enterprise as a whole from external and internal threats. That is why only employees who feel in insecurity are able to be loyal and thus productive and committed to the interests of the company, the achievement of the old growth, etc.

The concept of «human resources security» is complex and multifaceted. On the one hand, the staff is a guarantor of stable functioning and development of the enterprise, on the other – can be the main source of threats that could cause a violation of this stability. According to statistics, around 80 % cases of economic crimes are committed by company employees [4], while efficient organization of work to ensure human resources security can reduce direct and anticipated indirect losses of the firm, related to the human factor by as much as 60 % [6]. According to researchers [1] «... The basis of human resources security, in modern conditions, is competitive human capital, which has certain characteristics and is able to ensure the innovative structure of the enterprise, which, in turn, influences the quality and competitiveness of products, marketing policy and the competitiveness of the enterprise as a whole. Taking into account the foregoing, it should be noted that the basis for the formation of human resources security must be a system of non-violation of threats. That is why the company needs to create and ensure the implementation of an effective system for personnel work management, which would include the selection and training, adaptation and career development staff, etc».

Researchers argue that under the conditions of dynamism of the external and internal corporate functioning environment, the unambiguity of many economic processes, a high degree of staffing risks raise the need for management of human security. Human resources security management is aimed at preventing negative impacts on the corporate economic security of the risks and threats associated with the personnel, its intellectual potential and labor relations in general [8].

Current dynamic changes in the external environment require companies to reformat the human resources departments of the times of administrative economy, which dealt only with the issues of accounting, recruitment and dismissal of personnel.

Relevant tasks for modern enterprises and their personnel services is to ensure strategic personnel management, namely the implementation of tasks related to the creation of opportunities for professional growth of employees; open discussion of their competence level and professional and job profiles; clear, flexible choice of areas of professional development; the responsibility of employees for their own development; available vacancies and ways to fill them, etc.

Also one of the duties of the service of strategic personnel management should be a wide access of its employees to corporate resources: plans for strategic development of the company; information assets, particularly of confidential nature; analytical research; Costs of expenditures on appropriate programs for the organization of personnel security (recruitment of qualified personnel, development of corporate culture and management of loyalty), etc. [5, p. 305].

As a result, the company will be able to minimize the risks associated with personnel behavior and ensure personnel security of the company, achieve stable functioning, etc.

References:

1. Ablyazova, N. (2020). Personnel security in the management system enterprise. *Economy and society*, (22). <https://doi.org/10.32782/2524-0072 / 2020-22-64>.
2. Voronko-Nevidnycha, T. V. 2019. Modern trends in personnel management organizations. Management of resource provision of economic activity in the enterprises of the real sector of the economy: materials of the IV All-Ukrainian scientific-practical Internet conference, November 1, 2019. Poltava: PDAA. 268 p. Pp. 134-135.
3. Voronko-Nevidnycha, T. V., Tkachenko, V. I. (2021). Personnel security as component of achieving sustainable development of the enterprise. Management of the XXI century: globalization challenges: materials of the V International scientific-practical conference. Poltava: Private Enterprise «Astraya». 319 p. Pp. 256–258.
4. Gavrilova, O. (2014) Building an effective system of hiring staff: the main

difficulties and ways to overcome them. Management news. 6. Pp. 12–18.

5. Kravchenko, V. O. (2014). Personnel security – the basis of economic security enterprises. Social and labor relations: theory and practice. 1. Pp. 301–305. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stvtp_2014_1_50.

6. Lobza, A.V., Bikova, A.M., Semenova, L. Yu. (2016). Approaches to creation effective system of hiring staff of domestic enterprises. Scientific Bulletin of Uzhhorod University. 3. Pp. 245–252.

7. Markina, I. A., Taran-Lala, O. M., Kasich, Y. O. (2020). Personnel Management enterprise security as a tool for de-shadowing: methodological principles and practical approbation. Agrosvit. 21. Pp. 19–25. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.21.19.

8. Mishina, S. V., Mishin, O. Y. (2018). Scientific and practical principles of formation personnel security monitoring systems at the enterprise. Efficient economy. 10. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6588> (date appeal: 27.10.2021). DOI: 10.32702/2307-2105-2018.10.37.

СИСТЕМИ ЛІНІЙНИХ НЕРІВНОСТЕЙ ЯК МАТЕМАТИЧНІ МОДЕЛІ ДЕЯКИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗАДАЧ

Шаповалова Н.В.,

кандидат фізико-математичних наук, доцент,

Панченко Л.Л.,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Ложечник Т.С.,

магістрант,

факультету математики, інформатики та фізики,

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

Математичні задачі із застосуванням систем лінійних нерівностей розглядалися ще при знаходженні наближеного розв'язку несумісних систем. Однак інтенсивний розвиток теорії систем лінійних нерівностей почався лише з виникненням лінійного програмування як однієї з областей прикладної математики з надзвичайно важливими можливостями для економіки та техніки. З математичної точки зору, планування економічних процесів зводиться до знаходження екстремума лінійної функції, підпорядкованої ряду обмежень – нерівностям.

В економіці теорія систем лінійних нерівностей знайшла широке практичне застосування. Розглянемо декілька прикладів реальних задач в яких використовуються системи лінійних нерівностей.

Задача складання раціону.

Для відгодівлі худоби використовуються корми, що містять у певній кількості поживні речовини. Відомо, скільки одиниць кожної поживної речовини міститься в одиниці кожного корму, мінімальна добова потреба у кожній поживній речовині при відгодівлі худоби, а також вартість одиниці кожного корму.

З економічної точки зору задача полягає в наступному: треба так скласти добовий раціон для відгодівлі худоби, щоб задовольнялась мінімальна добова потреба в поживних речовинах і загальна вартість раціону була б мінімальною.

Складемо математичну модель задачі.

Нехай

m – число поживних речовин, що містяться в кормах;

n – число кормів, які використовуються для відгодівлі худоби;

a_{ij} – кількість одиниць i -ї поживної речовини, що міститься в одиниці j -го корму;

b_i – мінімальна добова потреба в i -й поживній речовині при відгодівлі худоби;

c_j – вартість одиниці j -го корму;

x_j – кількість одиниць j -го корму, що планується використати в добовому раціоні (шукані величини).

Загальна кількість i -ї поживної речовини, яка міститься в кормах раціону, становить

$$a_{i1}x_1 + a_{i2}x_2 + \dots + a_{in}x_n \quad (i = 1, 2, \dots, m).$$

Оскільки ця кількість одиниць не може бути меншою, ніж добова потреба в i -й поживній речовині, то

$$a_{i1}x_1 + a_{i2}x_2 + \dots + a_{in}x_n \geq b_i \quad (i = 1, 2, \dots, m).$$

Очевидно, $x_j \geq 0$ ($j=1, 2, \dots, n$).

Вартість x_j одиниць j -го корму становить $c_j x_j$, а загальна вартість добового раціону

$$L = c_1x_1 + c_2x_2 + \dots + c_nx_n.$$

Таким чином, математична модель задачі є такою: знайти мінімум лінійної форми

$$L = \sum_{j=1}^n c_j x_j$$

за умов

$$\begin{cases} \sum_{j=1}^n a_{ij} x_j \geq b_i & (i = 1, 2, \dots, m), (j = 1, 2, \dots, n) \\ x_j \geq 0 \end{cases}$$

Задача планування виробництва.

Для виробництва певних товарів використовується деяке число різного роду ресурсів (сировина, знаряддя, праця тощо). Відомо, скільки одиниць кожного ресурсу використовується для виробництва одиниці кожного товару, запас кожного ресурсу, а також прибуток від реалізації одиниці кожного товару.

З економічної точки зору задача полягає в наступному: треба так запланувати виробництво товарів, щоб при використанні наявних ресурсів загальний прибуток від виробництва був найбільшим.

Складемо математичну модель задачі.

Нехай

m – число ресурсів, що використовуються у виробництві;

n – число товарів, що можуть вироблятися з наявних ресурсів;

a_{ij} – кількість одиниць i -го ресурсу, що використовується для виробництва одиниці j -го товару;

b_i – максимальна кількість одиниць i -го ресурсу, що можна використати у виробництві (запас одиниць i -го ресурсу);

c_j – прибуток від реалізації одиниці j -го товару;

x_j – кількість одиниць j -го товару, що планується виробити (шукані величини).

Загальна кількість одиниць i -го ресурсу, що використовується у виробництві згідно з планом, становить

$$a_{i1}x_1 + a_{i2}x_2 + \dots + a_{in}x_n \quad (i = 1, 2, \dots, m).$$

Оскільки ця кількість одиниць не може перевершувати запас i -го ресурсу, то

$$a_{i1}x_1 + a_{i2}x_2 + \dots + a_{in}x_n \leq b_i \quad (i = 1, 2, \dots, m).$$

Очевидно, $x_j \geq 0$ ($j=1, 2, \dots, n$).

Прибуток, одержаний від виробництва x_j одиниць j -го товару, становить $c_j x_j$, а загальний прибуток від виробництва

$$L = c_1 x_1 + c_2 x_2 + \dots + c_n x_n.$$

Таким чином, математична модель задачі є такою: знайти максимум лінійної форми

$$L = \sum_{j=1}^n c_j x_j$$

за умов

$$\left\{ \begin{array}{l} \sum_{j=1}^n a_{ij} x_j \leq b_i \quad (i = 1, 2, \dots, m), \\ x_j \geq 0 \end{array} \right. \quad (j = 1, 2, \dots, n)$$

Сучасний період історії суспільства характеризується докорінними змінами методів планування і економічних розрахунків, організації виробництва і управління, прийняття рішень про реальні інвестиції, розробки ефективних стратегій розвитку народного господарства. Невід'ємною умовою успіху в цьому процесі є піднесення на вищу ступінь наукового рівня і якості розв'язання економічних проблем, втілення наукових розробок в життя, а це в свою чергу означає необхідність використання в розв'язанні цих проблем нових наукових підходів і методів, які базуються, в значній мірі, на математиці і математичних моделях.

Оскільки математика входить в економіку як джерело основних ідей і необхідний апарат для побудови та удосконалення, то підвищуються вимоги до математичної освіти економістів, що потребує активної діяльності викладачів у формуванні нової системи підготовки спеціалістів економічного профілю.

Нові економічні відносини потребують нових підходів до підготовки майбутніх фахівців з вищою економічною освітою. При цьому слід звернути увагу на дуже важливий факт: напрями, конкретні прояви і результати суспільних відносин, що складаються завдяки ринковій економіці, залежать від суб'єктів економічної діяльності. Тому не випадково серед молоді високий рейтинг зайняли економічні спеціальності - менеджмент, маркетинг, фінанси і кредит, бухгалтерський облік і аудит, міжнародна економіка та ін.

Поява нових спеціалізацій, трансформування економічної освіти в

бік ринкової економіки вимагає необхідності не тільки впровадження в навчальний процес нових економічних курсів, а і внесення відповідних змін в ті дисципліни, що викладалися традиційно.

Сьогодні, як ніколи, потрібні економісти, що мають сильну математичну підготовку і орієнтовані на застосування математики в економіці. Орієнтація вищої школи на підвищення якості підготовки спеціалістів економічного профілю в професійному плані, математизація науки і практики значно підсилили значущість прикладного напрямку в математиці.

Література:

1. Бугір М.К. Математика для економістів. – К.: Видавничий центр «Академія», 2003. – 520 с.
2. Вітлінський В.В. Моделювання економіки: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 408 с.
3. Шелобаев С. И. Математические методы и модели в экономике, финансах, бизнесе: Учеб. пособие для вузов. – М.: ЮНИТИ: ДАНА, 2000. – 367 с.

СУЧАСНИЙ СТАН НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ

Вараксіна О.В.,

кандидат економічних наук, доцент,

Іськович А.А.,

здобувач вищої освіти освітньо-наукового рівня доктор філософії,

Полтавський державний аграрний університет

Україна сьогодні декларує важливість інновацій для вирішення нагальних соціальних, політичних, економічних проблем, адже розвиток інновацій та провадження ефективної інноваційної діяльності є ключовою передумовою формування конкурентоспроможної економіки.

Відповідно Закону України «Про інноваційну діяльність»: «інноваційна діяльність це усі наукові, технологічні, організаційні, фінансові та комерційні дії, що реально призводять до здійснення інновацій або задумані з цією метою. До інноваційної діяльності також входять дослідження і розробки, не пов'язані прямо з підготовкою конкретної інновації» [1].

Слід зазначити, що українська національна інноваційна політика формується фрагментарно через неузгодженість планів та відсутність синергії у діяльності основних стейкхолдерів інноваційної діяльності [2]. Однією

з головних причин цього є нестабільність роботи наукових організацій, відсутність відповідної матеріально-технічної бази (рис. 1).

Оцінка інноваційної діяльності країни відображається в ряді міжнародних рейтингів, зокрема: Глобальний індекс інновацій – ГІ (Global Innovation Index), Індекс інновацій Агентства Блумберг – ІАБ (Bloomberg Innovation Index), Глобальний індекс конкурентоспроможності талантів – ГІКТ (Global Talent Competitiveness Index), Європейське інноваційне табло – ЄІТ (European Innovation Scoreboard).

За індексом інноваційного розвитку Агентства Bloomberg Україна посіла у 2020 р. 56 місце серед 60 досліджуваних країн проти 46 у 2018 р. та 53 у 2019 р. Падіння рейтингу порівняно з 2019 р. зумовлено послабленням позиції України за 4-ма із семи складових даного індексу. Це – інтенсивність досліджень і розробок (57 місце проти 54 у 2019 р.), концентрація дослідників (49 місце проти 46 у 2019 р.), ефективність вищої освіти (48 проти 28 у 2019 р.) та патентна активність (36 проти 35 у 2019 р.). Дещо зміцнилися позиції України за оцінкою продуктивності (57 місце проти 60 у 2019 р.), частки інноваційних компаній у загальній кількості підприємств (35 місце проти 37 у 2019 р.) та частки доданої вартості виробництва у % до ВВП (57 проти 58 у 2018 р.). Однак цього не достатньо для повернення хоча б на 46 місце, яке країна посідала у 2018 році [4].

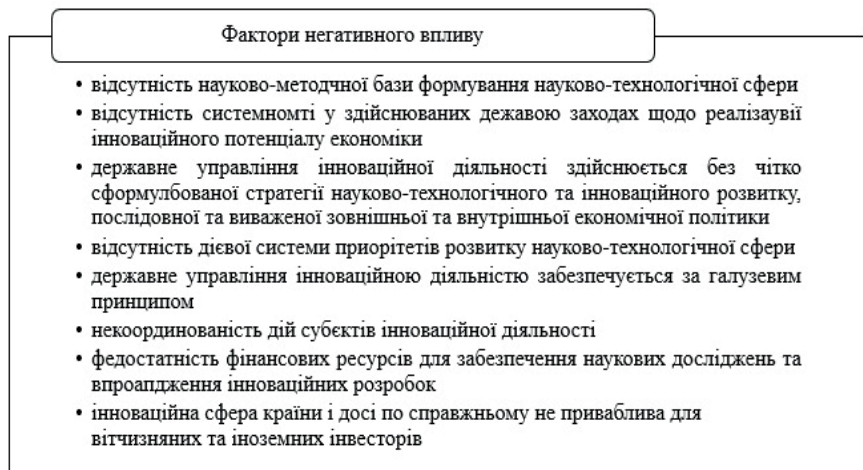

Рис. 1. Проблеми, що стримують розвиток інноваційної активності вітчизняних підприємств

Побудовано автором на основі [3]

Слід зауважити, що наукоємність ВВП неухильно зменшується – з 0,70 % у 2013 р. до критичного значення – 0,41 % у 2020 р. (рис. 2). За таких її значень

наука перестає виконувати економічну функцію. За оцінками фахівців, при наукоємності менше 0,9 % ВВП наука виконує лише пізнавальну функцію.\ Відповідно до визначених проблем можливо визначити шляхи та напрями активізації інноваційної діяльності в Україні:

- формування якісно нової організації взаємозв'язків і взаємодії між усіма учасниками інноваційного процесу, встановлення нових функцій за відповідними органами управління як на державному, так і регіональному рівнях;

- пільгове оподаткування підприємств-інноваторів, повне або часткове відшкодування витрат державою на розробку інновацій, участь у спеціальних державних програмах допомоги з впровадження інновацій, держзамовлення на інноваційну продукцію;

- створення ефективної системи інноваційного кредитування (застосування кредитування малого інноваційного підприємництва під гарантії великих підприємств, зменшення відсоткової ставки за інноваційними кредитами);

- надання безвідсоткових кредитів чи кредитів на пільгових умовах малим підприємствам, що займаються науковими розробками;

- використання досвіду країн з розвинутою економікою, де значного поширення набуває кредитування й інвестування малих підприємств так званими «бізнес-ангелами» – суб'єктами підприємницької діяльності, які ризикують невеликою часткою капіталу, сподіваючись на багаторазове збільшення вкладених коштів [5].

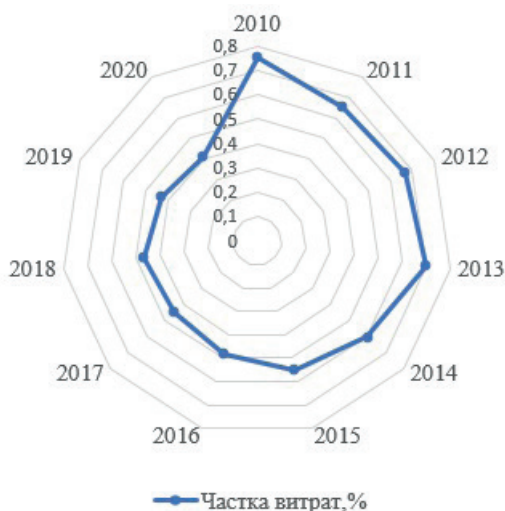

Рис. 2. Динаміка наукоємності ВВП за 2010 – 2020 рр.

Побудовано автором на основі [3]

Отже, успішний розвиток країни можливий лише за умови модернізації національної економіки, яка має потужний конкурентоспроможний потенціал, основою якого слугує «інноваційне виробництво», причому базовим фактором інноваційної діяльності має стати зацікавленість державних органів та їх обов'язкова фінансова підтримка.

Література:

1. Законодавство з питань інновацій URL: <http://www.in.gov.ua/index.php?get=112>
2. Програми та інструменти підтримки розвитку інновацій в Україні (аналітичний огляд) Кульчицький Іван, Президент ГО Агенція Європейських Інновацій. Львів-Київ. 2020, с. 29
3. Пенькова О.Г. Проблеми реалізації інноваційної стратегії розвитку України. Формування ринкових відносин в Україні. 2007. № 9. С. 96 - 99.
4. Стан науково-інноваційної діяльності в Україні у 2020 році: науково аналітична записка. / Т.В. Писаренко, Т.К. Куранда, Т.К.Кваша та ін. К.: УкрІНТЕІ, 2021. 39 с.
5. Бондаренко А.М. Шляхи активізації інноваційної діяльності підприємства. Молодий вчений: наук. журнал, серія: Економічні науки: Видавничий дім «Гельветика». Херсон. 2015. Вип. 2(17). С. 113-116

ТЕХНІЧНИЙ РІВЕНЬ ВИРОБНИЦТВА ЯК СКЛАДОВА ТЕХНОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ

Вовк М.О.,

*асистент кафедри менеджменту ім. І.А.Маркіної,
Полтавський державний аграрний університет*

На сьогоднішній день технологічний рівень виробництва агропродовольчих підприємств має значні недоліки щодо використання застарілого та неефективного технологічного обладнання. Що в свою чергу значно впливає на ефективність функціонування підприємства в мінливому конкурентному середовищі. В таких умовах перед технологічним менеджментом підприємств агропродовольчої сфери постає питання, щодо визначення технічного рівня виробництва.

Здійснювати дослідження технічного рівня виробництва необхідно оцінивши основні виклики та загрози у сфері технологічного виробництва продукції є [2]:

- низький рівень ресурсоефективності економіки та значний рівень ресурсоемності виробництва;

- невідповідність структури національної економіки сучасному технологічному розвитку, недостатня залученість України до глобальних виробничих ланцюгів;

- низький рівень запровадження новітніх технологій виробництва;

- висока зношеність основних засобів в основних видах економічної діяльності;

- неефективне управління відходами, їх переробленням та утилізацією, повільне впровадження маловідходних технологій.

- Для вирішення вищезазначеної проблеми необхідно здійснити на підприємствах агропродовольчої сфери технологічні перетворення, а саме [1]:

- зміна типу технології робочого потоку (типу виробництва);

- впровадження нових технологій та технологічних процесів;

- реінжиніринг технологічних процесів (перебудова з метою оптимізації та раціоналізації виробничого процесу без істотних змін самої технології виробництва за допомогою раціональнішого розміщення окремих ланок технологічного процесу, усунення їх зайвих складових тощо);

- заміна окремого технологічного процесу або його елементів (процес удосконалення існуючої технології);

- оновлення та перепроектування технологічного оснащення (заходи щодо оптимізації та поліпшення забезпеченості основних технологічних процесів через застосування технологічного оснащення належної якості відповідно до конструктивно-технологічних умов виробу, типу й обсягів виробництва).

Діагностика технологічної бази підприємства передбачає розрахунок індексу технологічної конкурентоспроможності підприємства (ТКП), який включає такі індикатори: обсяг виробництва основної продукції у розрахунку на одного робітника (тис. грн.); обсяг експорту на одного робітника (тис. грн.); частка інноваційної продукції – відповідно в обсязі виробництва основної продукції та в обсязі продукції, що експортується підприємством. Якщо перші два індикатори характеризують потужність і продуктивність підприємства, то інші два – рівень прогресивності використовуваних технологій виробництва. Усі індикатори характеризуються високим рівнем кореляції між собою. Індекс ТКП розраховується так:

1) визначається величина кожного індикатора (чинника конкурентоспроможності):

$$2_{j,i} = \frac{X_{j,i} - \min(X_{j,i})}{\max(X_{j,i}) - \min(X_{j,i})},$$

де X_j , і характеризує величину j -го показника для i -го підприємства. Підприємства ранжуються від найвищого показника – 1, до найнижчого – 0;

2) визначається індекс ТКП як середнє арифметичне значення усіх індикаторів. [1].

Таким чином, визначення технічного рівня виробництва підприємств агропродовольчої сфери дозволить своєчасно діагностувати рівень технологічної бази, що в свою чергу дасть можливість приймати своєчасні та ефективні управлінські рішення задля реалізації основних завдань технологічного менеджменту підприємства. Для підвищення технічного рівня виробництва необхідно: розробити стратегію технологічного розвитку (діагностування технічного рівня, прийняття управлінських рішень, впровадження інноваційне технологічне обладнання, розвивати технологічну культуру працівників, тощо).

Література:

1. Рачинська Г. В. Лісовська Л. С. Оцінювання рівня технологічного розвитку підприємств. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2011. № 698 : Проблеми економіки та управління. С. 277–281.

2. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року, затвердженої Указом Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021.

WAYS TO INCREASE COMPETITIVENESS OF ENTERPRISES PREDICATED ON STRATEGIC MANAGEMENT OF INNOVATION-DRIVEN DEVELOPMENT

Voronina V.L.,

*Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Poltava State Agrarian University, Ukraine*

Modern scientific and technological progress is impossible without an intellectual product obtained as a result of innovative activity. Therefore, understanding of the place and role of innovation processes in economic development has become of particular importance.

Scientific and theoretical aspects of diffusion of innovations theory were considered in the works of: Aires R., Anchishkina A., Budville J., Gamidova G., Glazyeva S., Zos-Kior M., Kuznets S., Markina I., Perru F., Porter M., Rogers E., Santo B., Sorokina P. and others. These authors have identified the role of innovations as the major driver of economic growth, developed a conceptual framework, identified the main cause-and-effect relationship in this activity area.

However, it bears mentioning that some theoretical and methodological aspects of innovation management require further in-depth studies. The scientific community faces a number of challenges in determining the essential features of innovation, and there are serious problems in finding new ways to intensify innovation processes in conditions of unstable dynamics and inconsistencies in the behaviour of economic entities.

Strategic management of innovative development of economic entities is considered as a part of strategic management and as a subsystem of general management considering the subject of management, its goals and objectives [1].

Strategic management of innovative development of economic entities has been designed to address the problems of planning and implementation of innovative investment projects, it is related to the process of anticipating changes in economic activities of organizations, search and implementation of large-scale strategic decisions that ensure survival and sustainable development due to the identified future success factors [2].

The main principles of strategic management of innovative development of economic entities should be: constant forecasting of the situation in the capital market, goods and services, action planning and anticipation of crisis circumstances; prevention and avoidance of technology gaps; systematic implementation of innovations in all, especially in interconnected spheres of activity of economic entities; continuous investment in human capital, innovation, gaining competitive advantages.

Achievement of results from innovation development requires the introduction of specific tools and means of management from the body of strategic or innovation management. Innovative management is carried out in parallel with the management of the traditional production process of goods and services.

Thus, strategic management of innovative development of economic entities is a process of implementing a system of management of their main activity areas on an innovative basis in order to achieve the goals of strategic and innovative development, improve competitiveness and competitive positions, financial success, build and implement innovation strategy given the environmental changes.

The management system of enterprises that use an innovative approach to their operation and development is designed to solve a number of problems:

- creation of new and renewal of the existing production systems;
- systematic renewal of assortment of goods and services;
- combination of flexibility and adaptability of small-volume manufacturing with high efficiency, low costs and high productiveness of large-volume manufacturing;
- increasing the efficiency level of production and supply through the improvement of labour productivity of staff and reducing all possible costs;
- development and implementation of a strategy and tactics of leadership struggle by concentrating efforts and resources on the most promising areas of technological expansion;
- ensuring the development of economic entities in a competitive environment [2].

Based on these considerations, it should be noted that the strategic actions of organizations require the search for new ideas, and therefore have innovative features. All activity areas of economic entities and levels of management in some way need new (innovative) solutions. Innovative corporate strategy should be focused on the achievement of the planned development goals through the introduction of innovations in both basic (traditional) and new business areas (structural units, subdivisions) of the organization.

Based on the results of the study, the main directions of increasing the competitiveness of the enterprises, focused on innovative development and innovative activity (Table 1), have been identified and systematized in this study.

Table 1

Directions for increasing the competitiveness of enterprises on the basis of strategic management of innovative development

Features	Directions
Improvement of the organization structure	Creation of high-tech start-ups, in which innovative activity is embodied, on the basis of innovative enterprises; their efficiency is determined by the number of innovations implemented
Enhancing the effectiveness of management activity	Formation of the management system for innovative development on the basis of substantiation of priority development directions of subjects of management and the management system by eliminating the obstacles to innovative development that provides development and realization of projects, as well as support of business entities with resources
Implementation of innovations in business processes and manufacturing chains of the organization	Innovative development based on improving innovations, cumulative expenditures on the implementation of which are slightly lower than on other types of innovations, while the economic effect is higher

The source: author's development

Thus, regarding the management of innovative development and increasing the competitiveness of enterprises, the following may be stated:

- those enterprise will be able to compete favourably in the future, that will focus their activities on the creation of unique products or the formation of markets to meet the existing or develop new customer needs, a special corporate (innovative) culture and knowledge generation. The development of innovation potential is the basis of this process;
- economic entities have to change the organizational structure to a more flexible one and to develop skills for fast response and adaptation to environmental changes.

References:

1. Markina I. A., Voronina V. L., Khoroshko D. R. (2020). Management of innovation potential as a factor of strategic development and competitive advantages of the enterprise. *Eastern Europe: Economy, Business and Management*, 3 (26), 76-81. Retrieved from <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/9008> (Accessed 23 October 2021).
2. Mykhailichenko M., Lozhachevska O., Smagin V., Krasnoshtan O., Zos-Kior M., Hnatenko I. (2021). Competitive strategies of personnel management in business processes of agricultural enterprises focused on digitalization. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 43(3), 403-414. Retrieved from <https://ejournals.vdu.lt/index.php/mtsrbid/article/view/2519> (Accessed 28 October 2021).

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНИХ РИЗИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Кривко А.Ф., аспірант,

Київський національний торговельно-економічний університет

Підприємства готельного господарства в Україні потребують постійних інвестиційних вкладень аби залишатись конкурентоспроможними на ринку та надавати якісні послуги, котрі відповідали б світовим стандартам.

За сучасних умов економічного розвитку будь-яка інвестиційна діяльність супроводжується численними ризиками. Врахування усіх можливих ризиків, котрі можуть спіткати інвестора, забезпечує максимально стабільне становище підприємства готельного господарства.

Чимало науковців розробляли класифікацію інвестиційних ризиків та методи управління ними, однак питання оцінки інвестиційних ризиків залишається недослідженим.

З початком Covid-пандемії готельний бізнес, як і багато інших підприємств, зазнали чималих збитків та опинилися у ситуації максимальної невизначеності. Як відомо, невизначеність може призвести до ризиків та значних втрат. Знизити ймовірність втрат від наслідків ризикових ситуацій допоможе їх оцінка та контроль. Керівництво підприємства готельного господарства повинне постійно оцінювати, узагальнювати та вміти управляти ризиками.

При оцінці інвестиційних ризиків необхідно враховувати рентабельність інвестицій (Return on Investments, ROI), що розраховується як відношення чистого прибутку до інвестицій, здійснених в підприємство готельного господарства.

Необхідно зауважити, що будь-яке інвестиційне рішення повинно

ґрунтуватись на:

- оцінці власного фінансового стану і доцільності участі в інвестиційній діяльності;
- оцінці розміру інвестицій і джерел фінансування;
- оцінці майбутніх надходжень від реалізації проекту [1].
- Прийняття рішення щодо інвестування ускладнено численними факторами, серед яких:
 - вид інвестування;
 - вартість інвестиційного проекту;
 - обмеженість фінансових ресурсів, доступних для інвестування;
 - ризик, пов'язаний з прийняттям того чи іншого рішення тощо [1].

В загальному вигляді, методика оцінки ризику має відповідати наступним вимогам:

- достовірність та об'єктивність висновків;
- достатня точність;
- економічна доцільність (витрати на проведення аналізу не повинні перевищувати додаткового доходу від використання результатів оціночної діяльності) [2].

Згідно із міжнародним стандартом управління ISO/IEC Guide 73, оцінка ризику є частиною процесу управління ризиками та складається із декількох блоків (рис.1) [3].

Процес оцінювання ризиків відбувається у 2 етапи:

- 1) розробка методики оцінювання ризиків діяльності підприємства готельного господарства;
- 2) перевірка методики на практиці, внаслідок чого можуть бути внесені певні корективи [3].

При оцінці рівня інвестиційних ризиків виділяють два підходи: якісний та кількісний.

Якісний підхід визначає можливі види ризиків, враховуючи фактори, котрі можуть вплинути на рівень ризику.

В основі кількісного підходу – аналіз фінансових даних. Проводиться з використанням двох методів [3]:

- 1) метод коефіцієнтів (оцінка ФСП Бівера, тест Ліса, моделі Беєрмана, Спрінгейта, Конана і Гольдера, Чесера, Таффлера, Z-рахунок Альтмана, авторські методики І. Бланка, В. Бутинця, Г. Давидової та А. Белікова, А. Градова і Б. Кузіна);
- 2) метод рейтингової оцінки (авторські методики Л. Донцової та Н. Нікіфорової, тест на банкрутство).

Отже, наведені методи оцінки ризиків дають можливість вибрати найбільш відповідний для конкретної ситуації. Для оцінки інвестиційних ризиків, на наш погляд, необхідний комплексний підхід, комбінація усіх методів, враховуючи фактори, що можуть вплинути на рівень ризику, а також аналіз фінансових

даних, що проводяться, використовуючи методи коефіцієнтів та рейтингової оцінки.

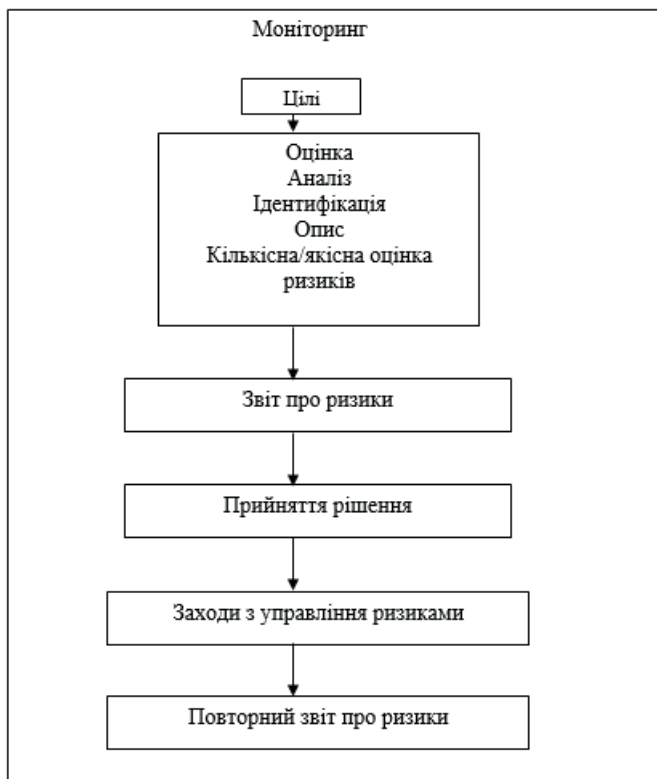

Рис. 1. Процес управління ризиками згідно зі стандартом ISO/IEC Guide 73
Джерело: [3]

Література:

1. Ощипок І. М. Перспектива інвестиційної діяльності у готельному бізнесі України / І. М. Ощипок // Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки. - 2019. - Вип. 57. - С. 26-32. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlca_ekon_2019_57_6.
2. Чернов В.Б. Анализ риска комплексного инвестиционного проекта // Управление риском. 2003. № 3. С. 56–64.
3. Завідна Л.Д. Готельний бізнес: стратегії розвитку : монографія / Л. Д. Завідна. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. – 600 с.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕСНОГО ПІДХОДУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ СФЕРИ ПОСЛУГ

Лопушинська О.В.,

*доцент кафедри менеджменту ім. І. А. Маркіної,
Полтавський державний аграрний університет, Україна*

Використання методу процесного управління є об'єктивною реакцією на зміни зовнішнього середовища в умовах конкуренції, особливо зміни в техніці, технологіях і економіці в цілому. В рамках процесного підходу на сучасних підприємствах сфери послуг використовується механізм управління, який кардинально змінює характер розвитку економічних зв'язків, в базисі якого головна роль відводиться ресурсній компоненті, що дає можливість сфокусуватися на отриманні фінального результату і зменшити питомі витрати при одночасному зростанні якості виробництва [1].

Основними цілями реалізації процесного підходу до управління підприємством сфери послуг є наступні:

- збільшення кількості горизонтальних зв'язків і зниження кількості вертикальних. Співробітники самі вибудовують ланцюжки взаємодії один з одним, керівник контролює це, але не бере участь, коли це не потрібно;
- уточнення зон відповідальності. У кожен момент часу завдання вирішує конкретний працівник. У процесу один виконавець, який відповідає за нього в цілому;
- зняття суперечностей між підрозділами. Завдання кожного відділу - призначити на бізнес- процес фахівця, кваліфікація якого допоможе впоратися з конкретним етапом завдання.

Але головною метою процесної моделі стає створення цінності для клієнта. Робота будь-якого відділу визнається ефективною, якщо він підвищує цю цінність. І цього не замінять ніякі високі показники.

Процесний підхід до управління має як переваги, так і недоліки (табл. 1).

Отже, метою процесного підходу є створення горизонтальних зв'язків на підприємстві (відносини між співробітниками однієї ієрархії). Співробітники, які виконують спільні завдання, можуть самостійно узгоджувати роботу в рамках процесу і вирішувати виникаючі питання без участі керівництва, що дозволяє швидше отримати бажаний результат.

Варто зазначити, що успішно впровадити процесний підхід до управління підприємством сфери послуг є досить складним і трудомістким завданням, яке вдається реалізувати небагатьом. Проекти не реалізуються як на стадії розробки, так і на етапі впровадження бізнес-процесів через велику кількість проблем, вирішувати які доводиться менеджеру підприємства. На основі практичного досвіду фахівці відзначають деякі з них:

- неготовність до значних змін в структурі управління;

- нерозуміння впровадження процесного підходу як ідеології;
- організація системи процесів, які не відповідають бізнесу підприємства;
- невміння розробляти регламентацію процесів і упущення її значення;
- нестача терпіння і ресурсів для реальної оптимізації процесів;
- помилки при розробці системи зв'язку процесів і показників;
- невдалі спроби створення системи постійного поліпшення процесів [3].

Таблиця 1

Переваги та недоліки процесного підходу до управління підприємством сфери послуг [2]

Переваги	Недоліки
- чіткий принцип єдиноначальності – коли один керівник концентрує в своїх руках управління всім комплексом операцій і дій, спрямованих на досягнення запланованих цілей і отримання конкретного результату; - чіткий комплекс взаємних зв'язків в рамках процесів і відповідних підрозділів; - наділення працівників широкими повноваженнями і посилення ролі кожного з них в діяльності фірми, що призводить до зростання рівня їх віддачі; - швидка реакція виконавчих процесних підрозділів на зміну умов зовнішнього середовища; - перевага стратегічних задач над оперативними проблемами в діяльності управлінського персоналу; - критерії результативності та якості діяльності підрозділів і підприємства в цілому узгоджені і сонаправлені.	- збільшення залежності результатів діяльності підприємства від рівня кваліфікації рядового персоналу і виконавців, а також від їх особистих і ділових якостей; - управління змішаними в функціональному сенсі робочими командами являє собою більш складну задачу в порівнянні з управлінням функціональними підрозділами; - існування в команді декількох чоловік різної функціональної кваліфікації неминує породжує певні затримки і помилки, які з'являються в ході передачі роботи між членами команди. Але при цьому величина втрат тут істотно нижче, ніж при традиційному способі організації робіт, коли виконавці підпорядковуються різним підрозділам підприємства.

В основі процесного підходу лежать принципи сприйняття діяльності як процесу, затребуваність процесу, документування процесів [4], контроль за виконанням процесу, розробка стандартів та запровадження принципу прозорості відповідальності.

Література:

1. Лепейко Т. І., Котлик А. В. Процесний підхід до управління конкурентоспроможністю підприємства: Монографія. Харків: Вид. ХНЕУ, 2012. 316 с.
2. Пасечникова Л. В., Зенченко И. В. Управление бизнес-процессами: прикладные аспекты. Проблемы современной экономики. 2019. № 2 (70). URL: <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=6614>.

3. Лопушинська О., Коцага Е. Характеристика основних проблем управління підприємством. Розвиток форм і методів сучасного менеджменту в умовах глобалізації: Матеріали 8-ї наук.-практ. інтернет-конф. Дніпро, 2-6.11.2020: тези доповідей (Том 1). Дніпро: Поліграфічний відділ ДДАЕУ, 2020. С. 36-39

4. Рубцов С. В. Уточнение понятия «бизнес-процесс». Менеджмент. 2016. № 6. С. 26-33.

MANAGEMENT OF MARKET PARTICIPANTS IN TERMS OF STRENGTHENING THE ENVIRONMENTAL AND ECONOMIC COMPONENT, ENERGY SAVING AND EFFICIENT LAND USE

Paschenko P.,

Postgraduate student of I. Markina Department of Management,

Sevryukov V.,

Postgraduate student of I. Markina Department of Management,

Solod O.,

Postgraduate student of I. Markina Department of Management,

Poltava State Agrarian University

The tasks that are solved today in agriculture by means of IT can be divided into general and specific, inherent only in the agricultural sector:

Precision farming – is a set of actions that maximize fieldwork efficiency. It includes: parallel driving, automatic shutdown of units on the floors, differentiated seed and fertilizer application, yield mapping.

a) Parallel driving allows technological operations at any time of day, minimize overlaps and gaps during plowing of fields, introduction of seeds, fertilizers, plant protection products, and automatically process data on completed operations. To do this, the equipment is equipped with course indicators or autopilots, and comprehensive training of machine operators, engineers and agronomists. As a result, the costs are reduced and the deadlines for the work are shortened.

b) Fuel or grain expense sensors.

c) Monitoring of seed sowing and system of section cut-offs at places where seed application overlaps come out. The calculation of overlaps is done by processing the data of GPS-sensors installed on agricultural machinery.

Crop condition monitoring – using of drones and satellites allows you to remotely control the condition of crops during the key phases of plant vegetation, to recognize the presence of diseases and pests on time.

Information services. For example, the information system may provide information about the value of crops in the internal and external markets, about

episodic situation, about legislative innovations. Today, large Ukrainian agricultural enterprises already use different types of technologies, and also cooperate with IT companies to develop their own IT products [2-4].

The most popular technologies in Ukraine its tracking of equipment and control of the use of fuel and other consumables, the system of parallel driving, satellite monitoring of fields and other methods of aerial photography, technologies of watering control, auto piloting and differentiated introduction for agricultural machinery. To introducing innovations, in agrarian company must be created for this condition: they need purchased the necessary equipment, prepared an experienced team, created the necessary infrastructure, achieved certain stages of development and size of business. Before implementing agribusiness information systems, it is necessary to clearly to line up the business process, taking into account the structure of company management, the possibilities of technologies, the competence of employees. Sometimes it takes many months to sort out business processes before implementing a solution. Without such prior system work, implemented IT solutions are inefficient. As a result, without receiving the expected result, farmers abandon other elements of technology and continue to operate as before. Therefore, enhancing the technological competence of future users, conducting preliminary training and demonstrating the capabilities of the new system will help them overcome stress and facilitate the spread of innovations [1, 5-13].

The catalyst for the development of information technology in agriculture can be the use of opportunities in the consulting market. Consulting companies research the innovation market for agribusiness, create and maintain relationships with IT companies and startups, create a registry of technologies aimed at increasing the profitability of agribusiness, and provide assistance in finding business partners. In addition, consulting companies provide comprehensive analytics valuable for making optimal decisions in the face of high risks of constant price changes for mineral fertilizers, seeds, plant protection products, fuel and lubricants, crop production, helps to minimize the likelihood of management and technological errors of agribusinesses.

Summarizing all of the above, we can say that the examples, as well as a number of other projects implemented in the area, demonstrate the interest of both farmers, residents of Poltava region, and investors in the prospect of a radical change in the views on agricultural resources management and taking course on sustainable development. In this way, the foundation of the new order in companies should be primarily cooperation, which goes beyond the existing structures and divisions. Expressive leadership, dedicated managers, setting goals and supporting subordinates are also needed. At the same time, it is necessary to train business engineers and operating staff to think about business, that is, to translate projects that need to be completed into business metrics that show the added value created by this initiative for the company.

References:

1. Bilan Y., Zos-Kior M., Nitsenko V., Sinelnikau U., Ilin V. Projecting the social component of the efficient management of land resources. *Journal of Security and Sustainability. Issues*. 2017. № 7(2). P. 287-300.
2. Brockova K., Rossokha V., Chaban V., Zos-Kior M., Hnatenko I., Rubezhanska V. Economic mechanism of optimizing the innovation investment program of the development of agro-industrial production. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2021. Vol. 43. No. 1. P. 129 -135.
3. Ganushchak-Efimenko L., Hnatenko I., Kozushko R., Rębilas R., Rubezhanska V., Krakhmalova T. Optimization Models of Investment Management in the Activities of Innovative Enterprises. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2020. Vol. 42 (3). P. 225-234.
4. Gryshchenko I., Ganushchak-Efimenko L., Shcherbak V., Nifatova O., Zos-Kior M., Hnatenko I., Martynova L., Martynov A. Making Use of Competitive Advantages of a University Education Innovation Cluster in the Educational Services Market. *European Journal of Sustainable Development*. 2021. №10, 1. P. 571-583.
5. Hnatenko I., Shtuler I., Romashko O., Rubezhanska V., Bulkot G., Bugay N. The innovative potential of agro-processing enterprises in the context of resource conservation and crisis management. *Journal of Hygienic Engineering and Design*. 2021. Vol. 35. P. 61-66.
6. Hnatenko I., Orlova-Kurilova O., Shtuler I., Serzhanov V., Rubezhanska V. An Approach to Innovation Potential Evaluation as a Means of Enterprise Management Improving. *International Journal of Supply and Operations Management*. 2020. Vol. 7(1). P. 112-118.
7. Lozhachevska O., Navrotska T., Melnyk O., Kapinus L., Zos-Kior M., Hnatenko I. Management of logistics and marketing behavior of innovation clusters in territorial communities in the context of digitalization of society and the online market. *Laplace in Journal*. 2021. №7(3). P. 315-323.
8. Mykhailichenko M., Lozhachevska O., Smagin V., Krasnoshtan O., Zos-Kior M., Hnatenko I. Competitive strategies of personnel management in business processes of agricultural enterprises focused on digitalization. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2021. № 43(3). P. 403–414.
9. Petryk O., Semenov A., Hnatenko I., Samiilenko A., Rubezhanska V., Patsarniuk O. Conceptual Model for Assessing the Investment Attractiveness of Innovative Projects of Industrial Enterprises. *Accounting*. 2020. Vol. 6(7). P. 1181-1190.
10. Rakhmetulina Z., Pokataieva O., Trokhymets O., Hnatenko I., Rubezhanska V. Optimization of the structure of an innovative cluster on a competitive basis in a free market. *Financial and credit activities: problems of theory and practice*. 2020.

Vol. 4. No. 35. P. 238-247.

11. Samborskyi O., Isaia O., Hnatenko I., Parkhomenko O., Rubezhanska V., Yershova O. Modeling of foreign direct investment impact on economic growth in a free market. Accounting. 2020. Vol. 6(5). P. 705-712.

12. Zos-Kior M., Shkurupii O., Fedirets O., Shulzhenko I., Rubezhanska V. Modeling of the Investment Program Formation Process of Ecological Management of the Agrarian Cluster. European Journal of Sustainable Development. 2021. №10, 1. P. 571-583.

13. Zos-Kior M., Hnatenko I., Isai O., Shtuler I., Samborskyi O., Rubezhanska V. Management of Efficiency of the Energy and Resource Saving Innovative Projects at the Processing Enterprises. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. 2020. Vol.42. No. 4. P. 504-515.

ОРГАНІЗАЦІЯ БЕЗПЕКИ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Потапюк Л.М.,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Луцький національний технічний університет,

Мазіленко С.С.,

аспірант кафедри менеджменту ім. І.А. Маркіної,

Полтавський державний аграрний університет

Сьогодні надзвичайно актуальними стають проблемні питання освітнього простору та організації його безпеки. Українські та зарубіжні вчені та практики трактують освітнє середовище як частину життєво важливого соціального середовища людини, що виявляється у сукупності всіх виховних факторів, які прямо чи опосередковано впливають на особистість у процесі навчання, і є дружнім виховним середовищем, в якому особистість може розвиватися і функціонувати як повноцінний член суспільства.

Освітнє середовище виступає підсистемою соціокультурного середовища і розглядається як сукупність спеціально створених психолого-педагогічних умов, які можуть сприяти формуванню та розвитку особистості. Така підсистема включає психолого-педагогічну реальність, цілеспрямовано створені умови для формування особистості, можливості її розвитку в соціальному та просторово-предметному середовищі; сукупність особистісних характеристик та особливостей взаємодії учасників; зміст освіти на основі єдності навчального матеріалу предмета та методів його засвоєння [1].

А отже, освітній простір – це складно організована система, яка дає підстави не тільки для вирішення виховних завдань, а й створює умови

для соціалізації та психічного розвитку особистості. Психологічний стан освітнього середовища відображає якість взаємовідносин його учасників, а зміст цих відносин, у свою чергу, визначає якість усього системного простору.

Важливе місце в житті людини належить психологічній безпеці в освітньому середовищі, яка виступає ефективною міжособистісною взаємодією та неодмінною умовою її психологічного благополуччя, а отже, психологічного здоров'я. Психологічна безпека освітнього середовища, яка визнається багатьма вченими складовою загальнонаціональної безпеки, відноситься до однієї з найбільш актуальних та важливих проблем як для психолого-педагогічної науки й практики, так і для суспільства загалом.

У сучасному світі освітнє середовище закладів освіти не є безпечним і захищеним від впливу зовнішніх і внутрішніх факторів. Ці фактори можуть бути позитивними або такими, що несуть в собі певні загрози, небезпеки та ризики деструктивних змін. Однак, освітнє середовище має бути захищеним і безпечним для боротьби з негативними змінами.

Основною метою безпечного освітнього простору є створення умов, які сприяють становленню особистості, здатної до свідомої й активної самодетермінації, самоактуалізації, саморозвитку. Це вимагає створення атмосфери взаємоповаги та чуйного ставлення один до одного в міжособистісному спілкуванні в процесі навчання.

Аналіз ризиків і небезпек безпеки освітнього середовища передбачає оцінку психологічних, психолого-педагогічних, соціально-педагогічних, екологічних, інформаційних та інших елементів цієї концепції.

Науковці, які досліджують питання психологічної безпеки освітнього середовища, вважають, що психотравмуючі ситуації прямо чи опосередковано впливають на фізичне і психічне здоров'я особистості. До психотравмуючих ситуацій в освітньому процесі закладу освіти вони відносять конфлікти у стосунках викладач-студент, студент-студент, студент-батьки тощо; проблему адаптації в освітньому середовищі; прояви конкуренції між однолітками; надмірну вимогливість педагогів тощо.

І. Баєва визначає індекс психологічної безпеки освітнього середовища, невід'ємним показником якого є захист від публічних принижень, образ, глузування, погроз, знущань, образливих лайок, зневажливого та ворожого поводження або від того, що змушує вас діяти. річ проти твоєї волі.

До найбільш значущих чинників психологічної безпеки освітнього середовища фахівці відносять організаційно-управлінський, ресурсний, чинник емоційного комфорту. Організаційно-управлінський чинник представлений такими показниками, як: прозорість управління, стабільність та просторова організація середовища, доступ до інформаційних ресурсів. Показниками ресурсності середовища є: можливість прояву активності, відповідність інтересам і освітнім потребам суб'єктів, якість та актуальність навчальних програм, можливість самоактуалізації особистості. Чинник

емоційного комфорту охоплює показники порушень у стосунках (відсутності напруженості, труднощів), задоволеності спілкуванням.

Емоційна складова освітньої діяльності має значний вплив на результати навчання і формування психологічної безпеки особистості. Особливо це стосується осіб з обмеженими можливостями здоров'я. Певні порушення в емоційно-вольовій сфері, підвищена напруженість, емоційна невірноваженість, невротизація, тривожність, невпевненість у собі, зниження рівня домагань викликані особливостями їхнього фізичного та психічного розвитку тощо. Відповідне послаблення дії вольових механізмів такої категорії осіб спричиняє виникнення у них станів розгубленості, апатії, відчуженості, роздратування, що призводить до появи додаткових соціально-психологічних бар'єрів у стосунках з іншими учасниками освітнього процесу.

Почуття неповноцінності, яке виникає у людей з обмеженими можливостями через нерозуміння своїх проблем, заважає їм користуватися всіма можливостями людського життя. У результаті у молодих людей розвиваються якості, які перешкоджають або перешкоджають їх ефективній взаємодії з соціальним середовищем. Високий рівень особистісної тривожності може стати серйозним бар'єром для людини з постійними проблемами зі здоров'ям у побудові дружніх стосунків з однолітками та вчителями в процесі навчання та сприйнятті освітнього середовища як безпечного.

Моделюючи психологічно безпечне середовище в умовах закладів освіти, варто дотримуватись таких принципів: опори на розвивальну освіту, метою якої є особистісний розвиток особистості через призму формування життєво необхідних компетентностей.

Інституційний аудит має на меті стимулювання закладу вищої освіти стати кращим та виховувати культуру якості освіти на основі прозорості, інноваційності та партнерства учасників освітнього процесу. Невід'ємними тут є такі елементи безпечного освітнього середовища, як: безпечні та комфортні умови праці та навчання, відсутність дискримінації та насильства, створення інклюзивного простору та мотиваційної атмосфери.

Психологічна безпека учасників освітнього середовища є необхідною умовою розвитку її функціональних можливостей, профілактики психосоматичних порушень, реалізації особистісного потенціалу та орієнтована на особистісно-довірливі відносини, захист від несприятливих впливів, прогнозування можливих небезпек з метою попередження її порушень. Вона може розглядатися у взаємозв'язку з проявами насилля у процесі міжособистісної взаємодії та взаємодії із соціальним середовищем в цілому. Якщо особистість прагне до самоактуалізації, вона має переступити обмеження суспільства та власні найнижчі потреби і визначити відповідальність за те, щоб стати тим, на що вона здатна.

Література:

1. Баева И.А. Психологическая характеристика образовательной среды : диагностика и оценка. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/psihologicheskayaharakteristika-obrazovatelnoy-sredy-diaagnostika-i-otsenka> (дата звернення 21.10.2021).
2. Горішна Н. Розвиток категорії інклюзивна освіта у філософсько- освітніх концепціях та сучасному науковому дискурсі. Social Work and Education. Vol. 7, № 1. Ternopil-Aberdeen, 2020. pp. 65-75.
3. Інвалідність та суспільство : навч. посіб. / Л. Байда, О. Красюкова-Енс, В. Азін та ін.; за заг. ред. Л. Байди, О. Красюкової-Енс. К. : Київський університет. 2011. 188 с.
4. Чайковський М.Є. Інклюзивний простір як середовище соціально-педагогічної роботи з молоддю з інвалідністю. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». № 3/2017. С. 76-80.

ПРОБЛЕМА «БАЙДУЖИХ ПОКОЛІНЬ» ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ СПОЖИВЧИХ НАСТРОЇВ У СФЕРІ NORECA

Расулова А.М.,

к.е.н., доцент кафедри готельно-ресторанного бізнесу,

Федоряк Р.М.,

к.е.н., доцент кафедри готельно-ресторанного бізнесу,

Курінна В.І.,

студентка магістеріуму,

Київський національний торговельно-економічний університет

Часті економічні та соціальні потрясіння кінця ХХ століття, які виникали у різних країнах під впливом фінансових, суспільно-політичних криз, вплинули на формування свідомості та життєвих цінностей цілих поколінь. Особливого впливу зазнала частина молоді та людей активного працездатного віку (25-35 років), дорослішання та становлення яких, як особистостей, припали на періоди економічної та соціальної нестабільності.

Така ситуація породила певний суспільний феномен – покоління, яке нічого не хоче, або «байдуже покоління». Проблема швидко набула глобального характеру та потребувала окремого дослідження передумов виникнення та прогнозування розвитку подібних явищ, їх впливу на ринок праці, на соціально-демографічну ситуацію та на сферу розподілення матеріальних благ у різних країнах [1,2,3].

Типи «байдужих поколінь» та передумови їх виникнення

Назва	Країна/період виникнення	Основні ознаки	Передумови виникнення
покоління саторі	Японія, народилися у період 1980-1990 рр.	Відмова від усіх матеріальних благ, самореалізації у кар'єрі та створення сім'ї.	Важке становище в країні, спрощена шкільна програма. Спостерігаючи за тяжкою працею батьків, не бачать сенсу витрачати багато сил аби просто виживати
полуничне покоління (покоління розбещених)	Тайвань, народилися після 1981-1990 рр.	Тип поведінки, схожий на полуницю, яка швидко псується, примхлива у зберіганні. Дуже розбещені	Покоління зародилось через великий тиск з боку суспільства та обсягу роботи, яке їх очікувало
покоління бумеранга	США, Європа, крах на фондовому ринку в 2000 р.	Молоді люди повертаються жити до батьків після певного часу самостійного життя; їм важко будувати сім'ю чи хоча б звичайні відносини; обмежені у фінансових можливостях	Досягнення їх повноліття збігається з економічним спадом через зростання безробіття, скорочення робочих місць, зниження доходів. Вища освіта більше не гарантує стабільності у роботі
покоління 700 євро	Греція, 2008 р.	Суттєві обмеження у матеріальних благах, втрата жаги до життя та прагнення до чогось	Покоління сформувалось у період встановлення мінімальної зарплати на рівні 700 Є
покоління NEET («Nini або Ni-Ni») [4,5], різновид покоління NLFET – «ні роботи, ні освіти, ні навчання»	з'являється по всьому світу	Молоді люди (16-35 років), які не мають ні роботи (і не шукають її), ні освіти	Більшість походить із малозабезпечених сімей з низьким рівнем освіти. Розвинена система соц. забезпечення створила передумови для високого рівня життя у поєднанні з великими соціальними допомогами. Молодь втрачає будь-яку мотивацію до праці

У Південній Кореї під впливом швидкого та суттєвого зростання цін на освіту та вартості життя сформувалося покоління «сампох» – покоління трьох

відмов – побачень, шлюбу, дітей. Воно навіть набуло деяких трансформацій.

На появу нової генерації звернули увагу економісти Японії, які встановили, що за останні 10 років суттєво знизилася частка подорожуючої молоді (20-25 років), яка раніше була найбільш активною у туристичних поїздках. Таким чином було зафіксовано зародження так званого покоління «саторі» («просвітлені») [6]. Проте, вони не отримують задоволення від життя, їм не цікаві ні матеріальні, ні духовні блага, вони просто існують, проживаючи день за днем. Подібні випадки спостерігаються у інших країнах.

Таблиця 2

Різновиди «покоління сампхо»

Назва	Покоління:	№	Відмова від:
Сампхо седе	3-ох відмов	1	побачень
		2	шлюбу
		3	народження дітей
Опхо седе	5-ти відмов	4	роботи
		5	володіння власним житлом
Чхильпхо седе	7-ми відмов	6	міжособистих відносин
		7	надії
Купо седе	9-ти відмов	8	здоров'я
		9	зовнішнього вигляду
Симпхо седе/ Ванпхо седе	10-ти відмов або повної відмови	10	життя

Під тиском з боку суспільства та скрутної економічної ситуації по всьому світу дедалі частіше виникають подібні тенденції серед молоді – відмова від роботи та сімейного життя. Серед причин називають:

1. на макро-рівні – особливості культури, традицій, рівня розвитку суспільства, економіки, системи освіти країни, загальні умови праці та побуту тощо;

2. на мезо-рівні – особливості окремо взятої спільноти: школи, фірми, корпорації;

3. на мікро-рівні – проблеми окремої людини, сім'ї.

Феномен «байдужих поколінь», крім сім'ї, у першу чергу турбує демографів та економістів, оскільки поширення серед молодих людей подібних настроїв негативно впливає на фінансову, соціальну стабільність суспільства, на рівень освіти населення та стан злочинності тощо

Сфера послуг, у т.ч. HoReCa та туризм, теж будуть потерпати від збитків через втрату потенційних споживачів, покупців, гостей, у яких зникла насолода від життя, прагнення до комфорту, нових вражень, емоцій, смаків та бажання до мандрівок; які елементарно не матимуть змоги оплатити рахунки

за послуги харчування, дозвілля, відпочинку тощо.

Зважаючи на постійно зростаючі тенденції у збільшенні кількості байдужої молоді, цю проблему не можна ігнорувати. Готельно-ресторанному бізнесу треба бути готовим до роботи з таким складним сегментом та вміти приваблювати навіть таких гостей.

Для того, щоб адекватно реагувати на споживчі настрої молоді без прагнень і бажань, треба усвідомити та зрозуміти стиль їх життя, запити та тригери поведінки. Небажання зайвий раз виходити з дому можна компенсувати впровадженням доставки їжі та напоїв додому; свідоме обмеження соціальних контактів та зациклення на віртуальному світі вимагатиме від рестораторів/готельєрів посилення реклами у соціальних мережах, налагодження онлайн-каналів дистрибуції; впровадження накопичувальних систем знижок, спеціальних пропозицій зменшить тиск на платоспроможність споживачів та допоможе стимулювати їх до покупок.

Наприклад, в Японії та інших азіатських країнах дуже популярним є food-blogging («мокбан», «мокпан», «мукбанг») – огляди на їжу від блогерів. Ресторани, кав'ярні можуть запрошувати блогерів, надавати свою продукцію для створення відповідного змістовного контенту; записувати майстер-класи від шеф-кухаря.

Практика показує, що для виживання у нестабільному та складному світі, необхідно шукати гнучкі рішення та способи адаптації не тільки до запитів цільових аудиторій, ринків, а й до настроїв у суспільстві.

Література:

1. Attewell, Paul; Newman, Katherine S. Growing Gaps: Educational Inequality Around the World (англ.). — Oxford University Press, 2010. — P. 181.
2. Goodman Roger, Yuki Imoto and Tuukka Toivonen. A Sociology of Japanese Youth: From returnees to NEETs. — Routledge. — New York, 2012.
3. Global Employment Trends for Youth 2013. A generation at risk. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/documents/publication/wcms_212423.pdf.
4. House of Commons Children, Schools and Families Committee. Young people not in education, employment or training. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://web.archive.org/web/20170724112855/https://publications.parliament.uk/pa/cm200910/cmselect/cmchilsch/316/316i.pdf>.
5. Literature Review of the NEET Group. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.webcitation.org/61DTUZgMT?url=http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/77843/0018812.pdf>.
6. Поколение сатори или молодежь, которая ничего не хочет. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://anton-montana.livejournal.com/41083.html>.

ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЄКТІВ В ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Саконова Т.О.,

доцент кафедри менеджменту ім. І. А. Маркіної,

кандидат економічних наук, доцент,

Полтавський державний аграрний університет

Сучасні організації функціонують в умовах нестабільності та невизначеності. Природним є бажання топ-менеджменту зберегти власні фінансові позиції, в тому числі й за рахунок скорочення видатків на соціальні потреби, які вважаються не такими «продуктивними», як інвестиції в основні та оборотні засоби. Разом з тим, будь-яка організація є соціальною системою, адже, формується з людей, будь-яка організація є відкритою системою – взаємодіє із зовнішнім середовищем: залежить від нього, здійснює на нього вплив, а зовнішнє середовище представлене соціумом, тобто також людьми.

Визначимо сутність соціального проєкту (табл. 1).

Таблиця 1

Підходи до визначення сутності «соціальний проєкт»

Автор, джерело	Сутнісна характеристика
В.Г. Плишевський [1]	«сконструйоване соціальне нововведення, метою якого є створення, модернізація чи підтримка в середовищі матеріальної або духовної цінності, яка має просторово-часові та ресурсні обмеження і вплив якої на людей визнається позитивним за своїм соціальним значенням»
М.С. Коган [2]	«це опис конкретної ситуації, яка може бути поліпшена засобами реалізації певної системи методів та послідовних кроків їх використання»
О. І. Пометун [3]	«сукупність практичних дій, спрямованих на розв'язання конкретної соціальної проблеми місцевої громади, а участь молоді в таких проєктах сприяє розвитку у неї емоційно-ціннісного ставлення до громадського життя, активності особистості, прагненню до громадянських дій та ефективного спілкування»
С.Г. Леснікова [4]	«індивідуальна чи групова діяльність осіб, спрямована на позитивне перетворення соціального середовища та умов життєдіяльності людей доступними для них методами»
Є.П. Воронов [5]	«засіб збереження, відтворення чи розвитку соціальних явищ і культурних феноменів, що відповідають (як кількісно, так і якісно, змістовно) певним нормам»

Отже, перевагами соціальних проєктів є:

- корисність громаді, а не лише обмеженому колу осіб. Діяльність організації, що орієнтована на користь громади, є важливою для суспільства,

адже покращує його загальний стан, виконуючи просвітницьку функцію, а саме: навчає людей спрямовувати власні вміння, увагу не лише на власне збагачення, але й на загальне благо;

- показник «здоров'я» суспільства. Кількість реалізованих та запланованих соціальних проєктів відображає розуміння суспільством реальності, того факту, що кожен є співвідповідальним за долю краю, народу; що неможливо побудувати комфортне життя відокремленого від того, що робиться навколо. Соціальні проєкти ініціюють та реалізують соціально активні люди, проактивні люди, які є рушієм прогресу та демонструють результативність діяльності в контексті функціонування будь-якого підприємства, організації. Країна, яка може продемонструвати багато соціальних проєктів, фактично демонструє власне багатство – проактивних людей; такі країни перебувають у стані перманентного розвитку та прогресу – всі розвинуті країни, не залежно від їх розмірів та забезпеченості природними братами;

- дозволяють зберегти «соціальний баланс», закладаючи основи суспільного діалогу довкола екологічних, енергетичних, ресурсних, соціальних тощо проблем, пропонуючи шляхи їх вирішення та залучаючи різних членів суспільства.

Чому доцільно сучасним організаціям реалізовувати не лише комерційні, але й соціальні проєкти?:

1) завдяки ним реалізується концепція корпоративної соціальної відповідальності організації, що стає все більш актуальним на сьогоднішній день;

2) формується позитивний образ організації в очах широкого кола стейкхолдерів;

3) позитивні «штрихи» в діловій репутації організації, підприємства;

4) розширюється діапазон залучення державної допомоги;

5) нарощуються, покращуються партнерські відносини.

Що потрібно сучасній організації для ефективної реалізації соціальних проєктів? [сформовано з використанням 6, с. 19-20]:

1) чітко сформулювати проблему та мету соціального проєкту;

2) не забувати про пріоритетність соціальної мети: вірно встановлена соціальна мета – виправдане залучення ресурсів, отриманих від реалізації бізнес-мети. Варто бути послідовними;

3) реінвестування частини прибутку на соціальні проєкти;

4) прозорість діяльності з розробки та реалізації соціальних проєктів, періодична публічна звітність (на офіційному сайті, соціальних мережах, в межах організації перед персоналом тощо);

5) колективне, спільне управління – до процесу прийняття рішень відносно соціальних проєктів, їх генерування та реалізації необхідно залучати максимальну кількість стейкхолдерів;

6) поширення позитивного досвіду – поширення досвіду реалізації

соціальних проєктів на місцевому, регіональному, державному рівнях;

7) запровадження, широке використання інновацій та генерування якомога більшої кількості ідей;

8) документування перебігу реалізації соціального проєкту;

9) формулювання завдань проєкту, керуючись критеріями їх ефективності: конкретність, вимірність, територіальність, реалістичність, визначеність у часі;

10) кваліфікований або сильно мотивований проєкт-менеджер.

Отже, сучасне ефективне та високорезультативне підприємство, організація безумовно мають містити ознаки соціально відповідального господарюючого суб'єкта, що неможливо без генерування та реалізації соціальних проєктів. Адже, в сучасному бізнес-світі все більше стає важливим не просто заробляти, але й здійснювати соціально корисну діяльність. Активна соціальна діяльність організації – показник її успішності. Але варто розуміти, що все взаємопов'язано: чим більш соціально активне підприємство (по відношенню до персоналу та соціуму), тим більш воно прибуткове, а не навпаки.

Література:

1. Плышевский В.Г. Прогнозирование, проектирование и моделирование в социальной работе. Москва: Социальнотехнологический институт МГУС, 2001. 95 с.

2. Коган М.С. Метод проектов и условия его эффективного применения в воспитательной работе. URL: www.websib.ru/vospitanie/04-05/metod_1/htm (дата звернення 15.09.2021).

3. Пометун О.І. Молодь обирає дію: Соціальне проектування – новий підхід до виховання молоді. Метод проєктів: традиції, перспективи, життєві результати: Практико зорієнтований збірник. Київ: Департамент, 2003. С. 327-333.

4. Лесникова С.Г. Проектная деятельность как средство развития социальной инициативности подростка в условиях детской общественной организации: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Москва, 2005. 185 с.

5. Безпалько О. В. Соціальне проектування. Навчальний посібник. Київ: 2010. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2615/1/O_Bezpalko_SP_IL_KUBG.pdf (дата звернення 15.09.2021).

6. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін. Посібник / Свинчук А.А., Корнецький А.О., Гончарова М.А., Назарук В.Я., Гусак Н.Є., Туманова А.А. Київ: ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2017. 188 с.

СУЧАСНА МОДЕЛЬ СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Федірець О.В.,

к.е.н., доцент,

Полтавська державна аграрна академія

При здійсненні планування розвитку діяльності підприємства в довгостроковій перспективі базовою основою є стратегічний менеджмент. Особливу роль у посиленні значущості стратегічного менеджменту відіграють постійні зміни внутрішнього та зовнішнього середовища, поведінки конкурентів. У науковій і методичній літературі представлена велика кількість варіантів у визначень, що акцентують увагу на тих або інших аспектах цього складного управлінського процесу.

Особливістю моделі є те, що в ній досить чітко і однозначно простежується взаємозв'язок довгострокового стратегічного планування з середньостроковими і тактичним плануванням. Зазначене має принципове значення для моделювання процесу формування стратегічного менеджменту підприємства (рис. 1).

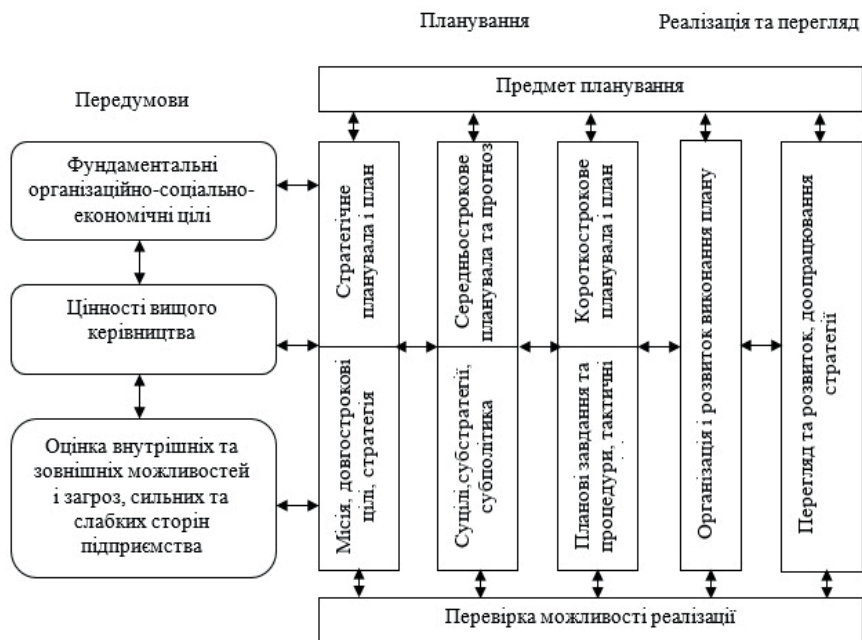

Рис. 1. Модель стратегічного менеджменту підприємства

Джерело: власна розробка автора

Так, як на сьогодні не існує адаптованої цілісної ефективної системи стратегічного менеджменту для суб'єктів господарювання в сучасних умовах, необхідним формування укрупненої моделі включення процесу менеджменту підприємства в систему стратегічного розвитку (рис. 2).

Рис. 2 Алгоритмічна модель стратегічного менеджменту в системі стратегічного розвитку підприємства

Джерело: opracовано автором на основі [1, 2]

Розкриття таких звітів засвідчить чесність та чесність держави та запобіжить або принаймні ускладнить корупцію та зловживання чиновниками. Іншими словами, управління державним майном повинно здійснюватися публічно, використовуючи прозорі процедури. Витрати на державний контроль в таких підприємствах не повинні перевищувати фінансовий результат їх операційної діяльності. Тільки в цьому випадку можна говорити про якісне регулювання в агропродовольчій сфері.

Стратегія передбачає управлінську діяльність, спрямовану на забезпечення розвитку та координацію відповідно до змін у зовнішньому середовищі та кон'юктурі ринку, а також на поліпшення управління конкурентоспроможністю всього підприємства [3, с. 186]. Для того, щоб обрана стратегія набула чинності, необхідно розробити цільову систему, яка буде направляти компанію на досягнення цілей, визначених стратегією; внести відповідні зміни в організаційну структуру; забезпечити необхідні ресурси для виробничого підприємства відповідно до затвердженої стратегії.

Основне призначення стратегічного планування відповідно до класичної моделі полягає у визначенні оптимальної альтернативи розвитку підприємства в майбутньому. А власне, стратегічний менеджмент являє собою організаційно-економічну систему, що забезпечує безперервний процес прийняття рішень, в ході якого встановлюються та уточнюються за часом цілі та завдання розвитку підприємства; визначаються стратегії їх досягнення; розробляються детальні плани, що відображають різні сторони господарської діяльності.

Формуючи стратегію розвитку агропродовольчої сфери, слід чітко визначити її критерії та умови. Основним критерієм, який дозволяє здійснити якісну оцінку економічного стану, та встановити рівень ефективності діяльності органів місцевого самоврядування виступає ступінь реалізації регіональних інтересів. В процесі формування стратегії розвитку агропродовольчої сфери слід орієнтуватися на засади зростання рівня життя населення при забезпеченні достатнього рівня рентабельності аграрних суб'єктів. Також необхідним є врахування екологічного аспекту – встановлення максимально допустимих та доцільних норм навантажень на навколишнє середовище тощо.

Література:

1. Месель-Веселяк В.Я., Федоров М.М. Стратегічні напрями розвитку аграрного сектору економіки України. Економіка АПК. 2016. № 6. С. 37–49.
2. Федірець О.В., Карюк О.М., Михалкова Н.В. Механізм реалізації стратегічних рішень у аграрних підприємствах. Економічний форум. Луцьк: ЛНТУ, 2018. № 1 С. 239–244.
3. Fedirets O., Ostashova V., Sazonova T. Assessments of business activity and efficiency of the enterprise in the system of economic security. Security management of the XXI century : national and geopolitical aspects : collective monograph in

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Терещенко Т.М.,

студентка,

Мареніченко В.В.,

к.н. з держ. упр., доцент,

КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР

Процес поглиблення інтеграції в світове економічне співтовариство передбачає багато істотних змін в системі управління державою, складовою якої є соціально-економічна система, на основі ідеї сполучення економічної ефективності як результату дієвості ринкових сил та соціального компромісу. Отже, пошук ефективних механізмів та дієвих методів соціальної політики є нагальним напрямом наукових досліджень та актуальним практичним завданням.

Прагнення України увійти у Європейський союз неможливе без створення системи правових, економічних, організаційних та інших заходів державних і недержавних установ та організацій, що впливатимуть та сприятимуть підтриманню соціальної стабільності в суспільстві, створенню умов для зростання добробуту населення, забезпечення належного рівня та якості життя населення.

В даному контексті слід звернути увагу на реалізацію соціальної політики ЄС. Це, по-перше, розробка концепції діяльності ЄС в соціальній сфері; по-друге, виявлення детермінант, що гарантують якість життя, сталий розвиток, конкурентоспроможність та інші найважливіші показники всебічного зростання потенціалу ЄС; по-третє, створення на цій основі комплексної системи заходів і програм, соціальних технологій, що забезпечують соціальну стабільність, подолання внутрішніх протиріч і протидієборства між різними суспільними силами; по-четверте, формування механізму забезпечення інтересів ЄС і рішення відповідних завдань у соціальній сфері; по-п'яте, прогнозування соціального майбутнього ЄС, шляхів соціального розвитку нового інтегрованого суспільства, можливих наслідків цього складного і багато в чому суперечливого процесу.

Функції соціальної політики набувають нової якості. Так, по-новому ставиться питання про участь всіх категорій населення в створенні нової Європи: акцент переноситься на надання кожному можливості і доступу до

активної участі в європейському будівництві.

Потреба в нових формах соціального захисту, видозміни ринку праці ставлять питання про нову постановку проблеми особистості, про інтеграцію її в суспільство, про розвиток людських ресурсів, про рівність можливостей, про вдосконалення промислових відносин. В результаті, ЄС все більше доводиться рахуватися зі зростанням ролі «людського фактору», «людського капіталу». Соціальна політика ЄС покликана сьогодні забезпечити умови для розширеного відтворення і ефективного функціонування цієї складової суспільного багатства.

Слід зазначити, що ЄС не вдалося до цих пір впоратися з безліччю проблем і перешкод, що стоять на шляху вдосконалення соціальної сфери. Так, він ще не в змозі забезпечити відповідний матеріальний і соціальний статус кожного громадянина, але все ж можна стверджувати, що, ніде в світі не досягнуть такого прогресу на шляху вирішення соціальних проблем, як в рамках співтовариства. Незважаючи на прихильність до національних цінностей, держави-члени розглядають соціальну політику як необхідний елемент, що дозволяє зміцнити внутрішні зв'язки Союзу і саме поняття «європейська ідентичність».

Звісно ж, що на даному відрізку історичного розвитку існують передумови для подолання Європейським Союзом ряду конфліктних чинників, що заважають йому поступально просуватися в руслі довгострокової стратегії інтеграційного розвитку. Компетенції, якими володіють сьогодні інститути, можливості політики соціального партнерства, широко застосовуються різноманітні форми і рівні співпраці, а також громадський менталітет дозволяють все активніше використовувати наддержавне регулювання, грати роль координатора в досягненні компромісів, необхідних при розбіжності інтересів різних соціальних груп і організацій, трансформувати в разі необхідності промислові відносини і, взагалі, відносини людини з суспільством на єдиному соціальному просторі.

Управління соціальними процесами визначається потребами і тенденціями суспільного розвитку індивідів. Саме тому індивідуальна роль людини має таке велике значення в соціальній політиці. Адже саме тенденції і потреби визначають структуру механізму і його компоненти. Реалізація завдань державної соціальної політики вимагає точного механізму, представленого вищими органами влади. При вирішенні конкретних завдань дана структура доповнюється й іншими елементами, найважливішим з яких є соціальна робота.

Будь-які практичні дії в області соціальної роботи – це сукупність зусиль окремих особистостей, наділених неповторними індивідуальними якостями. Соціальна робота, як і соціальна практика не є просто сумою дій громадян. Це цілісне системне утворення, яке проявляється на іншому рівні, ніж персональна практика соціального працівника. Як показує досвід, успіх соціальної роботи залежить від соціальної орієнтованості кадрів, які володіють соціально-

політичним мисленням з навичками управління соціальними процесами на всіх рівнях суспільного життя.

У сучасній Україні соціальний характер політики виражається в соціальних гарантіях громадян в різних сферах життя, на основі формування соціально орієнтованої ринкової економіки. Однією з головних особливостей держави є напрям соціальної політики на вирішення пріоритетних проблем, таких як ефективне використання ресурсів, узгодження зобов'язань держави з їх реальними можливостями. Щоб держава могла вирішувати ці завдання, необхідний розвиток і зміцнення фінансової бази, самофінансування і страхування.

Таким чином, сьогодні соціальна політика розглядається набагато ширше, ніж це було прийнято раніше, коли вона зводилася, в основному, до вирішення питань оплати та умов праці, професійної підготовки, пенсійного забезпечення. Нині такі поняття, як соціальний розвиток, соціальний вимір, соціальна база, соціальні технології, соціальний простір, людський капітал, людські ресурси відображають зростання ролі соціальної політики в процесах, що відбуваються в усіх сферах життя суспільства, а, особливо, в умовах євроінтеграції.

Стратегічна мета України досягти рівня економічно розвиненої держави потребує серйозної роботи щодо удосконалення захисту прав і свобод людини, демократизації всіх складових суспільного життя, економічного зростання та забезпечення механізмів і умов для створення матеріального та духовного добробуту населення. Найважливішим аспектом цієї проблеми, віддзеркаленням місця індивіда в системі державної політики є стан її соціального захисту та надання соціальних гарантій на основі європейських принципів розвитку людини.

Література:

1. Хома Н. М. Типологія моделей соціальної держави: аналіз основних підходів / Н. М. Хома // Держава і право. — 2012. — Випуск 56. — С. 618–623.
2. Куценко В. І. Соціальна сфера: реальність і контури майбутнього (питання теорії і практики): монографія. / За наук. ред. д.е.н., проф., академіка НАН України Б. М. Данилишина / ВПС України НАН України. — Ніжин : ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2008. — 818 с.

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Ліснєвська Ю.О.,

к.політ.н., доцент,

доцент кафедри публічного управління та права,

Топоров О.Л.,

студент,

КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР

Система надання соціальних послуг особам, які її потребують за багатьма параметрами не відповідає вимогам сьогодення, не задовольняє потреби українського суспільства. Вона залишилася доволі громіздкою та неефективною. Інституційна неузгодженість стаціонарних установ системи соціального захисту призводить до того, що вони не надають якісних послуг, адже бюджетні кошти спрямовуються на утримання державних соціальних закладів, а не на потреби отримувачів соціальних послуг.

Дуже часто ігноруються альтернативні шляхи, зокрема залучення представників недержавної сфери, які можуть надати соціальні послуги на дому, а не в стаціонарному закладі, що знаходиться далеко від оселі, рідних і близьких отримувача соціальних послуг. Таким чином, в Україні відсутній комплексний підхід і дієві механізми надання всебічної допомоги конкретній особі, яка потребує сторонньої допомоги, що сприяла б виведенню людини зі стану бідності та соціальної ізоляції, подоланню складних життєвих обставин, запобіганню, зменшенню або усуненню соціальних проблем.

З 1 січня 2020 року набуває чинності новий Закон України «Про соціальні послуги» [2].

Згідно з Законом соціальні послуги за типами поділяють на:

1) прості соціальні послуги, що не передбачають надання постійної або систематичної комплексної допомоги (інформування, консультування, посередництво, надання притулку, представництво інтересів тощо);

2) комплексні соціальні послуги, що передбачають узгоджені дії фахівців з надання постійної або систематичної комплексної допомоги (догляд, виховання, спільне проживання, соціальний супровід, кризове втручання, підтримане проживання, соціальна адаптація, соціальна інтеграція та реінтеграція тощо);

3) комплексні спеціалізовані соціальні послуги, що надаються певній категорії отримувачів соціальних послуг (ВІЛ-інфікованим особам, особам із залежністю від психотропних речовин, особам, які постраждали від торгівлі людьми, біженцям, особам із психічними розладами та іншим);

4) допоміжні соціальні послуги, що надаються у вигляді натуральної допомоги (продукти харчування, предмети і засоби особистої гігієни, санітарно-гігієнічні засоби для прибирання, засоби догляду, одяг, взуття та

інші предмети першої необхідності, організація харчування, забезпечення паливом тощо) та технічних послуг (транспортні послуги, переклад жестовою мовою тощо) [2].

Очевидно, що перелік соціальних послуг, окреслений законодавством, видається достатньо великим. Всі ці послуги мають надаватися у громаді, максимально наближено до проживання людини, що їх потребує. Виконання цього завдання могли б взяти на себе недержавні організації.

На жаль на відміну від цивілізаційних країн світу в Україні, поки що слабо розвинута співпраця з недержавним сектором, із благодійними організаціями. В умовах адміністративної реформи питання модернізації соціальних послуг набуває особливої актуальності, що потребує додаткового вивчення світового досвіду, аналізу сучасного стану недоліків і проблем реформування вітчизняної системи соціальних послуг.

Вивчення сутності децентралізації соціальних послуг в європейських країнах дало змогу виявити основні проблеми системи надання соціальних послуг в Україні.

До них належать:

- державна монополія у сфері надання соціальних послуг;
- недооцінка ролі громадських, благодійних організацій і місцевих ініціатив у наданні соціальних послуг у громаді;
- відсутність єдиного підходу до фінансування стаціонарних закладів, що надають соціальні послуги, недосконалість механізму трансфертів фінансових ресурсів держави на рівень територіальної громади;
- відсутність ретельного аналізу попиту і пропозицій соціальних послуг;
- відсутність системи контролю після надання послуги конкретній особі та оцінювання клієнтом якості соціальної послуги.
- відсутність моніторингу якості надання послуги.

У розвинених країнах громадянське суспільство виступає в ролі рівноправного партнера держави та бізнесу у вирішенні соціальних і суспільних проблем. Держава створює сприятливі умови для діяльності громадських організацій, залучає їх до надання соціальних послуг.

В Україні органи державної влади поки що не готові передавати фінансові ресурси й частину повноважень у цій сфері громадським організаціям.

Але успіхи окремих громадських організацій в наданні соціальних послуг, свідчать про те, що формується тенденція до розширення впливу громадянського суспільства і в соціальній сфері.

Підвищення ролі недержавних громадських організацій у реформуванні системи надання соціальних послуг є об'єктивною передумовою розбудови демократичного, соціально справедливого суспільства. Проведений аналіз надання соціальних послуг у європейських країнах свідчить про розвиток соціального партнерства в трикутнику “державна – бізнес – громада” шляхом здійснення процесу децентралізації соціальних послуг [3].

Вивчення потребує існуюча в багатьох розвинених країнах соціальна інтеграція в суспільство «нетипових» осіб через розвиток системи нестационарних закладів, де соціальне обслуговування осіб відбувається за місцем їхнього проживання.

До них належать:

- центри (денних послуг, тимчасового догляду, підтримки родин);
- притулки;
- моделі самостійного проживання у громаді (будинки групового проживання, міні-гуртожитки);
- профілактичні програми;
- програми фостерінгу (перебування, догляду, виховання в прийомних сім'ях);
- програми розвитку волонтерського руху у наданні соціальних послуг.

Разом з тим, держава має контролювати та регулювати діяльність соціально спрямованих організацій, незалежно від форм власності шляхом ліцензування, що стимулюватиме до підвищення якості послуг. Система ліцензування успішно діє у Великій Британії, Франції, Люксембурзі, Угорщині, Болгарії. При цьому необхідно визначити перелік безоплатних послуг, гарантованих державою, для категорій осіб, які мають право на їх отримання. Решту видів послуг надавати на платній основі приватною структурою, яка виграла тендер щодо надання певних соціальних послуг. Така система відносин між державою та недержавними організаціями діє у багатьох європейських країнах. Наприклад, у Німеччині недержавні організації є найбільшими постачальниками соціальних послуг. Аналогічна система функціонує в Угорщині та Великій Британії. Створення такої системи є стимулом працювати ефективніше і для державних структур, оскільки реальною буде загроза втратити бюджетне фінансування.

Міжнародний досвід і проблеми, які накопичилися у вітчизняній системі державного управління, засвідчують, що тісна співпраця з недержавними громадськими організаціями на державному, регіональному, місцевому рівнях, соціальне партнерство та соціальне замовлення в усіх сферах соціальної роботи, конкурентне середовище між державою і приватними структурами сприятиме створенню та розвитку ринку соціальних послуг, покращенню якості соціального обслуговування громадян шляхом впровадження багатьох сучасних та ефективних методик, які використовують неприбуткові організації, і скорочуватиме витрати на виробництво соціальних послуг, що дають змогу здешевити соціальні послуги, створити можливість людям самостійно вибирати заклад і форми отримання соціальних послуг.

Література:

1. Міністерство соціальної політики України. Режим доступу : <http://www>.

mlsp.gov.ua.

2. Про соціальні послуги: Закон України від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19>

3. Тофтісова-Матерон Р. Соціальні послуги: як побудувати українську модель на європейських підходах. К.: Проект ТАСІС «Посилення регіональних соціальних служб в Україні», 2006. 225 с.

МЕТОДИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

Шевченко Н.О.,

д.н. з держ. упр.,

професор кафедри публічного управління та права,

Уколова О.А.,

студентка,

КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР

Для того, щоб державний службовець успішно реалізовував свої компетентності у професійній діяльності, повинна бути для цього достатня мотивація. В Розділі VI Закону України «Про державну службу» визначені оплата праці, заохочення і соціальні гарантії державних службовців. Стаття 50 пояснює, що держава забезпечує достатній рівень оплати праці державних службовців для професійного виконання посадових обов'язків, заохочує їх до результативної, ефективної, доброчесної та ініціативної роботи [1].

В умовах впровадження Закону проблемою мотивації є її недосконалість у сфері державної служби, недостатнє фінансування заходів, спрямованих на вдосконалення мотивації персоналу, а також те, що недостатньо приділяється увага питанням мотивації державних службовців.

Існує безліч визначень мотивації, науковці трактують мотивацію по - різному:

- як процес свідомого вибору особою того або іншого типу поведінки, яка визначається комплексною дією зовнішніх (стимули) і внутрішніх (мотиви) чинників [5];

- як пробудження людини до діяльності для досягнення цілей [3].

- як сукупність рушійних сил, які спонукають людину до здійснення певних дій [4].

- як процес активізації мотивів працівників і створення стимулів для спонукання їх до ефективної праці [4].

У літературі є багато визначень мотивації, однак всі вони визначають процес, що відбувається всередині людини і спонукає до дії, змушуючи

її поводитися в якійсь конкретній ситуації певним чином. Поведінка ж особистості, як правило, спрямовується її найбільш сильною в даний момент потребою, яку вона прагне задовольнити, активізуючи при цьому всю свою енергію і можливості. Під мотивацією розуміють сили, що існують усередині і поза людиною, що збуджують у ній ентузіазм і завзятість при виконанні визначених дій.

Ефективне публічне управління неможливе без розуміння мотивів державного службовця. В умовах, що на сьогодні склалися в Україні проблема мотивації державного службовця набуває важливого значення, оскільки вирішення завдань, які стоять перед суспільством, можливе лише за умови створення належної мотиваційної основи, здатної спонукати персонал у сфері державної служби до ефективної діяльності.

Мова йде про застосування таких мотиваційних стимулів особистості, які б сприяли високій результативності його роботи. Мотивація державних службовців впливає на їхню продуктивність і спрямованість для досягнення організаційних цілей. Мотивація є тією рушійною силою, яка базується на задоволенні певних потреб, примушує діяти з максимальними зусиллями для досягнення певних цілей.

Мотивація в загальному розумінні – це сукупність рушійних сил, що спонукують людину до виконання певних дій; залежно від поведінки людини – це процес свідомого вибору їм того або іншого типу дій, обумовлених комплексним впливом зовнішніх і внутрішніх факторів (відповідно стимулів і мотивів); в управлінні – це функція керівництва, що полягає у формуванні в працівників стимулів до праці (спонукати їх працювати з повною віддачею), а також у довгостроковому впливі на працівника з метою зміни по заданих параметрах структури його ціннісних орієнтацій та інтересів, формування відповідного мотиваційного ядра і розвитку на цій основі трудового потенціалу [2].

У сучасній теорії управління мотивацію класифікують за декількома ознаками:

- залежно від основних груп потреб розрізняють мотивацію матеріальну, трудову і статусну.
- залежно від використаних способів розрізняють мотивацію нормативну, примусову, стимулюючу.
- залежно від джерел виникнення мотивів розрізняють мотивацію внутрішню і зовнішню.
- залежно від спрямованості на досягнення цілей організації розрізняють мотивацію позитивну, сприятливу ефективному досягненню цілей, і негативну, перешкоджаючу цьому.

Матеріальна мотивація – це прагнення певного рівня добробуту, певного матеріального стандарту життя. Трудова мотивація породжується безпосередньо роботою, її змістом, умовами, організацією трудового процесу,

режимом праці. Це внутрішня мотивація людини, сукупність її внутрішніх рушійних сил поведінки, пов'язаних з роботою. Статусна мотивація є внутрішньою рушійною силою поведінки людини, пов'язаною з її прагненням зайняти більш високу посаду, виконувати більш складну й відповідальну роботу,

Нормативна мотивація – це спонукання людини до певної поведінки шляхом ідейно-психологічного впливу: переконання, навіювання, інформування, психологічного зараження. Примусова мотивація базується на застосуванні влади і погрози незадоволення потреб працівника у випадку невиконання ним відповідних вимог. Стимулювання – вплив на особистість, а не на зовнішні обставини за допомогою благ – стимулів, що збуджують працівника до певної поведінки.

Внутрішня мотивація проявляється тоді, коли людина, вирішуючи завдання, формує мотиви: прагнення до досягнення певної мети, завершенню роботи, пізнання. При зовнішній мотивації вплив на суб'єкт відбувається ззовні, наприклад, через оплату за роботу, розпорядження, правила поведінки.

До основних видів позитивної мотивації належать матеріальне заохочення у вигляді персональних надбавок до окладів і премій, підвищення авторитету працівника та довіри до нього в колективі, доручення особливо важливої роботи. Негативна мотивація – це насамперед матеріальні стягнення (штрафні санкції), зниження соціального статусу в колективі, психологічна ізоляція працівника, створення атмосфери нетерпимості, зниження в посаді. [2].

Основні завдання мотивації зводяться до формування в кожного співробітника розуміння сутності і значення мотивації в процесі праці; навчання персоналу і керівного складу психологічним основам внутрішньоорганізаційного спілкування; формування в кожного керівника демократичних підходів до керування персоналом із використанням сучасних методів мотивації.

Для рішення задач застосовуються різні методи мотивації. Найпершим і найбільш поширеним методом був метод покарання і заохочення, своєрідна політика «батога і пряника». Цей метод використовувався для досягнення бажаних результатів і проіснував досить довго в умовах адміністративно-командної системи. Поступово він трансформувався в систему адміністративних і економічних санкцій та стимулів.

З підвищенням ролі людського чинника з'явилися психологічні методи мотивації. В основі цих методів лежить твердження, що основним модифікуючим чинником є не тільки матеріальні стимули, але і нематеріальні мотиви, такі як самоповага, визнання з боку навколишніх членів колективу, моральне задоволення роботою і гордість своєю організацією. Такі методи мотивації базуються на вивченні потреб людини, а саме усвідомленого відчуття нестачі в чомунебудь.

Системи мотивації, які необхідно розробляти в наш час, повинні по-перше:

бути багатфакторними; по-друге, мати конкретну спрямованість на групу працівників або на окремого працівника; по-третє, постійно вдосконалюватися та доповнюватися; по-четверте, бути значимими для організації. Саме це дасть можливість враховувати такі фактори мотивації праці персоналу, які на даному етапі розвитку організації займають пріоритетне місце, забезпечують індивідуальний підхід до працівників, що вкрай важливо для творчого ставлення до праці та розвитку інноваційних процесів.

Література:

1. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. Режим доступу: [http:// zakon2.rada.gov.ua/laws/show/889-19](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/889-19).
2. Гайдученко С. О. Тексти лекцій з навчальної дисципліни «Мотивація персоналу». Хар. нац. ун-т. міськ. госп-ва. ім. О. М. Бекетова. Х: ХНУМГ. 2013. 111 с.
3. Егоршин А. И. Основы управления персоналом: учеб. пособие для вузов / А. И. Егоршин. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ИНФРА-М, 2006. – 356 с.
4. Єськов О. Мотивація і стимулювання праці / О. Єськов // Економіка України. – 2008. – № 2. – С. 82 – 83.
5. Кибанов А. Я. Мотивация и стимулирование трудовой деятельности / И. А. Баткаева, Е. А. Митрофанова, М. В. Ловчева. – М. : ИНФРА-М, 2009. – 524 с.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ ДОРОЖНЬОГО БУДІВНИЦТВА УКРАЇНИ

Усиченко О.Ю., к.т.н., доцент,

Гаврилін Д.Д., магістр,

Національний транспортний університет

Відповідно до програми Президента України «Велике будівництво» в тому числі започатковано масштабну розбудову транспортної інфраструктури України. На будівництво автошляхів заплановано майже 100 млрд грн.. Для виконання таких амбітних планів планується створення близько 120 тисяч робочих місць у суміжних з дорожнім господарством галузях із залученням 38 тисяч дорожніх спеціалістів. Разом з тим, провідні фахівці галузі відмічають проблеми кадрового забезпечення дорожньо-будівельних організацій на фоні зростання обсягів робіт та виділеного фінансування. Саме від кваліфікації та досвіду персоналу будівельних організацій залежить якість виконаних робіт, ефективність прийнятих управлінських рішень, і, як наслідок, кінцеві результати діяльності як окремого підприємства, так і виконання проекту в

цілому.

Розгляду питань управління персоналом присвячені роботи таких видатних вчених, як С. Адамс, М. Армстронг, В. Врум, А. Маслоу, М. Портер, Т. Стівенс, Ф. Уайтлі, Ф. Херцберг, Т.Ю. Базарова, Б.Л. Єреміна, А.Я. Кібанова, С.І. Самигіна, Л.Д. Столяренко, М.В. Каймакової, Н.П. Беляцького. Окремі аспекти управління діяльністю персоналу підприємств розглядались також науковцями В.Р. Весніним, О.С. Віханським, О.І. Наумовим, Б.М. Генкіним, Р.А. Фатхутдіновим, Г.А. Дмитренко, О.М. Криворучко, Д.П. Богинею, О.В. Волковою, О.П. Єгоршиним, Є.М. Кайлюком, А.М. Колотом, Федосовою О.В., Личем В.М., Федоренко В.Г., Поколенком В.О., Івлєвою Н.П.

Наявні роботи не враховують специфіки будівництва, яка має бути врахованою при вирішенні задач щодо оцінки, мотивації, підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації персоналу в будівельній галузі.

До основних особливостей будівництва, які впливають на процес управління персоналом, виробництвом слід віднести наступні:

- унікальність переважної більшості об'єктів будівництва, що визначає потребу в розробці нової проектної документації, а отже і організаційно-технічних рішень;
- різноманітність видів будівельних робіт, що виконуються;
- тривалий життєвий цикл продукції будівництва (може бути більше 100 років) в сукупності з необхідністю забезпечення безпеки експлуатації об'єктів будівництва;
- оцінка економічної ефективності прийнятих управлінських рішень ускладнюється значною тривалістю реалізації будівельних проєктів;
- кваліфікація управлінського персоналу (на стадії підготовки і реалізації) так і виробничого (у процесі виконання будівельно-монтажних робіт в значній мірі впливає на безпеку подальшої експлуатації об'єкта будівництва;
- багатостадійність підготовки будівельних проєктів, значна кількість учасників, в поєднанні із складним процесом організації документообігу, наслідком чого є складність визначення суб'єкта та рівня відповідальності за неоднозначні чи хибні рішення.

Результати проведених досліджень свідчать про те, що в останні десятиріччя спостерігається стійка тенденція зниження якості будівельно-монтажних робіт, широкого залучення до виконання робіт некваліфікованих або низькокваліфікованих робочих кадрів, зниження якості підготовки інженерно-технічних працівників. Отже питання вдосконалення існуючих методів, моделей, механізмів управління персоналом з урахуванням специфіки особливостей і сучасних потреб будівельної галузі є актуальним.

Управління, як процес впливу на об'єкт, реалізовується через застосування різних, цілеспрямованих, взаємопов'язаних, взаємопідтримуючих заходів, які обираються з урахуванням основних методів управління як то економічні, адміністративні (організаційно-розпорядчі), соціально-психологічні, та

здійснюються шляхом використання розроблених для цього актуальних механізмів.

Система управління персоналом будівельного підприємства повинна враховувати особливості управління галузі. Суб'єкти будівельної діяльності відчують потребу у розробці ефективних методів оцінки персоналу та відповідних механізмів стимулювання та утримання в складі підприємства висококваліфікованих кадрів.

Для оцінки якості персоналу будівельної організації можуть бути використані наступні характеристики:

- рівень кваліфікації, який включає рівень освіти, стаж роботи, розряд робітника, володіння суміжними професіями тощо;
- готовність та прагнення до підвищення кваліфікації
- вік;
- стан здоров'я;
- інноваційність;
- продуктивність праці;
- сукупність індивідуальних психолого-фізіологічних характеристик.

Для з'ясування рівня якості персоналу слід отримати значення кожної характеристики та виконати порівняння з його еталонним значенням. Рівні оцінювання якості персоналу можуть бути прийняті як незадовільний, задовільний або відмінний.

За результатами оцінки якості персоналу мають бути прийняті рішення щодо оплати праці, мотивуючих та стимулюючих заходів, необхідності навчання працівників, підвищення кваліфікації, перевodu на іншу посаду або доцільності продовження його роботи на підприємстві.

Особливості управління персоналом в будівельній галузі зумовлює необхідність вдосконалення існуючих механізмів управління персоналом в будівництві що сприятиме підвищенню якості будівельної продукції із забезпеченням виконання запланованих обсягів робіт.

Література:

1. Питання нормування праці в будівництві // Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин : зб. наук. пр. К : КНУБА. 2011. Вип. 24. - С. 164-169.
2. Сліпенчук Г.В. Сутність заробітної платі як економічної категорії в системі ринкових розподільних // Матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., 26 листом. 2008 р. - К : ІВЦ Видавництво «Політехніка», 2016- 259с.
3. Сліпенчук Г.В. Розвиток системи оцінки рівня кваліфікації персоналу будівельних організацій в Україні // Матеріали II Всеукр наук.- практ. конф. студ. та молодих вчених «Сучасні проблеми міжнародної економіки». Дніпропетровськ. 2017. - С. 108-110.

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

Хитько М.М.,

к.н. з держ. упр., доцент,

доцент кафедри публічного управління та права,

Філоненко М.В.,

студентка,

КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР

Співпраця держави і бізнесу з реалізації конкретних соціально-економічних програм і інвестиційних проєктів все частіше здійснюється в Україні у формі державно-приватного партнерства. Державно-приватне партнерство формується як стратегічно важливий альянс держави і бізнесу, мета якого – ефективна для суспільства реалізація суспільно значимих проєктів у широкому спектрі: від виробництва, науки і освіти до охорони здоров'я і культури, здатних надати розвитку України інноваційні якості.

В Україні за роки реформ в економіці істотно скоротився державний сектор, а функції управління найважливішими об'єктами життєзабезпечення почали поступово передаватися приватному бізнесу. У цих умовах виникла об'єктивна необхідність переходу до стратегічного партнерства з приватним сектором, формування такої системи відносин, яка б забезпечувала раціональне поєднання вільної конкуренції із заходами державного регулювання з метою розвитку суспільства.

При побудові системи відносин між державним партнером або органами місцевого самоврядування та приватним партнерами для реалізації суспільно-значущих проєктів на довгостроковій основі необхідно з'ясувати як громадські цінності можуть підтримуватись за умови зростання присутності приватного партнера.

Концепція «громадської цінності» (Public Value) була розроблена Марком Муром в 1995 р. в роботі *Creating Public Value Strategic Management in Government* [6]. Для визначення категорії громадських цінностей застосовувалися такі терміни як «громадський інтерес», «послуги загального інтересу», «громадські цілі». Монтгомері В. Варт виділив п'ять основних джерел цінностей для керівників в сфері державного управління: особисті, професійні, організаційні, законодавчі та громадський інтерес, який включає те, що є корисним для суспільства при збалансуванні інтересів різних груп, в тому числі й ненародженого покоління [5]. З переліченого найважливішими є цінності «громадського інтересу». Автор визнає законною роль уряду у наданні класичних суспільних благ, таких як національна безпека, в різних сферах, включаючи забезпечення освітою, охорона здоров'я та інші. Це не виключає ролі регулювання приватних підприємств та конкуренції в досягненні

соціальних результатів, а потенційно забезпечує каркас, в якому обрані ринкові сили можуть допомогти поглибити роботу державного сектора.

В процесі співпраці державного і приватного сектору з метою реалізації соціальних з'являється необхідність зваженого підходу до управління конфліктними громадськими цінностями. Нідерландський досвід показує, що поступки відбуваються між цінностями такими як сталий розвиток, якість оточуючого середовища та економічний розвиток, та цінностями, такими як ефективність, прозорість та демократичність. Ці конфлікти можуть привести до затримки в реалізації проектів [3].

Захисні механізми і стратегії управління стосовно громадських цінностей можуть бути знайдені в таких контекстах, як: контролюючі структури, закон і регулювання, політика і процедури, практики закупівель, контракти, культура, групова взаємодія, професійні стандарти і вміння. При цьому названі рівні можуть бути взаємодоповнюючими та підтримуючими один для одного [2].

За умов підвищеної уваги до розвитку відносин державно-приватного партнерства в Україні розуміння формування балансу цінностей для учасників цих відносин є основою для подальшої розробки моделей та механізмів реалізації суспільно значущих проектів.

Останніми роками у всьому світі активно розвиваються проекти, засновані на співпраці держави і бізнесу в різних галузях економіки, навіть тих, які раніше знаходилися виключно в державній власності і державному управлінні (електроенергетика, автодорожнє, залізничне, комунальне господарство). В той же час, успішне використання цього механізму неможливо представити без створення відповідних умов, зокрема, необхідної нормативно-правової бази і органів влади, що координують зусилля держави і приватного сектора в конкретній області.

Державно-приватне партнерство є дуже перспективним механізмом, що дозволяє, з одного боку, притягнути приватні інвестиції для фінансування соціально-значимих проектів, а з іншої – створити нові можливості для здійснення підприємницької діяльності приватними компаніями. Досвід реалізації ДПП-проектів існує, як в Україні, так і у ряді розвинених зарубіжних країнах.

За даними Національного інституту стратегічних досліджень основними сферами застосування ДПП в країнах світу є:

- США – здебільшого реалізують проекти ДПП в галузі природоохоронної діяльності та життєзабезпечення сільських населених пунктів;

- Канада – в проектах ДПП акцентується увага на такі галузі, як енергетика, транспорт, захист навколишнього середовища, водні ресурси, водопостачання та водовідведення, рекреаційні об'єкти, інформаційні технології, значно менше в охороні здоров'я, освіті;

- Греція – переважають проекти ДПП в транспортній сфері, особливості стосовно автомобільних доріг та аеропортів;

- Австралія – встановила транспорт і системи життєзабезпечення міст як пріоритетні напрямки для ДПП;
- Ірландія – переважно визначила такі об'єкти ДПП, як автомобільні дороги, міські транспортні системи;
- Нідерланди – запроваджують ДПП в громадській житловій сфері та в системах життєзабезпечення міст;
- Іспанія – започаткувала проекти ДПП в галузі платних автомобільних доріг та системах життєзабезпечення міст;
- Польща – реалізуються проекти ДПП у таких сферах як спорт, муніципальна інфраструктура, водопостачання та водовідведення, охорона здоров'я, освіта;
- Франція – сильні позиції ДПП займає у сфері автомобільних доріг, комунального господарства, енергетики; проте, останнім часом суспільство звертає увагу на розробку ДПП в соціальній сфері;
- Великобританія - розробила проекти ДПП щодо таких об'єктів як лікарні, школи, автомобільні дороги, оборонні об'єкти [1].

Як видно, соціальна сфера слабо представлена в напрямках розповсюдження ДПП. Застосування механізму ДПП у сферах освіти та охорони здоров'я знайшло розвиток насамперед у Великобританії та дещо в Канаді й Польщі.

Проте, останнім часом уряди Великобританії, США, Франції, Німеччини, Іспанії, Італії, Канади, Австралії, країн Центральної та Східної Європи почали активно укладати договори з приватним сектором про надання послуг в соціальній сфері: охорони здоров'я, освіти й культури, розвитку дітей, відкриття приватних шкіл, підвищення кваліфікації робочої сили, підтримки соціально вразливих верств населення, подолання надмірної соціальної диференціації в суспільстві тощо.

Отже, в Україні застосування ДПП є підґрунтям для швидкого покращення соціальної сфери в державі. Успішний розвиток ДПП як засобу залучення приватних інвестицій у соціальну сферу можливий, якщо буде забезпечено баланс «громадських цінностей». Саме тут виключно важливим є знайти партнерам власний інтерес, який необхідний для реалізації соціально значимих проектів. ДПП в соціальній сфері. В ідеалі, партнерство передбачає взаємодію для рішення спільних питань й отримання вигоди кожною із сторін.

Література:

1. Александрова М. М., Довгалюк В. В. Державно-приватне партнерство в соціальній сфері. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2019. № 8. – URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1480>
2. Бобко У.П. Державно-приватні партнерства в Україні та перспективи їх впровадження на прикладі підготовки до Євро-2012. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 1 (1). 2011. С.274-282

3. Досвід та перспективи впровадження державно-приватних партнерств в Україні та за кордоном / Винницький Б., Лендшел М., Онищук Б., Сегварі П. – К.: «K.I.C.», 2008. – 146 с
4. Закон України «Про державно-приватне партнерство». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
5. Montgomery Van Wart Changing Public Sector Values (Garland Reference Library of Social Science) - New York: Garland, 1998 – 328 p.
6. Mark H. Moore Creating Public Value Strategic Management in Government- Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1995 - 402 p.

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

*Шевченко О.О.,
студент ПС-21-б/с,
Хитько М.О.,
студентка ПС-21-б,
КЗВО ДАНО ДОР*

У контексті формування особистості сучасної студентської молоді однією з актуальних проблем є питання, які пов'язані із впливом високотехнологічних засобів комунікації на її ціннісні орієнтації. Комп'ютери, смартфони, телебачення, Інтернет – все це стало доступним для кожного. За останні роки набули великої популярності на території України також соціальні мережі, під гострим впливом популярності яких відбувається формування особистості сучасної студентської молоді.

Сумарно людство провело в Інтернеті понад 1,3 мільярда років лише за 2020 рік. Це дані щорічного звіту Global Digital 2021. Більшість цього часу - в соцмережах. Нині з майже восьмимільярдного населення планети соцмережі використовують 4,2 мільярда людей - більш як половина. За останнє десятиліття кількість прихильників соціальних медіа потроїлась, а за останній рік зросла приблизно на 13%, зокрема через пандемію [4].

Зараз в суспільстві стрімкий розвиток інформаційних технологій дає можливість людині навчатися, знайомитися та спілкуватися з друзями, дізнаватися про культуру та традиції різних країн використовуючи необмежені можливості всесвітньої мережі Інтернет. Він став невід'ємною частиною нашого життя, проте дає не тільки можливість для розвитку здібностей, покращення знань та розширення кола інтересів, але й містить у собі реальні загрози та ризики для користувачів це: ризик обману; ризик віктимізації; ризик ізоляції; ризик імпульсу (в Інтернеті легко сказати те, що не було б сказане

особисто); ризик переконання (онлайнний досвід може впливати на особисту діяльність); ризик звикання (повторне використання може створити залежну поведінку) [1].

Задоволення потреби у спілкуванні, – найважливіші потреби студентської молоді. Соціальні мережі стали принципово новим майданчиком для комунікації, процес спілкування між її учасниками є найяскравішим прикладом людської комунікації в інформаційному суспільстві. Соціальна мережа – це спільнота людей, об'єднаних однаковими інтересами, уподобаннями, або тих, що мають інші причини для безпосереднього спілкування між собою.

Вони стали настільки поширеним видом соціальних медіа, що в багатьох країнах світу, крім міжнародних соціальних мереж, діють також і власні національні проекти. Україна не є винятком: українські соціальні мережі вже встигли завоювати чималу частку аудиторії й продовжують активно розвиватися. В Україні існує близько 10 соціальних мереж серед яких: WEUA.info, Connect.ua, Friends.ua, мережа «Українці» (ukrainci.org.ua), мережа «vReale» (vreale.net), «МетаКонтакт», Druzi.org.ua, kozakam.com, combine.pp.ua, ukrface.com.ua та інші. Усі вищезазначені соціальні мережі створені 2014 року, у період який позначився вибухом патріотизму. У перші дні запуску українських ресурсів спостерігався помітний ажіотаж та реєстрація учасників, однак, як показує практика, українські користувачі повністю не можуть відмовитися від відвідування вже звичних соціальних мереж.

Як показують результати опитування в січні 2020 року компанією Research & Branding Group (компанія в галузі досліджень ринку і рекламної діяльності), найпопулярнішими соціальними мережами в Україні є Facebook, YouTube, Instagram і telegram, далі зі значним відривом йдуть Вконтакте, Однокласники і twitter, а найменш популярною є Linkdn [3].

За результатами опитування яке проводилося компанією InfoSapiens на замовлення Центру аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту у рамках програми «Мріємо та діємо» найпопулярнішою соціальною мережею для молоді є Instagram – 82% серед молоді віком 13-15 років, 64% – 16-35 років. Друге місце посідає Facebook – 61%, але тільки серед молоді віком 16-35 років. Популярними є також месенджери Viber та Telegram. А от платформа TikTok здобуває популярність – 32% – серед молоді віком 10-15 років.

В опитуванні взяло участь 2503 молодих українців та українок віком від 10 до 35 років. Опитування було проведене методом телефонного інтерв'ю (САТІ) з 22 лютого по 28 березня 2021 року. Статистична похибка вибірки не перевищує 4,4% для молоді віком від 10-12 та 13-15 років, і 2,6% для молоді віком від 16 до 35 років [5].

До позитивних аспектів особистісного розвитку за допомогою спілкування в соціальних мережах можемо віднести подолання комунікативного дефіциту, розширення кола знайомих. Молодь використовує соціальні мережі для

демонстрації особистої позиції щодо обговорюваних питань, власних досягнень, розробок або творчості.

Соціальні мережі сприяють розвитку електронного навчання й освіти в цілому, пропонуючи нові технічні та методичні засоби. Велика кількість різноманітного відео- й аудіоконтенту створює умови для кращого засвоєння навчального матеріалу.

Позитивною рисою соціальних мереж є можливість створення груп за інтересами. З метою формування безпечної діяльності молоді в Інтернет-мережі необхідно впроваджувати заходи, які спрямовані на проінформованість молоді щодо ризиків віртуального світу, формування критичного мислення та взаємодії фахівців, які займаються формуванням безпечної діяльності молоді в Інтернет-мережі. Молодь освоює певні моделі поведінки, які прийнятні для віртуального світу, та з часом переміщує їх у реальне життя. Саме це і впливає на процес формування особистості студентської молоді у сучасному світі.

Література:

1. Віртуальний світ та підлітки: що показують дослідження? Режим доступу: <https://phc.org.ua/news/virtualniy-svit-ta-pidlitki-scho-pokazuyut-doslidzhennya>
2. Словник Інтернет-термінів, жаргону і скорочень. Режим доступу: <http://www.internetslovar.ru/dictionary/1189/>
3. Соцмережі як джерело інформації. Режим доступу: <https://rb.com.ua/blog/socmerezhi-jak-dzherelo-informacii/>
4. Соцмережі-2021. Режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/socmerezhi-2021-tiktok-starshaye-facebook-perevazhno-zhinochij-a-strichku-mi-gortayemo-400-miljoniv-rokiv>
5. Українська молодь сьогодні: результати національного опитування. Режим доступу: <https://www.prostir.ua/?news=ukrajinska-molod-sohodni-rezultaty-natsionalnoho-opytuvannya>

КОНЦЕСІЙНИЙ МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Хмурова В.В., к.е.н., доцент,

Київський національний торговельно-економічний університет

В останній час в нашій країні відбувається процес формування державної інноваційної політики, спрямованої на підвищення якості і рівня життя населення, подолання технологічного відставання країни, перехід на

якісно новий рівень ресурсозбереження, зростання продуктивності праці, фондівіддачі, зниження матеріаломісткості, енергоємності, капіталомісткості продукції, досягнення її високої конкурентоспроможності. Наслідком здійснення інноваційної політики виступає докорінне перетворення структури народного господарства і зовнішньої торгівлі щодо розвантаження сировинного сектора економіки і підвищення вкладу обробних галузей.

Розвиток перерахованих галузей економіки неможливо без створення відповідного інфраструктурного забезпечення. Об'єкти інфраструктури характеризуються високим ступенем зносу і низькою ефективністю використання та управління. Як показує зарубіжний та історичний досвід, найбільш ефективним механізмом впровадження інновацій в інфраструктурних галузях є така форма державно-приватного партнерства, як концесія. Однак багато питань методології державно-приватного партнерства в цілому і концесійних відносин, зокрема, по-різному трактуються в працях вітчизняних і зарубіжних дослідників. До теперішнього часу не вироблено єдиного підходу до використання і державному регулюванню концесійного механізму навіть в законодавстві країн, що успішно реалізують різні форми державно-приватного партнерства.

У зв'язку з цим вважаємо за доцільне узагальнення наявних методологічних основ концесійних відносин, а також вироблення і уточнення термінів, які при описі і аналізі концесійного механізму.

Термін «концесія» походить від латинського поняття «concessio» (дозвіл) і означає поступку, послаблення, угода, знижку. Він має безліч різних трактувань і охоплює широке коло об'єктів, до яких можуть відноситися державне і муніципальне майно, а також окремі види діяльності органів державної влади або органів місцевого самоврядування [1-3].

Невизначеність поняття «концесія» пов'язана з широкою сферою його застосування. Найбільший дослідник і теоретик концесій Ж. Ведель зазначає, що термін «концесія» - «один з найбільш розпливчастих термінів в адміністративному праві. Його вживають для позначення операцій, що мають дуже мало спільного, якщо не брати до уваги, що в їх основі лежить дозвіл, виданий адміністрацією» [3, с. 74].

Концесія – це складне і багатостороннє поняття; її можна розглядати і як акт публічної влади, і як систему відносин, і як механізм, і як договір (угода).

У найбільш загальному плані під концесією розуміється акт публічної влади, за допомогою якого орган державної влади або орган місцевого самоврядування передає приватній особі права на управління і користування державним чи муніципальним майном або на виконання окремих видів діяльності органу державної влади або органу місцевого самоврядування.

Найбільший дослідник державно-приватного партнерства В.Г. Варнавский трактує концесію як «систему відносин, з одного боку, держави або муніципального освіти (концедента), а з іншого боку, приватного юридичної

або фізичної особи (концесіонера), яка складається відповідно до чинного законодавства та договору між ними, предметом якого виступає об'єкт державної (муніципальної) власності або громадська послуга »[2, с. 50].

За одним з визначень, концесія – це система відносин між, з одного боку, державою (концедентом) і, з іншого боку, приватним юридичним або фізичною особою (концесіонером). Дана система виникає в результаті надання концедентом концесіонеру прав користування державною власністю (за договором, за плату і на поворотній основі), а також прав на здійснення видів діяльності, які становлять виняткову монополію держави [4, с. 34]

Концесія трактується як договір в роботах інших, в яких аналізуються в основному юридичні аспекти концесії.

Під концесією розуміють особливу договірну форму надання приватній особі на тимчасовій основі права на господарське використання державного або муніципального майна, за умови, що замість така особа сплачує державі або муніципального утворення податки, збори та інші платежі за результатами господарського використання майна [5, с. 21]

Для визначення концесії як договору зазвичай використовується поняття «концесійну угоду». Вважаємо за доцільне більш докладно розглянути розуміння концесії як механізму, для чого будемо використовувати визначення «концесійний механізм».

Концесійний механізм – це механізм взаємодії між концедентом, концесіонером і суспільством, який передбачає, що концесіонер бере на себе зобов'язання з будівництва, реконструкції та подальшої експлуатації об'єкта концесії, що залишається у власності концедента, при цьому дотримуючись інтересів суспільства.

Концесійний механізм оптимальним чином забезпечує баланс інтересів держави, бізнесу і суспільства в цілому, консолідуючи їх дії.

На нашу думку, концесійний проект - це особлива форма інвестиційного проекту, комплексний план заходів, спрямований на створення і (або) реконструкцію державного (муніципального) майна на умовах концесійної угоди і забезпечує досягнення цілей держави (муніципалітету), приватного інвестора і суспільства.

Ефективність концесійного проекту може оцінюватися за наступними напрямками: 1. Економічна ефективність концесійного проекту - визначається на основі оцінки фінансових наслідків участі концесіонера в реалізації концесійного проекту. 2. Соціальна ефективність – визначається при оцінці результатів, що приносять поліпшення життя населення в результаті реалізації концесійного проекту. До таких результатів відносяться підвищення якості функціонування інфраструктурних об'єктів, у тому числі комунальної, дорожньої, транспортної інфраструктури, інфраструктури охорони здоров'я та освіти, збільшення кількості робочих місць в регіоні, поліпшення умов праці працівників, підвищення рівня і якості життя населення в цілому. Також при

розрахунку соціальної ефективності необхідно враховувати непрямі результати реалізації концесійного проекту, такі, як зміна доходів підприємств і громадян, ринкової вартості нерухомого майна в регіоні, втрати природних ресурсів в результаті можливих аварій. 3. Бюджетна ефективність - оцінка результатів концесійного проекту з точки зору зміни доходної і видаткової частин бюджету. При визначенні бюджетної ефективності необхідно враховувати кошти, вкладені державою (муніципальним освітою) в концесійний проект, як у вигляді інвестицій, так і у вигляді державної підтримки, податки і збори, що надходять від концесіонера, а також концесійні платежі і прибуток від реалізації концесійного проекту. 4. Екологічна і політична ефективність не піддаються вартісній оцінці і повинні бути враховані при прийнятті рішень про реалізацію і (або) про державну підтримку концесійних проектів.

Аналіз методологічних основ застосування концесії в якості механізму реалізації інноваційної політики дозволяє зробити наступні висновки: ефективність використання концесійного механізму для впровадження інновацій в інфраструктурних галузях обумовлена тим, що концесіонер, прагнучи знизити витрати при реалізації концесійного проекту, шукає шляхи підвищення ефективності функціонування об'єкта концесії та праці працівників за рахунок застосування найбільш ефективних технічних рішень, впровадження інноваційних технологій.

Література:

1. Безбар'ерна концесія в Україні URL: <https://biz.liga.net/ekonomika/all/opinion/bezbarernayakontsessiya-v-ukraine> (дата звернення 10.11.2020 р.).
2. Зерова О.М. Можливості використання концесійного механізму стимулювання інвестиційної діяльності в сфері ЖКГ. Международный научный периодический журнал «Фундаментальные и прикладные исследования в практиках ведущих научных школ». 2016. № 4. С. 190-203.
3. Гура О.Л. Концесія як форма залучення приватних інвестицій. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2016. № 1. С. 112–117.
4. Узунов Ф.В. Моделі концесійних стосунків як перспективна форма партнерства державного і приватного секторів. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 20. С. 110–113.
5. Куліков А.І. Концесія як форма реалізації спільних проєктів держави і бізнесу. Економіка та держава. 2018. № 5. С. 117–119.

РОЛЬ БІБЛІОТЕК В РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ З ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Шолохова А.В.,

студентка,

Мареніченко В.В.,

к.н. з держ. упр., доцент,

доцент кафедри публічного управління та права,

КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР

У ХХІ столітті інформаційно-комунікативні технології відіграють важливу роль в житті людства. Завдяки автоматизованій обробці інформації суспільство розвивається та генерує нові знання. Поруч із технологічним проривом актуальним питанням залишається освітньо-культурний розвиток індивідів. Осередком сталого інтелектуального зростання громадян є бібліотеки, що реалізують просвітницьку, соціальну та інформаційну функцію. Бібліотеки в першій чверті ХХІ століття завдяки технологічним новаціям змінюють уявлення про себе і стають динамічними центрами інформації. Це спонукає бібліотечних фахівців до відповідності науково-технічному прогресу, адже у користувача нового століття змінюються інформаційний запит, який потрібно задовольнити. Тому бібліотека виступає універсальним майданчиком для дій, ідей та знань. За даними Міністерства культури та інформаційної політики України станом на 1 січня 2021 року в Україні налічується майже 15 тис. бібліотек, 183 млн книг, документів та періодичних видань зберігається у фондах книгозбірень, з них щороку прочитано більше 174 млн друкованих видань, а щорічна кількість користувачів дорівнює 9,5 млн.

Ці дані стверджують, що бібліотека є мультифункціональним суспільним простором, що гарантує громадянам конституційний доступ до інформації, надає технічну базу всім категоріям читачів та сприяє особистісному розвитку.

Після завершення радіусу дії восьми Цілей тисячоліття у 2015 році, що були прийняті на Саміті Тисячоліття Організації Об'єднаних Націй у 2000 році, в силу вступили Цілі сталого розвитку або Глобальні цілі. Цілі сталого розвитку прийняті на Саміті ООН 25 вересня 2015 року і містять в собі стратегію змін життя на планеті Земля до 2030 року. Членами-учасниками було схвалено резолюцію «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року», що закріплює 17 цілей та 169 завдань щодо перемін у всіх сферах життя. Україна, як член-учасник, приєдналась до трансформацій. Президентом України видано Указ про забезпечення реалізації Глобальних цілей, а групою із 17 представників різних департаментів створено план дій, що висвітлений у Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна». Завдання резолюції у доповіді адаптовані під українські реалії, проте не змінені за своєю місією. У 2020 році створено Добровільний

національний огляд, що демонструє результати, здобутки та перспективи 5-ти річної діяльності різних відомств та груп у напрямку досягнень Глобальних цілей. Бібліотеки також долучаються до місії розбудови світу та на базі своїх локацій спонукають громаду до сталого розвитку.

В роботі досліджено діяльність Дніпропетровської обласної універсальної бібліотеки імені Первоучителів слов'янських Кирила та Мефодія, що є однією із найстаріших книгозбірень України, головною бібліотекою області та регіональним методичним центром. На базі бібліотеки проводяться майстер-класи, тренінги, засідання клубів, івенти та курси, відбуваються корпоративні заходи, проходять соціальні акції, реалізуються соціокультурні обласні, регіональні та місцеві проекти за участі бібліотечних фахівців та громадських партнерів. За даними статистичного звіту КЗК «ДОУНБ» від 1 січня 2021 року бібліотечне обслуговування в 2020 році надано 665 081 тис. жителів області та міста. Тому тема ролі бібліотек на шляху до розвитку суспільства є актуальною.

Завдяки стаціонарним, віртуальним та інноваційним формам промоції читання та популяризації своїх ресурсів бібліотека охоплює важливі соціальні питання, що висвітлені у Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна».

Акція «Безкоштовний запис до бібліотеки», англomовний клуб «Gabfest», 30 комп'ютерних місць із швидкісним інтернетом, консультації в центрі правової інформації, консультації патентних повірених з методики проведення патентного пошуку та оформлення патентів, центр Європейської інформації, регіональний тренінговий та багато інших структурних підрозділів націлені на ствердження індивіда в суспільстві, як інформаційно орієнтованого члена соціуму. Завдяки своїм можливостям та фондам книгозбірня сприяє реалізації Цілі 1 «Подолання бідності», Цілі 4 «Якісна освіта», Цілі 5 «Гендерна рівність», Цілі 8 «Гідна праця та економічне зростання», Цілі 9 «Промисловість, інновації та інфраструктура», Цілі 10 «Скорочення нерівності», Цілі 11 «Сталий розвиток міст та громад», Цілі 16 «Мир, справедливість та сильні інститути» та Цілі 17 «Партнерство заради сталого розвитку».

Робота бібліотеки в межах цих цілей направлена на соціальну взаємодію користувачів, їх професійний та особистісний розвиток.

Розкриття потенціалу громади на шляху до кращого життя на планеті відбувається завдяки поінформованості про Всеукраїнської екологічну акцію із утилізації батарейок, щорічну екологічну акцію планети «Година Землі», відбуваються засідання клубу «Еколог», здійснюється співпраця з регіональними волонтерськими корпусами щодо залученню громади до сортування сміття та проведення освітньо-виховних заходів для учнівської та студентської молоді за екологічним календарем, а командна робота з Дніпропетровським державним агро-економічним університетом та іншими вищими та середньо-технічними навчальними закладами сприяють

розумінню підростаючого покоління у важливості збереження та розумного використання природних ресурсів. Реалізуються акції серед місцевої громади «PRO здоров'я», «STOP шкідливі звички», флешмоби «Я обираю здоровий спосіб життя» та «Здоровим бути модно», соціально важливим для молоді є проєкт «Без Табу» щодо різних залежностей та їх наслідків, партнери бібліотеки проводять засідання клубу «Психолог» та «Бібліотерапія». Всі ці проєкти націлені на реалізацію Цілі 2 «Подолання голоду, розвиток сільського господарства», Цілі 3 «Міцне здоров'я та благополуччя», Цілі 6 «Чиста вода та належні санітарні умови», Цілі 7 «Доступна та чиста енергія», Цілі 12 «Відповідальне поживання та виробництво», Цілі 13 «Пом'якшення наслідків зміни клімату», Цілі 14 Збереження морських ресурсів», Цілі 15 «Захист та відновлення екосистеми суші».

Отже, в роботі розглянуто, що бібліотеки, як культурно-освітні інституції, завдяки своїм інформаційним просторам можуть сприяти процесам розбудови громадського суспільства.

Література:

1. Вилежагіна, Т. Публічні бібліотека на зламі століть [Текст]: вибр.ст./ Т. Вилежагіна; ред. З. Савіна; Нац. парлам. б-ка України. – К.: 2015. – 272 с.
2. Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського [Текст]/ Ред. кол.: В. Попик, Г. Боряк, В. Горовий та ін.; НАН України; Нац. парлам. б-ка України; Асоціація б-к України. – К., 2019. – Вип. 55. – 336 с.
3. КЗК «Дніпропетровської обласної універсальної бібліотеки ім. Первочителів слов'янських Кирила та Мефодія». Головна бібліотека Дніпропетровщини [Текст]/ Уклад. Т. О. Абраїмова, Н. П. Гордійчук. – вид. 3-є, виправ. і доп. – Дніпропетровськ: ДОУНБ, 2016. – 36 с.
4. Бібліотеки Дніпропетровщини в інформаційно-технологічному середовищі: регіональні проєкти, ресурси, сервіси [Текст]: матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (28 листопада 2018 року)/ Упр. культури, нац. і релігій Дніпропетр. облдержадмін., Дніпропетр. обл. універс. наук. б-ка ім. Первочителів слов'ян. Кирила і Мефодія; упоряд. Т. О. Абраїмова; відп. за вип. Н. М. Тітова; ред. І. С. Голуб. – Дніпро: ДОУНБ, 2019. – 120 с.: рис., табл.

ОСОБЛИВОСТІ ШКІЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ НУШ

Хитько М.М.,

к.н. з держ. упр.,

доцент кафедри публічного управління та права,

Щербакова І.М.,

студентка,

КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР

Нова Українська Школа – це виклик, зміни, які передбачають створення школи, де діти будуть навчатися через діяльність, де основна увага буде спрямована на розвиток компетентностей, а не запам'ятовування фактів. А менеджером шкільного простору в умовах Нової української школи є директор -управлінець, який має бути мобільним, конкурентноздатним, уміє використовувати знання як інструмент для розв'язання управлінських проблем.

Принципами шкільного менеджменту є :

- гуманізація, головною умовою якої є всебічний розвиток здобувачів освіти;

- принцип конкретного цілепокладання;

- принцип кооперації та поділу праці;

- принцип комплексності.

Шкільний менеджмент в умовах НУШ має свою специфіку та притаманні лише йому закономірності.

Предметом шкільного менеджменту в умовах НУШ є діяльність суб'єкта управління. Продуктом – інформація про освітній процес. Знаряддя – слова, мова. Результатом – компетентності об'єкта менеджменту (учнів, педагогів). Об'єктом – управління педагогічною системою, що є конкурентоспроможною в освітньому полі. Завдання - забезпечити взаємозв'язок різних компонентів, думок, а також комунікацію усіх учасників освітнього процесу. Складовими компонентами є люди, технології, стратегії, структури, культура, цілі та завдання.

Призначенням шкільного менеджменту в умовах НУШ є створення освітнього середовища, що ефективно працює, відповідає сучасним вимогам, а це можливе лише за умов:

- обізнаності в філософії менеджменту (цілеспрямована діяльність щодо управління процесом, вплив на людей, упорядкування структури, підтримка функціонування, забезпечення розвитку, організація ресурсів, постановка та реалізація мети);

- володіння знаннями з теорії управління соціальними системами, філософії освіти, соціології та психології управління, менеджменту фінансів,

комп'ютерної грамоти;

- володіння технологіями, які формують освітній простір;
- правильного та ефективного використання результатів освітньої діяльності;
- вміння брати на себе відповідальність за автономію закладу (академічну, організаційну, кадрову та фінансову).

Тобто самостійно планувати роботу, вирішувати питання освітнього процесу (від вільного обирання освітньої програми до прозорості стосовно організації відкритого освітнього простору), а також бути фінансово автономними (від самостійного використання всіх видів асигнувань до публічного звітування за використанні кошти, але, слід враховувати, що в розпорядженні шкільного менеджера немає такої різноманітності економічних механізмів управління, як в управлінні економічними процесами) та формувати системність управління:

1. Збір інформації про стан закладу, інакше управління підмінюється процесом виправлення недоліків.
2. Аналіз зібраної інформації для викриття причин позитивних та негативних явищ в освітньому процесі та в управлінні в цілому.
3. Своєчасна реакція керівника на висновки аналізу.
4. Робота на перспективу.
5. Раціоналізація діяльності.
6. Підвищення культури управління, що включає культуру адміністрування, умов праці, ведення документації, поведіння, стиль діяльності, етику стосунків в колективі.
7. Розвиток та саморозвиток. Особливу увагу керівник повинен приділяти підвищенню своєї кваліфікації та педагогів навчального закладу.

Шкільний менеджмент в умовах НУШ передбачає:

- Управління, що здійснюється в соціально-педагогічному середовищі (а саме особистісну орієнтацію управління, тобто орієнтація спочатку на людину, а потім на справу, якій вона служить).
- «Філігранну роботу» з кадрами(для оптимальної організації діяльності окремих працівників і всього трудового колективу);
- Створення умов для колективного цілепокладання та безпосередньої участі працівників у виробленні шляхів досягнення поставленої мети;
- Широке делегування повноважень зверху вниз, колективне ухвалення рішень.
- Багатофакторність і суперечність освітнього процесу, які в поєднанні з відтермінованістю результатів освіти істотно утрудняють оцінювання внеску кожного педагога в освіту тієї або іншої людини.
- Створення «ситуації успіху» не тільки для здобувачів освіти, а в цілому в організмі під назвою «школа».
- Управління не тільки інтелектуальним розвитком, а і емоційним розвитком учня.

Шкільний менеджмент в умовах НУШ покликаний вирішувати широкий спектр управлінських задач:

1. Пізнання та перетворення об'єкту управління (відповідно до умов НУШ);
2. Збору й обробки даних, вироблення управлінських рішень;
3. Формування команди однодумців;
4. Забезпечення оптимальних умов для самореалізації дітей і дорослих;
5. Стимулювання творчої діяльності, підтримка ініціативи;
6. Делегування повноважень, розвиток форми самоврядування, суспільного контролю, піклування;
7. Залучення й грамотного використання додаткових джерел й способів фінансування;
8. Залучення нових соціальних ресурсів в кадровій політиці;
9. Піклування про підтримку соціального статусу закладу освіти;
10. Впровадження високих технологій в управлінські процеси.

Тобто шкільний менеджмент в умовах НУШ - це взаємодія суб'єктів освітнього процесу, управління на основі співпраці, взаємне довір'я та пошана, створення керівником для підлеглих можливостей для професійного зростання. А менеджер освітньої установи – керівник – фахівець, який володіє професійними знаннями і вміннями для реалізації ефективного управління в освіті, якому притаманні якості лідера і який може успішно здійснювати вплив на персонал з метою запровадження змін у закладі освіти, виведення його на вищий, якісно новий рівень, створення конкурентоспроможності та авторитету закладу в системі освіти.

Література:

1. Кондратьєва А.В.- Нові підходи до управління закладом освіти в умовах Нової Української Школи - Режим доступу: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/12/part_2/21.pdf
2. Збірник тез доповідей науково-практичної конференції «Основні напрями та механізми становлення публічного управління в освіті як аспект реалізації концепції Нової української школи» - КЗВО «ДАНО» ДОР – Д., 2018 - 93 с. - Режим доступу: <http://dano.dp.ua/attachments/article/392/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%82%D0%B5%D0%B7%20%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%B9.pdf>
3. Автономія як шлях до ефективного менеджменту школи. Методичні рекомендації. / Сеїтосманов А., Фасоля О., Мархлевські В. — К., 2019. — 47 с. - Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2020/07/13/2020-07-13-avtonomy.pdf>
4. Сідоров С. Інноваційний менеджмент у сучасній школі - Режим доступу:

<https://osvita.ua/school/method/31166/>

5. Мармаза О.І. Менеджмент освітньої організації- Х., 2017- 126 с. - Режим доступу:<http://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/1763/1/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D0%BC%D0%B0%D0%B7%D0%B0%20%D0%9E.%20%D0%86.%20%D0%9C%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D1%97%20%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%20.pdf>

СФЕРА КУЛЬТУРИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Яшина О.М.,

*аспірант кафедри публічного управління та права,
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»,
Дніпровської обласної ради*

Людство ХХІ століття опинилось у складній ситуації змін у суспільстві та культурному просторі.

Культурний простір України – це сфера, що охоплює ринок культурних благ, культурно-мистецьке середовище, телебачення, періодичні друковані видання, книговидавничу продукцію, і в якій проводиться культурна діяльність та задовольняються культурні, інформаційні потреби відповідно до законодавства [2].

Відповідно до Закону України «Про культуру» статтею 3 визначено принципи державної політики у сфері культури, а саме:

- проголошення культури одним з чинних факторів самобутності Українського народу;
- забезпечення умов створення єдиного культурного простору України, збереження цілісності та розвиток культури, захист культурної спадщини як основи національної культури;
- гарантування свободи творчості, прав інтелектуальної власності, авторських, суміжних прав та прав громадян у сфері культури;
- забезпечення умов для творчого розвитку, підвищення культурного рівня й естетичного виховання громадян, доступності освіти у сфері культури для дітей та юнацтва;
- розширення можливостей отримання інвестицій, коштів від благодійництва, надання платних послуг й інших не заборонених законодавством джерел [2].

Зазначені принципи конкретизовано статтею 13, а саме:

«Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування під час підготовки пропозицій щодо формування та здійснення державної політики у сфері культури повинні враховувати необхідність створення єдиного культурного простору України та збереження цілісності культури» [2].

Довгострокова стратегія розвитку української культури визначає пріоритетні напрями модернізації державної підтримки культури; орієнтує на відкритість культурної системи до сучасних світових процесів, на удосконалення політики у сфері захисту культурної спадщини, на ефективну взаємодію розмаїття світових культур різних народів та просування національного культурного продукту задля утвердження української ідентичності та визнання її у світі, на забезпечення державної підтримки інновацій у сфері культури, креативних індустрій, на підтримку мистецьких проєктів, що відповідають викликам ХХІ століття [3].

Інновації у сфері культури – нові форми діяльності, комунікації, управління культурним процесом, які спрямовані на використання історичного досвіду та практики людства ХХІ століття.

Інноваційний потенціал культури – сукупність матеріальних і ментальних (інтелектуальних, ціннісних, комунікативних) ресурсів, які забезпечують проєктування та реалізацію інноваційної культурної діяльності [1].

Сфера культури як певна інституційна структура є регулятором соціально-економічного розвитку суспільства. Сучасні соціально-економічні умови дають підстави щодо створення сприятливих умов для залучення спонсорської допомоги, приватного капіталу задля розвитку інноваційних форм культурної діяльності. Ідеї реалізації завдань державної підтримки інноваційних форм розвитку у сфері культури проаналізовано в Аналітичній записці (серія Гуманітарний розвиток» № 7. 2019) та доведено, що інноваційні напрями культурного розвитку мають соціально-економічний потенціал.

Державна підтримка інноваційних форм розвитку у галузі культури має втілюватися за трьома основними напрямами:

по-перше, програмно-цільовим – розробка цільових національних і регіональних програм розвитку культури із включенням у відповідні програми соціально-економічного розвитку;

по-друге, інституційним – спрямованим на створення відповідних правових та організаційних умов розвитку культурних інновацій, що уможлиблює підвищення спроможності культурних інституцій та соціальної престижності роботи культурного працівника, забезпечує модернізацію системи підготовки кваліфікованих працівників культури;

по-третє, ресурсним – окреслює завдання модернізації матеріально-технічної бази культурних закладів [1].

Актуальність інноваційного розвитку полягає у необхідності застосування нових сучасних форм культурної діяльності; реалізації потреби суспільства

у нових цінностях та смислах, які притаманні європейському культурному простору; виробництві конкурентоспроможних продуктів, які б стимулювали економічний розвиток; у підвищенні культурних компетенцій громадян.

Культура є чинником економічного зростання, довгостроковою інвестицією у вирішальний ресурс суспільства – в людський капітал.

Література:

1. Пріоритетні завдання державної підтримки інноваційних форм розвитку у сфері культури. // Аналітична записка. Серія «Гуманітарний розвиток». № 7. 2019. Режим доступу: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-12/analit-valevsky-human-development-7-2019.pdf>
2. Про культуру: Закон України. // Відомості Верховної Ради України. 2011 №24. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text>
3. Про схвалення Довгострокової стратегії розвитку української культури – стратегії реформ: Розпорядження Кабінету Міністрів України. // Відомості Верховної Ради України. 2016 № 119 / В редакції від 1.02.2016 / Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/nras/248862610>
4. УКРАЇНА 2030: Доктрина збалансованого розвитку. Видання друге. Львів: Кальварія, 2017. 164 с.

Економічний розвиток: теорія, методологія, управління [матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції]. — Nemoros s.r.o., - Prague, - 2021. — 342 с.

Scientific publication

Economic development: theory, methodology, management

Circulation 500 copies

ISBN 978-611-01-2476-8

Nemoros s.r.o.,
Rubna 716/24, 110 00, Prague 1
Czech Republic, 2021

